

Prof. Dr. Kemal ŞENOCAK
Doç. Dr. Zafer KAHRAMAN
Dr. Öğretim Üyesi İdil TUNCER KAZANCI
Dr. Öğretim Üyesi Bahar ÖCAL APAYDIN

TİCARÎ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

TİCARÎ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

ÖDEMELİ İSTEME VE GENEL DAĞITIM

YETKİN Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş.

Strasburg Caddesi No: 31/A 06430 Sıhhiye / ANKARA

Tel : 0 (312) 231 42 34 (35) – 232 03 43 Faks: 229 87 85

Şube: Abide-i Hürriyet Cad. No: 158 34381 Şişli / İSTANBUL

Tel: 0 (212) 234 50 56 (57) Pbx Faks: 0 (212) 234 50 58

e-mail: yetkin@yetkin.com.tr <http://www.yetkin.com.tr>

Yayınevi Sertifika No: 13974

Yayın Kodu: ISBN 978-605-05-0437-8

© Yetkin Yayınları 2019

Dizgi: YETKİN Elektronik Yayımcılık Sistemleri

Baskı: YETKİN BASIMEVİ

Kâzım Karabekir Caddesi No: 95/7-8-10

Tel: 0 (312) 341 00 06 06060 ANKARA

Matbaa Sertifika No: 13989

Prof. Dr. Kemal ŞENOCAK
Doç. Dr. Zafer KAHRAMAN
Dr. Öğretim Üyesi İdil TUNCER KAZANCI
Dr. Öğretim Üyesi Bahar ÖCAL APAYDIN

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

ÖNSÖZ

Taşınır rehninin kurulmasında 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun kabul ettiği ana esas, teslim şartlı taşınır rehnidir. Teslimin şart tutulmasının nedeni, herkese karşı ileri sürülebilecek olan aynî hakkın varlığının rehin zilyetliği yoluyla herkese karşı aleniyet kazanmasıdır. Teslimsiz taşınır rehni ise Türk hukukunda istisnaidir. Ne var ki, özellikle ticaret hayatında, krediye hızlı ulaşabilmek ve aynı zamanda ticari faaliyeti de sürdürebilmek amacıyla, teslimsiz rehinlere daha fazla ihtiyaç duyulur.

Taşınır üzerinde zilyetlik devredilmeksizin, sicile tescil ile rehin tesis edilmesi hukuk sistemimize yabancı değildir. Nitekim yürürlükten kalkmış olan 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu da, bu şekilde rehin tesisine imkân veren bir kanundu. Ancak, rehin konusunda Kıta Avrupası ve Amerikan Hukuku'nda ortaya çıkan gelişmeler ve ticaret hayatının dinamikleri karşısında anılan bu kanunun yetersiz kalması, kanun koyucuyu yeni bir düzenleme yapmaya itmiştir. Bu kapsamda 28 Ekim 2016 tarih ve 29871 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmak suretiyle, 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece her ne kadar kanun gerekçesinde açıkça ifade edilmemiş olsa da, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun-UNCITRAL (*The United Nations Commission on International Trade Law*) Teminatlı İşlemler Model Kanunu'nu ve Teminatlı İşlemlerde Kanun Koyma Kılavuzu'ndaki tavsiyeler dikkate alınarak, ticari işlerde teslimsiz rehni yeniden düzenlemiştir.

6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, bu konuda birçok değerli bilimsel çalışma yapılmış, konu Türk hukuk öğretisinde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Elinizde tuttuğunuz bu çalışma ise, konunun birden çok boyutunu bir arada ele alan ilk çalışmadır. Temelde medeni hukuka ait bir alan olsa da rehin hukukunun –özellikle ticari işlemlerde kurulacak rehinler bakımından- ticaret hukuku ve icra iflas hukuku ile kesiştiği birçok nokta bulunmaktadır. Bu çalışmada ticari işlemlerde taşınır rehni, di-

siplinler arası bir bakış açısı ile ve konunun bütünlüğü göz önünde bulundurularak ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu vesile ile gerek kaynaklara ulaşmak konusundaki gerekse çalışmanın tashihlerindeki yardımlarından dolayı İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı'nda ve Medeni Usul ve İcra İflas Anabilim Dalı'nda görev yapan araştırma görevlilerine teşekkür ederiz. Ayrıca çalışmanın basımını titizlikle gerçekleştiren başta Y. Ziya Güllök ve Muharrem Başer olmak üzere, Yetkin Yayınevi'nin tüm çalışanlarına emekleri için teşekkürlerimizi sunmak istiyoruz.

Prof. Dr. Kemal Şenocak

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	13
§ 1. 6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNUNUN AMACI VE KAPSAMI	17
§ 2. 6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNUNUN UYGULAMA ALANI.....	19
I. Zaman Bakımından	19
II. Konu Bakımından	21
A. Genel Olarak	21
B. Diğer Kanunlar Uyarınca Bir Sicile Tescili Zorunlu Olan Taşınır Rehinleri	23
1. Genel Olarak.....	23
2. Motorlu Taşıtlar.....	26
3. Hava Araçları.....	27
4. Gemiler	28
5. Maden Hakları ve Cevherler.....	29
6. Hayvan.....	30
7. Fikri ve Sınai Haklar	32
8. Ticari İşletme ve Esnaf İşletmesinin Tamamının Rehne Konu Olması Hâlinde Diğer Kanunlar Uyarınca Bir Sicile Tescili Zorunlu Olan Taşınır Rehinlerinin Akıbeti.....	33
§ 3. TAŞINIR REHNİ KAVRAMI VE REHİN HAKKINA EGEMEN OLAN İLKELER.....	35
I. Genel Olarak Taşınır Rehni	35
II. Rehin Hakkına Egemen Olan İlkeler ve Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Değerlendirilmesi.....	37
A. Alacağa Bağlılık İlkesi	37
B. Belirlilik İlkesi	39

C. Aleniyet ilkesi	43
D. Güvenin Korunması İlkesi	44
E. Teminat Yükünün Bölünmezliği İlkesi	46
F. Öncelik İlkesi	50
III. Teminat Yükünün Kapsamı (Rehnin Kapsamı).....	52
A. Genel Olarak	52
B. Bütünleyici Parça ve Eklentiler.....	53
C. Hukuki Semereler ve Taşınırın Yerine Geçen Kaim Değerler	56
D. Üretim Sürecinin Kullanıldığı Taşınır Varlıklarla Birlikte Rehnedilmesi ve Rehinli Taşınırın İkamesi....	58
IV. Teminat Altına Alınmak İstenen Alacağın Kapsamı	60
§ 4. 6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU KAPSAMINDA TAŞINIR REHNİ	63
I. Kavram.....	63
II. Rehin Hakkının Konusu Taşınır Varlıklar	64
A. Taşınır Varlık Kavramı	64
B. 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Rehin Konusu Taşınır Varlıklar	67
1. Alacaklar.....	67
2. Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar.....	71
3. Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar	75
4. Hammadde.....	78
5. Hayvan.....	80
6. Her Türü Kazanç ve İratlar.....	81
7. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülme ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türü Lisans ve Ruhsatlar.....	82
8. Kira Gelirleri.....	83
9. Kiracılık Hakkı	84
10. Menkul İşletme Tesisatı	85
11. Stoklar.....	86
12. Sarf Malzemesi	87

13. Tarımsal Ürün.....	90
14. Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı.....	91
15. Ticari İşletme veya Esnaf İşletmesi.....	93
16. Ticari Plaka ve Ticari Hat.....	96
17. Ticari Proje	97
18. Vagon	99
C. Müstakbel Taşınır Varlık	99
D. Dönen Malvarlığı (İşletme Sermayesi) Kapsamındaki Taşınır Varlıkların Rehni ve <i>Floating Charge</i> (Değişken Rehin) Kurumunun Karşılaştırılması.....	101
§ 5. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KURULUŞU, TÜRLERİ ve SONA ERMESİ	105
I. Ticari İşlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu	105
A. Rehin Sözleşmesi	106
1. Sözleşmenin Tarafları.....	106
2. Rehin Sözleşmesinin Teminat Altına Alınan Alacak Bakımından Konusu.....	118
3. Rehin Sözleşmesinin Geçerliliği ve Şekli	119
4. Rehin Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	121
5. Sözleşmenin Zorunlu İçeriği	123
6. Sözleşmede Yer Alabilecek Diğer Kayıtlar.....	127
7. Sözleşmedeki Kayıtların Üçüncü Kişilere Etkisi	127
8. Rehin Sözleşmesinde Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri.....	128
B. Rehin Sözleşmesinin Sicile Tescil Edilmesi	129
1. Rehinli Taşınır Sicili.....	129
2. Tescil Talebi ve Tescilin Gerçekleştirilmesi	133
3. Tescilin Etkisi	134
4. Rehin Tesisi Sonrasında Taraf Değişikliği	136
5. Rehin Tesisi Sonrasında Değişiklik.....	137
II. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Türleri	138
A. İlerleme Sistemi	138
B. Sabit Derece Sistemi	140
1. Genel Olarak.....	140

2. Boşalan Dereceye İlerleme Hakkı	141
3. Teminat Miktarı	142
4. Türk Medeni Kanununa Yapılan Atıf.....	143
III. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi ve Sonuçları	147
A. Rehin Hakkının Sona Ermesi	147
B. Sicil Kaydının Terkini	149
§ 6. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN PARAYA ÇEVİRİLMESİ VE UYGULANACAK İCRA VE İFLAS KANUNU HÜKÜMLERİNİN TESPİT EDİLMESİ.....	151
I. Genel Olarak	152
II. Temerrüt Hâlinde Takip Sürecinin Eleştirisi	154
III. Rehin Sözleşmesinin Şekli ve Bunun Uygulanacak Hükümlerin Tespitine Etkisi	157
IV. TAKİP SÜRECİ.....	161
A. Takip Talebinde Bulunabilecek Olanlar	161
B. Borçlu	162
C. Taşınır Varlığın Değer Tespiti	163
1. Genel Olarak.....	163
2. Değer Tespitinin Hukuki Niteliği	165
D. Takip Talebi	166
1. Önce Rehne Başvurma Kuralının Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Uygulama Alanı.....	168
2. Taşınır Rehninin Paraya Çevrilmesinde Takip Talebinin İçeriği	170
E. Sıra Cetveli	171
1. Sıra Cetvelinin Düzenlenmesi	171
2. Sıra Cetveline Karşı Koyulması	173
F. Ödeme Emri	176
G. Ödeme Emrine İtiraz ve Hükümden Düşürülmesi	176
H. İcra Emri ve Paraya Çevirme	178

1. Bir Tahsil Yöntemi Olarak Rehinli Malın Mülkiyetinin Devri	181
2. Birden Fazla Taşınırın Aynı Alacak İçin Rehnedilmesi Hâlinde Paraya Çevirme	185
3. Taşınırın Türüne Göre Paraya Çevirme Yöntemleri	188
KAYNAKÇA	207

GİRİŞ

Roma hukuku etkisiyle şekillenen pek çok hukuk düzeninde, taşınır bakımından aleniyet zilyetlik ile sağlanmaktadır. O nedenle taşınır üzerinde rehin hakkı, rehne konu taşının zilyetliğinin rehinli alacaklıya devri ile kazanılmaktadır. Zilyetliğin devrinin taşınır üzerinde rehin hakkının kazanılması için zorunlu olması, bu hukuk düzenlerinde kredi finansmanı ihtiyacının karşılanması amacıyla yapılam teminat işlemlerinde taşınırlardan ziyade taşınmazların tercih edilmesi ile sonuçlanmıştır.

Teminat hukukunun iyi temeller üzerinde inşa edilmesinin, kredi finansmanına erişimi kolaylaştıracağı ve bu sayede kredi miktarının artacağı kabul edilmektedir. Bu amaçla, bazı hukuk düzenlerinde taşınırın zilyetliğinin rehinli alacaklıya devrine ihtiyaç durulmaksızın, bir sicile tescil edilmek suretiyle rehin hakkı tesisine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, Fransız hukukunda ticari işletmenin tamamının bu şekilde rehni mümkündür. Türk hukukunda da mülga 1447 Sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu ile benzer bir sistem benimsenmişti. İsviçre hukukunda motorlu taşıtlar ya da çiftlik hayvanları üzerinde sicile tescil edilmek suretiyle rehin hakkı kazanılmaktadır. Benzer şekilde Türk hukukunda motorlu araçların; hayvanların; sicile kayıtlı gemilerin; sicile kayıtlı hava araçlarının; sicile kayıtlı maden haklarının üzerinde zilyetliğin devrine ihtiyaç duyulmaksızın sicile tescil edilerek, rehin hakkı kurulmaktadır. Bu düzenlemeler, özellikle kredi finansmanına erişim bakımından zorluklar yaşayan küçük ve orta ölçekli işletmeler bakımından önem arz etmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri, taşınırın bir sicile tescil edilerek, rehne konu olması bakımından öncü ülke olarak gösterilebilir. Zira Amerika Birleşik Devletleri'nde taşınırın kredi temini amacıyla sicile tescil edilmesi suretiyle teminat gösterilmesi, 1940'lı yıllarda geliştirilmiş ve Yeknesak Ticaret Kanunu (*Uniform Commercial Code*) m. 9 bünyesinde düzenlemeye kavuşmuştur. Söz konusu hüküm, Anglo-Amerikan hukuk çevresindeki pek çok ülke hukuk düzeninde teminat hukuku ile ilgili düzenlemelerde etkili olmuştur.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun - UNCITRAL (*The United Nations Commission on International Trade Law*) Teminatlı İşlemler Model Kanunundaki (*Model Law on Secured Transactions*) tavsiyelerinden biri de, Kıta Avrupası hukuk düzenlerinde teminat hukuku bakımından yapılacak reform çalışmalarında Amerikan hukukundaki düzenlemelerin dikkate alınmasıdır. Bu kapsamda ayrıca UNCITRAL tarafından Teminatlı İşlemlerde Kanun Koyma Kılavuzu (*Legislative Guide on Secured Transactions*) yayınlanmıştır. Tavsiye niteliğindeki söz konusu kaynaklarda, kredi finansmanına erişimin öneminin yanı sıra bu erişimin kolaylaştırılmasının önemi vurgulanmıştır. Bu amaçla taşınırın teminat amacıyla kullanılmasının yaygınlaştırılması; bu doğrultuda maddi ve gayri maddi varlıkların teminat amacıyla kullanılması bakımından ayırım yapılması ve dolayısıyla teslimine bağlı olmayan sicilli bir taşınır rehni sistemi kurulmasının gerekliliği ifade edilmiştir.

Türkiye'de ise öncelikle Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin kredi finansmanına erişimlerini kolaylaştırmak bakımından rehne konu olabilecek taşınırın kapsamının genişletilmesi hedeflenmiş, taşınırın teminat olarak kullanılabilmesi amacıyla bakanlıklar nezdinde, UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu ile Teminatlı İşlemlerde Kanun Koyma Kılavuzu da dikkate alınmak suretiyle birtakım çalışmalar yürütülmüştür.

6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TİTRK) 20 Ekim 2016 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiş, 29871 sayılı ve 28 Ekim 2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ardından 30356 sayılı ve 10 Mart 2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 7099 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır.

Her ne kadar Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun genel gerekçesinde ve madde gerekçelerinde açıkça ifade edilmemiş olsa da, kanunun hazırlanmasında yukarıda belirtilen UNCITRAL'in tavsiye niteliğindeki teminat hukukuna ilişkin kaynakları nazara alınmıştır. Ne var ki Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, genel olarak teminata konu olabilecek taşınır varlıkların kapsamının genişletilmesi gibi te-

mel amaçlarına sadık kalmakla birlikte, söz konusu kaynaklardaki tavsiyelerden bazı konularda farklı düzenlemeler ihtiva etmektedir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, sadece rehin hukuku alanında değil, cebri icra hukuku alanında da bazı yenilikler içermektedir. Özellikle bu kanundan doğan rehnin paraya çevrilmesi için, İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan hükümlerden ayrık bir sistem öngörölmüş olması, konunun sadece rehin hukuku ve ticaret hukuku boyutuyla değil, cebri icra hukuku boyutuyla da ele alınmasını gerektirmiştir.

§ 1. 6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNUNUN AMACI VE KAPSAMI

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TİTRK) ile ticari işlemlerde taşınır rehni, teslimsiz (sicilli) taşınır rehni özelliği gösteren bir rehin türü olarak düzenlenmiştir. TMK m. 939/f.1 hükmü uyarınca kanunda öngörülen ayrık durumlar dışında taşınırlar, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehne konu olabilir¹. Dolayısıyla taşınırlar üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından kural, teslim bağı taşınır rehnidir². Türk Medeni Kanunu sistematigi içinde ayrık durumlar TMK m. 940 hükmünde ifade edilmiştir. Hükmün birinci fıkrasında hayvan rehni ele alınmıştır, ikinci fıkrasında ise sicile tescilli taşınır mallar üzerinde rehin hakkının kazanılması düzenlenmiştir. TMK m. 940/f.1 uyarınca hayvanın teslimi gerekmeksizin, icra dairesinde tutulacak sicile kayıt suretiyle yetkili makamlarca izin veri-

¹ Bu sayede alacaklı rehin zilyetliğine sahip olur, bkz. ACAR, Faruk: *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul 2017, N. 428; FOËX, Benedict: *Commentaire Romand, Code Civil II*, Art. 457-977, Art. 1-61 Tit. Fin. CC, édité par Pascal Pichonnaz/Bénédict Foëx/ Denis Piotet, Helbing & Lichtenhahn, Bâle 2016, Art. 884, N. 7 ve N. 53 [CR-CC]; SİRMEN, A. Lale: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hakim Olan İlkeler*”, *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu* (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara 2018, s. 22.

² FOËX, CR-CC, Art. 884, N. 6; KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim: *Sınırlı Ayni Haklar*, İstanbul 1982-1983, s. 264; GÜRSOY, Kemal T./EREN, Fikret/CANSEL, Erol: *Türk Eşya Hukuku*, Ankara 1984, s. 1010; OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: *Eşya Hukuku*, İstanbul 2017, N. 3584 ve 3663; SİRMEN, A. Lale: *Eşya Hukuku*, Ankara 2017, s. 659; NOMER, Haluk Nami/ERGÜNE, Mehmet Serkan: *Eşya Hukuku*, İstanbul 2017, N. 713; ESENER, Turhan/GÜVEN, Kudret: *Eşya Hukuku*, Ankara 2017, s. 548; OZANOĞLU, Hasan Seçkin: “*Türk Medeni Kanunu’nun 940. Maddesinin II Fıkrası (Motorlu Araç Rehni) Üzerine*”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. IV, S. 1-2, Yıl 2000, s. 23; İNAN, Ali Naim, “*Yeni Tüzüğe Göre Hayvan Rehni*”, *Adalet Dergisi* S. 7-10, Yıl 1967 s. 648-680’den Ayrı Baskı, Ankara 1967, s. 4; ERDEM, Mehmet: “*Sicilli Hayvan Rehni*”, *İş Dünyası ve Hukuk*, Prof. Dr. Tankut Centel’e Armağan, İstanbul 2011, s. 991; ANTALYA, Gökhan/ACAR, Faruk: *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*, İstanbul 2017, s. 1.

len kuruluşlar ile kooperatiflerin alacaklarını teminat altına almak amacıyla hayvanlar üzerinde rehin hakkı kazanılabilir. TMK m. 940/f.2 ise kanun gereğince bir sicile tescili zorunlu olan taşınır bakımdan getirilmiş bir imkândır. Örneğin, Karayolları Trafik Kanunu (KTK) gereğince trafik siciline tescili zorunlu olan motorlu taşıtlar üzerinde rehin hakkı, zilyetlik devri yapılmaksızın trafik siciline tescil edilerek kurulabilmektedir³.

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında sayılan taşınır üzerinde rehin hakkının sicile tescil edilmek suretiyle kazanılması da TMK m. 939/f.1 anlamında ayırık durum teşkil eder. Zira kanunun amacı, “*taşınır rehni hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması ve bu suretle teslimsiz rehne konu taşınırın kapsamının genişletilmesi ve aleniyetin sağlanması*” olarak belirlenmiştir (TİTRK m. 1/f.1). Bu kapsamda, aleniyetin sağlanması amacını gerçekleştirmek üzere Rehinli Taşınır Sicili kurulması öngörülmüştür (TİTRK m. 8). Taşınır rehni hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması amacıyla, rehin sözleşmesinin söz konusu sicile tescili ile taşınırın teslimine ihtiyaç duyulmaksızın rehin hakkının kazanılması mümkün kılınmıştır. Bundan başka, teslimsiz rehne konu olacak taşınır sayılmak suretiyle bu varlıkların biri ya da birden fazlası üzerinde rehin hakkının kurulması imkânı getirilmiştir (TİTRK m. 5/f.6). Kanunun bir diğer amacı, “*rehnin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansman erişiminin kolaylaştırılması*” olarak ifade edilmiştir (TİTRK m. 1/f.1).

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında, taşınır varlıkları konu edinen işlemlerde rehin hakkının tesisi; rehin hakkının üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesi; Rehinli Taşınır Sicili; rehinli alacaklılar arasında öncelik hakkının belirlenmesi; tarafların ve üçüncü kişilerin yükümlülükleri ile rehin hakkının kullanımı ve rehinli işlemlere ilişkin usul ve esaslar yer almaktadır (TİTRK m. 1/f.2).

³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3749; SİRMEN, Eşya, s. 669; NOMER/ERGÜNE, N. 846; BARLAS, Nami, “*Yeni Medeni Kanunun Aynı Teminatlara İlişkin Düzenlemeleri*”, Makalelerim, C. I, İstanbul 2008, s. 206.

§ 2. 6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNUNUN UYGULAMA ALANI

I. Zaman Bakımından

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu 20 Ekim 2016 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiş, 28 Ekim 2016 tarih ve 29871 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmak suretiyle 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir (TİTRK m. 20). Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu (TİRK) yürürlükten kaldırılmıştır (TİTRK m. 17).

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu geçici madde 1/f.1 hükmü, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan dava ve takiplere uygulanmaz şeklinde bir düzenlemeyi içermekteydi. Ne var ki, Anayasa Mahkemesi, 17.05.2019 tarih ve 30777 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan kararı ile geçici madde 1/f.1 hükmünde yer alan “dava” ibaresini iptal etmiştir¹. Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimi yoluyla yapılan başvuruda; Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu'nda düzenlenen ceza hükümlerinin farklı olduğu, TİTRK geçici madde 1/f.1'dek Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan davalara uygulanmaz hükmü nedeniyle, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda düzenlenen ceza hükümlerinin mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu döneminde işlenen suçlara uygulanma imkânının bulunmadığı ifade edilerek, TİTRK geçici madde 1/f.1 hükmünün Anayasa m. 2, 10 ve 38 hükümlerine aykırı olduğu savıyla iptali talep edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 7 ve BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme m. 15 hükümlerinin yanı sıra Anayasa m. 13 hükmü ile teminat altına alındığını; uluslararası hukukta lehe kanun uygulamasının da suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir unsuru

¹ Anayasa Mahkemesi, T. 11.04.2019, 2019/9E.- 2019/27 K.

olduğunun kabul edildiğini; mülga TİRK m. 12 hükmünde ifade edilen fiiller için bir yıldan beş yıla kadar hapis ve yüz günden aşağı olmamak üzere adli para cezası öngörülmüş iken, TİTRK m. 16 hükmünde belirtilen fiilleri işleyenlere, güvence altına alınmış borç tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası verileceğinin düzenlendiğini²; dolayısıyla TİTRK geçici madde 1/f.1’de yer alan “Taşınır Rehni Kanunu’nun yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan davalara uygulanmaz” hükmünün lehe kanunun uygulanması ilkesine aykırılık teşkil ettiği gerekçesi ile, hükümde geçen “dava” ibaresi Anayasa m. 2 ve 38 hükmüne aykırı görülerek iptal edilmiştir.

Belirtmek gerekir ki, Anayasa Mahkemesi her ne kadar ceza davası bakımından konuyu irdelemiş olsa da Anayasa Mahkemesi’nin bu kararı ile TİTRK geçici madde 1/f.1 hükmünde geçen dava ibaresi iptal edildiğinden Ticari İşlemlerde Rehni Kanunu, yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan hukuk davalarına uygulanabilir. Ne var ki, TİTRK geçici madde 1/f.1 hükmündeki “takipler” ibaresi iptal edildiğinden Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, yürürlüğe girdiği tarihteki takiplere uygulanamaz.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu geçici madde 1/f.2 hükmü uyarınca kanunun yürürlüğe girmesinden önce, ticari işletme veya esnaf işletmeleri üzerinde tesis edilen rehin hakları bakımından, Ticari İşletme Rehni Kanunu uygulanmaya devam edecektir.

² TİTRK m. 16 hükmünde bu fiiller ve ceza şu şekilde sayılmıştır:

“(1) Rehin veren veya taşınırı rehin yüklü olarak devralan;

a) Rehinli varlığı bu Kanunun hıfına kullanması,

b) Borcu ödememesi hâlinde rehinli varlığın mülkiyetini devretmemesi,

c) Rehinli varlığı alacaklıya zarar vermek kastıyla tahrip veya imha etmesi,

ç) Rehinli taşınır varlığın devri ile alacağın devrini Sicile tescil ettirmemesi,

d) Sicili yanıltmaya yönelik fiillerde bulunması,

hâllerinde alacağını tamamen veya kısmen tahsil edemeyen rehin alacaklılarının şikayeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası uygulanır.

(2) İlgili kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bir taşınırı rehin almak suretiyle ödünç para verme işini devamlı yapan kişi, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 241 inci maddesine göre cezalandırılır”.

II. Konu Bakımından

A. Genel Olarak

Kanunun uygulama alanı, bir borcu teminat altına almak suretiyle kurulan ve konusu kanunda sayılan taşınır varlıklar olan rehinli işlemler olarak tespit edilmiştir (TİTRK m. 1/f.3). Bununla birlikte sermaye piyasası araçları ve türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri ile mevduat rehni kapsam dışında tutulmuştur (TİTRK m. 1/f.4). Sermaye piyasası araçları, piyasadan fon talep eden ihraççıların bu taleplerini karşılayan tasarruf sahiplerinin, ihraççılara sundukları fon karşılığında ihraççılar nezdinde elde ettikleri hakkı ifade eden, tasarruf sahiplerinin malik olduğu ve onların tasarruflarını temsil eden ve tedavül imkânına sahip değerlerdir³. Sermaye piyasası araçları, menkul kıymetler ve türev araçları ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Sermaye Piyasası Kurulu tarafından bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarından oluşmaktadır (Sermaye Piyasası Kanunu m. 3/f.1-ş). Sermaye Piyasası Kanunu m. 47 hükmünde sermaye piyasası aracının mülkiyetinin devri yoluyla teminat gösterilebilmesinin yanı sıra mülkiyeti devredilmeden de teminat gösterilmesinin mümkün olduğu düzenlenmiştir. Buna karşılık konut ve varlık finansman fonlarına dâhil menkul kıymetler üzerinde rehin tesis edilmesi, ancak fon hesabına olması ve fon içtüzüğünde hüküm bulunması hâlinde kredi almak, türev araç işlemleri, açığa satış işlemleri veya fon adına taraf olunan benzer nitelikteki işlemler kapsamında mümkündür (Sermaye Piyasası Kanunu m. 58/f.2). TİTRK m. 1/f.4 hükmüyle getirilen bu sınırlama uyarınca, sermaye piyasası aracı olan menkul kıymetler- yatırım fonuna dâhil olsa da olmasa da - TİTRK uyarınca sicile tescil edilmek suretiyle rehne konu olamaz⁴. Mevduat, yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız ya da bir ivaz karşılığında, istendi-

³ SEÇER, Öz: "*Kaydi Sermaye Piyasası Araçları Üzerinde Rehin Tesisi ve Hükümleri*", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 105-106, Yıl 2013, s. 170.

⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıkları, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu* (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 58.

ğinde veya belirli bir vadede ödenmek üzere kabul edilen parayı ifade eder (Bankacılık Kanunu m. 3). Bankacılık Kanunu m. 61 uyarınca mevduat üzerinde, Türk Medeni Kanunu'nun alacak rehnine ilişkin hükümleri uyarınca rehin hakkı kazanılabilir. Ancak TİTRK uyarınca mevduat üzerinde rehin hakkı kazanılması mümkün değildir⁵.

Benzer şekilde tapu kütüğüne herhangi bir suretle tescil edilen taşınır da Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun kapsamında değildir (TİTRK m. 1/f.5). Burada her ne kadar tescil ifadesi kullanılmışsa da⁶ aslında beyanlar hanesine yazılmış eklentilerin kast edildiğinin kabulü gerekir⁷. TMK m. 862/f.2 uyarınca bir taşınmaz üzerinde rehin hakkı kurulduğu esnada, makine, otel döşeme eşyası gibi açıkça eklenti olarak gösterilen ve tapu kütüğünde beyanlar sütununa yazılan şeyler, aksi ispat edilmedikçe, eklenti sayılır. Bu sayede anılan taşınırlar, bir taşınmazın eklentisi sayıldıkları için taşınmaz rehninin kapsamına dâhil olur⁸. Bu yolla eklenti sayılan taşınırlar üzerinde, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehin hakkı kazanılamaz⁹. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında anılan taşınırlar üzerinde rehin hakkının kurulması, ancak söz konusu taşınırların ya eklenti olmadıklarının ispatı ya da eklenti olmaktan çıkarılması hâlin-

⁵ ANTALYA/ACAR, s. 12; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 60.

⁶ Zira tescil taşınmazlar üzerindeki aynı haklar bakımından mümkündür. Diğer bir deyişle aynı haklar tescil edilir, taşınırların tescil edilmesi söz konusu olmaz (ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 60, dipnot 17).

⁷ ANTALYA/ACAR, s. 99; ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 60-61; ARKAN, Sempozyum, s. 154; ŞİT-İMAMOĞLU, s. 26, dipnot 49.

⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3327 ve 3329; SİRMEN, Eşya, s. 607; NOMER/ERGÜNE, N. 535; ESENER/GÜVEN, s. 501. Taşınmazın rehin verilmesi, kendiliğinden eklentilerin rehni kapsamına girmesi sonucunu doğurur. Taşınmaz rehni kurulduktan sonra eklenti niteliği kazanan taşınırlar da rehni kapsamında kabul edilir (ACAR, N. 234).

⁹ ANTALYA/ACAR, s. 100; ÖZ, Turgut: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Iur. Merih Kemal Omağ'a Armağan, C. 16, S. 2 (Özel Sayı) Temmuz 2017, İstanbul, s. 154, <https://jurix.com.tr/article/9728#>, (e.t. 25.11.2018); OKTAY-ÖZDEMİR, s. 61; GÖLE Celal/AYDOĞAN Gökhan: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, C. 33, S. 1, Yıl 2017, s.5-51, s. 33-34.

de mümkündür¹⁰. Bununla birlikte tapu kütüğünde muhdesat olarak beyanlar hanesinde gösterilen ağaçların, TİTRK m. 1/f.5 hükmü ile Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun uygulama alanı dışında bırakılmış olan tapu kütüğüne herhangi bir suretle tescil edilen taşınır- lar kapsamında değerlendirilebileceği de ifade edilmiştir¹¹.

B. Diğer Kanunlar Uyarınca Bir Sicile Tescili Zorunlu Olan Taşınır Rehinleri

1. Genel Olarak

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu sicilli ve teslimsiz bir taşınır rehni rejimi getirmekle birlikte, TİTRK m. 8/f.3 hükmü diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine konu olan varlıkları kanunun kapsamı dışında tutmuştur¹². Yukarıda da değinildiği gibi TMK m. 940/f.2 hükmü kapsamında bir sicile tescili zorunlu olan taşınır- ların zilyetliği devredilmeksizin rehne konu olması mümkündür. Bir sicile tescili zorunlu olan taşınır- lar ise farklı kanun- larda ele alınmıştır. Örneğin, KTK m. 19 hükmünde motorlu taşıtların trafik siciline tescilinin zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Bunların dı-

¹⁰ ANTALYA/ACAR, s. 100.

¹¹ GÜRPINAR, Teslime Bağlı, s. 131.

¹² Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 13/f.3'de telif hakkı, marka, patent, fayda- lı model, tasarım, entegre devre topografyası ile yeni bitki çeşitleri üzerindeki ıslahçı hakları üzerinde TİTRK uyarınca rehin kurulması hâlinde, rehin hakkının sicil birimi tarafından bu taşınır varlıkların kayıtlı olduğu ilgili sicile bildirilece- ği; Sicil Yönetmeliği m. 13/f.4'te ise mevzuatı gereğince özel sicillere kaydı ge- reken gemi, hava aracı, maden ve cevher ile motorlu taşıtlar üzerinde tesis edi- len rehin haklarının ilgili siciller tarafından sicil merkezine bildirileceği düzen- lenmiştir. Temerrüt Sonrası Yönetmeliği m. 2'de yönetmeliğin uygulama kap- samı dışında kalan taşınır rehinleri ç bendinde 13.10.1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre kurulmuş araç rehni; d bendinde 14.10.1983 tarihli ve 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanununa göre kurulan hava aracı ipoteği; e bendinde 13.1.2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre kurulan gemi ipoteği ve f bendinde 4.6.1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanu- nuna göre kurulan maden hakları ve cevher rehni olarak gösterilmiştir. Bu ko- nudaki ayrıntılı inceleme ve değerlendirmeler için bkz. HAZIROĞLU, Elif Cemre: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri", BATİDER, C. 33, S. 2, Yıl 2017, s. 179 vd.; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 51 vd.

şında TTK m. 940 ve TTK m. 935/f.2, a-c ile TTK m. 957 hükümlerinde ifade edilen gemilerin gemi siciline tescili zorunludur. Türk Sivil Havacılık Kanunu (TSHK) m. 49 hükmünde Türk sivil hava aracı sayılan araçlar ifade edilmiştir. TSHK m. 60 hükmündeki diğer koşulları da sağlayan Türk sivil hava araçlarının ise uçak siciline tescili gerekmektedir. Maden Kanunu (Mad.K) m. 38/f.4 uyarınca maden üzerindeki haklar sicile tescil edilmedikçe hüküm ve sonuç doğurmaz. O nedenle maden işletme hakkının maden siciline tescili gerekir. Rehin hakkının kazanılması bakımından sicile tescilin zorunlu olduğu hâller ise gemi ipoteği, hava aracı ipoteği ve maden işletme hakkı rehni bakımından söz konusu olur.

Malın kendisinin sicile tescilinin zorunlu olması ile rehin hakkının kazanılması bakımından rehnin sicile tescilinin zorunlu olması iki farklı konudur¹³. Örneğin, motorlu taşıtların sicile tescili zorunlu iken, rehin hakkının sicile tescili zorunlu değil; alternatif bir düzenlemedir¹⁴. Taraflar anlaşarak, TMK m. 939 hükmünde yer alan teslim bağli taşınır rehni hükümleri uyarınca rehin hakkı tesis edebilirler. Hayvanların ise herhangi bir sicile tescili zorunlu değildir¹⁵. Ancak TMK m. 940/f.1 hükmündeki koşulları taşıyan kişilerce sicile tescil edilmek suretiyle, hayvanlar üzerinde rehin hakkı tesis edilebilir. Belirtmek gerekir ki, TMK 940/f.1 hükmü de alternatif bir düzenleme olduğu için taraflar, hayvan üzerinde teslim bağli taşınır rehni hükümlerine göre rehin hakkı tesis edebilirler.

TİTRK m. 8/f.3 hükmünden hareketle motorlu araç rehni, hayvan rehni, hava aracı ipoteği, gemi ipoteği, maden hakları rehninin Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamı dışında olduğu ileri sürülmektedir¹⁶. Bu doğrultuda rehin hakkının kurulması bakımından sicile

¹³ BARLAS, s. 206; ÖCAL-APAYDIN, Bahar: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Teminat Yükünün Kapsamı Bakımından Özellik Arz Eden Haller”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 169-170, Eylül-Ekim 2018, s. 105.

¹⁴ BARLAS, s. 206-207; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 105.

¹⁵ BARLAS, s. 206, dipnot 18.

¹⁶ GÖLE/AYDOĞAN, s.34; ŞİT-İMAMOĞLU, Başak: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017, s. 25; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 62; KIRCA, Çiğdem: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnerinde Sıra, Ticari İş-

tescilin kurucu etkiyi haiz olduğu hâllerde rehne konu taşınırın TİTRK m. 8/f.3 hükmü gereğince TİTRK kapsamı dışında olduğu ifade edilmektedir¹⁷.

Rehin hakkının kazanılmasında taşınırın sicile tescilinin başlı başına, taşınır bir varlığın TİTRK m. 8/f.3 nedeniyle, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamı dışında kalması sonucunu doğurup doğurmadığı araştırılmalıdır. Bu araştırma yapılırken, rehin hakkının kazanılması bakımından, tescilin kurucu etkiyi haiz olmasının yanı sıra rehin hakkının kazanılmasında tescilin zorunlu olup olmaması da dikkate alınmalıdır. Zira bu şekilde yorum yapılması Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun amacına daha uygun düşecektir¹⁸. Buna göre rehin hakkının kazanılması bakımından sicile tescilin zorunlu olduğu taşınır TİTRK m. 8/f.3 uyarınca, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamı dışında kalmaktadır. Ne var ki, tescilin kurucu etkiyi haiz olduğu ve fakat rehin hakkının kazanılması bakımından tescilin zorunlu olmadığı hâllerde rehin hakkının Türk Medeni Kanunu'nun teslimli taşınır rehni hükümleri uyarınca kazanılması mümkündür¹⁹. Örneğin, hayvan rehni sicile tescil ile kurulması bakımından tescil kurucu etkiyi haizdir; ancak rehin hakkının kurulması bakımından tescil zorunlu değildir. Zira TMK m. 940/f. 1 alternatif bir düzenleme getirmektedir. Taraflar dilerse teslimli taşınır rehni kurabilirler²⁰. Bu hâllerde, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkının kazanılmasının önünde bir engel olmamalıdır²¹.

lemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, s. 159, dipnot 2.

¹⁷ ANTALYA/ACAR, s. 68; GÖLE/AYDOĞAN, s.34; ŞİT İMAMOĞLU, s. 25; ARKAN, Sempozyum, s. 151; NARBAY, Şafak/YILDIZ, Enes M.: "Ticari İşlemlerde Taşınır Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde "Rehlinli Taşınır Sicili"nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme", BATİDER, C. 34, S. 4, Yıl 2018, s. 56.

¹⁸ ANTALYA/ACAR, s. 66-67. Hatta TİTRK m. 8/f.3 hükmünün bu yönde değiştirilmesinin isabetli olacağı yönünde bkz. ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 116.

¹⁹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 106.

²⁰ Buna karşın örneğin, sicile kayıtlı gemiler üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından gemi siciline tescil zorunludur. Taraflar başka bir biçimde rehin hakkı tesis edemezler.

²¹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 106.

7099 Sayılı Kanun ile TİTRK m. 5 hükmüne eklenen “benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” şeklindeki bent sayesinde taşınır varlıkların artık sınırlı sayıda olmadığı kabul edilmektedir²². Bu kapsamda TİTRK m. 8/f.3 hükmünün sınırları ortaya koyulurken taşınırın gerek tek başına gerekse menkul işletme tesisatı yahut işletme bünyesinde rehne konu olmasının mümkün olup olmadığı da inceleme konusu yapılmalıdır²³.

2. Motorlu Taşıtlar

Karayolları Trafik Kanunu m. 19 ve Karayolları Trafik Yönetmeliği²⁴ uyarınca motorlu taşıtların tümünün yetkili kuruluşça tescil edilmesi zorunludur²⁵. TMK m. 940 hükmü ile motorlu taşıtların Karayolları Trafik Kanunu gereğince yetkili kuruluş tarafından tescili zorunlu olduğundan, motorlu taşıtlar üzerinde söz konusu taşınırın zilyetliği devredilmeden sicile yazılmak suretiyle rehin hakkının kazanılması mümkündür²⁶. Rehin hakkının yetkili kuruluşça tutulan sicile tescili, kurucu niteliği haizdir²⁷. Motorlu taşıtların sicile tescili zorunlu iken, motorlu araçlar üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından sicile

²² ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 106.

²³ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 106.

²⁴ RG, T. 18.07.1997, S.23053 Mük.

²⁵ 680 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname m. 61 ile Karayolları Trafik Kanunu’nda değişiklik yapılarak, söz konusu kanuna ek madde 18 şeklinde bir hüküm eklenmiştir. 7072 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun m. 60 ile söz konusu değişiklik aynen kabul edilmiştir. Buna göre “Emniyet Genel Müdürlüğünce yürütülen araç tescil hizmetlerine ilişkin iş ve işlemler, KTK m. 131 saklı kalmak üzere, Türkiye Noterler Birliği koordinesinde noterliklere devredilebilir”.

²⁶ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 446 vd.; GÜRİSOY/EREN/CANSEL, s. 1088 vd.; CANSEL, Erol: Türk Menkul Rehni Hukuku, C. I, Teslimli Menkul Rehni, Ankara 1967; s. 5 ve 7; AYBAY/HATEMİ, s. 299; AKINTÜRK, Turgut: Eşya Hukuku, İstanbul 2009, s. 856, s. 833-834; SİRMEN, Eşya, s. 668 vd.; BARLAS, s. 206-207; ERTAŞ, Tescilli, s. 1155 vd.; OZANOĞLU, s. 22; DOĞAN, s. 185-186; NOMER/ERGÜNE, N. 845; GÖLE/AYDOĞAN, s. 34.

²⁷ BARLAS, s. 207; OZANOĞLU, s. 27; NOMER/ERGÜNE, N. 848; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 107.

tescil zorunlu değildir²⁸. Başka bir deyişle, motorlu taşıtların TMK m. 939 vd. hükümleri uyarınca teslim bağli taşınır rehnine konu edilmesine bir engel bulunmamaktadır²⁹. Zira TMK m. 940 hükmü emredici nitelikte olmadığından, taraflar anlaşarak teslim bağli taşınır rehni tesis edebilirler³⁰. Taraflarca kararlaştırılmış olması hâlinde motorlu taşıtlar üzerinde rehin hakkı, sicile tescil ile kurulabildiği gibi TMK m. 939 vd. hükümleri uyarınca teslim bağli taşınır rehni hükümlerine göre de kurulabilmektedir³¹. Böylece TMK m. 940 hükmü ile motorlu taşıtlar bakımından, teslim bağli taşınır rehnine alternatif bir rejim getirilmekle beraber ikili bir sistem yaratılmış olmaktadır³². Dolayısıyla motorlu taşıtların gerek tek başına gerekse menkul işletme tesisatı yahut ticari işletme ya da esnaf işletmesinin Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümleri uyarınca rehnedilmesi hâlinde, bu kapsamda rehne konu olması mümkündür³³.

3. Hava Araçları

Türk Sivil Havacılık Kanunu m. 3 hükmünde hava aracı, havalanabilen ve havada seyredebilme kabiliyetine sahip her türlü araç şeklinde ifade edilmiştir. Bu meyanda balon, zeplin ve uçak hava aracı olarak değerlendirilmekte; fakat paraşüt hava aracı olarak kabul edilmemektedir³⁴. Uçak siciline kayıtlı hava araçları, TSHK m. 70 hükmü

²⁸ BARLAS, s. 206.

²⁹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 107.

³⁰ BARLAS, s. 207; SİRMEN, Eşya, s. 668; NOMER/ERGÜNE, N. 852; GÜRPINAR, Damla: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağli Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 1, 2017, s. 116; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 107.

³¹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 107.

³² BARLAS, s. 207; OZANOĞLU, s. 26-27.

³³ Aynı yönde bkz. SİRMEN, Sempozyum, s. 49. Motorlu taşıtların menkul işletme tesisatı bünyesinde rehne konu olamayacağı yönünde bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>. Mülga TİRK uyarınca menkul işletme tesisatı kapsamında rehlin zorunlu içeriği kapsamında değerlendirilen motorlu araçlar, TİTRK m. 8/f.3 gereğince rehlin kapsamı dışında kaldığı ve bunun TİTRK'nin amacına ters düştüğü yönünde bkz. ŞİT-İMAMOĞLU, s. 25.

³⁴ HIZIR, Serdar/TURAEV, Alisher: "Türk Hukukunda Hava Araçları Üzerinde İpotek Tesis Edilmesi", AÜHFD, C. 57, S. 3, Yıl 2008, s. 375.

uyarınca sicile tescil ile kurulan hava aracı ipotegine konu olabilmektedir³⁵. Dolayısıyla ipotek hakkının kurulması bakımından tescil, kurucu etkiyi haiz olduğu gibi zorunludur³⁶. Ancak TSHK m. 60 hükmünde yer alan koşulları yerine getiren hava araçlarının uçak siciline tescil edildiği dikkate alındığında, bu şartları taşımayan ve sicile tescilli zorunlu olmayan hava araçları³⁷ TSHK m. 65 hükmü uyarınca taşınır mal hükmünde olduğundan TMK m. 939 vd. uyarınca teslim bağli taşınır rehnine konu olabilecektir³⁸. Dolayısıyla Uçak Siciline tescil edilmemiş hava araçlarının üzerinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı tesis edilebilir³⁹. Ayrıca uçak siciline tescili zorunlu olmayan hava araçlarının, menkul işletme tesisatı yahut ticari işletme ya da esnaf işletmesi bünyesinde ise, bu kapsamda rehne konu olması da mümkündür⁴⁰. Belirtmek gerekir ki, TSHK m. 67 hükmünün lafzından bazı hava araçlarının tescile tabi olmadığı anlaşılmakla beraber bu araçların nelerden ibaret olduğu açık değildir. Zira TSHK m. 64 uyarınca tescile tâbi olmayan hava araçlarının tüzükle belirleneceği öngörülmüştür. Ancak bahsi geçen tüzük henüz çıkarılmamıştır⁴¹.

4. Gemiler

Türk Ticaret Kanunu m. 956 hükmü gemi siciline tescili caiz gemilere ilişkin düzenlemeyi havidir. Buna göre TTK m. 940 uyarınca Türk Bayrağını çekme hakkını haiz gemilerle TTK m. 935/f.2, a-c bentlerinde yazılı gemiler, gemi siciline kaydolur. TTK m. 957 hükmü ise on sekiz gros tonilato ve daha büyük her ticaret gemisinin gemi si-

³⁵ HAZIROĞLU, s. 186.

³⁶ TEK, Gülen Sinem: Ulaşım Araçları İpotegi, İstanbul 2012, s. 138; HAZIROĞLU, s. 186; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 107.

³⁷ TEK, s. 33.

³⁸ TEK, s. 34; HAZIROĞLU, s. 187.

³⁹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 108; NARBAY/YILDIZ, s. 63.

⁴⁰ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 108; NARBAY/YILDIZ, s. 63.

⁴¹ TEK, s. 35; HIZIR/TURAEV, s. 377. Konunun eleştirisi için bkz. SÖZER, Bülent: "Türk Sivil Havacılık Kanunu'na İlişkin Bazı Görüşler ve Değerlendirmeler", BATİDER, C. XII, S. 2-3, Haziran 1984, s. 82, dipnot 36.

ciline tescilinin zorunlu olduğunu düzenlemektedir. On sekiz gros tonilatodan küçük ticari gemiler ile yatların, münhasıran gezinti, spor eğitim-öğretim ve ilim amaçlarına tahsis edilmiş gemilerin gemi siciline tescili ihtiyaridir⁴². TTK m. 1014 hükmü uyarınca gemi ipoteği, ancak gemi siciline tescil edilmiş gemiler üzerinde söz konusu olmaktadır. TTK m. 1015/f.1 hükmüne göre ise gemi ipoteğinin gemi siciline tescili şarttır. Ayrıca gemi üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından da tescil kurucu etkiyi etkiyi haiz olmakla birlikte zorunludur⁴³. TTK m. 997 hükmü uyarınca gemi siciline kayıtlı olmayan gemiler üzerindeki mülkiyet ve sınırlı aynı haklara Türk Medeni Kanunu'nun taşınırlara ilişkin hükümlerinin uygulanacağı düzenlediğinden, gemi siciline kayıtlı olmayan gemiler üzerinde rehin hakkı, TMK m. 939 vd. hükümleri uyarınca kazanılmaktadır. Sicile kayıtlı olmayan gemiler üzerinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı kazanılabilir⁴⁴. Öte yandan sicile kayıtlı olmayan gemi, şayet ticari işletme veya esnaf işletmesi yahut işletmenin menkul işletme tesisatı bünyesinde ise, bu kapsamda da rehne konu olabilir⁴⁵.

5. Maden Hakları ve Cevherler

Maden işletme hakkı ve cevherler üzerinde rehin tesis edilmesi mümkündür. Mad.K m. 42'de maden işletme hakkının rehni, maden ipoteği şeklinde isimlendirilerek, düzenlenmiştir. Mad. K. m. 38/f.4 uyarınca madenler üzerinde iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez. Ayrıca maden hakları üzerinde rehin hakkının kurulması ve bu hakların sona ermesi maden siciline işlenir (Mad.K m. 38/f.2). Her iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde maden hakkı üzerinde rehin hakkı kurulması bakımından sicile tescilin kurucu etkiyi haiz olduğu ve maden hakkı üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından sicile tescilin zorunlu olduğu sonucu çıkmaktadır⁴⁶. Hâliyle maden işletme hakkının Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kap-

⁴² TEK, s. 30.

⁴³ TEK, s. 138; HAZIROĞLU, s. 188; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 108.

⁴⁴ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 108.

⁴⁵ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 108; NARBAY/YILDIZ, s. 61.

⁴⁶ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 109.

samında rehne konu olması mümkün değildir⁴⁷. Mad.K m. 39'a göre cevherlerin maden siciline tescil edilerek rehnedilmesi mümkündür. Rehin hakkının kurulması bakımından maden siciline tescil, kurucu niteliktedir⁴⁸. Buna karşılık, cevherler üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından sicile tescil zorunlu değildir⁴⁹. Daha açık bir anlamla cevherler üzerinde rehin hakkı, kural olarak, TMK m. 939 vd.'da yer alan teslimli taşınır rehni hükümleri uyarınca kazanılır⁵⁰. Ancak rehin sözleşmesinde tarafların iradeleri, cevherler üzerinde teslimsiz rehin hakkının kurulması yönünde ise maden siciline tescil edilmesi suretiyle rehin hakkının kurulması da mümkündür⁵¹. Cevherler, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında hammadde ya da stok kapsamında değerlendirilebilir⁵². Bunun yanı sıra, cevherlerin gerek tek başına gerekse ticari işletme yahut esnaf işletmesi kapsamında da rehne konu olması mümkündür⁵³.

6. Hayvan

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 5/f.1, d hükmünde hayvan, rehne konu olabilen münferit taşınır varlıklar arasında sayılmıştır⁵⁴. TMK m. 940/f.1 uyarınca yetkili makamlarca izin verilen kuruluşlar ve kooperatifler, icra dairesinde tutulacak özel sicile tescil edilmesi suretiyle hayvan üzerinde rehin hakkını kazanabilmektedir. Rehnin kurulması ve sicile ilişkin esasların, tüzükle düzenlenmesi öngörülmüştür. Bu amaçla Hayvan Rehni Tüzüğü çıkarılmıştır⁵⁵. Dolayısıyla Hayvan Rehni Tüzüğü m. 2'deki usulle yetkili makamlarca

⁴⁷ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 109.

⁴⁸ HAZIROĞLU, s. 190.

⁴⁹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 109.

⁵⁰ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 109.

⁵¹ HAZIROĞLU, s. 190.

⁵² ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 109. Aksi yönde bkz. NARBAY/YILDIZ, s. 64.

⁵³ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 109. Aksi yönde bkz. NARBAY/YILDIZ, s. 64.

⁵⁴ 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu (HKK) ile hayvanların yaşama hakkına sahip olduğu ve "eşya olmadığı" hükmüne bağlanmıştır (HKK m.4/a).

⁵⁵ 6/5165 sayılı ve 24 Ağustos 1965 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile yürürlüğe girmiş ve 16 Eylül 1965 Tarih ve 12102 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

izin verilmiş kuruluş ve kooperatiflere TMK m. 940/f.1 uyarınca hayvan üzerinde rehin hakkı kurma imkânı getirilmiştir. Bu suretle rehin hakkının kazanılması hâlinde, sicile tescil Hayvan Rehni Tüzüğü m. 9/f.5 uyarınca kurucu etkiyi haizdir⁵⁶. Bahsi geçen hayvan rehni sicili, icra dairelerince tutulur ve kamuya açıktır⁵⁷. Yetkili makamlarca izin verilen kuruluş ve kooperatiflerin haricindeki kişiler, ancak TMK m. 939 ve devamında yer alan teslimli taşınır rehni hükümleri uyarınca hayvan üzerinde rehin hakkını kazanabilmektedirler⁵⁸. Ayrıca belirtmek gerekir ki, hayvanın teslimine gerek olmaksızın sicile tescil ile hayvan rehni kurulması Türk Medeni Kanunu kapsamındaki teslimli taşınır rehne alternatif bir düzenlemedir⁵⁹. Hayvan rehni bakımından sicilli rehin, bir zorunluluk arz etmez⁶⁰. Başka bir deyişle, hayvanın teslimli taşınır rehne konu olması bakımından bir engel bulunmamaktadır⁶¹.

Bu kapsamda TMK m. 940/f.1 hükmünün alternatif bir düzenleme olması ve hayvan üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından sicile tescilin zorunluluk arz etmemesi karşısında hayvan, gerek münferit bir varlık olarak gerekse esnaf işletmesi ve ticari işletme bünyesinde rehne konu olabilir⁶².

⁵⁶ ERDEM, s. 997; NOMER/ERGÜNE, N. 838; ANTALYA/ACAR, s. 73; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 110.

⁵⁷ Hayvan Rehni Tüzüğü m. 5.

⁵⁸ ERDEM, s. 994 vd.; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 110.

⁵⁹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 503; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1113; SİRMEN, Eşya, s. 668; ERDEM, s. 992; ; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 110.

⁶⁰ BARLAS, s. 206, dipnot 18.

⁶¹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 353; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1113; SİRMEN, Eşya, s. 668; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3715; NOMER/ERGÜNE, N. 837.

⁶² Aynı yönde bkz. SİRMEN, Sempozyum, s. 49; ERTEN, Sempozyum, s. 188. RTS Yön. m. 13'te hayvan rehni sayılmadığından hayvanın TİTRK uyarınca rehnedilebileceği yönünde bkz. Aksi yönde bkz. NARBAY/YILDIZ, s. 66-67. Yalnızca TMK m. 940 vd. hükümlerinde düzenlenmiş olan sicilli hayvan rehni kapsamında rehne konu olması mümkün olmayan hayvanların TİTRK uyarınca rehne konu olabileceği yönünde bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, s. 62-63 ve 72; ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

7. Fikri ve Sınai Haklar

Her ne kadar TİTRK m. 8/f.3 karşısında fikri ve sınai haklar üzerinde de Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı kurulamayacağı ileri sürülmüşse de⁶³ öncelikle fikri hakların rehne konu olması bakımından 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) kapsamında sicilli ve teslimsiz taşınır rehni rejimi getirilmediği dikkate alınmalıdır⁶⁴. FSEK m. 62 hükmü uyarınca alenileşmiş bir eserin müsveddeleri ve aslı; yayımlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları; eser sahibinin korunmaya değer manevi haklarını ihlal etmemek koşuluyla alenileşmiş bir eser ve eser sahibinin mali haklara dair hukuki işlemlerden doğan para alacakları üzerindeki mali hakları üzerinde rehin hakkı kazanılabilir. Bu kapsamda rehnin konusuna göre, Türk Medeni Kanunu'nun teslimli taşınır rehni ile hak ve alacak rehnine ilişkin hükümleri uyarınca fikri haklar üzerinde rehin hakkı kazanılmaktadır⁶⁵. Hâliyle TİTRK m. 8/f.3 hükmü, fikri haklar üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından bir engel teşkil etmez⁶⁶.

Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) m. 148/f.5 uyarınca sınai haklar üzerinde rehin, yazılı rehin sözleşmesinin akdedilmesi ile kurulur⁶⁷. Rehin sözleşmesi, taraflardan birinin talebi üzerine sicile kaydedilir, bültende yayımlanır ve bu suretle üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir (SMK m. 148/f.5). Dolayısıyla sınai haklar bakımından, Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca rehin hakkının kazanılması için tescil zorunlu olmadığı gibi, taraflardan birinin talebi ile sicile rehin hakkının tescili kurucu etkiyi de haiz değildir⁶⁸.

Bunun yanı sıra entegre devre topografyası ve yeni bir bitki çeşidi üzerindeki ıslahçı hakkı da sınai mülkiyet hakkıdır. Ancak söz konusu haklar kendi özel kanunları ile koruma altına alınmıştır. Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun (EDTK) m. 18 uyarınca, entegre devre topografyası ile ilgili başvuru veya tescilden doğan

⁶³ ŞİT-İMAMOĞLU, s. 25.

⁶⁴ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 111.

⁶⁵ TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012, s. 246; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 111.

⁶⁶ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 111.

⁶⁷ ANTALYA/ACAR, s. 78; ARKAN, Sempozyum, s. 154; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 111.

⁶⁸ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 111.

hak rehne konu olabilir. Buna göre rehin sözleşmesinin yazılı olarak yapılması gerekir. EDTK m. 18 uyarınca entegre devre topografyası ile ilgili başvuru veya tescilden doğan hak üzerinde rehin hakkı kurulması halinde taraflardan birinin talebi üzerine rehin hakkı sicile kaydedilir ve bültende yayımlanır. Dolayısıyla entegre devre topografyası ile ilgili başvuru ya da tescilden doğan hak üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından tescil zorunlu olmadığı gibi kurucu etkiyi de haiz değildir⁶⁹. Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunması Hakkında Kanun (YBÇK) m. 49 hükmü uyarınca bir çeşit ile ilgili yapılan başvuru ya da tescilden doğan hak rehne konu olabilir. Rehin sözleşmesi yazılı olarak yapılmalıdır, rehnin kurulduktan sonra taraflardan birinin talebi üzerine rehin hakkı sicile kaydedilir ve bültende yayımlanır. Yeni bir bitki çeşidine ait ıslahçı hakkı bakımından yapılan başvuru ya da tescil üzerinde rehin hakkının kazanılması hâlinde, rehnin sicile tescili kurucu nitelikte değildir ve fakat açıklayıcı etkiyi haizdir⁷⁰.

Bu kapsamda TİTRK m. 8/f.3 hükmü, bahsi geçen sınai mülkiyet hakları üzerinde rehin hakkının kazanılmasını engellemez⁷¹.

8. Ticari İşletme ve Esnaf İşletmesinin Tamamının Rehne Konu Olması Hâlinde Diğer Kanunlar Uyarınca Bir Sicile Tescili Zorunlu Olan Taşınır Rehinlerinin Akıbeti

Bir ticari işletme ya da esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından TİTRK m. 8/f.3 hükmünün etkisi de inceleme konusu yapılmalıdır. Yukarıda TİTRK m. 8/f.3 bakımından benimsediğimiz yorum uyarınca, rehnin kazanılması bakımından tescilin zorunlu olmadığı taşınır varlıklar, işletme faaliyetine tahsis edilmişse işletme üzerinde rehin hakkının kazanılmasıyla, rehin hakkının kapsamında kabul edilecektir⁷². Örneğin, motorlu taşıtlar; uçak siciline tescili zorunlu olmayan hava araçları ve gemi siciline tescili zorunlu olmayan gemiler bu kapsamda düşünülmelidir. Ancak TİTRK m. 8/f.3 uyarınca rehin hakkının kazanılması bakımından sicile tescilin

⁶⁹ UTKU, Doruk: Sınai Hakların Rehni, Ankara 2009, s. 254; HAZIROĞLU, s. 193.

⁷⁰ UTKU, s. 254; HAZIROĞLU, s. 193.

⁷¹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 112.

⁷² ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 112.

zorunlu olduğu maden hakları, uçak siciline tescil edilmiş hava araçları veya gemi siciline tescil edilmiş gemilerin işletme faaliyetine tahsis edilmiş olması hâlinde işletme üzerinde rehin hakkı kazanıldığında rehin kapsamında olup olmadığının aydınlatılması gerekir. Öğretide haklı olarak, TİTRK m. 8/f.3 hükmü bertaraf edilmek suretiyle işletme faaliyetine tahsis edilmiş olması hâlinde söz konusu varlıkların, işletme üzerinde rehin hakkının kazanılması ile birlikte, rehin hakkının kapsamında olduğu kabul edilmektedir⁷³. Bu sayede söz konusu varlıklardan rehni diğer kanunlarca bir sicile tescilini gerektirenlerin, ilgili sicillere bildirilmesine ilişkin TİTRK m. 5/f.2 hükmü bir anlam ifade etmektedir⁷⁴. Ayrıca bu varlıklar üzerinde diğer kanunlar uyarınca önceden bir rehin hakkı tesis edilmiş ise, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında kurularak ilgili sicile bildirilen rehin sonraki sırada yer alır (TİTRK m. 5/f.2).

⁷³ GÖLE/AYDOĞDU, s. 32; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 190; SİRMEN, Sempozyum, s. 49; NARBAY/YILDIZ, s. 79-80. Aksi yönde bkz. ARKAN, Sempozyum, s. 151.

⁷⁴ SİRMEN, Sempozyum, s. 49.

§ 3. TAŞINIR REHNİ KAVRAMI VE REHİN HAKKINA EGEMEN OLAN İLKELER

I. Genel Olarak Taşınır Rehni

Türk Medeni Kanunu sistematüğinde taşınır rehni tanımlanmamıştır. Öğretide ise taşınır rehni, bir alacağı teminat altına almak amacıyla; taşınır eşya, hayvan, hak veya alacak üzerinde kurulan ve rehinli alacaklıya borcun yerine getirilmemesi hâlinde teminat konusunu paraya çevirerek, alacağını tahsil etme yetkisi veren bir hak olarak tanımlanmaktadır¹. Diğer bir deyişle taşınır rehni, rehinli taşınırın cebri icra yoluyla paraya çevirilmesi suretiyle değerlendirilmesini sağlayan

¹ ZOBL, Dieter/THURNHERR, Christoph: Berner Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte, Das Farnispfand, Systematischer Teil und At. 884-887 ZGB, Stämpfli Verlag, Bern 2010 [BK-ZGB], Art. 884, N. 2; BAUER, Thomas: Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, 'Das Fahrnispfand' Art.884-894, ZGB Art. 457-977, Herausgeber Heinrich HONSELL/ Nedim Peter VOGT/ Thomas, GEISER 5. Auflage, Helbing&Lichtenhahn, Basel-Genf-München 2015 [BSK-ZGB II], Art. 884, N. 1; WOLF, Stephan/EGGEL, Martin: ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilrecht, OFK- Orrel Füssli Kommentar, Herausgeber Jolanta KREN KOSTKIEWICZ/Peter NOBEL/Ivo SCHWANDER/Stephan WOLF, Basel, Bern, Freiburg, Zürich 2011 [OFK-ZGB], Art. 884, N. 1; REETZ, Peter/GRABER, Micheal, HandKommentar zum Schweizer Privatrecht, Sachenrecht, Art. 641-977 ZGB, Herausgeber Peter BREITSCHMID/Alexandra JUNGO, Schultess Juristische Medien AG, Zürich 2016 [CHK-ZGB], Art. 884, N. 1; STEINAUER, N. 3077; FOËX, Gage mobilier, N. 4; FEYZİOĞLU, Feyzi N./DOĞANAY, Ümit/AYBAY, Aydın: Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1968, s. 227; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 440; DAVRAN, Bülent: Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972, s. 78; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1091; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3583; AYİTER, Nuşin: Eşya Hukuku (Kısa Ders Kitabı), Ankara 1987, s.184; CANSEL, s. 11; ESENER/GÜVEN, s. 547 AKINTÜRK, s. 832; AYBAY/HATEMİ, s. 297; ERTAŞ, Eşya, s. 579; DOĞAN, s. 18; SİRMEN, Sempozyum, s. 24. Genel olarak rehin hakkına ilişkin daha geniş bir tanım için bkz. ACAR, N. 1.

bir sınırlı aynı haktır². Dolayısıyla rehin hakkı, bir alacağa güvence oluşturma işlevine sahiptir³.

Türk Medeni Kanunu m. 939-953 hükümleri arasında teslim bağli taşınır rehni ve hapis hakkı; m. 940/f.1’de hayvan rehni; m. 954-961 arasında alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin; m. 962-969 arasında rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlara yapılan rehin ve m. 970-972 arasında rehinli tahvil şeklinde taşınır rehni çeşitli tiplerde düzenlenmiştir.

Türk Medeni Kanunu sistematüğinde tüm rehin tiplerini karşılayacak şekilde genel kurallar bulunmamakla birlikte teslimli taşınır rehni temelinde genel kurallar ortaya koyulmuştur⁴. Anılan kurallar, diğer rehin tipleri ile de uyduğu ölçüde uygulama alanı bulacaktır⁵. Bunun yanı sıra, teslimli taşınır rehnine ilişkin hükümler diğer taşınır rehinleri bakımından her zaman çözüm üretmeyebilir. Özellikle inceleme konumuzu teşkil eden teslim bağli olmayan (sicilli) taşınır rehni bakımından yapısına uygun düşmek koşuluyla taşınmaz rehnine ilişkin hükümler de uygulama alanı bulabilecektir. Nitekim derece sisteminin düzenlendiğı TİTRK m. 10 hükmünde taşınmaz rehnine ilişkin TMK m. 871-876 hükümlerine atıf yapılmıştır. Buna göre aynı taşınır mal üzerinde birden fazla rehnin sabit derece sistemine göre kurulması hâlinde, TMK m.871-876 hükümleri kıyasen uygulama alanı bulacaktır⁶. Ayrıca 15.02.2018 tarih ve 7099 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değışiklik Yapılmasına Dair Kanun (7099 Sayılı Kanun) m. 33 ile TİTRK m. 18’de değışiklik yapılmak suretiyle, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda hüküm bulunmayan hâllerde Türk Medeni Kanunu’nun “taşınmaz rehnine” ilişkin hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir⁷. Ancak söz konusu

² SEROZAN Rona: Taşınır Eşya Hukuku, İstanbul 2007, s. 334; AKINTÜRK, s. 832.

³ STEINAUER, N. 3075; FOËX, CR-CC, Art. 884, N. 33 ve 38; ACAR, N. 8.

⁴ STEINAUER, N. 3093; OĞUZMAN/ŞELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3604; SİRMEN, Eşya, s. 653-654; NOMER/ERGÜNE, N. 716.

⁵ STEINAUER, N. 3093; CANSEL, s. 18; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 453; OĞUZMAN/ŞELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3605; NOMER/ERGÜNE, N. 716.

⁶ Bkz. §5 II B 4.

⁷ TİTRK m. 18 hükmünün eski hâli “*Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun taşınır rehnine ilişkin hükümleri uygula-*

rehin türlerinin nitelik itibariyle farklı olduğu dikkate alınarak, Türk Medeni Kanunu'nun taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin, yapısına uygun düştüğü ölçüde kıyasen TİTRK kapsamında taşınır rehnine uygulanacağını kabulü gerekir⁸.

II. Rehin Hakkına Egemen Olan İlkeler ve Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Değerlendirilmesi

A. Alacağa Bağlılık İlkesi

Taşınmaz rehni bakımından TMK m.881/f.1 hükmünde taşınmaz rehninin bir alacağa teminat teşkil ettiği hususu ifade edilmiştir. Buna göre “*mevcut veya henüz doğmamış olmakla beraber doğması kesin veya olası bulunan herhangi bir alacak, ipotekle güvence altına alınabilir*”. Buna karşılık taşınır rehnine ilişkin olarak kanunda açıkça ifade edilmemesine rağmen, TMK m. 881/f.1 hükmü taşınır rehni bakımından da geçerlidir⁹. Bu doğrultuda taşınır rehni, bir alacağı güvence altına almaktadır¹⁰.

Taşınır rehni, güvence altına aldığı alacağa bağlı, diğer bir anlamıyla fer'î bir haktır¹¹. Taşınır rehninin alacağa bağlı olması, rehni hukuki kaderinin alacağa bağlı olması şeklinde kendini gösterir. O nedenle alacak hükümsüzse, rehin hakkı söz konusu olmaz, alacak sona

nır” şeklinde idi. Rehinli Taşınır Sicili'nin işleyişi ve idaresi bakımından Tapu Sicili ile paralellikler olması nedeniyle bu atıf hükmü eleştirilmekteydi, bkz. ESENER/GÜVEN, s. 578; ACAR, N. 281; KÖROĞLU-ÖLMEZ, s. 276; GÜRPINAR, Teslime Bağlı, s. 137, dipnot 42.

⁸ Aynı doğrultuda bkz. SİRMEN, Sempozyum, s. 26. Taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin yanında taşınır rehnine ilişkin hükümlerin de uygulama alanı bulması gerektiği yönünde bkz. ERTEN, Sempozyum, s. 181.

⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3606; SİRMEN, Eşya, s. 655; AKINTÜRK, s. 836.

¹⁰ STEINAUER, N. 3075; ACAR, N. 12.

¹¹ STEINAUER, N. 3076; FOËX, CR-CC, Art. 884, N. 21; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 442; DAVRAN, s. 79; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1095; CANSEL, s. 26; AYİTER, s. 184; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3606; AKINTÜRK, s. 836; SİRMEN, Eşya, s. 654; ESENER/GÜVEN, s. 549; AYBAY/HATEMİ, s. 297; ACAR, N. 13; NOMER/ERGÜNE, N.726; SİRMEN, Sempozyum, s. 26.

ermişse rehin hakkı kendiliğinden sona erer (TBK m.131)¹². Bunun sonucu olarak, taşınır rehninin alacaktan bağımsız olarak devri mümkün değildir¹³.

Şarta bağlı ve ileride doğacak bir alacağı güvence altına almak amacıyla taşınır rehninin kurulabileceği TMK m. 881/f.1'den hareketle öğretide ittifakla kabul edilmektedir¹⁴. Bu hâlde alacağa bağlılık kuralı nedeniyle, alacak doğuncaya kadar rehnin şekli anlamda bir varlık göstereceği savunulmaktadır¹⁵. Buna göre rehin hakkının alacak hakkı ile birlikte doğması, sicilli taşınır rehni rehin sırasının belirlenmesi bakımından önemlidir¹⁶.

Alacağa bağlı olmasının yanı sıra rehin hakkı, tali (ikincil) bir nitelik de taşır¹⁷. Buna göre alacaklı, muaccel olan borcun ifa edilmemesi hâlinde, rehnin paraya çevrilmesini talep edebilecektir (TMK m. 946/f.2).

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda düzenleme altına alınan taşınır rehni de bir alacağı güvence altına almak amacıyla kurulan, varlığı ve kaderi bu alacağa bağlı olan fer'i bir haktır¹⁸. Rehinle teminat altına alınmış alacak, herhangi bir sebeple hükümsüzse rehin hakkı söz konusu olmaz yahut rehinle teminat altına alınmış alacak sona er-

¹² KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 464-465; AYİTER, s. 185; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3608 ve 3609; SİRMEN, Eşya, s. 654; ESENER/GÜVEN, s. 549; AKINTÜRK, s. 836; ACAR, N. 14; ERTAŞ, Eşya, s. 579; NOMER/ERGÜNE, N. 726.

¹³ Dolayısıyla alacak devredilmişse (temlik edilmişse), alacağa bağlı olarak rehin hakkı da yeni alacaklıya geçer (OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3611; AYİTER, s. 185; AKINTÜRK, s. 837; SİRMEN, Eşya, s. 654-655; ERTAŞ, Eşya, s. 580; NOMER/ERGÜNE, N. 728).

¹⁴ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 470; CANSEL, s. 27 ve 80; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3607; SİRMEN, Eşya, s. 655; MAKARACI-BAŞAK, s. 86-87.

¹⁵ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3607; MAKARACI-BAŞAK, Aslı: Taşınır Rehni Sözleşmesi, İstanbul 2014, s. 91. Aksi görüşte bkz. SEROZAN, 338.

¹⁶ Müstakbel alacakların teminat altına alınması ile ilgili olarak bkz. §5 I A 2.

¹⁷ GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1096; CANSEL, s. 27; SİRMEN, Lale: Alacak Rehni, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1990, s. 20; ACAR, N. 118.

¹⁸ SİRMEN, Sempozyum, s. 26.

mişse rehin hakkı da sona erer¹⁹. Bu hâlde terkinin yapılmasına ilişkin usul TİTRK m. 15 hükmünde ifade edilmiştir²⁰.

B. Belirlilik İlkesi

Belirlilik ilkesi, taşınır rehni konusuna ve güvence altına alınan alacak olmak üzere iki bakımdan ele alınmaktadır²¹.

Türk Medeni Kanunu m. 854 hükmünde taşınmaz rehni bakımından düzenleme altına alınan belirlilik ilkesi uyarınca, rehin kurulurken rehne konu taşınmazın belirtilmesi gerekir. Belirlilik ilkesi gereğince, ferden belirlenmeksizin bir kimsenin malvarlığında yer alan ve ileride yer alacak taşınmazları (bütün taşınmazlar yahut taşınmazların bir kısmı şeklinde) konu alan bir rehin sözleşmesinin kurulması mümkün değildir²².

Taşınır rehni konusunun belirli olması, teslimli taşınır rehni ile alacak ve hak rehni bakımından farklılık gösterir. Teslimli taşınır rehni, rehni konusunun ferden belirlenmiş olması hâlinde, zilyetliğinin devri mümkündür²³. Hak ve alacak rehni bakımından da, üzerinde

¹⁹ SİRMEN, Sempozyum, s. 26.

²⁰ Bkz. § 5 III.

²¹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 468; GÜRİSOY/EREN/CANSEL, s. 1093; CANSEL, s. 20-21; DAVRAN, s. 90-91; AYİTER, s. 188; SİRMEN, Eşya, s. 656; ACAR, N. 74-75; NOMER/ERGÜNE, N. 731; SİRMEN, Sempozyum, s. 40.

²² KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 208; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3212; NOMER/ERGÜNE, s. 584; SARI, Suat: “*Taşınmaz Rehni Belirlilik (Muayyenlik) İlkesi*”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 991; ACAR, Faruk: *Rehin Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi*, Tıpkı 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017 [Belirlilik İlkesi], s. 212-214 ve 243; AYDIN-ÜNVER, Tülay: *Birden Fazla Taşınmaz Üzerinde Toplu Rehin Kurulması*, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. I, Eşya Hukuku, 20 Ekim 2016 (Editörler: ÖĞÜZ, Tufan/ENGİN, Baki İlkay), İstanbul 2017, s. 86.

²³ FOËX, Benedict: *Le contrat de gage mobilier*, Collection Genevoise, Faculté de Droit de Genève, Helbing & Lichtenhahn, Bâle et Francfort-sur-le-Main 1997, N. 573 [Gage mobilier]; FOËX, CC-CR, Art. 884, N. 24; WOLF/EGGEL, OFK-ZGB, Art. 884, N. 4; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 468; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3633; AKINTÜRK, s. 839; SEROZAN, s. 343; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 94.

rehin kurulacak alacak veya hakkın belirlenebilir bir şekilde tanımlanmış olması gerekir²⁴.

Taşınır rehninin konusu bakımından belirlilik ilkesi ile, bir kişinin malvarlığının tümü ya da bir kısmının tek bir işlemle rehne konu olmaması kast edilmektedir²⁵. Rehin sözleşmesi şarta bağlı olarak yapılabilir. O nedenle, henüz mevcut olmayan taşınırılar bakımından da, rehin sözleşmesinin yapılması mümkündür²⁶. Bu hâlde, rehin konusu taşınırın elde edilmesiyle şart gerçekleşmiş olur ve rehin sözleşmesi hüküm doğurur. Ancak sözleşme hüküm doğursa bile rehin hakkının kazanılması bakımından rehin konusunu oluşturan taşınırın zilyetliğinin devri gerekir.

Teslimsiz sicilli taşınır rehni bakımından rehnin konusunun belirli olması, sicile tescil ile kendisini gösterir²⁷. Daha açık bir anlatımla, sicile rehnin konusu olarak tescil edilen taşınırılar üzerinde rehin hakkı kazanılmaktadır. O nedenle sicile tescil edilen rehnin konusu cins, sayı, tür vb. özellikleriyle belirlenmiş ya da belirlenebilir bir şekilde tanımlanmış yahut ferdileştirilmiş olmalıdır²⁸. Bu sayede rehin konusunun sicile kaydedilmesi söz konusu olur²⁹.

Teminat altına alınacak alacak bakımından belirlilik ilkesinden kasıt, rehin konusu taşınırın paraya çevrilmesi anında güvence altına alınan alacağın parayla ifade edilebilir, yani belirli olmasıdır³⁰. Yukarıda

²⁴ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 469; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3634; AKINTÜRK, s. 839; SİRMEN, Sempozyum, s. 43.

²⁵ REETZ/GRABER, CHK-ZGB, Art. 884, N. 2; REETZ/GRABER, CHK-ZGB, Art. 884, N. 8; STEINAUER, N. 3136; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 468; GÜRİSOY/EREN/CANSEL, s. 1093; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3635; AKINTÜRK, s. 839; SİRMEN, Eşya, s. 656; ESENER/ GÜVEN, s. 552; ERTAŞ, Eşya, s. 581; NOMER/ERGÜNE, N. 734.

²⁶ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3637; MAKARACI-BAŞAK, s. 185 vd.; ERGÜNE, s. 117.

²⁷ ESENER/GÜVEN, s. 552; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 94.

²⁸ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 94.

²⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3633; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 94.

³⁰ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 470; GÜRİSOY/EREN/CANSEL, s. 1093; CANSEL, s. 22; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3638; AKINTÜRK, s. 840; SİRMEN, Eşya, s. 657; ESENER/GÜVEN, s. 551; ACAR, N. 87; ERTAŞ, Eşya, s. 582; NOMER/ERGÜNE, N. 738.

da değinildiği üzere, şarta bağlı ve ileride doğacak alacakları güvence altına almak amacıyla, taşınır rehni kurulması mümkündür. Ancak bu hâlde söz konusu alacağın belirlenebilir olması gerekmektedir³¹. İleride doğacak borçların güvence altına alınması amacıyla yapılacak rehin sözleşmelerinin geçerliliği, gerek alacağı doğuran hukuki ilişkinin gerekse alacak miktarının belirlenebilmesi ya da belirli sınırlandırmalar yapılmak suretiyle belirlenebilir olmasına bağlıdır³². “Belirlenebilirlik” ile kast edilen, en azından borcun kaynağının (örneğin, borcun doğacağı sözleşmenin) belirli olmasıdır³³.

7099 Sayılı Kanun ile söz konusu maddede değişiklik yapılmadan önce varlıkların tahdidi olarak sayıldığı kabul edilmekteydi³⁴. Ancak 7099 sayılı Kanunla “*benzeri her türlü taşınır varlık ve hak*” şeklindeki bendin TİTRK m.5’e eklenmesi nedeniyle, artık rehne konu taşınır varlıkların tahdidi olarak sayıldığından bahsedilemez³⁵. Dolayısıyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu bakımından rehin hakkının konusu olabilecek taşınır varlıkların artık tahdidi olarak sayılmadığı da dikkate alındığında rehin hakkı kapsamındaki taşınır varlıklar bakımından belirlilik ilkesi önem arz etmektedir. Kaldı ki, TİTRK m. 4/f.6-c hükmü uyarınca rehne konu varlık ile bu varlığın ayırt edici niteliklerini belirten unsurlara rehin sözleşmesinde yer verilmesi zorunludur. Ancak 7099 Sayılı Kanun ile söz konusu bende, niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için bu şartın aranma-

³¹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3639; SİRMEN, Eşya, s. 657; MAKARACI-BAŞAK, s. 87.

³² KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 471; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3639; NOMER/ERGÜNE, N. 739.

³³ FOËX, Gage mobilier, N. 601; CANSEL, s. 75; SİRMEN, Alacak, s. 132; SEÇER, Alacak, s. 132.

³⁴ 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu 5. maddesinin gerekçesi. Bu düzenlemenin eleştirisi için bkz. GÖLE/AYDOĞAN, s. 26.

³⁵ ÖZ, s. 126; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 93. Gerek genel gerekçede gerekse komisyona sunulan tasarıda yer alan m. 21’in gerekçesinde yalnızca Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda belirtilen taşınırların değil, KOBİ’lerin sahip oldukları her türlü taşınır ve hakkın rehne konu olmasının amaçlandığı ifade edilmektedir. Bkz. 7099 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un Gerekçesi, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Sa. 31853594-101-1508-31, T. 30.01.2018. TBMM S.Sayısı 518 [7099 Sayılı Kanun’un Gerekçesi].

yacağı ifadesi eklenmiştir. Bu doğrultuda Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'e (Tem.Yön.)³⁶ m. 9/f.2 hükmü eklenmiştir. Buna göre rehne konu taşınır varlığın ayırt edici özellikleri yoksa, genel olarak belirlenmesine yarayan nitelikleri rehin sözleşmesinde yer alır. O hâlde öncelikle, taşınır varlığın ayırt edici özellikleri ile ferdileştirilmesi suretiyle belirlenmesi gerekmektedir³⁷. Böyle ayırt edici özellikleri bulunmayan taşınır varlıkların ise genel olarak belirlenmesine yarayan özellikleri ifade edilmek suretiyle ferdileştirilmesi sağlanmalıdır. Rehne konu alacağın da belirli kılınacak biçimde ferdileştirilmesi gerekir³⁸. Bu amaçla, rehne konu alacağın borçlusu, miktarı, kaynağı ya da hukuki sebebi gibi ayırt edici özellikleri ifade edilmelidir³⁹.

Taşınmaz rehni bakımından ise TMK m. 857/f.1 hükmü uyarınca teminat altına alınan alacağın Türk parası ile gösterilen belirli bir para alacağı olarak gösterilmesi gerekir. Bu hâlde anapara ipoteği söz konusu olur⁴⁰. Alacağın miktarının belirli olmaması hâlinde ise TMK m. 851/f.2 hükmüne göre, alacaklının bütün istemlerini karşılayacak şekilde taşınmazın güvence altına alacağı üst sınırın taraflarca belirlenmesi gerekir. Bu hâlde ise üst sınır ipoteği söz konusu olmaktadır⁴¹.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 4/f.6-b hükmü uyarınca rehinle teminat altına alınan alacak miktarı belirli ise borcun miktarı; şayet alacağın miktarı belirli değilse rehnin teminat teşkil ettiği alacağın azami miktarının sözleşmede yer alması zorunludur⁴². O hâlde TİTRK m. 18 hükmünün atfıyla TMK m. 851/f.1 hükmü kıyasen uygulama alanı bulabilecektir⁴³. Rehin hakkının tesisi esnasında rehinle teminat altına alınan alacak miktarı belirli ise anapara rehni söz konu-

³⁶ RG. 31.12. 2016, S. 29935.

³⁷ SİRMEN, Sempozyum, s. 44.

³⁸ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 66.

³⁹ SİRMEN, Sempozyum, s. 45.

⁴⁰ SİRMEN, Eşya, s. 574; NOMER/ERGÜNE, N. 554; SİRMEN, Sempozyum, s. 40.

⁴¹ SİRMEN, Eşya, s. 575; NOMER/ERGÜNE, N. 565; SİRMEN, Sempozyum, s. 40.

⁴² Bkz. § 5 I A.

⁴³ SİRMEN, Sempozyum, s. 41.

su olur⁴⁴. Buna karşılık şayet rehinle teminat altına alınan alacağın miktarı belirli olmayıp, taraflarca azami miktarı belirlenmiş ise üst sınır rehni söz konusu olacaktır⁴⁵. Üst sınır rehni, özellikle müstakbel alacaklar ile şarta bağlı alacakların rehne konu olması hâlinde önem arz eder⁴⁶.

C. Aleniyet ilkesi

Ayni haklara egemen olan aleniyet ilkesi, teslimli taşınır rehni bakımından rehin verenin rehin konusu üzerindeki dolaysız zilyetliğinin alacaklıya ya da tarafların anlaştıkları bir üçüncü kişiye devri ile kendisini göstermektedir⁴⁷.

Taşınmaz rehni bakımından aleniyet teminat yükünün tapu kütüğünden anlaşılması şeklinde kendisini gösterir⁴⁸. Zira diğer ayni haklar gibi rehin hakkı da tapuya tescil edilmek suretiyle aleniyet kazanmış olur⁴⁹. TMK m. 1020/f.1 ve 2 hükümlerinde tapu sicilinin herkese açık olduğu ve ilgisini inanılır kılan herkesin tapu kütüğünde ilgili sayfanın ve belgelerin tapu memuru önünde kendisine gösterilmesini veya bunların örneklerinin kendisine verilmesini talep edebileceği düzenlenmiştir. TMK m. 1020/f.2 hükmü uyarınca hiç kimse tapu sicilindeki bir kaydı bilmediğini ileri süremez. Dolayısıyla tapu siciline tescil edilmiş bir rehin hakkı terkin edilmedikçe, kimse bu haktan haberdar olmadığını ileri süremeyecektir⁵⁰. Diğer bir deyişle iyiniyeti korunmayacaktır⁵¹.

⁴⁴ SİRMEN, Sempozyum, s. 41. Rehin sözleşmesinin şekli ve bunun uygulanacak hükümlerin tespiti üzerinde etkisi hakkında bkz. § 6, III.

⁴⁵ SİRMEN, Sempozyum, s. 41.

⁴⁶ Bu sayede bir sınırlamaya uğramadan ticari ilişkinin devamı süresince söz konusu alacaklar teminat işlevi görebilir (OKTAY-ÖZDEMİR, s. 67).

⁴⁷ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 466; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1092; CANSEL, s. 20; DAVRAN, s. 79; AYİTER, s. 186; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3615; AKINTÜRK, s. 837; SİRMEN, Eşya, s. 658; ESENER/GÜVEN, s. 550; ACAR, N. 71; ERTAŞ, Eşya, s. 580; NOMER/ERGÜNE, N. 741; DOĞAN, s. 183; KIRCA, s. 160.

⁴⁸ NOMER/ERGÜNE, N. 601.

⁴⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3229; ACAR, N. 68.

⁵⁰ ACAR, N. 68.

⁵¹ ACAR, N. 68.

su olur⁴⁴. Buna karşılık şayet rehinle teminat altına alınan alacağın miktarı belirli olmayıp, taraflarca azami miktarı belirlenmiş ise üst sınıır rehni söz konusu olacaktır⁴⁵. Üst sınır rehni, özellikle müstakbel alacaklar ile şarta bağlı alacakların rehne konu olması hâlinde önem arz eder⁴⁶.

C. Aleniyet ilkesi

Ayni haklara egemen olan aleniyet ilkesi, teslimli taşınır rehni bakımından rehin verenin rehin konusu üzerindeki dolaysız zilyetliğinin alacaklıya ya da tarafların anlaştıkları bir üçüncü kişiye devri ile kendisini göstermektedir⁴⁷.

Taşınmaz rehni bakımından aleniyet teminat yükünün tapu kütüğünden anlaşılması şeklinde kendisini gösterir⁴⁸. Zira diğer ayni haklar gibi rehin hakkı da tapuya tescil edilmek suretiyle aleniyet kazanmış olur⁴⁹. TMK m. 1020/f.1 ve 2 hükümlerinde tapu sicilinin herkese açık olduğu ve ilgisini inanılır kılan herkesin tapu kütüğünde ilgili sayfanın ve belgelerin tapu memuru önünde kendisine gösterilmesini veya bunların örneklerinin kendisine verilmesini talep edebileceği düzenlenmiştir. TMK m. 1020/f.2 hükmü uyarınca hiç kimse tapu sicilindeki bir kaydı bilmediğini ileri süremez. Dolayısıyla tapu siciline tescil edilmiş bir rehin hakkı terkin edilmedikçe, kimse bu haktan haberdar olmadığını ileri süremeyecektir⁵⁰. Diğer bir deyişle iyiniyeti korunmayacaktır⁵¹.

⁴⁴ SİRMEN, Sempozyum, s. 41. Rehni sözleşmesinin şekli ve bunun uygulanacak hükümlerin tespiti üzerinde etkisi hakkında bkz. § 6, III.

⁴⁵ SİRMEN, Sempozyum, s. 41.

⁴⁶ Bu sayede bir sınırlamaya uğramadan ticari ilişkinin devamı süresince söz konusu alacaklar teminat işlevi görebilir (OKTAY-ÖZDEMİR, s. 67).

⁴⁷ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 466; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1092; CANSEL, s. 20; DAVRAN, s. 79; AYİTER, s. 186; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3615; AKINTÜRK, s. 837; SİRMEN, Eşya, s. 658; ESENER/GÜVEN, s. 550; ACAR, N. 71; ERTAŞ, Eşya, s. 580; NOMER/ERGÜNE, N. 741; DOĞAN, s. 183; KIRCA, s. 160.

⁴⁸ NOMER/ERGÜNE, N. 601.

⁴⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3229; ACAR, N. 68.

⁵⁰ ACAR, N. 68.

⁵¹ ACAR, N. 68.

Teslimsiz taşınır rehni bakımından bazı hâllerde kanun gereği sicile tescil ile rehin hakkı kurulmaktadır (TMK m. 940/f.2). Bu hâllerde ise aleniyet, sicile tescil ile sağlanmaktadır⁵². Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında aleniyetin sağlanması bakımından rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Sicili'ne tescili öngörülmüştür (TİTRK m. 4)⁵³.

7099 Sayılı Kanun ile TİTRK m. 7 hükmünde yapılan değişiklikle birlikte TİTRK m. 7/f.3'te "*bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen üçüncü kişinin iyiniyeti korunur*" şeklinde hüküm sevk edilmiştir. Bu hüküm sevk edilmeden önce TMK m. 1020/f. 3 hükmünden hareketle TİTRK m. 9 hükmünden tersine bir anlam çıkabileceği öğretide kabul edilmekte⁵⁴ ve Rehinli Taşınır Sicili'ndeki bir kaydı bilmediğini hiç kimsenin ileri süremeyeceği de savunulmaktaydı⁵⁵. 7099 Sayılı Kanun'la TİTRK m. 7 hükmünde yapılan değişiklikten sonra, Rehinli Taşınır Sicili'nin iyiniyeti ortadan kaldıran bir işlevi olmadığı açıkça kabul edilmektedir⁵⁶. Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği (RTS Yön.) m. 17/f. 2 hükmüne de bu yönde bir ekleme yapılmıştır. Buna göre TİTRK uyarınca sicili incelemekle yükümlü olmaması ya da TİTRK m. 3 hükmünde sayılan rehin sözleşmesi taraf ehliyetine sahip olmaması sebepleriyle bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen ya da bilmesi gerekmeyen iyiniyetli üçüncü kişinin iyiniyeti korunur.

D. Güvenin Korunması İlkesi

Taşınır rehninin kurulması için, tek başına rehin sözleşmesinin yapılması yeterli değildir. Tasarruf işleminin de gerçekleştirilmesi gereklidir. Bunun için, kural olarak, tasarruf yetkisine sahip malik ya da

⁵² AKINTÜRK, s. 838; ESENER/GÜVEN, s. 551; ACAR, N. 72; NOMER/ERGÜNE, N. 741; OZANOĞLU, s. 5; SİRMEN, Sempozyum, s. 26.

⁵³ Bkz. §5 I B.

⁵⁴ ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

⁵⁵ ANTALYA/ACAR, s. 54; GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 96.

⁵⁶ SİRMEN, Sempozyum, s. 28; ÖZ, Turgut: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehinli Malın Birleşmesi ve Karışması (Kanundaki Önemli değişikliklerle Birlikte), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 126. Hükmün Rehinli Taşınır Sicili'nin aleniyetini zedelediği yönünde bkz. ACAR, Sempozyum, s. 194.

yetkili temsilcisi tarafından rehin konusunun zilyetliğinin de rehin amacıyla devri gerekir (TMK m. 939/f.1). Bu kuralın istisnasını TMK m. 939/f.2 teşkil eder. Buna göre emin sıfatıyla zilyetten iyi niyetle bir taşınırı rehin alan üçüncü kişi, rehin hakkını kazanır⁵⁷. Burada üçüncü kişinin, ancak taşınırın zilyedinin tasarruf yetkisi bulunmadığını bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması hâlinde rehin hakkını kazanması söz konusudur⁵⁸. Ancak malikinin rızası hilafına elinden çıkmış bir taşınır üzerinde, üçüncü kişi rehin hakkını kazanamaz (TMK m. 989). Hamile yazılı senetler ve para bakımından ise anılan kural uygulanmaz (TMK m. 990). Kıymetli evraka bağlanmamış alacaklar bakımından, hak sahibi olmayanlardan iyi niyetle rehin hakkı kazanılamaz⁵⁹.

Daha önce de değinildiği gibi taşınmaz üzerinde rehin hakkı tapu kütüğüne tescil ile kazanılmaktadır. Ne var ki, tescilin kurucu unsurları eksikse veya geçerli değilse tescil yolsuz bir tescildir⁶⁰. O nedenle bu tescil ile rehin hakkı kazanılmış olmaz⁶¹. Buna karşılık, iyiniyetli üçüncü kişiler bakımından tescil hüküm ifade eder⁶². Diğer bir deyişle, iyiniyetli üçüncü kişiler bakımından tapu siciline itibar olunur ve onların iyiniyeti korunur⁶³.

Sicilli ve teslimsiz bir rehin hakkı öngörmekle birlikte, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda tapu sicilindeki yolsuz tescile iyiniyetli üçüncü kişilerin güvenini koruyan TMK m.1023 hükmüne

⁵⁷ TMK m. 988'in özel bir uygulaması söz konusudur (KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 466; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1094; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3626; AKINTÜRK, s. 841; SİRMEN, Eşya, s. 658; SEROZAN, s. 344; ERTAŞ, Eşya, s. 580; ERGÜNE, s. 164).

⁵⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3627.

⁵⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3631.

⁶⁰ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 995. Örneğin, tescilin geçersiz bir borçlandırıci işleme dayanması veya yetkisiz bir temsilci ile yapılmış olması hâlinde tescile rağmen aynı hak doğmamıştır (SİRMEN, s. 196).

⁶¹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 995; SİRMEN, s. 196.

⁶² OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 996; SİRMEN, s. 196.

⁶³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 996; SİRMEN, s. 196. Yolsuz tescil bulunmasa dahi tapuda hak sahibi görünen kimsenin tasarruf yetkisine sahip olmadığı durumda da üçüncü kişinin iyiniyetinin korunması yönünde bkz. NÖMER/ERGÜNE, N. 362.

benzer bir hüküm ihdas edilmemiştir. Bu durumda sicildeki rehlin varlığına dair iyiniyetli üçüncü kişilerin güveni korunmayacaktır⁶⁴.

E. Teminat Yükünün Bölünmezliği İlkesi

Bu ilke TMK m. 944/f.2 hükmünde kendisini göstermektedir. Şöyle ki, söz konusu hüküm uyarınca alacaklı, alacağının tamamını aldıkdıça rehin konusu taşınırın tamamı ya da bir kısmını geri vermek zorunda değildir. Bu hüküm teminatın bölünmezliği ilkesinin, gerek alacağın tamamının teminat altına alınması şeklindeki görünümünü gerekse rehlinli taşınırın bütünüyle rehlinli alacağı güvence altına alması şeklinde ifade edilen görünümünü içermektedir⁶⁵. Buna göre rehin konusu taşınırla alacağın tamamı, asıl alacak ve faiz gibi tüm unsurları dâhil olmak üzere teminat altına alınmaktadır⁶⁶. Hâliyle alacağın kısmen sona ermesi hâlinde, rehin konusu taşınır alacaklının hâkimiyet alanında kalmakta ve güvence işlevini devam ettirmektedir⁶⁷. Diğer bir deyişle borçlu tarafından yapılan kısmi ödemeler, rehin konusunun kısmen geri verilmesine yol açmaz⁶⁸.

Aynı alacak için birden fazla taşınır rehnedilmişse kısmi ödemeler, taşınırlardan bir ya da birden fazlasının geri verilmesine imkân vermez ya da birden fazla alacak için bir veya birden fazla taşınır üzerinde rehin kurulmuşsa, borçların teker teker ödenmesi hâlinde taşınırların bazılarının geri verilmesi de söz konusu olmaz⁶⁹. Daha açık bir anlatımla, aynı alacak için birden fazla taşınır üzerinde rehin hakkı kurulmuşsa, bu hâlde rehin konusu olan taşınırların hepsi alacağın bütü-

⁶⁴ KIRCA, s. 179. Ayrıca bkz. § 5 III B.

⁶⁵ CANSEL, s. 24-26; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1095; DAVRAN, s. 91; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3640; AKINTÜRK, s. 840; ERTAŞ, Eşya, s.582; NOMER/ERGÜNE, N. 752.

⁶⁶ CANSEL, s. 26; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3651; ACAR, N. 88.

⁶⁷ ACAR, N. 88; AKINTÜRK, s. 841; SİRMEN, Sempozyum, s. 52.

⁶⁸ GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1095; AKINTÜRK, s. 840; SİRMEN, Eşya, s. 659.

⁶⁹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 473; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1095; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3649; ACAR, N.89.

nüne teminat teşkil eder⁷⁰. Ancak tarafların aksini kararlaştırması mümkündür⁷¹. Buna göre, taraflar her bir taşınırın alacağın sadece belirli bir kısmına teminat teşkil edeceğini kararlaştırabilirler⁷².

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 5/f.6 hükmü uyarınca birden fazla taşınır varlık üzerinde rehin hakkı kurulabileceği öngörülmüştür. Buna karşın Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında, birden fazla taşınır varlık üzerinde rehin hakkının tesis edilmesi hâlinde rehin yükünün taşınırlar arasında nasıl paylaştırılacağı hüküm altına alınmamıştır. Bu hâlde TİTRK m. 18 hükmü atfıyla TMK m. 855 hükmü kıyasen uygulanmalıdır⁷³. TMK m. 855 hükmünde birden fazla taşınmazın aynı alacak için teminat gösterilmesi hali iki ihtimal dâhilinde ele alınmıştır. TMK m. 855/f.1 hükmünde, rehin yükü taşınmazlar üzerinde paylaştırılmaksızın, birden çok taşınmazın rehne konu olması hâli yani toplu rehin düzenlenmiştir⁷⁴. Toplu rehinden bahsedebilmek için ya taşınmazların aynı kişiye ait olması yahut taşınmazların farklı kişilere ait olması hâlinde, bu kişilerin borçtan müteselsilen sorumlu olması gerekir. TMK m. 855/f.2 hükmünde ise, toplu rehni tercih etmediği yahut toplu rehne ilişkin koşulların oluşmadığı takdirde birden çok taşınmaz üzerinde rehin hakkının kazanıl-

⁷⁰ STEINAUER, N. 3143; FOËX, CR-CC, Art. 884, N. 25; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 472; SİRMEN, Eşya, s. 656; NOMER/ERGÜNE, N. 737; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 83; ACAR, N. 89.

⁷¹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 472; NOMER/ERGÜNE, N. 737; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 83; ACAR, N. 89.

⁷² NOMER/ERGÜNE, N. 737.

⁷³ SİRMEN, Sempozyum, s. 46.

⁷⁴ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 209; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3220; SİRMEN, Eşya, s. 578; KUNTALP, Erden: Aynı Alacak İçin Birden Çok Taşınmazın Rehni, Yiğit Okur'a Armağan, İstanbul 1998 [Aynı Alacak], s. 266 ve 270 vd.; NOMER/ERGÜNE, N. 592 vd.; HELVACI, İlhan: Eski Medeni Kanunumuz ile Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı, İstanbul, 2008, s. 212 [İpotek Hakkı]; SARI, s. 1004; AYDIN-ÜNVER, s. 91 vd. Öğretide, toplu rehin haricinde kollektif rehin ifadesi de kullanılmaktadır (GÜRSOY, Kemal Tahir: Birden Ziyade Gayrimenkulün Aynı Borç İçin İpotek Edilmesi ve Uygulamada Çıkan Sorunlar, Ankara 1978, s. 8-9). Ayrıca müteselsil rehin ifadesi de tercih edilmektedir (ACAR, Belirlilik İlkesi, s. 250; KURŞAT, Zekeriya: "Birlikte Rehni", Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara 393-426). Müşterek rehin kavramı da kullanılmaktadır (DAVRAN, s. 28).

kısmen sona ermesi (ya da daha açık bir anlatımla örneğin eklentilerin geri verilmesi) söz konusu olamaz⁸⁴.

F. Öncelik İlkesi

Taşınır rehninde öncelik ilkesi hâkimdir⁸⁵. Buna göre, aynı taşınır, hak ya da alacak üzerinde birden fazla rehin kurulması hâlinde, rehinler arasında sıra, rehin haklarının kuruluş tarihlerine göre belirlenir (TMK m. 948). Rehinlerin kurulma anı ise rehin türlerine göre kanunun aradığı şartların gerçekleştiği andır⁸⁶. Taraflar anlaşarak, kanun tarafından belirlenen bu sıra düzenini değiştirebilirler⁸⁷. Rehinlerin sırası, aynı taşınır üzerinde birden çok rehin hakkı bulunması hâlinde, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında kendini gösterir. Zira rehin paraya çevrildiğinde, sıra itibarıyla önce gelen rehinli alacaklının alacağı, diğerlerinden önce ödenir. Geriye kalan olursa, ikinci sıradaki rehinli alacaklıya, kalan bakiye üçüncü sıradaki rehinli alacaklıya olmak üzere sıra takip edilerek alacaklılar tatmin edilir (TMK m. 948). Tarih itibarıyla önce kurulmuş bir rehin hakkı sona ererse, sonra gelen rehin hakları kendiliğinden sıra itibarıyla ilerler⁸⁸. Böylece sırada bir boşluk doğmaz⁸⁹. İleride doğacak alacaklar bakımından taşınır rehni sırası ise alacağın doğduğu tarihe göre değil ve fakat rehnin kurulması tarihine göre belirlenir⁹⁰.

⁸⁴ ACAR, N. 89.

⁸⁵ KIRCA, s. 163.

⁸⁶ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 474; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3654; AKINTÜRK, s. 842.

⁸⁷ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 475 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3655; ESENER/GÜVEN, s. 556; SİRMEN, Eşya, s. 658; NOMER/ERGÜNE, N. 753; ACAR, N. 116; ERTAŞ, Eşya, s. 583.

⁸⁸ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 474; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3656; AKINTÜRK, s. 842; ACAR, N.117.

⁸⁹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 474; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3656.

⁹⁰ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 470; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1103; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3654; AKINTÜRK, s. 837; ESENER/GÜVEN, s. 556; ERTAŞ, Eşya, s. 583. Rehin sırasının alacağın doğum tarihine göre belirlenmesi yönünde bkz. MAKARACI BAŞAK, s. 56 ve 91.

Taşınmaz rehninde kural olarak, sabit dereceler sistemi benimsenmiştir⁹¹. Bu sistemde rehinler arası öncelik, rehinlerin kurulmuş olduğu derecenin sırasına göre belirlenmektedir⁹². Derece ise taşınmazın varsayımsal değerinin bölünmesi suretiyle elde edilen bir değer parçasıdır⁹³. Elde edilen bu değer parçaları; birinci, ikinci ve üçüncü derece şeklinde sıralanır ve önceki derecede kurulmuş olan rehin, sonra gelen sıralarda kurulmuş olandan önce gelir. Önde gelen sıra boşaldığı takdirde, sonraki derecelerde yer alan rehinler kendiliğinden boşalan dereceye ilerleyemez⁹⁴. Rehlin hakkı, kurulduğu derecenin miktarı ve sırasıyla alacağı teminat altına almaktadır⁹⁵.

Teslimsiz sicilli rehin bakımından, rehin derecesi öngörülmesi ve rehinde sıranın bu dereceye göre tayin edilmesi mümkündür⁹⁶. Teslimsiz ve sicilli bir rehin rejimi öngören Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında taraflara bu konuda bir seçim hakkı tanımıştır. Şayet derece sırası belirtmeksizin aynı taşınır varlık üzerinde birden fazla rehin tesis edilmiş ise, alacaklıların öncelik hakkı rehlin kurulması anına göre belirlenecektir (TİTRK m. 11). Buna karşın taraflar derece belirtmişlerse o takdirde, derece sırası esas alınacaktır (TİTRK m. 11)⁹⁷. Derece sisteminin düzenlendiği TİTRK m. 10 hükmü uyarınca rehlin sağladığı güvence, tescilde belirtilen rehin tutarı ve derecesi ile sınırlıdır. Sırada kendisinden önce gelecek olanın miktarının tescilde belirtilmesi kaydıyla rehin hakkı, ikinci ve daha sonraki derecede kurulabilir. Bu hâlde TMK m. 871-876 hükümleri kıyasen

⁹¹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3269; SİRMEN, Eşya, s. 592; ESENER/GÜVEN, s. 502; KIRCA, s. 164.

⁹² SİRMEN, Eşya, s. 592; ESENER/GÜVEN, s. 502; KIRCA, s. 164.

⁹³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3265; SİRMEN, Eşya, s. 591; NOMER/ERGÜNE, N. 622; KIRCA, s. 164.

⁹⁴ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3266; SİRMEN, Eşya, s. 591; NOMER/ERGÜNE, N. 626. Ancak rehinli taşınmazın maliki ile rehinli alacaklı boşalacak üst dereceye alt derecedeki rehlin ilerleyeceğini sözleşme ile kararlaştırabileceği gibi boşalan dereceye ilerleme hakkı kanundan da doğabilir (OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3274; SİRMEN, Eşya, s. 596-597; NOMER/ERGÜNE, N. 626, 629, 630; ESENER/GÜVEN, s. 503).

⁹⁵ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3274; SİRMEN, Eşya, s. 592.

⁹⁶ ESENER/GÜVEN, s. 565.

⁹⁷ Ayrıca bkz. §5 II B.

Medeni Kanunu tekrar edilmiştir¹⁰⁶. Tem.Yön. m. 14/f.1 hükmünde bütünleyici parçanın ayırt edici özelliklerinin bulunması hâlinde söz konusu özelliklerin ayrıca rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Doğal ürün niteliğindeki tarımsal ürünler TİTRK m. 5 kapsamında münferiden rehne konu olabilecek taşınır varlıklar arasında sayılmıştır. 7099 sayılı Kanun'la, rehnin kapsamının düzenlendiği TİTRK m. 7 hükmünde değişiklik yapılması suretiyle¹⁰⁷, taşınır varlığın gelecekteki doğal ürünlerinin, taşınır varlık ile birlikte doğrudan rehnin kapsamında olduğu düzenlenmiştir (TİTRK m. 7/f.1). Bu doğrultuda Temerrüt Sonrası Yönetmeliği m. 15 hükmünde de değişiklik yapılmış ve taşınır varlığın gelecekteki doğal ürünlerinin taşınır varlık ile birlikte rehnin kapsamına girdiği düzenlenmiştir (Tem.Yön. m. 15/f.1). 7099 Sayılı Kanun'un gerek genel gerekçesinde gerekse madde gerekçesinde herhangi bir işleme gerek kalmaksızın doğal ürünlerin de rehnin kapsamına girmesi ve Rehinli Taşınır Sicili'ne otomatik olarak kaydolmasının açık bir biçimde amaçlandığı ifade edilmiştir¹⁰⁸. Bu hükümde taşınır varlık üzerinde rehin hakkı kazanıldıktan sonra doğal ürün vermesi hâlinde, söz konusu doğal ürünlerin kendiliğinden rehin kapsamında olacağı düzenlenmiştir¹⁰⁹. TMK m. 947/f.2 hükmü ile taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, rehnin paraya çevrilmesinden önce aslından ayrılan doğal ürünlerin malike ait olacağı öngörülmekle birlikte doğal ürünlerin ne zaman aslından ayrıldığı dikkate alınarak, bir ayırım yapılmıştır¹¹⁰. Zira hükmün bir sonraki fıkrasında da, rehnin paraya çevrilmesi esnasında henüz aslından ayrılmamış doğal ürünlerin teminat kapsamında olduğu düzenlenmiştir¹¹¹. Oysa TİTRK m. 7/f.1 hükmünde böyle bir ayırım yapılmamıştır. TİTRK m. 5/f.1 hükmünde münferit olarak rehne konu olabilen varlıklar arasında sayılmış olan tarımsal ürünler bakımından, ürünlerin aslından ayrıldıktan sonra ba-

¹⁰⁶ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 95.

¹⁰⁷ Bu değişiklikte paralel olarak Temerrüt Sonrası Yönetmeliği; Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği ve Değer Tespit Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikler 22.05.2018 tarih ve 30428 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁰⁸ 7099 Sayılı Kanun'un Gerekçesi.

¹⁰⁹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 96.

¹¹⁰ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 96.

¹¹¹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 96.

ğimsız bir varlık olarak rehne konu olabileceği açıktır¹¹². Üzerinde rehin hakkı kazanılmış bir taşınır varlığın, gelecekteki doğal ürünleri ise rehmin paraya çevrilmesi aşamasından önce aslından ayrılmış olsa dahi kendiliğinden rehmin kapsamında olacak ve Rehinli Taşınır Sicili'ne kaydedilecektir¹¹³.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 6/f.2 hükmünde eklentiler bakımından kullanılan ifade, eklentilerin kural olarak rehmin kapsamında olmaması ve tarafların anlaşması ile rehmin kapsamına alınabilmesi şeklindedir¹¹⁴. Tem.Yön. m. 14/f.2 hükmünde, aksi kararlaştırılmadıkça, rehin sözleşmesi kurulurken taşınır varlıktaki eklentiler ile sözleşmenin kurulmasından sonra ilave edilen eklentilerin rehin hakkının kapsamında olmadığı düzenlenmiştir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, TMK m. 947 hükmünde açıkça eklentilerin taşınır rehni kapsamında olduğu ifade edilmiş olmakla birlikte taraflar, eklentilerin rehmin kapsamından çıkarılmasını kararlaştırabilirler. Hâliyle TİTRK m. 6/f.2 hükmündeki eklentilere ilişkin hüküm genel hükümden farklıdır¹¹⁵. Bu farklılığın özellikle işletmenin tamamının rehne konu olması hâlinde soruna neden olacağı, zira işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kazanıldığında TİTRK m.6/f.2 hükmünün taraflarca kararlaştırılmadıkça eklentileri rehmin kapsamı dışında bıraktığı ileri sürülmüştür¹¹⁶. Buna göre hükmün lafzından hareket etmeyip, ancak rehmin kapsamının sözleşmeyle belirlendiği durumlarda hükmün uygulanması ve fakat rehmin kapsamının yasayla belirlendiği hâllerde uygulanmaması gerektiği vurgulanmıştır¹¹⁷. Zira TİTRK m. 5/f.2 hükmü uyarınca ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin hakkının kazanılması hâlinde, rehmin kurulması anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılır¹¹⁸. Dolayısıyla rehin hakkının kurulduğu sırada işletmenin faaliyetine tahsis edil-

¹¹² ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 96.

¹¹³ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 96.

¹¹⁴ ANTALYA/ACAR, s. 98; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 96.

¹¹⁵ ANTALYA/ACAR, s. 98; ÖZ, s. 131; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 96.

¹¹⁶ ANTALYA/ACAR, s. 99.

¹¹⁷ ANTALYA/ACAR, s. 99.

¹¹⁸ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 97.

miş eklentiler, rehin hakkının kapsamında olacaktır. Buna karşın rehin hakkının kurulması anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmemiş olan eklentiler, rehinin kapsamı dışında kalacaktır¹¹⁹.

C. Hukuki Semereler ve Taşınırın Yerine Geçen Kaim Değerler

Türk Medeni Kanunu'nda taşınır rehni bakımından hukuki semerelerin akıbeti düzenlenmemiştir. Öğretide, hukuki semerelerin bütünleyici parça olmadığı ve teminatın kapsamına dâhil edilmediği kabul edilmektedir¹²⁰. Ancak taraflar anlaşmak suretiyle, hukuki semereleri de rehinin kapsamına dâhil edebilirler¹²¹. Teslimli taşınır rehni bakımından bu görüş akla yatkın görülmekle birlikte, teslimsiz sicilli rehin bakımından, örneğin taşınırın kiralanması sonucunda elde edilecek hukuki ürün olan kiranın, rehinli alacaklıya ait olması gerektiği ileri sürülmüştür¹²². Taşınmaz rehni bakımından ise kiraya verilmiş bir taşınmaz üzerindeki rehinin kapsamına kira bedellerinin bazı sınırlamalarla dâhil olduğu TMK m. 863 hükmünde düzenlenmiştir¹²³.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 5/f.4 hükmünde gerek mevcut gerekse müstakbel taşınır varlıkların getirisi üzerinde rehin kurulabileceği düzenlenmiştir. Tem.Yön. m. 13 hükmünde de aynı doğrultuda mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirisinin tek başına rehne konu olabileceği düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler, taşınır varlığın getirisinin tek başına rehne konu olması ile ilgilidir¹²⁴. 7099 sayılı Kanun'la, rehinin kapsamının düzenlendiği TİTRK m. 7 hükmünde değişiklik yapılarak, taşınır varlığın gelecekteki hukuki getirilerinin taşınır varlık ile birlikte rehinin kapsamına girdiği hü-

¹¹⁹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 97.

¹²⁰ Dolayısıyla genel kabul gören görüşe göre, ivaz karşılığı taşınırdan yararlanma yetkisi maliktedir (KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 457; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1106; OĞUZMAN/ŞELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3644; AKINTÜRK, s. 841; ACAR, N. 264; NOMER/ERGÜNE, N. 808). Aksi yönde bkz. MAKARACI-BAŞAK, s. 205.

¹²¹ CANSEL, s. 164; ACAR, N. 264; NOMER/ERGÜNE, N. 808.

¹²² ESENER/GÜVEN, s. 553-554.

¹²³ Bu konuda ayrıca bkz. OĞUZMAN/ŞELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3335 vd.; ACAR, N. 236 vd.; SİRMEN, s. 608-609; NOMER/ERGÜNE, N. 541 vd.; ESENER/GÜVEN, s. 510; SEÇER, Öz: İpoteğin Taşınmaz Bakımından Kapsamı, İstanbul Barosu Dergisi, C. 82, S. 4, Yıl 2008 [Kapsam], 1921 vd.

¹²⁴ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 98.

küm altına alınmıştır (TİTRK m. 7/f.1). Bu doğrultuda Tem.Yön. m. 15'de de değişiklik yapılmak suretiyle, taşınır varlığın gelecekteki her türlü hukuki getirisinin doğrudan rehnin kapsamına gireceği düzenlenmiştir (Tem.Yön. m. 15/f.1). Bu sayede taşınır varlık üzerindeki rehin hakkının, doğrudan taşınır varlığın getirisini içerdiği düzenleme altına alınmıştır¹²⁵.

Türk Medeni Kanunu'nda taşınırın yerine geçen kaim değerlerin de akıbeti düzenlenmemiştir. Taşınırın yerine geçen kaim değerler (örneğin sigorta tazminatı) bakımından da rehin hakkının devam etmeyeceği, söz konusu değerlerin teminat kapsamı dışında kalacağı öğretilde savunulduğu¹²⁶ gibi aksi görüş taraftarları da mevcuttur¹²⁷. Taşınmaz rehni bakımından sigorta tazminatının rehnin kapsamında olduğu TMK m. 879 hükmü ile düzenleme altına alınmıştır¹²⁸.

Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 1456 hükmü karşısında sigorta tazminatı açısından bu tartışmaya gerek kalmamıştır. Zira söz konusu hükme göre, sınırlı ayni hak ile takyit edilmiş bir mal üzerindeki malike ait menfaat sigortalandığı takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, sınırlı ayni hak sahibinin hakkı sigorta tazminatı üzerinde de devam eder. Anılan hüküm, taşınır veya taşınmaz ayrımı yapmaksızın her türlü eşya için geçerli olacak şekilde genel bir kural getirmekte ve sadece rehin hakkını değil, intifa hakkı gibi diğer sınırlı ayni hakları da kapsamaktadır¹²⁹. Nitekim 7099 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra TİTRK m.7/f.1 hükmüne göre taşınır varlığa ilişkin gelecekteki

¹²⁵ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 98.

¹²⁶ CANSEL, s. 164; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 457; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3644.

¹²⁷ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 457; ESENER/GÜVEN, s. 554; ERTAŞ, Şeref: "Tescilli Taşınır Rehinleri", Journal of Yasar University, Cilt 8, Özel Sayı, s. 1158 [Tescilli]; NOMER/ERGÜNE, N. 808. Sözleşmede sigorta yaptırma kaydının bulunması hâlinde rehinli alacaklının hak sahibi olacağı, alacak rehni bakımından cezai şartın rehinli alacaklı tarafından talep edilebileceği yönünde bkz. MAKARACI-BAŞAK, s. 211-212.

¹²⁸ Bu konuda ayrıca bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3340 vd.; SİRMEN, s. 609; NOMER/ERGÜNE, N. 544; ESENER/GÜVEN, s. 511; ACAR, N. 243; SEÇER, Kapsam, s. 1925-1928.

¹²⁹ ÜNAN, Samim: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, C. II, İkinci Kısım: Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler, Birinci Bölüm: Zarar Sigortaları (Madde 1453-1486), İstanbul 2016, s. 45-46; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 98.

sigorta tazminatı taşınır ile birlikte doğrudan rehnin kapsamına girmektedir. Bu doğrultuda Tem.Yön. m. 15 hükmünde de değişiklik yapılmıştır. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında rehinli taşınır varlığının sigortalanması hâlinde rehinli alacaklının hakkının, sigorta tazminatı üzerinde de devam edeceği ve bu hâlde sigortanın hüküm ve sonuçlarına ilişkin TTK m. 1456 hükmünün kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir.

D. Üretim Sürecinin Kullanıldığı Taşınır Varlıklarla Birlikte Rehnedilmesi ve Rehinli Taşınırın İkamesi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, sicilli rehin sistemi getirmek suretiyle rehne konu taşınırın zilyetliğinin rehin verende kalmasına imkân tanımaktadır¹³⁰. Bu suretle, taşınır varlık üzerinde rehin hakkı kurulduktan sonra dahi rehin veren rehne konu taşınırı kullanabilmektedir¹³¹. Ne var ki, rehin verenin bu kullanım hakkının sınırını TİTRK m. 12 hükmü teşkil etmektedir¹³². TİTRK m. 12/f.2 hükmü uyarınca zilyet, rehinli taşınırın değerini koruyacak gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Hammadde, stok ve sarf malzemesi işletmenin dönen malvarlığı kapsamında değerlendirilir. İşletmenin dönen malvarlığı, işletmenin faaliyetlerini yürütebilmesi için hazır bulundurulmuş malvarlığı değerleridir¹³³. Söz konusu malvarlığı değerlerinin, işletmenin faaliyetini sürdürebilmesi için kullanılması gerekmektedir¹³⁴. Bu kullanma, dönen malvarlığı değerlerinin satılması, işlenmesi yahut tüketilmesi şeklinde olabilir. O nedenle hammadde, stok ya da sarf malzemesi üzerinde rehin hakkı kazanıldıktan sonra söz konusu taşınır varlıkların kullanılması hâlinde rehin hakkının akıbeti önem arz etmektedir.

¹³⁰ KIRCA, 159; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 53; ACAR, Sempozyum, s. 194.

¹³¹ ACAR, Sempozyum, s. 194.

¹³² ACAR, Sempozyum, s. 194-195.

¹³³ ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Arslan/NOMER ERTAN, Füsün: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2015, N. 347; AYHAN Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin: Ticari İşletme Hukuku, Genel Esaslar, Ankara 2017, s. 96.

¹³⁴ ŞİT-İMAMOĞLU, s. 29. Örneğin, TİTRK m. 2/f.1 g'de stok, "rehin verenin satmak, kullanmak veya kiralamak amacıyla maliki olduğu hammadde, yarı mamul veya mamul varlıklar" olarak tanımlanmıştır.

7099 Sayılı Kanun'la değişiklik yapılan TİTRK m. 7/f.2 hükmünde bir üretim sürecinin kullanıldığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesi hâlinde rehnin, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan “*alacak*” üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayıldığı düzenlenmiştir. Anılan hükümde üretim süreci rehne konu olamayacağından, üretim sürecine konu olan bir taşınırın rehnedilmesi hali ifade edilmek istenmiştir¹³⁵. Buna göre bir üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi hâlinde üretim süreci sonucunda meydana gelecek varlık üzerinde rehin tesis edilmiş olmaz ve fakat üretim sürecinin her aşamasında veya üretim sürecinin sonunda rehinli taşınırın yerini alan *alacak* üzerinde rehin aynı oranda ve sırada kendiliğinden kurulmuş sayılır (Tem.Yön. m. 15/f.3).

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 7/f.1 hükmünde ise taşınır varlığın ikamesi malların, taşınır varlık ile birlikte doğrudan rehnin kapsamında olduğu düzenlenmiştir. Tem.Yön. m. 15/f.4 uyarınca rehinli taşınır varlıkların ikamesinin, başka bir işleme gerek kalmaksızın rehnin kapsamına dâhil olduğu kabul edilmektedir. Bu düzenlemeler bakımından ele alınan mesele, taşınır varlığın yerine geçen yeni taşınır varlığın doğrudan rehnin kapsamına girmesidir. Dolayısıyla taşınır varlığın ikamesi olan yeni taşınır varlığın, herhangi bir işleme gerek kalmaksızın yani kendiliğinden rehnin kapsamına gireceği kabul edilmektedir¹³⁶. Kural olarak rehnin konusu bir başka şeye dönüşürse, rehin hakkı sona ermektedir¹³⁷. Ancak TİTRK m.7/f.1 hükmü ile bu kurala bir istisna getirilerek, aynı ikame ilkesi benimsenmiştir¹³⁸.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni kanunu m.7/f.1 ve f.2 hükmü birlikte değerlendirildiğinde, üretim sürecine konu taşınır varlık rehne konu edilmişse, üretim sürecinin her aşamasında ve sonucunda rehne konu varlığın dönüştüğü ikame mal rehnin kapsamına dahil olur. Diğer bir deyişle, ikame varlık üzerinde de rehin devam eder¹³⁹. Üretim süreci devam ederken ortaya çıkan yarı mamul yahut üretim süreci sonucunda ortaya çıkan mamul bir hukuki işleme konu edilip, karşılığında bir bedel elde edilmiş ise-örneğin satış sözleşmesine konu edil-

¹³⁵ SİRMEN, Sempozyum, s. 35; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 82.

¹³⁶ 7099 Sayılı Kanun'un Gerekçesi.

¹³⁷ SİRMEN, Sempozyum, s. 34.

¹³⁸ SİRMEN, Sempozyum, s. 34; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 71.

¹³⁹ SİRMEN, Sempozyum, s. 35.

miş ve karşılığında bir bedel elde edilmişse- rehin hakkı bu bedel alacağı üzerinde devam edecektir¹⁴⁰.

Anılan düzenlemeler, özellikle hammadde¹⁴¹, stok ve sarf malzemesi gibi işletmenin döner malvarlığı değerlerinin rehne konusuna çözüm bulmayı amaçlar niteliktedir¹⁴². Her ne kadar işletmenin döner malvarlığı değerleri bakımından değişken rehin akla gelse de, Türk hukuk düzeninde değişken rehin (*floating charge*) kurumu tanınmadığından, değişken rehne ilişkin kural ve kurumlar ile bu konuya çözüm getirmek mümkün görünmemektedir¹⁴³. Mevcut düzenleme dikkate alındığında, bir üretim sürecinde kullanılan söz konusu döner malvarlığı değerleri üzerinde rehin hakkı kurulması hâlinde, üretim sürecinin her aşamasında yahut üretim süreci sonunda rehne konu olan taşınır varlığın yerini alan alacak üzerinde rehin hakkı aynı oranda ve sırada kendiliğinden kurulmuş sayılacaktır¹⁴⁴. Aynı doğrultuda, rehne konu taşınırın ikamesi olan yeni taşınır varlığın da başkaca bir işleme gerek kalmaksızın rehnin kapsamında olduğu kabul edilmiştir¹⁴⁵.

IV. Teminat Altına Alınmak İstenen Alacağın Kapsamı

Teminat altına alınan alacağın kapsamı, TMK m. 946/f.2 hükmünde, asıl alacak, sözleşme faizleri, takip giderleri ve gecikme faizi şeklinde belirlenmiştir. Güvence altına alınan alacağın borçlusu tarafından, borç yerine getirilmezse, alacaklı lehine borca aykırılık nedeniyle doğacak tazminat alacağı (müspet zarar, gecikme tazminatı vb.) da rehinle teminat altına alınmış olur¹⁴⁶. Öğretide, tarafların borcun yerine getirilmemesi hâli için kararlaştırdığı cezai şartın da asıl borcun ferisi

¹⁴⁰ SİRMEN, Sempozyum, s. 35.

¹⁴¹ Mülga TİRK kapsamında rehnin kapsamı dışında kabul edilen ve işletmenin döner malvarlığında kabul edilen “hammadde”, TİTRK kapsamında rehne konu olabilen “münferit” taşınır varlıklar arasında sayılmıştır (ANTALYA/ACAR, s. 71; ŞİT-İMAMOĞLU, Başak: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017, s. 29).

¹⁴² ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 100.

¹⁴³ Bkz. §4 II D.

¹⁴⁴ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹⁴⁵ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹⁴⁶ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3652; ACAR, N.345.

olması nedeniyle rehinle güvence altına alındığı kabul edilmektedir¹⁴⁷. TMK m. 946/f.2 hükmü emredici nitelikte olmadığından, tarafların kararlaştırması hâlinde, cezai şartın da teminat altına alınan alacağın kapsamında olacağının kabulü gerekir¹⁴⁸. Kanaatimizce, asıl borcun fer'ilerinin sözleşme serbestisi uyarınca kapsam dışında bırakılması mümkün iken bu yapılmamışsa, ceza koşulu ve faizlerin de rehnin güvence altına aldığı alacağın kapsamında olduğu kabul edilmelidir.

Türk Medeni Kanunu m. 875 uyarınca anapara, takip giderleri ve gecikme faizi, iflasın açıldığı veya rehnin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faiz teminat altına alınan alacağın kapsamını oluşturur. Bu hüküm anapara ipoteği bakımından uygulama alanı bulur¹⁴⁹. Benzer şekilde TMK m. 876 hükmü kapsamındaki zorunlu giderlere ilişkin alacaklar, anapara ipoteğinde talep edilebilir¹⁵⁰. Üst sınır ipoteğinde rehinle teminat altına alınan alacak, tapuda belirtilen meblağ ile sınırlandırılmış olmaktadır¹⁵¹. Dolayısıyla tapudaki belirtilen miktar, ana alacaklar ile yan alacakların yanı sıra zorunlu giderlerin üst sınırını teşkil eder¹⁵².

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 4/f.6-b hükmü uyarınca rehin sözleşmesinde teminat altına alınan alacağın miktarı belli ise bu miktar; belli değilse alacağın azami miktarının yazılması zorunludur. O hâlde TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakkı bakımından anapara rehni ve üst sınır rehni söz konusu olur¹⁵³. Dolayısıyla teminat altına alınan alacağın kapsamı da, anapara rehni ve üst sınır rehni ayrımı dikkate alınarak belirlenmelidir. Buna göre üst sınır rehni söz konusu ise, rehin sözleşmesinde yer alan azami miktar gerek ana alacak gerekse yan alacakların üst sınırını teşkil edecektir. Ana alacak dışında

¹⁴⁷ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3652; MAKARACI-BAŞAK, s. 199.

¹⁴⁸ ACAR, N.345.

¹⁴⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3206; SİRMEN, Eşya, s. 610; NOMER/ERGÜNE, N. 554.

¹⁵⁰ NOMER/ERGÜNE, N. 564.

¹⁵¹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3206; SİRMEN, Eşya, s. 610.

¹⁵² OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3206; SİRMEN, Eşya, s. 610; NOMER/ERGÜNE, N. 565.

¹⁵³ Bkz. § 3 II B.

kalan yan alacakların teminat altına alınan alacağın kapsamında değerdendirilmesi ancak anapara rehni söz konusu ise mümkün olacaktır.

§ 4. 6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU KAPSAMINDA TAŞINIR REHNİ

I. Kavram

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehin hakkı, *“taşınır varlığın türünden, rehin verenin veya rehinli alacaklının durumundan, rehinle güvence altına alınan borcun niteliğinden veya tarafların onu rehin hakkı olarak adlandırmasından bağımsız olarak bir borcun ödenmesini veya ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla alacağın devrinde devralanın alacak hakkı da dâhil olmak üzere, taşınır varlık üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın tesis edilen sınırlı ayni hak”* şeklinde tanımlanmıştır (TİTRK m. 2/f.1, 1).

Bu tanım öğretilerde eleştirilmektedir. Öncelikle *“taşınır varlığın türünden, rehin verenin veya rehinli alacaklının durumundan, rehinle güvence altına alınan borcun niteliğinden bağımsız olarak”* ifadesi eleştiriye konu olmuştur¹. TİTRK uyarınca rehin hakkının bu kanunda sayılan belirli sıfatı haiz kişiler tarafından tesis edilmekte ve bu sıfatla yüklendikleri borcu teminat altına almak amacına hizmet etmekte olduğu ileri sürülmüştür². Dolayısıyla rehin hakkına ilişkin tanımın içerdiği ifadelerin bir kısmının TİTRK uyarınca kurulan rehin hakkının bu özelliğine uymadığı belirtilmiştir³. Rehin hakkı tanımında yer alan *“tarafların onu rehin hakkı olarak adlandırmasından bağımsız olarak”* ifadesinin, TBK m. 19 hükmünün bir tekrarı olduğu ifade edilmiştir⁴. Zira TBK m. 19 hükmü uyarınca hukuki işlem, taraflarının kullandıkları sözcüklere göre değil de tarafların gerçek ve ortak iradelerine göre hüküm ve sonuç doğurur. Rehin hakkı tanımında *“bir borcun ödenmesini veya ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla”*

¹ Bu ifadelerin işlevsiz ve gereksiz olduğu yönünde bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>, s. 151-186, (e.t. 25.11.2018); SİRMEN, Sempozyum, s. 23.

² SİRMEN, Sempozyum, s. 23.

³ SİRMEN, Sempozyum, s. 23.

⁴ ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; SİRMEN, Sempozyum, s. 23.

la" şeklinde, hem bir borcun ödenmesi hem de ifa edilmesi ifadelerine ihtiyaç yoktur⁵. Zira ödeme para borcunun ifası için kullanılan bir kavram olduğundan genel olarak ifa kavramının kullanılması yeterlidir. Rehin hakkı tanımında "güvence altına almak amacıyla alacağın devrinde devralanın alacak hakkı da dâhil olmak üzere" ifadesinin uygulamada zorluklara yol açacağı özellikle vurgulanmıştır⁶. Öncelikle tanımda ifade edilen alacak rehni ise, burada alacağın devri söz konusu olmaz⁷. Ancak burada kast edilen alacağın teminat amacıyla inançlı devri ise, o hâlde alacağı devralan ve alacağa gerçekten sahip olan kişinin kendi alacağı üzerinde kendi lehine rehin hakkı sahibi olması sonucu doğabilir ki, böyle bir rehin hakkının tescili mümkün olmamalıdır⁸.

Rehin hakkının tanımında dikkat çeken bir diğer husus, "taşınır varlık üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın tesis edilen sınırlı ayni hak" ifadesidir⁹. Buna göre rehin hakkı, taşınır varlıklar üzerinde kazanılan, sicilli taşınır rehni özelliği gösteren bir sınırlı ayni hak olarak nitelendirilmektedir (TİTRK m. 1/f.1).

II. Rehin Hakkının Konusu Taşınır Varlıklar

A. Taşınır Varlık Kavramı

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunun 5. maddesinde taşınır varlıklardan ne anlaşılması gerektiği anılan varlıkların sayılması suretiyle ifade edilmiştir. Buna göre alacaklar; çok yıllık ürün veren ağaçlar; fikri ve sınai mülkiyete konu haklar; hammadde; hayvan; her türlü kazanç ve iratlar; başka bir sicile kaydı öngörülme-yen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar; kira gelirleri; kiracılık hakkı; makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet,

⁵ SİRMEN, Sempozyum, s. 23. Bunun bir terminoloji hatası olduğu yönünde bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>;

⁶ ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; SİRMEN, Sempozyum, s. 23.

⁷ ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; SİRMEN, Sempozyum, s. 23.

⁸ ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; SİRMEN, Sempozyum, s. 23.

⁹ Alacak rehni hukuki niteliği tartışma konusu olduğundan Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda düzenlenen rehin hakkının sınırlı ayni hak olarak nitelendirilmesinin TİTRK kapsamında münferiden rehne konu olabilen alacaklar bakımından isabetli olduğu yönünde bkz. SİRMEN, Sempozyum, s. 24.

iş makinaları, elektronik haberleşme cihazları dahil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı; sarf malzemesi; stoklar; tarımsal ürün; ticaret unvanı ve/veya işletme adı; ticari işletme veya esnaf işletmesi, ticari plaka ve ticari hat; ticari proje, vagon ve sayılanlardan üçüncü kişilerin zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları kanun kapsamında rehni mümkün olan taşınır varlıklardır.

Yukarıda da değinildiği üzere 7099 sayılı Kanunla “benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” şeklindeki bendin TİTRK m.5 hükmüne eklenmesi suretiyle, artık rehne konu taşınır varlıkların tahdidi olarak sayıldığı kabul edilemez. Dolayısıyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda düzenlenmiş sicilli taşınır rehnine konu olabilen malvarlığı unsurları oldukça geniş ele alınmıştır¹⁰. Örneğin, TİTRK m. 5 hükmünde sayılmamış olsa bile anonim şirket ve limited şirket çıplak payları da rehne konu olabilir. Çıplak paylar üzerinde hakkın devredilebilirliği ilkesi çerçevesinde, anonim şirkette hak rehni (TMK m. 954-955)¹¹, limited şirkette hak rehni¹² ile birlikte TTK m. 600 hükümlerine uygun şekilde rehin sözleşmesine konu olabilir¹³. Bu rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Siciline tescil edilmesinde kanaatimizce bir mani yoktur¹⁴. Benzer şekilde müşteri portföyü ve know-how gibi paraya çevrilebilen ve bilançoda aktif bir değer olarak yer alabilen ticari sırların ve alan adlarının da rehne konu olması mümkün olmalıdır¹⁵. Hâliyle kanun koyucunun taşınmazlar dışında tüm malvarlığı unsurlarının- devredilebilir olması koşulu ile sicilli taşınır rehnine konu olması şeklinde bir ifade kullanmak suretiyle TİTRK uyarınca

¹⁰ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 58.

¹¹ Anonim şirket pay rehni ile ilgili ayrıca bkz. ERGÜNE, Serkan: “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, İÜHFM, C. LXXIV, S. 2, Yıl 2016, s. 740 vd.

¹² Limited şirket esas sermaye payı rehni ile ilgili ayrıca bkz. DURGUT, Ramazan: “Limited Şirket Esas Sermaye Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, TBB Dergisi 2013 (108), s. 123 vd.

¹³ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 93.

¹⁴ OĞUZ, Sefer: “Ticari İşlemlerde Teslimsiz Tescilli Taşınır Rehni”, Bankacılar Dergisi, S. 100, Mart 2017, s. 15; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 93.

¹⁵ GÖLE/AYDOĞAN, s. 25; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 73.

rehne konu olabilen varlıkları belirlemesinin daha isabetli olduğu ifade edilmiştir¹⁶.

Rehin hakkının, sayılan varlıklardan biri ya da birden fazlası üzerinde kurulabileceği öngörülmüştür (TİTRK m. 5/f.6). Bu suretle, mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun aksine, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı kapsamında bulunması gereken zorunlu unsurların belirlenmesi yolu tercih edilmemiştir¹⁷. Zira mülga TİTRK m. 3 hükmünde ticaret unvanı, işletme adı ve işletmenin faaliyetine tahsis olunmuş menkul işletme tesisatının ticari işletme rehni kapsamı dışında tutulamayacağı düzenlenmiştir. Bu suretle ticaret unvanı, işletme adı ve işletmenin faaliyetine tahsis olunmuş menkul işletme tesisatı, ticari işletme rehninin zorunlu içeriğini oluşturmaktadır. Ancak 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununda, taşınır rehninin TİTRK m. 5 hükmünde sayılan varlıklar ve hatta benzerleri üzerinde münferiden kurulabileceği gibi ticari işletme ya da esnaf işletmesinin tamamı üzerinde de kurulabileceği öngörülmüştür.

¹⁶ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 58.

¹⁷ Bu sayede mülga TİTRK kapsamında, rehnin zorunlu içeriği olarak kabul edilen ve öğretide itirazlara neden olan bir düzenleme ortadan kaldırılmıştır (ANTALYA/ACAR, s. 74; GÖLE/AYDOĞDU, s. 27; ŞİT-İMAMOĞLU, s. 32; KÖROĞLU-ÖLMEZ Belin: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni", TBB Dergisi, 2017(129), s.261-286, s. 273; HASIRCI, Hakan: "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", BATİDER, C. 33, S. 2, Yıl 2017, s. 212). Zira Ticari İşletme Rehni Kanunu uyarınca rehnin zorunlu içeriği olan ticaret unvanı, rehin kapsamı dışında tutulamamaktadır. Oysa Ticari İşletme Rehni Kanunu bakımından gerek tacirler gerekse esnaf ve sanatkârlar rehin sözleşmesine taraf olabilirler. Tacirler tarafından kullanılması zorunlu olan ticaret unvanı, esnaf tarafından kullanılmamaktadır. O nedenle ticaret unvanının, ticaret işletme rehni kapsamı dışında bırakılamayacağına ilişkin hükmün esnaf ve sanatkârlar bakımından istisna getirilecek şekilde yeniden ele alınması öğretide dile getirilmiştir. İkinci olarak Ticari İşletme Rehni Kanunu kapsamında işletme adı da rehnin zorunlu içeriği olarak kabul edilmektedir. Şunu belirtmek gerekir ki, işletme adı, tacirlerin yanı sıra esnaf tarafından da kullanılabilir. Ancak işletme adının kullanılması bakımından bir zorunluluk bulunmamaktadır. Hâliyle Ticari İşletme Rehni Kanunu kapsamında işletme adının ticari işletme rehni kapsamında bırakılamayacağı hükmünün, şayet bir işletme adı kullanılıyorsa söz konusu olacağı vurgulanmıştır (ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2016, s. 59).

B. 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Rehin Konusu Taşınır Varlıklar

1. Alacaklar

Türk Medeni Kanunu m. 954/f.1 uyarınca bağımsız olarak temlike elverişli ve para ile değerlendirilmesi mümkün olan hak ve alacaklar üzerinde rehin hakkının kazanılması mümkündür¹⁸. O nedenle alacağın rehne konu olabilmesi için, devrinin taraf iradeleri ile yahut kanun gereği yasaklanmamış olması ya da hukuki niteliği gereği alacağın devrinin mümkün olması gerekir¹⁹. Devredilemeyen alacaklara örnek olarak, cari hesaba kaydedilmiş alacaklar gösterilebilir. Dolayısıyla, cari hesaba geçirilen alacaklar, devredilemeyeceğinden rehne de konu olamaz²⁰. Cari hesap sonunda oluşacak bakiye alacağın bu tarihte hüküm ifade etmek üzere rehnedilip rehnedilemeyeceği ise tartışmalıdır²¹. Rehin sözleşmesinde rehnedilen alacağın ferdileştirilmesi için somut olarak borçlusu, miktarı ve hukuki sebebi bakımından belirlenmiş olması gerekmez; sadece belirlenebilir bir şekilde tanımlanması yeterlidir. Gelecekte doğacak veya doğması beklenen alacaklar da

¹⁸ Alacaklar üzerindeki rehnin hukuki niteliği tartışmalıdır. İsviçre öğretisindeki tartışmalar için bkz. STEINAUER, N. 3205a. Aynı hak olduğu yönünde bkz. SİRMEN, Lale: Alacak Rehni, Ankara 1990, s. 5 vd. Aynı hak olmadığı yönünde bkz. GÜRSOY/EREN/ CANSEL, s. 1128; DAVRAN, s. 95; AYİTER, s. 194; OĞUZMAN/SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, N.3796; ESENER/GÜVEN, s.590; AKINTÜRK, s. 867; SEROZAN, s. 355; ERTAŞ, Eşya, s. 600; DOĞAN, s. 182; ERGÜNE, s. 35. Aynı hak olmadığı ve fakat mutlak hak olduğu yönünde bkz. KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s. 536; NOMER/ERGÜNE, N. 879.

¹⁹ STEINAUER, N.3207; FOËX, Gage mobilier. N. 521 vd.; SİRMEN, Eşya, s. 676; ESENER/GÜVEN, s. 590; ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>. Örneğin, ölünceye kadar bakma sözleşmesinde bakım alacaklısının alacağı kanunen temlike elverişli olmadığından rehne konu olamaz (KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 536; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1128; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3800; AKINTÜRK, s. 868; ERTAŞ, Eşya, s. 600; NOMER/ERGÜNE, N. 882).

²⁰ SİRMEN Lale, Alacak Rehni, Ankara 1990, s. 28; DURGUT, Ramazan: Cari Hesap Sözleşmesi, İstanbul 2012, s. 124.

²¹ DURGUT, Cari Hesap, s. 125.

rehin konusu olabilir²². Cari hesapta, sözleşmenin sonunda taraflardan biri lehine nihai bakiye alacağının doğması muhtemeldir. Dolayısıyla cari hesap sözleşmesi devam ederken, sözleşme bitiminde doğacak bakiye alacağı üzerinde ve o tarihte hüküm ifade etmek üzere rehin tesis edilebilir²³.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında alacaklar, rehne konu olabilen münferit taşınır varlıklar arasında sayılmıştır. Burada rehne konu olan mevcut bir alacaktır²⁴. Türk Medeni Kanunu sistematüğinde alacak rehni ele alınırken, alacağın hangi kaynaktan doğduğuna ilişkin bir ayırım yapılmamıştır. Oysa TİTRK m. 5/f.5 hükmünde her türlü sözleşmeden doğan mevcut ve müstakbel alacakların rehne konu olabileceğı kabul edilmiştir. Ayrıca 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri saklı tutulmuştur. Öğretide yalnızca sözleşmeden doğan müstakbel alacakların Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehne konu olabileceğı kabul edilmektedir²⁵. Ancak mevcut alacakların sözleşmeden doğması koşuluna tabi olup olmaması bakımından konu tartışmalıdır. TİTRK m. 5 hükmünde münferit taşınır varlıklar sayılırken yalnızca “*alacaklar*” ifadesi kullanılmış ve fakat aynı maddenin beşinci fıkrasında rehin konusu olabilecek alacaklara ilişkin birtakım sınırlandırmalar getirilmiştir. Öğretide sistematik yorum yöntemiyle her iki fıkra birlikte değerlendirilerek, yalnızca sözleşmeden doğan alacakların rehne konu olabileceğı ileri sürülmüştür²⁶. Zira bu doğrultuda TİTRK m. 5/f.5 hükmünün ilk fıkradaki alacakları açıklayıcı nitelikte olduğu ve TİTRK m. 5/f.5 hükmüne itibar edilerek, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme gibi başka kaynaklardan doğan alacaklar üzerinde rehin hakkının kazanılamayacağı kabul edilmektedir²⁷. Buna karşılık öğretide,

²² OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N.3801; SİRMEN, Eşya, s. 677; ESENER/GÜVEN, s. 590; MAKARACI-BAŞAK, s.87; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 65.

²³ SEÇER, Alacak, s. 130; DURGUT, Cari Hesap, s. 125.

²⁴ ANTALYA/ACAR, s. 75.

²⁵ ANTALYA/ACAR, s. 120; aksi yönde bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, s. 65.

²⁶ ANTALYA/ACAR, s. 76. Bu görüş dile getirildikten sonra, böyle bir sınırlandırmaya anlam verilemediğı yönünde bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, s. 65.

²⁷ ERTEN, Sempozyum, s. 181.

aksi yönde yorum imkânının da bulunduğu ileri sürülmüştür²⁸. Kanaatimizce, ikinci yoruma üstünlük tanıyarak, kanunda bu konuda bir yasaklama ya da sınırlama olmadığından hareketle, kaynağı ne olursa olsun, her türlü alacağın rehne konu olabileceğinin kabulü gerekir.

Alacak üzerinde rehin hakkının kurulması, Türk Medeni Kanunu'nda rehin konusunun kıymetli evraka bağlı bir alacak olup olmasına göre şekillenmektedir. Şöyle ki, kıymetli evrak niteliğinde bir senede bağlanmamış alacakların üzerinde rehin, yazılı bir rehin sözleşmesi ve varsa ispat vasıtası niteliğindeki borç senedinin teslimi ile kurulur (TMK m. 955/f.1). TMK m.956 hükmü, kıymetli evraka özgü rehni düzenlemektedir. Buna göre, hamile yazılı bir kıymetli evrakın rehni bakımından rehnin kurulması için, senedin rehin kurmak üzere rehinli alacaklıya teslimi yeterlidir, yoksa yazılı bir rehin sözleşmesine gerek yoktur (TMK m. 956/f.1). Nama yazılı senetler üzerinde rehin hakkının kurulması için, rehin amacıyla temlik beyanının yanı sıra senedin rehin alana teslimi gerekir (TMK m. 956/f.2). Emre yazılı kıymetli evrak üzerinde rehin hakkının kurulması için, rehin cirosu ve senedin rehin alana teslim edilmesi gerekmektedir (TMK m. 956/f.2). Rehin cirosu, senedin üzerine veya alonja "*bedeli teminattır*" ya da "*bedeli rehindir*" gibi cironun teminat amacıyla yapıldığını gösteren bir ibarenin yazılması ve rehin verenin imzası ile yapılır (TTK m. 683 ve 689). Emtiyayı temsil eden kıymetli evrakın rehni ise kıymetli evrakın rehnine ilişkin hükümlere tabidir (TMK m. 957). Buna göre, makbuz senedi²⁹; taşıma senedi³⁰ ve konişmento³¹ üzerinde rehin hakkının kurulması için anılan senetlerin rehinli alacaklıya teslimi yeterlidir. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında ise teslimsiz ve sicilli bir rehin söz konusu olduğundan böyle bir ayrıma ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak kıymetli evrakın rehni bakımından belirlilik ilkesi gereğince sicile tescilin nasıl yapılacağı; diğer bir deyişle, senedin

²⁸ ANTALYA/ACAR, s. 76.

²⁹ Makbuz senedi, umumi mağazalara tevdi edilen mal ve hububat karşılığında verilen senettir (TTK m. 834 vd.).

³⁰ Taşıma senedi taşınan eşyaların alıcısı lehine tanzim edilen ve taşınan eşyaları temsil eden senettir (TTK m. 856 vd.).

³¹ Konişmento, bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyası, ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu senettir (TTK m. 1228).

ne şekilde bireysel özellikleriyle ifade edileceği önem arz eder³². Özellikle senedin türüne göre bir değerlendirme yapmaya ihtiyaç duyulabilir. Ayrıca sicile tescil yeterli kabul edilip, senedin rehinli alacaklıya teslim edilmemesi de işlem güvenliği bakımından sorun yaratabilir³³. Kambiyo senetleri açısından kambiyo senetlerinin temel ilişkiden soyut olması ilkesi karşısında mevcut getirilen düzenleme kambiyo senetleri temel mahiyetiyle kabili telif olmadığından, kambiyo senetlerinde yer alan haklar için bu kanun kapsamında rehin tesis edilememelidir³⁴.

Alacak üzerindeki bir rehin hakkı, alacağın yanı sıra kefalet ya da rehin gibi alacağa bağlı fer'î hakları da kapsar³⁵. İşbu fer'î hakların akıbeti, belirli sürede tekrarlanan kâr payı, faiz gibi yan edimlere ait olması hâlinde, bir kıymetli evraka bağlanmış olup olmamasına göre ele alınmıştır. Buna göre, dönemsel gelir getiren yan edimler bir kupona bağlanmışsa o takdirde senet kapsamındaki alacaklar, rehin konusu alacaktan bağımsız bir niteliği haiz olur³⁶. Hâliyle söz konusu alacaklar üzerinde, ana alacaktan ayrı olarak gerekli şekillere uyulmak suretiyle rehin kurulabilir (TMK m. 959/f.2). Ancak kuponlar hamiline yazılı senet niteliğinde olduğu için, ana alacağı kapsayan senetle birlikte (bu senetten ayrılmadan) rehin amacıyla alacaklıya teslim edilmişse, ana senetle birlikte teminatın kapsamını oluşturur³⁷. Dönemsel gelir getiren yan edimler bir kupona bağlanmamışsa, taraflar aksini kararlaştırmamışsa, teminatın kapsamına yalnız rehnin paraya çevrilmesi sırasında muaccel olmamış yan edimler girer (TMK m.

³² ANTALYA/ACAR, s. 77. Kıymetli evrak niteliğindeki senetten doğan alacağın rehne konu olması bakımından Türk Ticaret Kanunu'ndaki özel düzenlemelere üstünlük verilmesi ve kıymetli evrak niteliğindeki senetten doğan alacak üzerinde TİTRK uyarınca rehin hakkı kurulamaması yönünde bkz. ARKAN, Sempozyum, s. 153.

³³ ANTALYA/ACAR, s. 77.

³⁴ Ayrıca bkz. § 6 IV 2c.

³⁵ SİRMEN, Alacak, s. 71; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 457-458; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3645; NOMER/ERGÜNE, N. 905; ERTEN, Sempozyum, s. 182.

³⁶ SİRMEN, Alacak, s. 72; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 458; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3648; NOMER/ERGÜNE, N. 906; SEÇER, Alacak, s. 137; ERTEN, Sempozyum, s. 182.

³⁷ SİRMEN, Alacak, s. 72; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 459; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3648; NOMER/ERGÜNE, N. 906.

959/f.1). Zira rehnin paraya çevrilmesi anında muaccel olan yan edimler, ana alacağa bağlı olmaktan kurtulur ve böylece teminatın kapsamının dışına çıkar³⁸.

2. Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar

Türk Medeni Kanunu m. 718/f.2 hükmü uyarınca, arazi üzerindeki mülkiyetin kapsamına, yasal sınırlamalar saklı kalmak üzere yapılar, bitkiler ve kaynaklar da girer. Dikilen bitkilerin niteliğine göre bir ayırım yapmak gerekir. Sürekli olarak, kalıcı olması amacıyla dikilen bitkiler arazinin bütünleyici parçası olur³⁹. Örneğin, ağaçlar arazinin bütünleyici parçasıdır. Zira ağaç ve arazinin birleşmesi sonucunda, ağaç ile arazi arasında maddi ve fiziki anlamdaki dış bağlantı açıkça görülmektedir⁴⁰. O nedenle arazinin maliki, ağaçların da malikidir (TMK m. 684/f.1). Ancak bazı bitkiler, “taşınır” bitki özelliği taşır. Bu bitkiler sürekli olarak, kalıcı olma amacıyla, toprağa dikilmemiş ve arazinin bütünleyici parçası niteliğinde olmayan bitkilerdir. TMK m.729 hükmünde, söz konusu bitkiler bakımından, taşınır yapılara ilişkin üst hakkı hükümlerinin uygulama alanı bulabileceği kabul edilmiştir. Buna göre bir kimse, başkasının fidanını kendi arazisine ya da kendisinin veya bir üçüncü kişinin fidanını başkasının arazisine dikerse, başkasının malzemesini kullanarak yapılan yapılara yahut taşınır yapılara ilişkin hükümler, söz konusu fidanlar bakımından da uygulanır (TMK m. 729/f.2). Bu kapsamda arazinin maliki ile bitkilerin sahibinin başka kişiler olabilmesi mümkün hâle gelmektedir⁴¹. Sürekli bırakmak niyetiyle dikimde, ağaçlarda olduğu gibi birden çok yıl kalma koşulu aranmaz. Zira ağaçlar ve ormanlar üzerinde üst hakkı kurulması kanun tarafından yasaklanmıştır (TMK m. 729/f.2). Burada kast edilen, buğday gibi hasat mevsimi için dikilen bitkilerdir⁴². Hâliyle sürekli olarak toprakla birleşik ağaçlar bakımından kural, üzerinde

³⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3647; SİRMEN, Alacak, s. 71; SEÇER, Alacak, s. 137; ERTEN, Sempozyum, s. 182.

³⁹ EREN Fikret, Mülkiyet Hukuku, Ankara 2014, s. 353 [Mülkiyet]; ANTALYA/ACAR, s. 71.

⁴⁰ EREN, Mülkiyet, s. 59.

⁴¹ EREN, Mülkiyet, s. 353.

⁴² EREN, Mülkiyet, s. 354.

dikili oldukları arazinin malikinin ağaçların da maliki olmasıdır⁴³. Yargıtay, söğüt ve kavak ağaçlarını, bu kuralın istisnası olarak kabul etmektedir. Buna göre, söğüt ve kavak ağaçları sanayi alanında veya günlük ihtiyaçlarda kullanmak üzere kesilmek suretiyle taşınmazdan ayrıldığından, taşınmazın bütünleyici parçası sayılmaz ve taşınır hükümlerine tabi olur⁴⁴. Ancak zeytin ağaçları yönünden benzer bakış açısı benimsenmemiştir⁴⁵.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununda ise çok yıllık ürün veren ağaçlar bakımından taşınır rehniinin mümkün olduğu ifade edilmiş ve fakat çok yıllık ürün veren ağaçlardan neyin kast edildiği gerek kanunda gerekse kanunun gerekçesinde açıklanmamıştır. Öğretide çok

⁴³ Yargıtay'ın 14 HD. T. 18.09.2003, E. 2003/5188-K. 2003/6103 sayılı kararında TMK m. 729 uyarınca bitki sahibine bitkilerin üzerinde ekili olduğu taşınmazın mülkiyetini kazanma olanağı bakımından çeşitli kıstaslar belirlenmiştir. Buna göre "Medeni Kanun'un 718/2 maddesine göre arazi üzerindeki mülkiyetin kapsamına, yasal sınırlamalar saklı kalmak üzere yapılar, bitkiler ve kaynaklar da girer. Medeni Kanunun 729. maddesinde bu kuralın istisnalarından birisi düzenlenmiş, zemin ile üzerindeki bitkiler arasındaki bağlantı kesilmiş ve aşağıdaki koşulların oluşması hâlinde ise, bitki sahibine üzerinde bulunduğu taşınmaza malik olabilme olanağı tanınmıştır. Bunun için: 1-Tapuya kayıtlı özel mülkiyete konu bir taşınmaz üzerine menkul niteliği taşımayan bitki dikilmiş olmalıdır. 2- Bitki dikenin (taşınmazı bağ ya da bahçe hâline getirenin) iyi niyetli olması, diğer bir anlatımla zeminin kendisine ait olduğu ya da 5.7.1944 tarihli 12/26 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da belirtildiği gibi mülkiyetin ileride kendisine geçirileceği inancıyla hareket etmesi gereklidir (subjektif koşul). 3-Dikilen ağaçlar ya da bağın zeminden açıkça daha fazla değer taşımalıdır. (objektif koşul). 4-Dikilen şeylerin üzerinde bulunduğu arazi parçası, davalıya ait taşınmazın bir kısmı üzerinde kalıyorsa, bu yerin ana taşınmazdan ifrazının mümkün olması gereklidir. 5-İptale konu olacak zemin bedelinin de arsa sahibine ödenmesine karar verilmeli, önceden ödenmiş bedel var ise bu miktar, ödenecek bedelden mahsup edilmelidir. 6-Yukarıdaki koşulları taşıyan bağ ya da bahçe sahibi, kanunun kendisine tanıdığı bu kişisel hakkını da bitkileri dikip yetiştirirken taşınmazın maliki kim ise ona ya da onun külli haleflerine karşı kullanmalıdır. Taşınmaza sonradan malik olan kişiye karşı bu kişisel hak ancak; bitki dikip yetiştiren kişiyi bu haktan mahrum bırakmak amacıyla arsa sahibi ile el ve işbirliği içinde olduğu iddiasıyla ileri sürülebilir".

⁴⁴ Y. HGK., T. 01.04.1992, E.1992/1-137-K.1992/214; 3. HD. T. 23.6.2005, E. 2005/6380- K. 2005/6912.

⁴⁵ Y. 3. HD. T. 5.11.2007, E. 2007/13775- K. 2007/16125.

yıllık ürün veren ağaçtan, öncelikle elma, portakal, kayısı, zeytin ağacı gibi meyve veren ağaçların anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁶.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, tartışılması gereken husus, arazinin bütünleyici parçası niteliğindeki ağaçların “taşınır” hükmünde rehne konu olup olmayacağıdır. Bu konunun ele alınmasında iki unsur birlikte değerlendirilmelidir: Bunlardan ilki, rehin hakkının kazanılması konusudur. Yukarıda da açıklandığı üzere, arazinin bütünleyici parçası olan ağaç üzerinde araziden bağımsız olarak rehin hakkı kazanılamaz⁴⁷. Hâliyle Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile çok yıllık ürün veren ağaçların münferit taşınır varlıklar olarak rehne konu olmasını öngören düzenleme, Türk Medeni Kanunu’nun ağaçları arazinin bütünleyici parçası kabul eden ve bu suretle ağaçları arazinin hukuki kaderine bağlayan düzenlemesi ile açıkça çelişmekte ve bir ikilem yaratmaktadır. İkinci olarak, rehne konu ağaçların nasıl paraya çevrileceği konusu aydınlığa kavuşturulmalıdır⁴⁸. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunundaki hâlihazırdaki düzenleme, Türk Medeni Kanunu sistematüğinde temlike elverişli taşınır ve hakların rehne elverişli olduğu ilkesini tersine çevirmekte ve rehne konu olan varlıkları temlike elverişli hâle getirmektedir⁴⁹. Dolayısıyla rehne konu ağaçların paraya çevrilmesi aşamasında, ağaçların akıbeti belirsizdir. TİTRK m. 14 uyarınca temerrüt sonrası hakların kullanımı bakımından alacaklı, rehinli taşınırın mülkiyetinin naklini isteyebileceği gibi genel hükümlere göre takip yapmak suretiyle rehnin paraya çevrilmesini de talep edebilir. Her iki ihtimal bakımından da ağaçların durumu özellik arz eder. Birinci ihtimalde rehinli ağaçların mülkiyetinin alacaklıya nakli, ikinci ihtimalde icra dairesi aracılığı ile satılarak mülkiyetinin nakli suretiyle paraya çevrilmesi söz konusu olur. Yukarıda da ifade edildiği üzere ağaçlar arazinin bütünleyici parçasıdır ve arazinin hukuki kaderine tâbidir. Dolayısıyla paraya çevrilme aşamasında araziden bağımsız bir biçimde ağaçların mülkiyetinin nakli ancak araziden sökülme suretiyle gerçekleştirilebilir ki, bu hâlde artık rehinli ağaçla-

⁴⁶ ANTALYA/ACAR, 71. Örfi belde gediği ve paftos gediğinin bu kapsamda değerlendirilemeyeceği yönünde bkz. ERTEN, Sempozyum, s. 187.

⁴⁷ Aynı doğrultuda bkz. SİRMEN, Eşya, s. 652, dipnot 372; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 68.

⁴⁸ Aynı yönde bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, s. 68.

⁴⁹ ANTALYA/ACAR, s. 71.

rın ağaç olma özelliği kalmayacaktır⁵⁰. Aksi hâlde ise, ağacın mülkiyetinin bir kişide arazinin mülkiyetinin bir başkasında olması söz konusu olur⁵¹. Ancak TMK m. 729/f.2 hükmü buna cevaz vermez.

Bu sorunları aşabilmek için, rehne konu çok yıllık ürün veren ağaçların paraya çevrilmesi bakımından rehinli alacaklının TİTRK m. 14/f.1, c hükmü uyarınca ağaçların kiralama hakkını kullanabileceği ileri sürülmüştür⁵². Buna göre alacaklı, TİTRK m. 5 hükmünde sayılan varlıklardan mülkiyeti veya zilyetliği devredilemeyenlerin kiralama ve lisans hakkını doğrudan kullanabilir veya üçüncü kişilere kullandırabilir⁵³. Lisanslama ve kiralama geliri borca yetecek düzeye ulaştıktan sonra kiralama ve lisanslama hakkı sona erer (Tem.Yön. m. 41/f.2). Fakat arazinin bütünleyici parçası olan ağaçlar bakımından kiralama hakkının, arazi üzerinde herhangi bir ayni ya da şahsi hak sahibi olmayan rehinli alacaklı ya da üçüncü kişi tarafından nasıl kullanılacağı düşünülmemiştir. O nedenle bu çözüm de kanaatimizce pek isabetli görünmemektedir. Bir diğer çözüm, TMK m. 729 hükmünün uygulama alanını genişleterek, rehinli alacaklı adına yahut icra dairesi aracılığı ile ağaçların mülkiyetinin nakledileceği üçüncü kişi adına arazinin temlikten tescilini yapmak olabilir. Bu suretle ağaçların mülkiyetinin devri, arazi ile birlikte gerçekleştirilecektir. Arazinin değerinin alacak miktarından fazla olması hâlinde, rehinli alacaklının ya da üçüncü kişinin aradaki farkı ödemesi söz konusu olabilir. Bu çözüm yolu ise, kanun hükmünü dolanmak anlamına gelir. Zira taşınır varlıklar üzerinde rehin hakkının kazanılmasını ve bu hakkın paraya çevrilmesini düzenleyen Ticari İşlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun kapsamı dışında bıraktığı taşınmazların, bu suretle rehnin kapsamına girmesi söz konusu olur.

Bu açıklamalar ışığında, çok yıllık ürün veren ağaçların rehne konu edilmesinin uygulamada üstesinden gelinmesi hayli güç sorunlar

⁵⁰ Aynı doğrultuda bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

⁵¹ ANTALYA/ACAR, s. 71. Bunun aşırı bir görüş olduğu ifade dirmiştir (ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>).

⁵² ARVAS, Mehmet Mücahit: 6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınır, Ankara 2017, s. 24.

⁵³ BİLGİN, Hikmet: "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İcra-İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış", TAAD, Yıl 8, Sa. 31, Temmuz 2017, s. 642.

yaratacağı açıktır. Dolayısıyla çok yıllık ürün verme şartının aranması nedeniyle, bu hüküm ile ağaçlardan dönemsel olarak elde edilen ürünlere ilişkin bir rehin hakkının tanınmasının hedeflenmiş olduğunun da düşünölebileceğı ileri sürölmüştür⁵⁴.

3. Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar

Fikri ve sınai mülkiyete konu hakların rehni temelde TMK m. 955 ve devamında düzenlenen hak rehnine dayanmaktadır. Her ne kadar fikri ve sınai mülkiyete konu haklar tek bir bent içinde taşınır varlık olarak ifade edilmişse de fikri haklar ve sınai haklar üzerinde rehin kurulması, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve Sınai Mülkiyet Kanunu'nda farklı rejimlere tabi tutulmuştur. O nedenle bu konu iki ayrı başlık altında incelenecektir.

a. Fikri Mülkiyete Konu Haklar

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.62 hükmü uyarınca alenileşmiş bir eserin müsveddeleri ve aslı; yayımlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları; eser sahibinin korunmaya değer manevi haklarını ihlal etmemek koşuluyla alenileşmiş bir eser ve eser sahibinin mali haklara dair hukuki işlemlerden doğan para alacakları üzerindeki mali hakları üzerinde rehin hakkı kazanılabilir⁵⁵. Belirtmek gerekir ki, FSEK m. 1/b hükmünde eser sahibi, “*eseri meydana getiren kişi*” olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla eser sahipliğı bakımından “yaratma gerçeğı” ilkesi benimsenmiştir ve eserin yaratılması ile eser sahipliğı kendiliğinden (başkaca herhangi bir işleme gerek olmaksızın) doğar⁵⁶.

⁵⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 68.

⁵⁵ FSEK m. 61 uyarınca İcra İflas Kanunu m. 24 ve m. 30 hükümleri saklı kalmak kaydıyla, eser sahibinin veya mirasçılardan birinin mülkiyeti altında bulunan henüz alenileşmemiş bir eserin müsvedde ve asılları; sinema eserleri hariç olmak üzere eser sahibinin veya mirasçılardan birinin mülkiyeti altında bulunan henüz alenileşmemiş bir eserin müsvedde ve asılları üzerindeki mali haklar; eser sahibinin mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan paradan gayrı alacakları kanuni ve akdi rehin hakkının konusu olamaz.

⁵⁶ EREL, Şafak. N.: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara 1998, s. 70; TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012, s. 149; YAVUZ Levent/ALICA Türkay/MERDİVAN Fethi: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, C.I, Ankara 2013, s. 191; Yarg. 11. HD. E. 2007/5265, K. 2007/9282. FSEK m. 13/f.2'de

Benzer şekilde FSEK m. 62 hükmünde sayılan unsurlar üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından da bir tescil usulü kanunda öngörülmemiştir. FSEK kapsamında rehne konu olabilen unsurlar belirlenmiş ve rehin sözleşmesi yazılı geçerlilik koşuluna bağlanmıştır. Bu düzenleme haricinde FSEK kapsamında fikri hakların rehnine ilişkin başkaca bir düzenleme de bulunmamaktadır. O nedenle, burada taşınır rehnine ilişkin Türk Medeni Kanunu hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁵⁷.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı ise, alenileşmiş bir eserin müsveddeleri ve aslı; yayımlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları; eser sahibinin manevi haklarını gözetmek koşuluyla alenileşmiş eser üzerindeki mali haklar ve eser sahibinin mali haklarına ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacakları üzerinde kurulabilir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda rehin sözleşmesinin yazılı geçerlilik koşuluna bağlanmasının yanı sıra rehin sözleşmesinde rehin hakkına konu unsurların ayrı ayrı belirtilmesi koşulu da öngörülmüştür (FSEK m. 62/f.3). Buna göre örneğin, eserin aslının yanı sıra müsveddeleri de rehne konu oluyorsa, her biri rehin sözleşmesinde ayrı ayrı gösterilmelidir⁵⁸. Benzer şekilde, rehin sözleşmesinde hangi mali hakların rehne konu olduğu ayrı ayrı gösterilmelidir⁵⁹. Dolayısıyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı kurulması hâlinde de rehin sözleşmesinde rehne konu unsurların ayrı ayrı gösterilmesi gerekir⁶⁰.

bahsi geçen tescil ise, hak tesis etme amacı taşımamaktadır. Hüküm ispat kolaylığı sağlama amacıyla getirilmiştir (TEKİNALP, s. 150).

⁵⁷ TEKİNALP, s. 246.

⁵⁸ ÖZTAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008, s. 608; ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 112. Ancak belirtmek gerekir ki, eserin aslı ve müsveddeleri birlikte rehne konu olabilecekleri gibi ayrı ayrı da rehne konu olabilirler. Ancak eserin aslının rehnedilmesi, müsveddelerin de rehni sonucunu doğurmaz. O nedenle şayet eserin aslı ile birlikte müsveddelerinin de rehni amaçlanıyorsa, rehin sözleşmesinde bu durum açıkça ifade edilmelidir. Eğer birden fazla müsvedde varsa, her biri ayrı bir eser gibi düşünülmelidir (TEKİNALP, s. 246; MERDİVAN, FSEK Yorumu, s. 1848).

⁵⁹ TEKİNALP, s. 247.

⁶⁰ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 112.

b. Sınai Mülkiyete Konu Haklar

6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu 10 Ocak 2017’de yürürlüğe girmiştir. Bu sayede her biri ayrı kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenmiş olan marka, patent ve faydalı model, endüstriyel tasarım ve coğrafi işarete ilişkin haklar, tek bir kanunla düzenlemeye kavuşturulmuştur⁶¹. Bu kanun kapsamında sınai mülkiyete konu haklardan kasıt marka, coğrafi işaret, geleneksel ürün adı, patent, faydalı model ve endüstriyel tasarımlardır (SMK m. 148/f.1). Bu haklardan marka, patent, faydalı model ve endüstriyel tasarımlar üzerinde rehin hakkı kazanılması mümkündür (SMK m. 148/f.1). Ancak coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı teminat olarak gösterilemeyeceğinden söz konusu haklar üzerinde rehin hakkı kazanılamaz (SMK m. 148/f.1). Dolayısıyla taşınır rehni konusu ele alınırken, sınai mülkiyet hakları ifadesi ile marka, patent, faydalı model ve endüstriyel tasarımlar kast edilmektedir. Söz konusu sınai haklar işletmeden bağımsız olarak da rehin konusu olabilir (SMK m. 148/f.2).

Sınai Mülkiyet Kanunu m. 148/f.5 hükmü uyarınca sınai haklar üzerinde rehin, yazılı bir rehin sözleşmesinin yapılması ile kurulur⁶². Rehin sözleşmesi, taraflarından birinin talebi üzerine sicile kaydedilir, bültende yayımlanır ve bu suretle üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir (SMK m. 148/f.5). Bu hüküm uyarınca, tescil açıklayıcı etkiyi haizdir. SMK kapsamında, teminata konu olabilecek marka, patent, faydalı model ve endüstriyel tasarımlar bakımından rehne ilişkin özel düzenlemelere yer verilmemiştir. O nedenle Türk Medeni Kanunu’ndaki hak rehnine ilişkin hükümler uygulama alanı bulur.

Entegre devre topografyası üzerindeki hak da rehne konu olabilir. EDTK m. 18 uyarınca, entegre devre topografyası ile ilgili başvuru veya tescilden doğan hak rehne konu olabilir; rehin sözleşmesinin yazılı olarak yapılması gerekir, rehin hakkı kurulması hâlinde taraflardan birinin talebi üzerine sicile kaydedilir ve bültende yayımlanır. YBÇK m. 49 hükmü uyarınca bir çeşit ile ilgili yapılan başvuru ya da tescilden doğan hak rehne konu olabilir, rehin sözleşmesi yazılı olarak yapılmalıdır ve rehnin kurulmasından sonra taraflardan birinin talebi üzerine rehin hakkı sicile kaydedilir ve bültende yayımlanır. EDTK

⁶¹ Bkz. 6769 sayılı Kanunun Genel Gerekçesi.

⁶² ANTALYA/ACAR, s. 78.

m. 18 ve YBÇK m. 49 hükümleri açıkça söz konusu sınai hakların rehne konu olması hâlinde, rehin hakkı bakımından Türk Medeni Kanunu hükümlerine atıf yapmaktadır.

Sınai mülkiyet hakları üzerinde rehin hakkı, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca kazanılıyorsa, o takdirde rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Siciline tescili gerekir (TİTRK m. 4/f.1). Taşınır varlıklardan rehni diğer kanunlarca bir sicile tescilini gerektirenlerin Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehne konu olması hâlinde, ilgili sicillere rehin bildirilir. Ayrıca bu varlıklar üzerinde diğer kanunlar uyarınca önceden bir rehin hakkı tesis edilmiş olması hâlinde, bu Kanun çerçevesinde tesis edilerek bildirilen rehin sonraki sırada yer alır. Anlaşılacağı üzere, rehinde sıranın belirlenebilmesi açısından bu bildirim önemlidir. Bildirim sicil birimi tarafından yapılır (RTS Yön. m. 13/f.3).

Kısaca, sınai mülkiyet hakları üzerinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı kazanılmışsa, bunun sınai mülkiyet haklarının yer aldığı sicile⁶³ bildirilmesi gerekmektedir. Ayrıca daha önceden sınai mülkiyet hakları üzerinde rehin hakkının kazanılmış olması hâlinde, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca kazanılan ve bildirilen rehin sonraki sırada yer alacaktır.

4. Hammadde

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde hammadde, “*bir ürün elde edilmesinde kullanılan temel bileşenlerin işlenip elde edilmesinden önceki durumu*” şeklinde tanımlanmıştır⁶⁴.

Hammadde, taşınır eşya hükmündedir ve işletmenin dönen malvarlığı kapsamındadır⁶⁵. Yukarıda da belirtildiği gibi dönen malvarlığı, işletmenin faaliyetlerini yürütebilmesi için hazır bulundurulmuş malvarlığı değerleridir. Dönen malvarlığı yani işletme sermayesi içinde bulunan malvarlığı değerlerinin, işletmenin faaliyetini sürdürebilmesi için kullanılması gerekmektedir. Bu kullanma, hammaddenin kendisinin satılması ya da işlenmesi şeklinde olabilir. Örneğin, rehin veren,

⁶³ SMK m. 2f.1i; EDTK m. 2/f.1d; YBÇK m. 2/f.1k.

⁶⁴ http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58e7639f4a0e30.57014206 (Erişim tarihi: 07.04.2017).

⁶⁵ ANTALYA/ACAR, s. 71; ŞİT İMAMOĞLU, s. 29.

pancar hammaddesini satabileceği gibi pancar hammaddesini işleyerek şeker de elde edebilir ve elde ettiği bu ürünü de satabilir. Her iki örnek bakımından da işletmenin faaliyetini sürdürmesi için hammadde, işletme sahibinin mülkiyetinden çıkarılacaktır.

İşlenme ile ilgili olarak Tem.Yön. m. 15/f.1'de hüküm tesis edilmişti. Buna göre Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik (Değ.Tesp.Yön.) hükümleri gereğince, öncelikle rehinli bir taşınır varlığın işlendiğinin öğrenildiğinde rehin alacaklısı tarafından yeni varlığın işleme oranı tespit ettirilmeliydi. Bu suretle, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca üzerinde rehin hakkı kazanılmış bir varlığın işlenmesi veya başka bir şekle sokulması hâlinde, emeğin değeri rehin konusu taşınır varlığın değerinden fazla olsa bile, rehin hakkının yeni varlık üzerindeki değeri oranlanmak suretiyle paylı rehin⁶⁶ olarak devam edeceği düzenlenmişti⁶⁷. Ancak TİTRK m. 7 hükmünde yapılan değişiklik ile rehne konu taşınır varlığın bir üretim sürecinde kullanılması hâlinde, üretim aşamasında ya da sonunda elde edilen alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden rehin hakkının kurulmuş sayılacağı hüküm altına alınmıştır⁶⁸. Ayrıca aynı madde kapsamında rehinli taşınır varlığın ikamesi malların da taşınır varlık ile birlikte doğrudan rehnin kapsamına gireceği düzenlenmiştir (TİTRK m.7/f.1). Her iki hüküm kapsamında bir örnek verilecek olursa, bir maden cevheri üzerinde rehin kazanılmış ise, bu cevherin bir ürüne dönüştürülmesi hâlinde söz konusu ürün kendiğinden rehin hakkının kapsamına girecektir. Ancak cevherin ürüne dönüştürülmesi sürecinde ya da sonucunda elde edilecek yarı mamul ya da mamulün satılması suretiyle elde edilecek bedel alacağı üzerinde, cevher üzerinde tesis edilmiş olan rehin aynı oranda ve sırada kendiliğinden kurulmuş sayılacaktır.

Aynı doğrultuda Tem.Yön. m. 15 hükmü tümüyle değiştirilmiştir. Buna göre bir üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi hâlinde, üretimin her aşamasında veya üretimin sonunda rehinli taşını-

⁶⁶ Hukukumuzda karışan veya birleşen eşyalardan biri veya birkaçı üzerinde rehin hakkı kurulmuşsa ne olacağına dair hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda mülkiyete ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanmasının yerinde olacağı yönünde bkz. ÖZ, s. 129.

⁶⁷ Bu konudaki ayrıntılı inceleme için bkz. ÖZ, s. 132-139.

⁶⁸ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 71.

rın yerini alan alacak üzerinde rehin aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır (Tem.Yön. m. 15/f.3). Öte yandan taşınır varlığın ikamesi rehinli varlık ile birlikte doğrudan rehnin kapsamına girer (Tem.Yön. m. 15/f.1). Buna karşın birleşme ve karışma hâlinde değer tespitine ilişkin TİTRK m. 13/f.2 hükmü hâlen yürürlükte⁶⁹.

5. Hayvan

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında hayvan, rehne konu olabilen münferit taşınır varlıklar arasında sayılmıştır. Tem.Yön. m. 11/f.1, j hükmünde ise ticari değeri olan her türlü hayvan üzerinde rehin hakkı kurulabileceği ifade edilmiştir.

Hayvanlar, Türk hukuk düzeninde eşya olarak kabul edilmemiştir⁷⁰. Ancak hayvan sahiplerinin kredi ihtiyacının karşılanması düşüncesiyle, hayvanların teslimsiz taşınır rehnine konu olabileceği öngörülmüş ve hayvan rehni Türk Medeni Kanunu'nun taşınır rehnine ilişkin kısmında düzenlenmiştir⁷¹. Türk Medeni Kanunu'nda yalnızca "hayvan" ifadesi kullanılmış ve herhangi bir nitelendirme öngörülmemiştir. Buna karşılık, amaca uygun yorum yapılarak, sürü ve çiftlik hayvanlarının⁷² rehne konu olabileceği öğretide kabul edilmektedir⁷³.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 5 kapsamında üzerinde rehin hakkı kurulabilecek hayvanlar, öncelikle Hayvanları Koruma Kanununa (HKK) göre tespit edilmelidir. HKK m. 14/f.1 uyarınca *Pitbull terrier, Japanese tosa* gibi tehlike arz eden hayvanların yurda

⁶⁹ Karışma ve birleşmenin, eşyalar bakımından TMK m. 776 kapsamında söz konusu olabileceği, buna karşılık gayrimaddi varlıklar bakımından karışma ve birleşmenin mümkün olmadığı yönünde bkz. ÖZ, s. 128.

⁷⁰ 5199 sayılı Kanununla hayvanların yaşama hakkına sahip olduğu ve "eşya olmadığı" hükme bağlanmıştır (5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu m.4/a).

⁷¹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3714.

⁷² Mehaz İsv.MK m. 884/II hükmünün başlığı Fransızca "*engagement du betail*"; Almanca "*Viehverpfändung*" İtalyanca ise "*pegno sul bestiame*" şeklindedir.

⁷³ İsviçre Medeni Kanununun hayvan rehnine ilişkin 885. maddesinde çiftlik hayvanı ve sürü hayvanı ifadesi kullanılmıştır. Bundan hareketle Türk Medeni Kanunundaki hükmün amaca uygun olarak yorumlanması hususunda bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N.3716; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1113; AKINTÜRK, s. 851-852; ESENER/GÜVEN, s. 568; NOMER/ERGÜNE, N. 837. Aksi yönde bkz. KÖPRÜLÜ-KANETİ, s. 503; AYİTER, s. 190; SİRMEN, Eşya, s. 668; ANTALYA/ACAR, s. 73.

girişi, sahiplenilmesi, üretilmesi, sergilenmesi, satışı, takası ve hediye edilmesi yasaklandığından anılan hayvanlar üzerinde rehin hakkının kazanılması da mümkün değildir. Burada esas ölçüt hayvanın tehlike arz etmesi olduğundan, örnek kabilinden sayılanlar dışında tehlike arz etme niteliğini haiz hayvanlar rehne konu olmasa gerektir⁷⁴.

6. Her Türlü Kazanç ve İratlar

Kazanç ve irat; satılan bir mal, yapılan bir iş ya da harcanan bir emek karşılığında elde edilen yarar, getiri, para ya da temettü anlamındadır⁷⁵. Kanunda ve kanunun gerekçesinde “*her türlü kazanç ve irat*”tan ne anlaşılması gerektiği belirtilmemiştir. Öğretide ise örnek-seme yoluyla ifade edilerek, ortaklık payına karşılık gelen kâr payı, faiz, tahvil faizi, mevduat faizleri ile özel finans kurumları bünyesindeki kâr payları, repo gelirlerinin bu kapsamda değerlendirileceği kabul edilmektedir⁷⁶. Ancak sermaye piyasası araçları ve türev araçlara ilişkin sözleşmelerin Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun kapsamı dışında olduğu göz önüne alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Benzer şekilde mevduat rehni de Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun kapsamı dışındadır. Ancak mevduat faizinin kazanç ve irat olarak rehne konu olması hususu öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüş mevduat rehni uygulama alanı dışına çıkarıldığından, mevduat faizinin Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun uygulama alanı dışında olduğunu savunmaktadır⁷⁷. Bir diğer görüş ise mevduat faizinin rehne konu olabileceğini kabul etmektedir⁷⁸.

Öncelikle taşınır varlığın getirisinin tek başına rehne konu olması hâli burada düşünülebilir. TİTRK m. 5/f.4 hükmünde rehin hakkının, işletmelerin mevcut veya müstakbel taşınır varlıklarının getirileri üzerinde kurulabileceği düzenlenmiştir. Aynı şekilde Tem.Yön. m. 13 hükmünde mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirisinin tek başına rehne konu olabileceği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra, taşınır varlığın getirisi, taşınır varlıkla birlikte rehin hakkının konusu olabilir.

⁷⁴ OĞUZ, s.16.

⁷⁵ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 72.

⁷⁶ ANTALYA/ACAR, s. 79; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 72.

⁷⁷ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 73, dipnot 56.

⁷⁸ ANTALYA/ACAR, s. 75.

TİTRK m. 7/f.1 hükmünde, taşınır varlığın gelecekteki getirilerinin (hukuki semerelerinin) taşınır varlık ile birlikte rehnin kapsamına gireceği düzenleme altına alınmıştır.

7. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmemeyen ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans ve Ruhsatlar

Başka bir sicile kaydı öngörülmemeyen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar da rehin sözleşmesine konu olabilir⁷⁹. Ancak kendi mevzuatı gereğince bir onaya tâbi olan lisans ve ruhsatların rehni bu onayın alınması şartıyla mümkün olabilir (TİTRK m. 5/f.7). Gerek kanunda gerekse kanunun gerekçesinde, söz konusu lisans ve ruhsatlardan neyin kast edildiği ifade edilmemiştir.

Öğretide, FSEK m. 48 hükmü uyarınca eser üzerindeki mali hakların yalnızca kullanım yetkisinin verilmesi hâlinde kullanım hakkının devri bakımından kullanılan ruhsatların bu kapsamda değerlendirilebileceği ileri sürülmüştür⁸⁰. Aynı doğrultuda Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında marka, patent ve tasarımların yalnızca kullanım hakkının devrine ilişkin lisansların da TİTRK m. 5/f.1-f hükmü bakımından değerlendirilebileceği ifade edilmiştir⁸¹. Belirtmek gerekir ki, FSEK m. 48 gereğince ruhsat olarak isimlendirilen hâlde, sözleşme ile eser üzerindeki mali hakkı kullanım yetkisi üçüncü bir kişiye devredilmektedir. Keza sınai haklar bakımından da lisans sözleşmesi ile marka, patent yahut tasarım üzerindeki kullanım hakkı üçüncü bir kişiye devredilmektedir. Her iki hâlde de ruhsat ya da lisansın sicile kaydedilmesi bakımından bir zorunluluk öngörülmemiştir⁸².

Sözleşme kapsamında lisans ya da ruhsat alanın, lisans ya da ruhsattan kaynaklanan haklarını üçüncü kişilere devri yasaklanmışsa, lisans ya da ruhsatın rehne konu edilmesi mümkün değildir⁸³. Buna karşılık sözleşmede lisans ya da ruhsat alana kullanım hakkını başkasına devretme imkânı tanınmışsa, lisans ya da ruhsatın rehne konu olması

⁷⁹ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 73.

⁸⁰ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 73.

⁸¹ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 74.

⁸² OKTAY-ÖZDEMİR, s. 74.

⁸³ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 75.

mümkündür⁸⁴. Ne var ki, eser üzerindeki mali hakların ya da marka, patent, tasarım üzerindeki kullanım hakkının rehne konu olması TİTRK m. 5/f. 1-c kapsamında da değerlendirilebilir⁸⁵.

Hâliyle FSEK anlamında ruhsat veya SMK anlamında lisans dışında Türk Hukuk Mevzuatı açısından hâlihazırda başka bir sicile kaydı öngörülme-yen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan bir lisans veya ruhsat bulunmamaktadır⁸⁶.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m.5/f.7 hükmünde ise kendi mevzuatı gereğince bir onaya tabi olan lisans ve ruhsatların reh-ninin bu onayın alınması hâlinde mümkün olduğu düzenleme altına alınmıştır. Bu kapsamda rehin verilmesi onaya tabi olan lisanslar dik-kate alınmalıdır. Öğretide, Elektrik Piyasası Kanunu (EPK) uyarınca alınması da onaya tabi tutulmuş olan lisansların rehne konu olmasının düşünülebileceği ifade edilmiştir⁸⁷.

8. Kira Gelirleri

Kira gelirleri, bir taşınır ya da taşınmazdan elde edilen hukuki ü-ründür⁸⁸. Kanunda kira gelirlerine ilişkin bir belirleme yapılmamıştır. O nedenle taşınır ve taşınmaz eşyanın sağladığı kira gelirleri rehne konu olabilecektir⁸⁹. Kira gelirlerinin üzerinde rehin hakkı kurulması hâlinde rehne konu olan kira gelirlerinin kapsamını kira alacağı teşkil eder⁹⁰. Bu bakımından alacak rehni kapsamında değerlendirilebilir. Ayrıca kira gelirlerinin, her türlü kazanç ve irat kapsamında da anla-şılması mümkündür. Ancak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu,

⁸⁴ Bu halde lisans hakkının izinsiz genişletilmesi söz konusu olmaz bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, s. 75.

⁸⁵ ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

⁸⁶ ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

⁸⁷ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 75.

⁸⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 1179.

⁸⁹ Keza adi kira, hasılat kirası yahut konut ya da çatılı işyeri kirası gibi her türlü kira sözleşmesinden doğan kira geliri bu kapsamda değerlendirilebilir (OKTAY-ÖZDEMİR, s. 75).

⁹⁰ ERTEN, Sempozyum, s. 182-183. Hatta burada müstakbel alacak hakkı olduğu yönünde bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 75.

kira gelirlerini ayrıca bir taşınır varlık olarak düzenlemeyi tercih etmiştir⁹¹.

9. Kiracılık Hakkı

Türk Ticaret Kanunu 11. maddesinde ticari işletmenin devrine ilişkin sözleşmenin kiracılık hakkını da kapsadığı ifade edilmiştir. Burada, ticari işletme kiraladığı bir yerde faaliyetini sürdürmekte ise, ticari işletme devri kapsamında kiracılık hakkının da devrinden bahsedilir. Bu hükmün amacı, ticari işletmenin malvarlığındaki münferit unsurların, ticari işletmenin devrine ilişkin yapılacak yazılı bir sözleşme ile bir bütün hâlinde devrine imkân tanımaktır⁹². Aksi hâlde, ticari işletmeyi oluşturan münferit unsurlar için teker teker borçlanma ve tasarruf işlemlerinin yapılması söz konusu olacaktır⁹³. TİTRK m. 5 kapsamında kiracılık hakkının münferit bir taşınır varlık olarak kabul edilmesi sayesinde, TTK m. 11/f.3 ile TİTRK m.5/f.1-ğ arasında bir uyum olduğundan söz edilebilir⁹⁴.

Türk Medeni Kanunu m. 955 hükmü uyarınca, bağımsız olarak temlike elverişli ve paraya çevrilebilen haklar üzerinde rehin söz konusu olabilir. Bu sayede, bir hakkın paraya çevrilebilmesi ve bu suretle rehlinli alacaklının alacağını tahsil edebilmesi mümkün olur⁹⁵. O nedenle rehin konusu hakkın bağımsız bir şekilde temlike elverişli olması gerekir. TBK m. 322 uyarınca kiracı, kural olarak, kiraya verene zarar vermemek koşuluyla kullanım hakkını devredebilir. Kullanım hakkının devri, alacağın devri hükmündedir; o nedenle, kullanım hakkının devri, kira sözleşmesinin taraflarının değişmesi sonucunu doğurmaz⁹⁶. Ancak devralan, devreden kiracının hakkının sınırlarına riayet etmeli-

⁹¹ ANTALYA/ACAR, s. 79.

⁹² ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, 23. Bası, Ankara 2017, s. 43. Ayrıca bkz. KAHRAMAN, Zafer: "Ticari İşletmenin Devrinde Aktif ve Pasiflerin İntikali", Prof. Dr. Özer Seliçi'nin Anısına Armağan, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, Cilt 11, S.145-146, Eylül-Ekim 2016, s. 587-630.

⁹³ ARKAN, s. 43.

⁹⁴ ANTALYA/ACAR, s. 79.

⁹⁵ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3796.

⁹⁶ EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2015, s. 366.

dir⁹⁷. Buradan hareketle, kullanım hakkı üzerinde rehin hakkının kurulması kiraya veren bakımından zarar verici bir değişiklik olarak kabul edilemez⁹⁸. Zira rehnin paraya çevrilmesi sonucunda rehin verenin kullanım hakkı oranında kullanım yetkisi devredilmiş olacaktır; yoksa kira sözleşmesinin tarafı değişmeyecektir⁹⁹. Ancak konut ve çatılı işyeri kiralarında, kiraya verenin yazılı rızası olmaksızın kullanım hakkının devrinin mümkün olmadığı dikkate alınmalıdır¹⁰⁰. Dolayısıyla konut ve çatılı işyerlerinde kullanım hakkının devrine ilişkin yazılı rızanın, en geç rehin hakkı kurulurken bulunması hâlinde konut ve çatılı işyeri kirasından kaynaklanan kullanım hakkının rehne konu olabileceğinin kabulü gerekir. Zira her ne kadar Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu sonraki kanun olsa da, konut ve çatılı işyeri kiralarının devrine ilişkin Türk Borçlar Kanunu düzenlemeleri özel hüküm mahiyetinde olduğundan, konuyla ilgili olarak uygulama alanı bulacaktır.

10. Menkul İşletme Tesisatı

Mülga Ticari İşletme Rehni kanunundan farklı olarak 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununda menkul işletme tesisatı; makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makinaları, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz şeklinde örnekseme yoluyla sayılmıştır¹⁰¹. Oysa mülga TİRK kapsamında menkul işletme tesisatı, “makine, alet, araç, motorlu nakil araçları” şeklinde sınırlı sayıda ifade edilmiş ve menkul işletme tesisatı üzerinde rehin hakkının kazanılması, söz konusu tesisatın işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olması şartına bağlanmıştı. O nedenle TİRK kapsamında, henüz işletmenin faaliyetine tahsis edilmemiş ve fakat işletmeye ait depolarda tu-

⁹⁷ Zira hiç kimse hakından fazlasını devredemez (ANTALYA/ACAR, s. 80; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 76; GÜMÜŞ, Alper: “Yeni” 6098 Sayılı Borçlar Kanununa Göre Kira Sözleşmesi (TBK m. 299-356), İstanbul 2012, s.218).

⁹⁸ ANTALYA/ACAR, s. 80; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 76.

⁹⁹ ANTALYA/ACAR, s. 80.

¹⁰⁰ ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 76. TBK m. 322/II. Kira sözleşmesi kurulurken, kullanım hakkının devrine rıza verilebileceği gibi sonradan da rızanın verilmesi mümkündür (ZEVKLİLER, Aydın/ GÖKYAYLA, Emre: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2013, s. 303; ANTALYA/ACAR, s. 80).

¹⁰¹ ANTALYA/ACAR, s. 74.

tulan makineler üzerinde rehin hakkı kazanılamıyordu¹⁰². 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununda ise işletmenin faaliyetine tahsis olunma koşulu benimsenmemiştir¹⁰³. Dolayısıyla mevcut olan ve fakat henüz işletme faaliyetine tahsis edilmemiş menkul işletme tesisatı üzerinde de rehin hakkının kazanılması mümkündür¹⁰⁴. Ancak rehin hakkı kazanıldıktan sonra işletme tarafından edinilen menkul işletme tesisatı rehin kapsamına dâhil olmaz. Söz konusu tesisat bakımından yeni bir rehin sözleşmesi yapıp, Rehinli Taşınır Siciline tescil edilmesiyle rehin hakkı kurulur.

11. Stoklar

Ticari İşletme Rehni Kanunu kapsamında menkul işletme tesisatının sınırlı sayıda belirlenmiş olması nedeniyle, uygulamada örneğin, işletmede stoklanmış hammadde, rehin kapsamı dışında kabul edilmiştir¹⁰⁵. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, stokları ayrıca bir taşınır varlık olarak kabul etmiş ve bu suretle sorunun üstesinden gelmeye çalışmıştır. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda stok, "*rehin verenin satmak, kullanmak veya kiralamak amacıyla maliki olduğu hammadde, yarı mamul veya mamul varlıklar*" olarak tanımlanmıştır (TİTRK, m. 2/f.1, g). Hammadde hâlihazırda TİTRK kapsamında rehne konu olabilen münferit bir taşınır varlık olarak belirtilmiş; bunun yanı sıra stok kapsamında da değerlendirilmiştir¹⁰⁶.

Stok da işletmenin dönen malvarlığı (işletme sermayesi) kapsamındadır. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda yapılan tanımdan da hareketle, işletmenin stoklamış olduğu hammadde, yarı mamul ve mamul malvarlığı değerleri, kullanılmak, kiralanmak ya da satılmak üzere stoklanmaktadır. O nedenle stok üzerinde rehin hakkı kazanıldıktan sonra, söz konusu varlıkların kullanılması; örneğin, işlenmesi ve bir başka malvarlığı değerine dönüşmesi yahut satılıp mülkiyetinin üçüncü bir kişiye devredilmesi mümkündür.

¹⁰² ARKAN, s. 58.

¹⁰³ ANTALYA/ACAR, s. 74; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 76.

¹⁰⁴ ANTALYA/ACAR, s. 74; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 76.

¹⁰⁵ Yarg. 15 HD. T. 27.03.1991, E. 5524-K. 1509.

¹⁰⁶ Bkz. §6 IV H 2 a. Stoğun, hammaddenin işlenerek şekil değiştirmiş hali olarak anlaşılması gerektiği yönünde bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, s. 76.

Tem.Yön. m. 15 uyarınca işlenme hâlinde, rehin alacaklısı tarafından işlemenin öğrenildiği anda, Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik hükümleri gereğince, işleme oranı tespit ettirilmeliydi. Zira Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca üzerinde rehin hakkı kazanılmış bir varlığın işlenmesi veya başka bir şekle sokulması hâlinde, emeğin değeri rehin konusu taşınır varlığın değerinden fazla olsa bile, rehin hakkı yeni varlık üzerindeki değeri oranlamak suretiyle paylı rehin olarak devam eder şeklindeydi. Ancak TİTRK m. 7 hükmü bir bütün olarak değiştirilmiştir. TİTRK m. 7/f.2 hükmü uyarınca rehne konu taşınır varlığın bir üretim sürecinde kullanılması hâlinde, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde rehin aynı oranda ve sırada tesis edilmiş sayılacaktır. Bu hâlde stok üzerinde rehin hakkı kurtulduktan sonra, üretim süreci devam ederken ya da üretim süreci sonunda stok kapsamındaki hammadde, yarı mamul ya da mamulun yerini alan alacak düşünülebilir. Bunun için stok kapsamındaki hammadde, yarı mamul veya mamul hukuki işleme konu edilip, karşılığında bedel alacağı söz konusu olmalıdır. Anılan hükümde ayrıca, taşınır varlığın ikamesi malların taşınır ile birlikte rehnin kapsamına gireceği düzenlenmiştir (TİTRK m.7/f.1). Bu durum ise stoktaki hammadde, yarı mamul ya da mamulün bir başka taşınır varlığa dönüştürülmesi ihtimalini düşündürmektedir. Aynı doğrultuda Tem.Yön. m. 15’de de değişiklik yapılmıştır. Buna göre bir üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi hâlinde, üretimin her aşamasında veya üretimin sonunda rehinli taşınırın yerini alan alacak üzerinde rehin aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır (Tem.Yön. m. 15/f.3). Öte yandan taşınır varlığın ikamesi rehinli varlık ile birlikte doğrudan rehnin kapsamına girer (Tem.Yön. m. 15/f.1). Belirtmek gerekir ki, birleşme ve karışma hâlinde değer tespiti ilişkin TİTRK m. 13/f.2 hükmü hâlen yürürlüktedir.

12. Sarf Malzemesi

Sarf malzemesi, işletmenin faaliyetlerini sürdürmek amacıyla ihtiyaç duyduğu malvarlığı değerleridir. Sarf malzemeleri, işletmenin dönen malvarlığı (işletme sermayesi) kapsamındadır ve işletmenin faaliyetlerini sürdürebilmesi için “sarf” edilecek diğer bir deyişle malvarlığından çıkarılacaktır¹⁰⁷.

¹⁰⁷ ŞİT-İMAMOĞLU, s. 29.

Rehin hukukuna hâkim olan ilkelerden belirlilik ilkesi gereğince, sarf malzemesi üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından, rehne konu sarf malzemeleri cins, sayı, tür, kalite vb. özellikleriyle belirlenmiş ya da belirlenebilir bir şekilde tanımlanmış yahut ferdileştirilmiş olmalıdır. Ne var ki, paraya çevirme aşamasında rehinli alacaklının sarf malzemesini malvarlığından çıkarmış olması durumu ile karşılaşılması muhtemeldir. Dolayısıyla sarf malzemesinin tüketilmesi nedeniyle bir risk mevcuttur ve bu riski rehinli alacaklı taşımaktadır¹⁰⁸. TİTRK m. 7' de bu riski bir nebze aşmak adına iki düzenleme mevcuttur. Birincisi taşınır varlığın ikamesinin taşınır varlıkla birlikte rehnin kapsamında olmasıdır (TİTRK m. 7/f.1). İkincisi ise rehne konu taşınır varlığın bir üretim sürecinde kullanılması hâlinde, üretimin her aşamasında yahut üretimin sonunda elde edilen alacak üzerinde aynı oranda ve aynı sırada rehnin kendiliğinden tesis edilmiş sayılmasıdır (TİTRK m. 7/f.2). Sarf malzemesinin bir üretim sürecinde kullanılması yahut bir başka taşınıra dönüştürülmesi hâlinde bu hükümler uygulama alanı bulacaktır¹⁰⁹. Buna karşın, söz konusu malzemenin yalnızca sarf edilmesi durumunda rehinli alacaklının taşıdığı risk, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında çözüme kavuşturulmamıştır¹¹⁰. Ancak rehne konu sarf malzemesinin paraya çevrilmesi bakımından bu zorluğun aşılması gerekmektedir¹¹¹. Örneğin, on top birinci hamur kâğıt şeklinde ifade edilen sarf malzemesi üzerinde rehin kurulmuş ve ardından beş top kâğıt tüketilmiştir¹¹². Temerrüt anında ise geriye beş top kâğıt kalmıştır¹¹³. Mevcut düzenleme dikkate alındığında rehin verenin ya sarf malzemesini tüketmekten kaçınması ya da yeniden beş top kâğıdı malvarlığına kazandırması gerekebilir¹¹⁴. Birinci hâl, sarf malzemesi kavramı ile bağdaşmaz¹¹⁵. İkinci hal ise akla düzensiz rehni getirebilir¹¹⁶. Ancak düzensiz rehinde, teminat

¹⁰⁸ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹⁰⁹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹¹⁰ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹¹¹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹¹² ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹¹³ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹¹⁴ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹¹⁵ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 101.

¹¹⁶ Misli bir mal üzerinde teslimli taşınır rehminin kurulması ancak tarafların rehinli alacaklıya ya da üçüncü kişiye zilyetliği nakledilen misli malların rehin verene

amacıyla misli malın mülkiyeti alacaklı ya da üçüncü kişiye nakledilmektedir¹¹⁷. Borçlunun borcunu ifa etmesi üzerine, alacaklı ya da üçüncü kişi aynı miktarda ve türde malı iade borcu altına girmektedir¹¹⁸. Düzensiz rehinde teminat amacıyla misli malın mülkiyeti alacaklıya nakledildiğinden, aslında isminde her ne kadar rehin ifadesi geçse de düzensiz rehnin bir rehin türü olmadığı kabul edilmektedir¹¹⁹.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca sarf malzemesi üzerinde rehin hakkının kazanılması hâlinde, sarf malzemesinin mülkiyeti rehin verende kalmaktadır. Borçlu temerrüde düştüğü takdirde TİTRK m. 14 uyarınca, rehne konu sarf malzemesi üzerindeki rehin paraya çevrilmiştir. Misli mal niteliğindeki sarf malzemesinin TİTRK kapsamında rehne konu edilmesi nedeniyle, paraya çevirme aşamasında rehin verenin aynı miktar ve türdeki malı sağlaması ile konu çözüme kavuşturulabilir¹²⁰. Ancak bu yaklaşımın rehin kurumu ile ne kadar bağdaşacağı sorusu tartışmaları beraberinde getirecektir¹²¹. Bir diğer çözüm, rehne konu sarf malzemesinin sigorta ettiril-

aynen iade edileceğinin kararlaştırılması halinde mümkündür. Şayet misli malın aynı tür ve miktarda iade edileceği hususunda taraflar anlaşmışsa, düzensiz rehin söz konusu olur (NOMER/ERGÜNE, N. 764).

¹¹⁷ STEINAUER, N. 3111; NOMER/ERGÜNE, N. 764; HELVACI, İlhan, Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı, İstanbul 1997, s. 141 vd.; KUNTALP, Erden: Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Sorumluluk, Reha Poroy'a Armağan, İstanbul 1995, s. 284.

¹¹⁸ Eğer malın kendisini iade etmesi mümkün değilse, aynı miktarda ve türde malı iade etmesi gerekir. Bkz. BAUER, Vor. Art. 884-894, N. 29; STEINAUER, N. 3111; NOMER/ERGÜNE, N. 764; HELVACI, s. 141 vd.; KUNTALP, Teminat, s. 284.

¹¹⁹ Her ne kadar isminde rehin ifadesi geçse de düzensiz rehnin bir tür sınırlı ayni hak olmadığı ifade edilmektedir (BAUER, Vor. Art. 884-894, N. 29; STEINAUER, N. 3112). Dolayısıyla misli malın mülkiyetinin nakledildiği borçlu misli mal üzerinde bir sınırlı ayni hak kazanamaz, zira mülkiyetini kazanmaktadır (BAUER, Vor. Art. 884-894, N. 29; KUNTALP, s. 284). Düzensiz rehnin hukuki niteliği tartışmalıdır. Bkz. KUNTALP, s. 285. Buna karşın teslim bağlı taşınır rehnine ilişkin kuralların düzensiz rehne kıyasen uygulanabileceği yönünde bkz. STEINAUER, N. 3114; NOMER/ERGÜNE, N. 764.

¹²⁰ Hatta hammadde ve stok bakımından da bu yönde bir çözüm üretebileceği yönünde bkz. KARAKAŞ ERBAŞ, Burcu, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması, Ankara 2018, s.127.

¹²¹ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 102.

mesi ve bu suretle elden çıkarılan ya da tamamen tüketilen sarf malzemesinin yerine geçen kaim değer üzerinde rehnin devam etmesi olabilir¹²². Bu çözüm yolu hukuken en makul görüneni olmakla birlikte ekonomik anlamda makul bir çözüm olup olmadığı tartışmaya açıktır¹²³.

13. Tarımsal Ürün

Tarımsal ürün, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehne konu olabilen münferit taşınır varlıklardan sayılmıştır. 5488 sayılı Tarım Kanununda tarımsal üretim, “*toprak, su ve biyolojik kaynaklar ile birlikte tarımsal girdiler kullanılarak yapılan bitkisel, hayvansal, su ürünleri, mikroorganizma ve enerji üretimi*” şeklinde ifade edilmiştir. Tarımsal ürünlerin ise, anılan bu üretimin sonucunda elde edilen, “*bitkisel, hayvansal ve su ürünleri alanında elde edilen her türlü işlenmemiş ham ürünler ile bunların birinci derece işlenmesi ile elde edilmiş ürünler*” olduğu anılan kanunda belirtilmiştir (Tarım Kanunu m. 3/f.1, k).

Türk Medeni Kanunu’nda doğal ürünler, dönemsel olarak elde edilen doğal verimler olarak ifade edilmiştir (TMK m. 685/f.2). Doğal ürünler asıl şeyden ayrılınca kadar onun bütünleyici parçası olarak kabul edilmektedir (TMK m. 685/f.3). Ürün sayılması bakımından, ürünün kendiliğinden yetişmesi veya bir emek sonucu meydana gelmesi arasında bir fark yoktur¹²⁴. Doğal ürünler, cismani varlıklardır¹²⁵. Doğal ürünlerin bütünleyici parça sayılması, asıl şeyin malikinin doğal ürünlerin de maliki olması sonucunu doğurur (TMK m. 684). Ancak doğal ürünler, asıl şeyden insan gücü ya da doğal olarak ayrıldıktan sonra bağımsız eşya olur¹²⁶. Bu ayrılmanın sonucu olarak da bağımsız eşya olan doğal ürünler, asıl şeyin malikinin olmakla beraber, asıl şeyden bağımsız olarak taşınır mülkiyetinin de konusu olur¹²⁷. Üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımında ise bir ayırım yapılması gerekmektedir. Doğal ürünler asıl şeyden ayrılana kadar onun

¹²² ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 102.

¹²³ ÖCAL-APAYDIN, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 102.

¹²⁴ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 1178.

¹²⁵ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 1180.

¹²⁶ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 1170.

¹²⁷ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 1171.

kaderine bağılı olacağından asıl şeyden bağımsız olarak doğal ürünler üzerinde rehin hakkı kazanılamaz. Asıl şeyden ayrılan ve artık bağımsız bir eşya olan doğal ürünlerin üzerinde ise asıl şeyden bağımsız olarak rehin hakkının kazanılması mümkündür.

Tarımsal ürün de asıl şeyden ayrıldıktan sonra, bağımsız bir eşya olarak rehne konu olabilecektir. Ancak belirlilik ilkesi bakımından, tarımsal ürün üzerinde rehin hakkı kurulurken, rehne konu tarımsal ürünlerin, sayı cins vb. özellikleri ile belirlenmesi ya da belirlenebilir bir şekilde tanımlanmış yahut ferdileştirilmiş olması gerekmektedir¹²⁸. Belirtmek gerekir ki, müstakbel taşınır varlık olarak henüz asıl şeyden ayrılmamış tarımsal ürünlerin asıl şeyden ayrılması koşuluyla rehne konu olması da mümkündür¹²⁹.

Rehne konu tarımsal ürünün işlenmesi hâlinde, tıpkı hammaddede olduğu gibi, rehne konu tarımsal ürünün yerine geçen taşınır varlık kendiliğinden rehin hakkı kapsamına girecektir (TİTRK m. 7/f.1). Rehne konu tarımsal ürünün bir üretim faaliyetinde kullanılması hâlinde ise üretim süreci devam ederken ya da üretim süreci sonunda elde edilecek alacak üzerinde aynı oranda ve aynı sırada kendiliğinden rehin tesis edilmiş sayılacaktır (TİTRK m. 7/f.2). Örneğin, şeker pancarı üzerinde rehin hakkı kazanılmış ise, pancarın şekere dönüştürülmesi hâlinde şeker kendiğilinden rehin hakkının kapsamına girecektir. Diğer taraftan şeker pancarının şekere dönüştürülmesi sürecinde ya da sonucunda elde edilecek ana ürün olan şeker ya da yan ürün olan küs-penin satılması suretiyle elde edilecek bedel alacağı üzerinde, şeker pancarı için tesis edilmiş olan rehin aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılacaktır.

14. Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı

6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehne konu olabilecek taşınır varlıklar sayılırken, ticaret unvanı ve/veya işletme adı ifadeleri kullanılmıştır. Bu isabetli bir tercihtir. Zira Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehin sözleş-

¹²⁸ Alacaklı İİK hükümlerine göre ipoteğin paraya çevrilmesi yoluna giderse, rehinli malın özelliklerine satış ilanında yer verilmesi gerekecektir. Ayrıca bkz. § 6 IV.

¹²⁹ ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

mesinin tarafları, tacirlerle sınırlandırılmamış ve “*kredi kuruluşlar ile tacir, esnaf çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişilerin yanı sıra tacir ve/veya esnaflar*” şeklinde belirlenmiştir.

Ticaret unvanı, tacirler tarafından ticari işlerde kullanılan isimdir (TTK m. 39/f.1). Dolayısıyla yalnızca tacirler ticaret unvanı kullanır, hatta kullanmakla yükümlüdürler (TTK m. 18/f.1). İşletme adı ise bir işletmeyi bir başka işletmeden ayırt etmeye yarar (TTK m. 53/f.1). Tacirlerin yanı sıra esnaflar da işletme adı kullanabilirler (TTK m. 15). Ancak işletme adının kullanılması bakımından, bir zorunluluk öngörülmemiştir.

Rehin sözleşmesinin tarafının tacir olması ve bir işletme adının olması hâlinde hem ticaret unvanı hem de işletme adı rehin konusu yapılabilecektir. Ancak tacirin işletme adı kullanmaması hâlinde yalnızca ticaret unvanı üzerinde rehin hakkı kurulabilecektir. Ticaret unvanının ticari işletmeden bağımsız olarak rehne konu olması, ticari işletmeden bağımsız olarak ticaret unvanının devredilmesini yasaklayan TTK m. 49/f.1 ile çelişmektedir¹³⁰. Zira anılan hüküm ticaret unvanının ticari işletmeden bağımsız olmadığını ifade etmektedir¹³¹. Ancak bir hakkın rehne konu olabilmesi için, bağımsız bir biçimde temlike elverişli olması gerekir¹³². Buna karşılık Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile ticaret unvanı üzerinde ticari işletmeden bağımsız olarak rehin hakkı kazanılması düzenlenmek suretiyle, ticaret unvanının ticari işletmeden bağımsız olarak temlike elverişli hâle gelmesi hususunda bir istisna tanınmıştır¹³³. O nedenle bu düzenleme ile bir kez daha temlike elverişli ferdan belirlenmiş taşınırın Türk Medeni Kanunu sistematığında rehne konu olması ilkesi, rehin konusu olan taşınırın temlike elverişli olması şeklinde tersine çevrilmiştir¹³⁴. İşletme

¹³⁰ ANTALYA/ACAR, s. 81; GÖLE/AYDOĞAN, s. 24, dipnot 38; ŞİT-İMAMOĞLU, s. 28; HAZIROĞLU, s. 195; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 77.

¹³¹ ANTALYA/ACAR, s. 81.

¹³² SİRMEN, Eşya, s. 676-677. Örneğin, taşınmaz lehine irtifak hakları taşınmazdan bağımsız olarak temlike elverişli olmadığı için rehne konu olmaz (ÖCAL-APAYDIN, Bahar: Roma Hukukundan Günümüze Taşınmaz Lehine İrtifak Hakları, Ankara 2014, s. 262).

¹³³ Aksi görüşte: ANTALYA/ACAR, s. 81; ŞİT İMAMOĞLU, s. 28; GÖLE/AYDOĞAN, s. 24, dipnot 38; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 77; ARKAN, Sempozyum, s. 155.

¹³⁴ ANTALYA/ACAR, s. 81.

adı ise ticari işletme ya da esnaf işletmesinden bağımsız olarak rehne konu olabilir¹³⁵. Kaldı ki, işletme adının işletmeden bağımsız olarak devri de mümkündür¹³⁶.

15. Ticari İşletme veya Esnaf İşletmesi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununda rehin konusu olabilecek varlıklardan birisi de ticari işletme veya esnaf işletmesi olarak ifade edilmiştir¹³⁷. Bundan kasıt, ticari işletme ya da esnaf işletmesinin tamamının rehne konu olmasıdır. Ancak TİTRK m. 5 hükmünde sayılan varlıkların borcu karşılması hâlinde işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulması yasaklanmıştır¹³⁸. Hâliyle, ticari işletme ya da esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehnin kurulabilmesi, ancak işletme mevcudunu oluşturan ve TİTRK m.5 hükmünde sayılan varlıkların değerinin borcu karşılamaması hâlinde mümkündür. O hâlde söz konusu varlıkların borcu karşılayıp karşılamadığının, TİTRK m. 13 hükmü kapsamında değer tespiti yapılması suretiyle belirlenmesi isabetli olacaktır¹³⁹. Tem.Yön. m. 17/f.3 ayrıca burada daha açık bir sınırlama getirmiştir. Buna göre alacağın belirli olması hâlinde, diğer taşınır varlıklardan biri ya da birden fazlasının alacak miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılıyorsa, işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulamaz¹⁴⁰.

Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılır (TİTRK m. 5/f.2).

¹³⁵ ANTALYA/ACAR, s. 81; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 77.

¹³⁶ İşletme adına uygulanacak hükümlerin ele alındığı TTK m. 53, ticaret unvanının ticari işletmeden bağımsız olarak devrini yasaklayan TTK m.49 hükmüne atıf yapmamıştır (ARKAN, s. 284; ANTALYA/ACAR, s. 81).

¹³⁷ Mülga TİRK'den farklı olarak, TİTRK uyarınca rehin hakkı, Rehinli Taşınır Siciline tescille kazanılır (TİTRK m. 4). Ancak TİTRK'de ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulması hâlinde, ayrıca ticaret veya esnaf sicillerine bildirim yükümlülüğü getirilmiştir (TİTRK m. 5 f.2).

¹³⁸ TİTRK m. 5 f.2 ve ayrıca madde gerekçesi.

¹³⁹ ARKAN, Sempozyum, s. 144.

¹⁴⁰ Yönetmelikle getirilen sınırlandırmanın, yasa koyucunun çizdiği sınırları aşması ve kanunu esnetmesi nedeniyle yönetmelik hükmünün değiştirilmesi yönünde bkz. GÖLE/AYDOĞDU, s. 29; ŞİT-İMAMOĞLU, s. 32-33; ARKAN, Sempozyum, s. 144..

Tem.Yön. m. 17/f.1 işletme faaliyetine tahsis edilmiş taşınır ve taşınmazlar arasında bir ayırım gözetmemekteydi ve bu düzenleme gerek Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu gerekse Türk Medeni Kanunu sistematığı uyarınca taşınır rehni rejimine aykırı olduğu için eleştirilmekteydi¹⁴¹. 22.05.2018 tarih ve 30428 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren değişikliklerle birlikte, isabetli olarak, Tem.Yön. m. 17/f.1 hükmünde yer alan taşınmaz ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik bakımından işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkının kazanılması hâlinde getirilen tek kıstas, işletme faaliyetine tahsis edilmiş varlıkların rehnin kapsamını oluşturmalarıdır. Kanunun ifade tarzından, işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkların tümünün, rehnin kurulması anında, kendiliğinden (*ipso iure*) rehnin kapsamını oluşturduğu anlaşılmaktadır¹⁴². Rehnin kuruluş anı ise sicile tescil olarak anlaşmalıdır¹⁴³. Öğretide bir görüş, işletme faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkların belirlenmesi bakımından nasıl bir yöntemin seçileceğindeki belirsizliğin sorunlara neden olabileceğinin altını çizmektedir¹⁴⁴. Bu sorunu aşmak adına öğretide, işletmenin envanter defterinin önemine dikkat çekilmektedir¹⁴⁵. Ancak diğer yandan, işletme faaliyetine tahsis edilmiş varlıkların belirlenmesi bakımından tacirler açısından envanter defteri, esnaflar açısından ise işletme hesabına göre tutulan defterler dikkate alınabilirse de muhasebe odaklı bu yaklaşımın gerçekte uyuşmayabileceği ifade edilmektedir¹⁴⁶. Bir diğer görüş ise, işletme üzerinde rehin kurulduğu esnada işletme faaliyetine tahsis edilmiş olan ve TİTRK m. 5/f.1 hükmünde sayılan varlıkların

¹⁴¹ ŞİT/İMAMOĞLU, s. 34; SİRMEN, Sempozyum, s. 25. Gerek lafzi gerek amaçsal gerekse tarihsel ve sistematik yöntemlerle ele alındığında, TİTRK uyarınca işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kazanıldığı takdirde taşınmazların bu kapsam dışında olması gerektiği yönünde bkz. GÖLE/AYDOĞDU, s. 33.

¹⁴² ANTALYA/ACAR, s. 93.

¹⁴³ GÖLE/AYDOĞDU, s. 30.

¹⁴⁴ GÖLE/AYDOĞDU, s. 30-31.

¹⁴⁵ ANTALYA/ACAR, s.96; ARKAN, Sempozyum, s. 150; NARBAY/YILDIZ, s. 76.

¹⁴⁶ GÖLE/AYDOĞDU, s. 31.

rehnin kapsamını oluşturduğunu savunmaktadır¹⁴⁷. Buna göre TİTRK m. 5/f.1 hükmünde sayılan ve işletmenin türü ve niteliği gereği faaliyetini kesintisiz sürdürmesi için gerekli olan varlıkların tümü, duran ya da dönen malvarlığı unsurları arasında ayırım yapılmaksızın, rehnin kapsamına girmektedir¹⁴⁸. Bu yaklaşım da eleştirilmiş¹⁴⁹ ve işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulması hâlinde, TİTRK m. 4/f.6, c hükmünden hareketle rehin sözleşmesinde ayırt edici özellikleriyle belirtilmiş varlıkların rehnin kapsamını oluşturduğunun kabulünün gerektiği ileri sürülmüştür¹⁵⁰. Ancak 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle söz konusu bende, niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için bu şart aranmaz şeklinde bir cümle eklenmiştir¹⁵¹. Buna karşılık işletmenin tamamının rehne konu olması hâlinde, TİTRK m. 4/f.6 kapsamında taşınır varlıkların listesinin ayrıntılı olarak ifade edilmesine gerek olmadığı zira bu konuda adi bir kanuni karinenin mevcut olduğu da ifade edilmektedir¹⁵². Buna göre, işletmenin tamamının rehne konu olması hâlinde TTK m. 11/f.3 kıyasen uygulanır ve rehnin kapsamı “*duran malvarlığı, işletme değeri, varsa kiracılık hakkı, ticaret unvanı, diğer fıkri mülkiyet hakları, sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı değerlerinden*” oluşur¹⁵³.

Ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinleri, ticaret veya esnaf siciline bildirilir (TİTRK m. 5/f.2). Mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu’ndan farklı olarak, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı, Rehinli Taşınır Siciline tescille kazanılır (TİTRK

¹⁴⁷ ŞİT-İMAMOĞLU, s. 33; ARKAN, Sempozyum, s. 149.

¹⁴⁸ ARKAN, Sempozyum, s. 149.

¹⁴⁹ Hükümde kullanılan her türlü varlık ifadesinin TİTRK m. 5/f.1 hükmünde sayılanlar dışındaki varlıkların da bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

¹⁵⁰ GÖLE/AYDOĞDU, s. 31.

¹⁵¹ 7099 Sayılı Kanun’un genel gerekçesinde KOBİ’lerin sahip oldukları her türlü taşınır varlığın rehnine imkân sağlanmasının; m. 20’nin gerekçesinde ise ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için genel tanımlama yolu ile rehin hakkının kurulmasına imkân tanınmasının amaçlandığı ifade edilmektedir.

¹⁵² ANTALYA/ACAR, s. 93; NARBAY/YILDIZ, s. 75.

¹⁵³ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 189; ANTALYA/ACAR, s. 96; NARBAY/YILDIZ, s. 77. Dolayısıyla taraflar arasında açık bir anlaşma yoksa, hammadde, stok ve sarf malzemesi bu kapsamda değerlendirilemez, zira anılan varlıklar sürekli olarak işletme faaliyetine tahsis edilemez (ANTALYA/ACAR, s. 72).

m. 4). Ancak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulması hâlinde, ayrıca ticaret veya esnaf sicillerine bildirim yükümlülüğü getirilmiştir.

16. Ticari Plaka ve Ticari Hat

Ticari plaka verilmesi usul ve esaslarını tespit etmek amacıyla çıkarılan Bakanlar Kurulu'nun 86/10553 sayılı kararında, taksi dolmuş ve minibüslerle umum servis araçları bakımından ticari plaka verilmesi hüküm altına alınmıştır¹⁵⁴. Plaka verilebilecek kişiler ise şoförlük mesleğini geçim kaynağı olarak seçmiş olduğunu ve sürekli olarak icra ettiğini beyan etmiş ve ilgili meslek odasına, ilgili meslek odasının bulunmadığı yerlerde ise şoförler odasına üye olanlar ile şoförlük mesleğini geçim kaynağı olarak seçtiğini beyan etmiş ve ilgili meslek odasına, ilgili meslek odasının bulunmadığı yerlerde ise şoförler odasına üye olan veya ticaret odalarına kayıtlı taşımacı şirketlerce şehir içinde taşımacılık yapanlardır¹⁵⁵. Birinci koşul taksi, dolmuş ve minibüsler için getirilmişken, ikincisi umum servis araçları için öngörülmüştür¹⁵⁶. Ticari plakalar, kapalı teklif usulü ile Bakanlar Kurulunun 86/10553 sayılı kararı m. 5'deki koşullar dikkate alınarak, trafik komisyonunun belirleyeceği esaslara göre verilmektedir.

Ticari hat ise ticari plaka sahiplerine taşımacılık faaliyetlerini yürütebilmesi için idare tarafından verilen bir çalışma ruhsatı ile söz konusu olmaktadır. Buna ilişkin usul ve esaslar, taşıma faaliyetinin yürütüleceği idare tarafından belirlenmektedir (5393 sayılı Belediye Kanunu m. 15/f.1, p). Ticari hattan kasıt, ticari plaka sahibi aracın idarenin belirlediği hat ve güzergâhta sahip olduğu çalışma ruhsatıdır. Ticari plaka olmadan ticari hatta ilişkin çalışma ruhsatı alınamadığından, Ti-

¹⁵⁴ 3 Mart 1986/19096 tarih ve sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 86/10553 sayılı Ticari Plakaların Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar hakkında Bakanlar Kurulu Kararı m. 3/I.

¹⁵⁵ 3 Mart 1986/19096 tarih ve sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 86/10553 sayılı Ticari Plakaların Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar hakkında Bakanlar Kurulu Kararı m. 3/I.

¹⁵⁶ 3 Mart 1986/19096 tarih ve sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 86/10553 sayılı Ticari Plakaların Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar hakkında Bakanlar Kurulu Kararı m. 3/I.

carî işlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun ticarî hat ve ticarî plakayı birlikte rehne konu olabilen bir varlık olarak kabul etmesi isabetli olmuştur¹⁵⁷. Yargıtay bir kararında, ticarî hattın ticarî plakadan bağımsız düşünülemeyeceğini ve birlikte haczedilmesi gerektiğini ifade etmiştir¹⁵⁸. Buna göre minibüs hatlarının plakadan bağımsız olarak satılıp, devredilemeyeceği hususu belirtilmiştir¹⁵⁹. Ticarî plaka ise tek başına rehne konu olabilmektedir¹⁶⁰.

Ticarî hat ve ticarî plakanın taksi, minibüs, dolmuş ve umum servis aracından ayrı bir ekonomik değere sahip olduğu ve hukukî işlemlere konu olabileceğinin kabulü gerekir¹⁶¹. Ancak ticarî plakaların satışı bakımından Bakanlar Kurulunun 86/10553 sayılı kararı m. 3/f.2'de bir sınırlama getirilmiş olduğu hususu dikkate alınmalıdır. Buna göre ancak kendilerine ticarî plaka verilmesi söz konusu kararla caiz görülenlere, ticarî plaka satılabilir. Oysa Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu bakımından böyle bir sınırlandırma söz konusu değildir. Rehin hakkı kazanılan ticarî plaka ve ticarî hattın paraya çevrilmesi sırasında, bunların devri söz konusu olacaktır. Dolayısıyla paraya çevrilmesi bakımından rehinli alacaklının, TİTRK m. 14/f.1, c uyarınca rehne konu edilen ticarî plaka ve ticarî hattın kiralama hakkını kullanabileceği ileri sürülmüştür¹⁶².

17. Ticari Proje

Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 5/f.1, n hükmü ile ticarî proje, rehne konu olabilen münferit varlıklar arasında sayılmıştır. Ticarî proje; işletmenin üretimi, dağıtımını gibi faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütebilmesi bakımından kendi bilgi ve deneyimine dayan-

¹⁵⁷ ANTALYA/ACAR, s. 83.

¹⁵⁸ Yarg.8.HD. T. 29.04.2013, E.2013/2499-K.2013/623; ayrıca bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, s. 78.

¹⁵⁹ Yarg.8.HD. T. 29.04.2013, E.2013/2499-K.2013/623

¹⁶⁰ Yargıtay'ın bir kararında ticarî plakanın taşınır hükmünde olduğu ifade edilmiştir (Yarg.13 HD. T. 18.02.2016, E. 2015/6693-2016/4902). Bir başka kararda da, ticarî plakanın araçtan bağımsız bir ekonomik değer olduğu kabul edilmiştir (Yarg.23 HD. T. 19.09.2017, E. 2015/7219-2017/2242).

¹⁶¹ ANTALYA/ACAR, s. 83.

¹⁶² BİLGİN, s. 645. Genel olarak zilyetliğinin devrinin mümkün olmadığı varlıklar bakımından bu yöntemin uygulanması yönünde bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; GÜMÜŞ, s. 224.

mak suretiyle oluşturduğu sistematik bilgi derlemesi olarak ifade edilmiş ve FSEK anlamında eser niteliği taşımasının zorunlu olmadığı vurgulanmıştır¹⁶³. Bu kapsamda, ekonomik bir değeri bulunan ticari proje üzerinde rehin hakkı kazanılmasının mümkün olduğu kabul edilmektedir¹⁶⁴.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 5/f.1, n hükmünün, ticari projelerin finansmanında teminata kolaylık sağlamak amacıyla öngörüldüğü düşünülebilir. Bu manada alt yapı inşaatı, hammadde kazanımı, telekomünikasyon, enerji, sanayi ve yol yapımı veya otel inşaatı gibi büyük ticari projelerin yapılmasında gerekli olan finansmana teminat sağlamak amacıyla söz konusu düzenlemenin getirildiği kuvvetle muhtemeldir. Bu tür projelerde, menkul mallar ve alacaklar dâhil projeye ait malvarlığı genellikle sağlanan finansmanın teminatını oluşturmaktadır¹⁶⁵. Projeye ait malvarlığı da (*Fixed and Floating Charge*) Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehnedilebilecektir. Şüphesiz, projeye ait olan malvarlığının rehninde kanuni sınırlamalar dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla, diğer kanunlar uyarınca rehin hakkının kazanılması bakımından bir sicile tescili zorunlu olan taşınır varlıklar, projeye ait malvarlığı içerisinde yer alsa bile bu Kanun kapsamında rehnedilememelidir (TİTRK m. 8/f.3).

Ticari proje, TİTRK m.5 hükmünde özel olarak rehni konusunu teşkil ettiğinden, rehne konu olabilecek ticari projenin konusu olan malvarlığının işbu maddede sayılan diğer taşınır mallardan olması zorunlu olmamalıdır. Hâliyle malvarlığı değeri olan ve anılan maddede sayılmamış olan diğer bazı gayrimaddi unsurlar; diğer bir deyişle, ticari projeye dâhil saf garantiler, alım hakkı, önalım hakkı vs. de bu hüküm kapsamında değerlendirilebilir.

¹⁶³ ARKAN, Sempozyum, s. 157. Aksi yönde bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

¹⁶⁴ ARKAN, Sempozyum, s. 157.

¹⁶⁵ KIETHE Kurt/HEKTOR Doris, Grundlagen und Techniken der Projektfinanzierung, DStR 1996, s. 979.

18. Vagon

Vagon, yük ve yolcu taşımak amacıyla kullanılan bir demir yolu aracıdır ve taşınır eşya hükmündedir. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında vagon, rehne konu olabilen münferit bir taşınır varlık olarak sayılmıştır.

6461 Sayılı Türkiye Demiryolu Ulaştırmasının Serbestleştirilmesi Hakkında Kanun (6461 Sayılı Kanun)¹⁶⁶ ile ulusal demiryolu altyapı ağı üzerinde yük ve/veya yolcu taşımacılığı yapmak üzere kamu tüzel kişileri ve şirketlerinin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından yetkilendirilmesi imkânı getirilmiştir (6461 Sayılı Kanun m. 6). Dolayısıyla Bakanlıkça yetkilendirilen şirketlerin, ulusal demiryolu altyapı ağı üzerinde demiryolu tren işletmecisi olması mümkündür. Bu hâlde yetkilendirilmiş bir şirketin demiryolu tren işletmesinde kullandığı vagonlar üzerinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehin hakkı tesis edilebilir.

C. Müstakbel Taşınır Varlık

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununun 2. maddesinde müstakbel taşınır varlık tanımlanmaktadır. Buna göre müstakbel taşınır varlık, mevcut olmayan veya rehin sözleşmesinin akdedildiği anda rehin verenin mülkiyetinde bulunmayan TİTRK m.5/f.1 hükmünde ifade edilen varlıklar olarak ifade edilmiştir. TİTRK m. 5/f.3 hükmünde ise, “işletmelerin müstakbel taşınır varlıkları” üzerinde rehnin kurulabileceği ayrıca belirtilmiştir. Buna göre esnaf işletmeleri ve ticari işletmeler bakımından müstakbel varlık üzerinde rehin kurma imkânının verildiği kabul edilmektedir¹⁶⁷. Ancak işletmenin tamamının rehne konu olması hâlinde kanun, rehnin kazanıldığı anda işletme faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkların rehnin kapsamını oluşturduğunu ayrıca belirtmiştir (TİTRK m. 5/f.2). Hâliyle işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulursa, müstakbel varlıklar rehnin kapsamına girmez¹⁶⁸. Diğer bir deyişle, işletmenin tamamının rehne konu olması hâlinde müstakbel varlıklar rehnin kapsamında değerlendirilmez; ancak işletmenin mün-

¹⁶⁶ RG, T. 24.04.2013, S.28634.

¹⁶⁷ ANTALYA/ACAR, s. 85; ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

¹⁶⁸ ANTALYA/ACAR, s. 87. Aksi yönde bkz. GÜRPINAR, Teslime Bağlı, s. 127; ARKAN, Sempozyum, s. 152.

ferit olarak müstakbel varlığı rehne konu etmesi mümkündür¹⁶⁹. TİTRK m.5/f.3 hükmünde ayrıca, rehinli müstakbel taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisinin, bu varlıkların mülkiyete konu edilmesinin ardından kullanılabileceği ifade edilmiştir¹⁷⁰. Burada tasarruf yetkisinden kasıt, rehnin paraya çevrilmesidir¹⁷¹. Dolayısıyla rehinli alacaklının müstakbel bir varlığın rehni hâlinde, rehnin paraya çevrilmesi talebi, ancak müstakbel varlığın “mevcut olması” ve rehin verenin “mülkiyetinde” bulunması hâlinde mümkün olacaktır¹⁷².

Yukarıda da değinildiği üzere, TİTRK m. 2/f.1, f hükmünde müstakbel taşınır varlık, m.5 hükmündeki taşınır varlıklardan mevcut olmayan veya rehin sözleşmesinin kurulduğu anda rehin verenin mülkiyetinde bulunmayanlar şeklinde ifade edilmiştir¹⁷³. Tem.Yön. m. 12 hükmünde ise müstakbel taşınır varlık, henüz malikinin mülkiyetinde bulunmayan ancak ileride mülkiyetinde olabilecek varlıklar olarak ele alınmıştır. Temlike elverişli varlıkların tümü, henüz rehin verenin mülkiyetinde değilken de müstakbel varlık olarak rehne konu edilebilir. Mevcut olmayan taşınır varlıklar bakımından, rehin hakkının şarta bağlı olarak kazanılması söz konusu olur¹⁷⁴. Rehin konusu taşınırın elde edilmesiyle şart gerçekleşmiş olur ve rehin hüküm doğurur. Müstakbel alacaklarla ilgili olarak ise belirli bir iş ya da konu ile sınırlandırma yapılmaksızın müstakbel alacakların tümünün rehne konu edildiğine ilişkin rehin sözleşmelerinin hükümsüz olduğu kabul edilmiştir (Tem.Yön. m. 16/f.2)¹⁷⁵.

¹⁶⁹ ANTALYA/ACAR, s. 87; ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

¹⁷⁰ Malın ya da hakkın belirlenmiş olmasının tasarruf işleminin geçerliliği için şart olduğu yönünde bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, s.79-80.

¹⁷¹ ANTALYA/ACAR, s. 90-91.

¹⁷² ANTALYA/ACAR, s. 91.

¹⁷³ Hükmün eleştirisi için bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>.

¹⁷⁴ SİRMEN, Sempozyum, s. 47; OKTAY-ÖZDEMİR, s. 80, dipnot 78.

¹⁷⁵ Belirli bir iş ya da konu, kendi içinde bir zaman sınırlaması getirmiyorsa bu bakımdan da ayrıca bir sınırlama getirilmesi gerektiği yönünde bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, s. 81.

**D. Dönen Malvarlığı (İşletme Sermayesi) Kapsamındaki
Taşınır Varlıkların Rehni ve Floathing Charge
(Değişken Rehin) Kurumunun Karşılaştırılması**

Floating charge (değişken rehin¹⁷⁶), İngiliz hukukunda ondokuzuncu yüzyılda içtihat hukukunda gelişmiş bir kurumdur¹⁷⁷. *Floating charge* yalnızca şirketler (*incorporated business*) tarafından tesis edilebilir¹⁷⁸. Alacaklı bakımından ise bir sınırlama getirilmemiştir. Genellikle banka olmakla birlikte gerçek kişiler dahi alacaklı olabilmektedir¹⁷⁹. Rehin, borçlunun tüm malvarlığını (taşınır, taşınmaz) içerebilir ve borçlunun alacaklıdaki borçlarının tümüne teminat teşkil edebilir¹⁸⁰. “Değişken” olmasından kasıt, şirketin edindiği malvarlığının kendiliğinden, borçlunun herhangi bir hukuki işlem yapmasına gerek olmaksızın, rehlin içeriğinde kabul edilmesi ve şirket faaliyetlerinin mutlak şekilde sürdürülmesi sırasında tasarruf edilen malvarlığı değerlerinin de kendiliğinden, rehlin kapsamından çıkmış olmasıdır¹⁸¹. Şirket, borcunu ödeyemez hâle gelirse o takdirde rehin değişken niteliğini kaybeder ve “kristalleşir”¹⁸². Dolayısıyla, sabit bir nitelik kazanır¹⁸³. Bundan ka-

¹⁷⁶ *Charge*, taşınır ya da taşınmazlar üzerindeki teminat teşkil eden hakları kapsayacak bir terim olarak kullanılmaktadır. Türk Medeni Kanunu sistematığında aynı bir teminat olan rehin taşınır rehni ve taşınmaz rehni olarak düzenlendiğinden, *charge* sözcüğü rehin olarak çevrilmiştir.

¹⁷⁷ PENNINGTON Robert, *The Genesis of Floating Charge*, 23 Mod. L. Rev. 630, 1960, s. 634.

¹⁷⁸ GRETTON L. George, *Reception without Integration? Floating Charges and Mixed Systems*, 78 Tul. L. Rev. 307, 2003-2004, s. 313.

¹⁷⁹ GRETTON, s. 313.

¹⁸⁰ GRETTON, s. 313.

¹⁸¹ Kural olarak borçlu, malvarlığı üzerinde tasarruf etmekte serbesttir (JONES Lucy, *Introduction to Business Law*, Oxford 2013, 551; GRETTON, s. 314; BERSHEDA Tetiana, *Civil Liability of Company Directors and Creditor Protection in the Vicinity of Insolvency Comparative Analysis based on Swiss and English Legal Systems*, AISUF-Arbeiten aus dem Juristischen Seminar der Universität Freiburg Schweiz Band/Nr. 263, 2007, s. 170).

¹⁸² GRETTON, s. 314. Şirketin tasfiye edilmesi, şirketin faaliyetlerine son vermesi, *receiver* atanması ya da rehin sözleşmesinde değişken rehlin sabit rehne dönüşeceğine ilişkin bir şart koyulmuş olması hâlinde şartın gerçekleşmesiyle de kristalleşme gerçekleşir (JONES, s. 551).

¹⁸³ GRETTON, s. 314.

sıt, değişken rehnin sabit rehne dönüşmesidir¹⁸⁴. Kristalleşme ile birlikte, değişken rehin şirketin malvarlığı değerlerinin tümüne teşmil eder¹⁸⁵. Diğer bir deyişle, değişken rehin ile teminat teşkil eden malvarlığı değerlerinden kristalleşme anında şirket malvarlığında olanlar üzerinde artık şirket tasarrufta bulunamayacaktır¹⁸⁶. Değişken rehin ve sabit rehin arasındaki fark, rehne konu malvarlığı değerleri üzerinde şirketin tasarruf edebilmesinin mümkün olması ve bu suretle malvarlığından çıkardığı değerlerin rehin kapsamından da çıkması bakımından kendini gösterir¹⁸⁷. Bir kez şirket malvarlığı üzerinde değişken rehin kurulduktan sonra, sonraki rehinlerin sırasının da belirlenmiş olması gerekmektedir¹⁸⁸. Ayrıca rehin, kurulduktan sonra 21 gün içerisinde şirketler siciline tescil edilmelidir¹⁸⁹.

Değişken rehin, taşınmazlara da teşmil edebilir¹⁹⁰. Değişken rehinde, kendine özgü bir icra yöntemi vardır¹⁹¹. Buna göre alacaklı, mahkeme kararına gerek olmaksızın kendisi, şirketi yönetmek üzere bir “receiver” (yönetici kayyum) atar¹⁹². Burada yönetici kayyum, değişken rehnin ödenmesini güvence altına almak amacıyla hareket etmektedir¹⁹³.

İngiliz hukukunda, şirket alacaklarının tahsiline ilişkin sıra, sabit rehinle teminat altına alınmış alacaklar ya da diğer belirli teminatlarla (*specific securities*) güçlendirilmiş alacaklar; şirketin iflas giderleri; imtiyazlı alacaklar (*preferential creditors*); değişken rehinle teminat

¹⁸⁴ JONES, s. 551; GRETTON, s. 314.

¹⁸⁵ BERSHEDA, s. 170.

¹⁸⁶ JONES, s. 551.

¹⁸⁷ JONES, s. 551.

¹⁸⁸ BERSHEDA, s. 170.

¹⁸⁹ Tescil edilmezse teminatsız alacak gibi işlem yapılır (JONES, s. 552).

¹⁹⁰ GRETTON, s. 314.

¹⁹¹ GRETTON, s. 314.

¹⁹² GRETTON, s. 314. Ancak kristalleşmeden önce alacaklı eğer ki şirket malvarlığını tehlikede görüyorsa, mahkemeden şirkete bir receiver atamasını talep edebilir (GALATI Enrico, Garanzia non possessoria e controllo della crisi di impresa: La floating charge e l’administrative receivership, Quaderni di ricerca giuridica 2000, s. 52).

¹⁹³ GRETTON, s. 314. *Receiver*, her ne kadar değişken rehinli alacaklı tarafından atanmakta ve rehinli alacaklıyı tatmin amacına hizmet etmekteyse de alacaklardaki sırayı dikkate almak zorundadır (GALATI, s. 74).

altına alınmış alacaklar; teminat altına alınmamış diğer alacaklar (adi alacaklar); iflas açıldıktan sonra muaccel olan alacaklar¹⁹⁴ ve şirket ortaklarının alacakları şeklindedir¹⁹⁵.

Özetlemek gerekirse, değişken rehnin, gerek içeriğinin gerekse icra yönteminin kendine özgü olması nedeniyle, bu kurumun dönen varlıkların rehni bakımından ülkemiz uygulamasına uygun bir model teşkil etmeyeceği açıktır.

¹⁹⁴ Türk hukuku bakımından iflasın açılması, borçlunun taşınmaz rehni ile güvence altına alınmış alacakları dışındaki tüm alacaklarını muaccel hale getirir (İİK m. 195).

¹⁹⁵ GALATI, s. 73-74. Hatta sabit rehinle teminat altına alınan alacakların değişken rehinle teminat altına alınan alacaklar karşısındaki güçlü konumu, İngiliz hukukunda, her ne kadar değişken malvarlığı değeri üzerinde kurulsa da sabit rehnin özelliklerini taşıyan yeni bir çeşit teminatın geliştirilmesine neden olmuştur (GRETTON, s. 314).

§ 5. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KURULUŞU, TÜRLERİ ve SONA ERMESİ

I. Ticari İşlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu

Yukarıda incelediğimiz üzere, taşınır rehninin kurulmasında 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) kabul ettiği ve düzenlediği ana esas, teslim şartlı taşınır rehnidir (TMK m.939). Teslimin şart tutulmasının nedeni, herkese karşı ileri sürülebilecek olan aynî hakkın varlığının rehin zilyetliği yoluyla herkese karşı aleniyet kazanmasıdır¹. Teslimsiz taşınır rehni istisnaidir². Ana kuraldan ayrılan bu rehnin kurulması da yine kamuya açıklığı sağlayabilecek bir sisteme bağlanmalıdır. Bu nedenle, rehin sözleşmesi sonrasında özel bir sicile (rehinli taşınır siciline) tescil öngörülmüş, bu yolla rehnin aleniyeti de sağlanmıştır³.

¹ CANSEL, s. 19 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3614 vd. ve 3669; AKİPEK Jale/AKINTÜRK Turgut, Eşya Hukuku, İstanbul 2009, s. 837; TEKİNAY, s. 136; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1092-1093; SİRMEN, Eşya, s. 658; FEYZİOĞLU/DOĞANAY/AYBAY, s. 229; DAVRAN, s. 79 vd.; AYBAY/HATEMİ, §41, N.10; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2785; ESENER/GÜVEN, s. 550; ERTAŞ, Tescilli, s. 1156; ŞİT-İMAMOĞLU, s. 5; FOËX, Gage mobilier, N. 870; FOËX, CR-CC Art. 884, N. 6, 54.

² ANTALYA/ACAR, s. 1; ERTAŞ, Tescilli, s. 1161; ERGÜNE, Mehmet Serkan: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 117.

³ Nitekim, TMK m. 940/f.2 hükmü uyarınca teslimsiz taşınır rehninin de kanunda düzenlenmek ve aleniyet için sicile kaydedilmek kaydıyla kurulabilmesinin önü açılmıştır. Bu hüküm uyarınca; “Gerçek veya tüzel kişilerin alacaklarının güvence altına alınması için, kanun gereğince bir sicile tescili zorunlu olan taşınır mallar üzerinde, zilyetlik devredilmeden de, taşınır malın kayıtlı bulunduğu sicile yazılmak suretiyle rehin kurulabilir. Rehnin kurulmasına ilişkin diğer hususlar tüzükle belirlenir.”

Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik (Tem.Yön.)⁴ m.5 uyarınca rehin hakkının kurulmasının aşamaları şunlardır: “a) *Rehinle güvence altına alınabilecek mevcut veya müstakbel bir borcun varlığı; b) İradenin mevcut veya müstakbel bir borcun ödenmesini veya ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla taşınır varlık üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın sınırlı ayni hak tesis etme yönünde oluşması; c) Rehin sözleşmesinin hazırlanması ve imzalanması; ç) Rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesi.*”

Her ne kadar “a” ve “b” bentlerinde borcun varlığı ve teslimsiz rehin kurma iradesi rehin hakkının kurulmasının aşamaları arasında zikredilmiş olsa da, bunlar ayrı birer aşama değil, rehin sözleşmesinin konusu ve içeriğiyle ilgilidir. Bu nedenle, ticari işlemlerde taşınır rehinin kuruluşunu, rehin sözleşmesi (A) ve bu sözleşmenin sicile tescili (B) başlıkları altında inceleyeceğiz.

A. Rehin Sözleşmesi

Rehin sözleşmesi, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TİTRK) m.2/f.1, i hükmü uyarınca “*rehin hakkını tesis etmek amacıyla rehin veren ile alacaklı arasında imzalanan sözleşmeyi*” ifade eder.

1. Sözleşmenin Tarafları

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m.3 hükmü uyarınca rehin sözleşmesi; “a) *kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler arasında; b) tacir ve/veya esnaflar arasında,*” kurulabilir.

Buna göre, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi düzenleyebilecek kişiler, iki ayrı gruba ayrılmıştır. İlk grupta rehin sözleşmesinin bir tarafı “*kredi kuruluşu*” olarak belirtilmiştir. Kanunkoyucunun, bir kredi sözleşmesinden doğan alacağın güvence altına alınmasını düşünererek bu maddeyi ihdas ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, her ne kadar kanun hükmünde açıkça belirtilmemiş olsa da, kredi kuruluşunun rehin alacaklısı (temel kredi borcunun alacaklısı) olarak düşünüldüğü,

⁴ RG. 31.12. 2016, S. 29935.

yönetmelikten de anlaşıldığı kadarıyla açıktır⁵. Kredi alan ve borçlanan tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler ise bu borçlarının güvencesi olarak rehin vereceklerdir (Tem.Yön. m.10/f.1, 2 ve 3, a).

İkinci grupta ise, rehin alacaklısı olarak tacir veya esnaf, rehin veren olarak ise yine tacir veya esnaflar gösterilmektedir⁶ (Tem.Yön. m.10/f.1, 2 ve 3, b, c, ç, d).

Bu hükümlere topluca baktığımızda ortaya çıkan sonuç şudur: Çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler tacir veya esnaf değilse, bu kanun kapsamında sadece kredi kuruluşları ile rehin sözleşmeleri akdedebileceklerdir. Buna karşın, tacirlerin veya esnafların kendi aralarında veya birbirleriyle bu kanun kapsamında rehin sözleşmesi akdetmeleri mümkündür⁷.

Aşağıda sırasıyla kanunun zikretmiş olduğu kredi kuruluşları, tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü ve serbest meslek erbabı kişiler ele alınacaktır.

a. Kredi Kuruluşu

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m.2/1, e uyarınca kredi kuruluşu, “19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlar, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar ile kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşları,” ifade eder⁸.

Görüldüğü üzere, kanun kredi kuruluşunun tanımında 5411 ve 6361 sayılı kanunlara atıf yapmıştır. Finansal Kiralama, Faktoring ve

⁵ AYTAÇ, Zühtü: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 98 vd. Bu ayrımın yönetmelikte değil kanunda yapılması gerektiği yönünde bkz. GÖLE/AYDOĞAN, s. 13.

⁶ Rehin sözleşmesinin rehin alan tarafının herhangi bir tacir veya esnaf olmasının sakıncalı olması nedeniyle bu hükmün kaldırılması gerektiği yönünde bkz. ŞİT-İMAMOĞLU, s. 11, 14-15 ve 48.

⁷ Bkz. GÖLE/AYDOĞAN, s. 14-15.

⁸ Belirtilen kurum ve kuruluşlar arasına TESKOMB gibi birliklerin, Kredi Garanti Fonu gibi anonim şirketlerin yanı sıra TIGEM, Tarım Satış Kooperatifleri gibi tüzel kişilerin girdiği hakkında bkz. ŞİT-İMAMOĞLU, s. 14.

Finansman Şirketleri Kanunu'na yapılan atıf, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri⁹ ve finansman şirketlerinin de (6361 sayılı Kanun m. 3/1) rehin alacaklısı olabileceklerine dair eski kanun döneminde öğretide var olan şüpheleri ortadan kaldırmıştır¹⁰. Nitekim, finansal kiralama, faktoring ve finansman sözleşmelerinin tümü karşı taraf açısından bir finansman sağlama aracı olarak kullanılmak üzere öngörülmüş olup, yatırımcıya bir tür kredi sağlama imkânı yaratmaktadır. Bu nedenle, bu faaliyetleri gerçekleştiren şirketlerin sağladıkları kredilerin karşılığında ortaya çıkan risklerin teminat altına alınabilmesi amacıyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümleri çerçevesinde kredi kuruluşu olarak değerlendirilmeleri ve işbu kanun hükümleri çerçevesinde teslimsiz taşınır rehni kurabilmelerine olanak tanınması isabetli olmuştur¹¹.

Ayrıca, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca kredi kuruluşu, bankalar ve finansal kuruluşlardır. İşbu kanunun m. 3 hükmüne baktığımızda bankalar “*Mevduat bankalarını ve katılım bankalarını*”, finansal kuruluşlar ise “*kredi kuruluşları dışında kalan ve sigortacılık, bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmak veya bu kanunda yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşlar ile kalkınma ve yatırım bankaları ve finansal holding şirketlerini*,” ifade eder.

Bankacılık Kanunu m.3 hükmü uyarınca mevduat bankası, kanun çerçevesinde kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini; katılım bankası ise, özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir.

Kalkınma ve yatırım bankaları ise, Bankacılık Kanunu kapsamında mevduat veya katılım fonu kabul etmezler. Ancak, kredi kullandırmak

⁹ Faktoring şirketlerine rehin hakkı tanınmasının uygulamada yol açabileceği sorunlara ilişkin olarak bkz. ŞİT-İMAMOĞLU, s. 13.

¹⁰ AYTAÇ, s. 98. Eski kanun dönemindeki görüşler için bkz. ÇAMURCU, s. 203-204; ERTEN, s. 22-23; ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER-ERTAN, s. 230; HAZNEDAR, s. 41-42.

¹¹ Aynı yönde bkz. ÇAMURCU, s. 207.

esas olmak üzere faaliyet gösteren veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlardır (Bankacılık Kanunu m.3). Bu nedenle, yatırım ve kalkınma bankalarının Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümleri çerçevesinde kredi kuruluşu olarak kabul edilmesi gerekmektedir¹².

Son olarak, “*kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar*” ile neyin kastedildiği kanunda yeterince açıklanmamış; ancak, Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik (Değ.Tesp.Yön.) m.4 hükmünde bir tanım yapılmıştır. Buna göre; “*kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar*” kavramının, tabi oldukları mevzuat uyarınca kredi ve kefalet sağlamaya yetkili kamu veya özel kurum ve kuruluşlarını ifade ettiği belirtilmiştir. Öğretide, tâbi oldukları mevzuat uyarınca kredi ve kefalet sağlamaya yetkili olan özel kuruluşlara örnek olarak kredi kooperatifleri¹³, kamu kuruluşlarına örnek olarak ise Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi¹⁴, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı¹⁵ gösterilmektedir¹⁶.

Kredi kuruluşlarının verdikleri kredileri teminat altına alabilmek için Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümleri çerçevesinde teslimsiz taşınır rehni alacaklısı olmalarına olanak tanınması; hem onların güvence ihtiyacını karşılayacak hem de ticari faaliyetlerde bulunmak isteyen rehin verene, işbu faaliyeti için önem arz eden taşınır- larını elinden çıkarmaksızın kredi bulma imkânı sağlayacaktır.

¹² ÇAMURCU, s. 205.

¹³ 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu m.1 hükmüne göre, ortaklarına kredi ve kefalet sağlamak üzere kooperatif kurulması mümkündür.

¹⁴ 6741 sayılı Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m. 2 hükmüne göre, Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi, her türlü proje geliştirme, projeye dayalı kaynak yaratma, dış proje kredisi sağlama ve diğer yöntemlerle kaynak temini işlemlerini yapabilir.

¹⁵ 3624 sayılı Kanunla Kurulan KOSGEB, bir kamu tüzel kişiliği olup, bütün işlemlerinde özel hukuka tâbidir. KOBİ’leri desteklemek ve onlara yardım etmek amacıyla çalışır.

¹⁶ ÇAMURCU, s. 208-209. Ayrıca bkz. AYTAÇ, s. 100-101.

b. Tacir

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında tacir kavramının tanımı ayrıca verilmemiş olduğundan genel ticaret hukuku kurallarına bakmak gerekecektir. Türk Ticaret Kanunu (TTK) uyarınca; bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten gerçek kişiler, ticaret şirketleri, ideal amacına ulaşmak için ticari işletme işleten dernekler ve vakıflar ile kamu tüzel tüzel kişileri tarafından kurulan, özel hukuk kaidelerine göre yönetilen ve ticari şekilde işletilen kurum ve kuruluşlar tacir sayılırlar (TTK m. 12 ve 16)¹⁷.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik¹⁸ m. 9 sözleşmeye konulması gereken hususları düzenlerken, sözleşmenin tarafının tacir olması hâlinde MERSİS numarasının sözleşmeye yazılmış olmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Ticaret siciline kayıtlı olmayan tacirlerin MERSİS numarasına sahip olamayacağı düşünüldüğünde, rehin sözleşmesine taraf olabilmek için kanunda yer almayan bir ticaret siciline kayıtlı olma şartının getirilip getirilmediği sorusu akla gelebilir. Ancak, kanunda yer almayan böyle bir şartın yönetmelik ile düzenlenmesi mümkün olamayacağından kanaatimizce tacirlerin ticaret siciline kayıtlı olmasının gerekmediğinin kabulü daha isabetli olacaktır¹⁹.

Mülga Ticari İşletme Rehni Kanununda yer alan “ticari işletme maliki” ifadesine Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümlerinde yer verilmemiş, bunun yerine tacir veya esnaf ifadeleri kullanılmıştır. Bu durumda, kiracı sıfatıyla ticari işletme işleten bir tacirin bu işletmenin maddi ve gayrimaddi unsurları üzerinde rehin kurmasının mümkün olup olamayacağı sorusu akla gelebilir. Ancak, bildiğimiz üzere, kiracılık sıfatı bir kimseye o eşyayı kullanma veya kullanmayla birlikte yararlanma yetkisi verir; tasarruf yetkisi vermez. Bu nedenle, kiracının tacir sıfatıyla ticari işletmeyi rehnetmesi mümkün değildir²⁰.

¹⁷ Bkz. ARKAN, s. 121 vd.; POROY/YASAMAN, s. 128.

¹⁸ RG. 31.12.2016, S. 29935 (3. Mükerrer).

¹⁹ Aynı yönde bkz. ÇAMURCU, s. 211. Aksi yönde bkz. AYTAÇ, s. 97.

²⁰ Bu tercih, özellikle ürün kirası konusunda kiracının tacir sıfatını taşıması; buna karşın malikin tacir olmaması nedeniyle uygulamada sorun yaratacaktır (ŞİT-İMAMOĞLU, s. 15-16)

Ancak kiracı, kiracılık hakkını ve varsa kendisine ait taşınır varlıkları rehnedebilir²¹.

Mülga Ticari İşletme Rehni Kanununda ticari işletmenin bir bütün olarak rehni düzenlendiği için şubelerin ticari işletme rehni kuramaya-
cağı, zira bu konuda temsil yetkisine sahip olmadıkları hâkim görüş
tarafından kabul edilmekteydi²². Buna karşın, Ticari İşlemlerde Taşınır
Rehni Kanunu ticari işletmenin bütün olarak rehni yanında ticari
işletmeye dâhil taşınır varlıkların münferit olarak biri veya birden faz-
lası üzerinde rehin kurulmasını kabul etmiştir (TİTRK m.5/f.6). Böy-
lece tacir şubenin de kendi bünyesindeki taşınır varlıkları rehnetmesi-
nin önü açılmış bulunmaktadır²³.

Belirtmek gerekir ki, Türk Ticaret Kanunu m. 12/f.2 hükmünde
bazı kimselerin tacir olmasa da tacir sayılacakları açıklanmaktadır.
Buna göre, *“Bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo,
televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ti-
caret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen iş-
letmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır.”* Görüldüğü gibi, bir ticari
işletme işletmese dahi tacir sayılan bu kimselerin, tacir olmanın kül-
fetlerinden sorumlu olduğu gibi nimetlerinden de faydalanabileceği
kanunen kabul edilmiştir. O hâlde, finansman sağlayabilmek için Ti-
cari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümleri uyarınca rehin vere-
bileceklerinin de kabul edilmesi isabetli olacaktır²⁴.

Buna karşın, TTK m. 12/son hükmünde “tacir gibi sorumlu” oldu-
ğu kabul edilen kimseler, tacir olarak sayılmamakta, sadece tacir gibi
sorumlu sayılmaktadırlar. Bu hükme göre, *“bir ticari işletme açmış
gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa
olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla iş-
lemlerde bulunan kimse, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi so-
rumlu olur.”* Zira herhangi bir ticari işletme işletmemesine rağmen ta-
cir gibi davranan ya da ortada bir şirket bulunmamasına rağmen var-
mış gibi hareket edip ortak sıfatıyla işlem yapan kimseler tacir sıfatına
sahip olamayacak ve dolayısıyla tacir olmanın nimetlerinden faydala-

²¹ Aynı yönde bkz. ANTALYA/ACAR, s. 27.

²² Bkz. ERTEN, s. 17; ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER-
ERTAN, s.232.

²³ Aynı yönde bkz. ANTALYA/ACAR, s. 28.

²⁴ Aynı yönde bkz. ÇAMURCU, s. 212.

namayacaktır²⁵. Bu bakımdan, işbu kimselerin Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehin veren olması mümkün değildir.

Türk Ticaret Kanunu m. 16/f.1 hükmü ise tüzel kişi tacirlerin kim olduklarını sayma suretiyle belirtmektedir. Bu hükme göre; *“Ticaret şirketleriyle, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılırlar.”*

Buna göre, ticaret şirketleri tartışmasız tacirdir. TTK m. 124 uyarınca ticaret şirketleri; kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir. Dernek ve vakıflar ise, esasen iktisadi bir amaç için değil, ideal bir amaca ulaşmak için kurulurlar. Bununla birlikte, işbu ideal amacın elde edilmesi için gerekli parayı elde etmek için ticari bir işletme işletebilirler ve bu durumda tacir sıfatını elde ederler.

Türk Ticaret Kanunu m. 16/f.1 hükmünde son olarak sayılan *“kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar”* da tacir sayılırlar. Ancak, belirtmek gerekir ki, TTK m. 16/f.2 hükmü uyarınca, *“Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri ile kamu yararına çalışan dernekler ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar, bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar.”* Bu durumda, tacir sayılan söz konusu kurum ve kuruluşlardır; devlet, il özel idaresi, belediye, köy veya diğer kamu tüzel kişilerinin kendileri tacir sayılmazlar²⁶.

c. Esnaf

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 2/f.1, c hükmüne göre esnaf, *“7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununa göre faaliyet gösteren esnaf ve sanatkârı,”* ifa-

²⁵ ÇAMURCU, s. 213.

²⁶ ÇAMURCU, s. 217-218.

de eder. Görüldüğü üzere Türk Ticaret Kanunu m.15 hükmündeki esnaf tanımına değil²⁷, 5362 sayılı kanundaki esnaf ve sanatkâr tanımına atıf yapılmıştır.

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu m.3/a hükmü uyarınca esnaf ve sanatkâr, *“ister gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kol-larına dâhil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedeni çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve iş-letme esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseleri,”* ifade eder.

TTK m. 15 hükmünde de esnaf kavramı benzer şekilde tanımlan-maktadır. Her iki tanım arasında bazı farklılıklar vardır. Türk Ticaret Kanununda yer alan tanımda esnaf, ekonomik faaliyet gerçekleştirir-ken sermayesinden fazla bedeni çalışmaya dayanan bir kişi olarak ifa-de edilmiş; ayrıca TTK m.11 hükmüne yapılan atıf dolayısıyla, esnaf ile tacir işletmesi arasındaki gelir sınırının Bakanlar Kurulunca çıkarı-lacak bir kararname ile belirleneceği ifade edilmiştir. Buna karşın, 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununda; ser-maye ile birlikte bedeni çalışmadan söz edilmekte ve ayrıca, Bakanlar Kurulu kararnamesinden bahsedilmemekte; bir kişinin esnaf sayıla-bilmesi için, kazancının tacir ya da sanayici niteliğini kazandırmaya-cak miktarda olması yeterli görülmektedir.

Belirtmek gerekir ki, Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Ka-nunu m. 68/f.1 hükmü uyarınca, esnafların sicile kaydolma zorunlulu-ğu bulunmakta, işbu yükümlülüğü yerine getirmeyen esnafların faali-yetleri Esnaf ve Sanatkârlar Odası Birliğinin bildirimi üzerine yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından durdurulabilmektedir. Öğretide bir gö-rüşe göre²⁸, sicile kayıtlı olmadıkları için ticari faaliyetlerinin durdu-

²⁷ AYTAÇ, s. 97. TTK m. 15 hükmü uyarınca, *“ister gezici ister bir dükkânda ve-ya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesin-den fazla bedeni çalışmasına dayanan ve geliri 11. maddenin ikinci fıkrası uya-rınca çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnaftır.”*

²⁸ ÇAMURCU, s. 220-221. Öğretide Aytac, esnafların da sicile kayıtlı olması ge-rektiği kanaatindedir (AYTAÇ, s. 98).

rulması tehdidi altında olan esnafların, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin kurmaları mümkün olmamalıdır. Kanaatimizce bu görüş isabetli değildir. Zira henüz faaliyetleri durdurulmamış bir esnaf, ticari faaliyetlerini yürütürken kredi alabilecek ve bu kredinin teminatı olarak rehin kurmaya kanunda bir yasaklamayla karşılaşmaksızın hak sahibi olacaktır.

d. Çiftçi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 2/f.1, b hükmü uyarınca çiftçi, “18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanununa göre faaliyet gösteren çiftçiyi,” ifade eder. Tarım Kanunu m.3/ç hükmüne göre ise çiftçi, “Mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişileri” ifade eder.

Tarımsal üretim yapmaktan ne anlaşılması gerektiği ise yine Tarım Kanunu m. 3/j hükmünde açıklanmaktadır. Buna göre tarımsal üretim, “Toprak, su ve biyolojik kaynaklar ile birlikte tarımsal girdiler kullanılarak yapılan bitkisel, hayvansal, su ürünleri, mikroorganizma ve enerji üretimini,” ifade eder.

Anlaşıldığı kadarıyla, bir çiftçinin varlığından bahsedebilmek için öncelikle ortada tarımsal bir üretimin mevcut olması ve bu üretim faaliyetinin bir süredir sürdürülmekte olması gerekmektedir²⁹.

Bundan başka, belirtmek gerekir ki, bir kişinin çiftçi sayılabilmesi için tarımsal işletme işletmesi veya bir tarımsal işletmenin sahibi olması aranmamaktadır³⁰. Örneğin, ürün kirası sözleşmesi akdedilmiş olabilir ve çiftçi, kiracı sıfatıyla o işletmeyi işletiyor olabilir. Belirtmek gerekir ki, çiftçinin, çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olması (her ne kadar çiftçi sayılmak için zorunlu olmasa da), kayıt numarasının rehin sözleşmesinde bulunması gerekliliği (TİTRK m.4/f.6, a [3]) nedeniyle lazımdır³¹.

²⁹ ÇAMURCU, s. 221.

³⁰ ANTALYA/ACAR, s. 23.

³¹ ÇAMURCU, s. 223.

e. Üretici Örgütü

Üretici örgütleri, toptan veya perakende olarak kendi üyelerine ait olan malları alıp satabilen, diğer üretici örgütleri ile mal alışverişi yapabilen tüzel kişiliği haiz yapılar olduğundan, ticaret hayatında yer almanın doğal bir gereği olarak finansmana ihtiyaç duyabilmekte ve bunun için kredi alabilmektedirler³². Bu kredilerin teminatı olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümleri uyarınca teslimsiz taşınır rehni kurabilmeleri elbette ki önem arz etmektedir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 2/f.1, 1 hükmü uyarınca üretici örgütü, *“Üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikleri,”* ifade eder.

Tarımsal amaçlı birlik kavramının tanımı 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu m.2/c hükmünde yapılmıştır. Buna göre birlik, *“Tarım üreticilerinin, ürün veya ürün grubu bazında ve gönüllülük esasına dayalı olarak kurdukları, tüzel kişiliği haiz tarımsal üretici birliklerini,”* ifade eder. Aynı kanunun m.4 hükmü uyarınca ise bu birlikler, *“ürün veya ürün grubu bazında faaliyet gösteren ve tüzüklerinde belirlenen miktardaki tarımsal üretimi bu kuruluşlar aracılığıyla pazarlamayı taahhüt eden, en az onaltı tarım üreticisinin bir araya gelmesiyle, asgarî ilçe düzeyinde kurulur.”*

Tarımsal amaçlı kooperatifin tanımı ise Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullandırılacak Kredilere İlişkin Yönetmelik³³ m.3/f hükmü uyarınca, *“Bakanlık görev alanına giren, 1163 sayılı kooperatifler Kanununa göre kurulmuş, tarımsal amaçlı kooperatif ortaklarının en az %80'i kırsal alanda oturan, fiilen tarımsal üretimde bulunan ve yine ortaklarının en az %60'ının geçimini kısmen veya tamamen destekleyecek proje konusunda tarımsal üretimde bulunarak sağlayan kooperatifler ile onların üst kuruluşları,”* şeklinde ifade edilmiştir.

f. Serbest Meslek Erbabı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 2/f.1, j hükmü uyarınca serbest meslek erbabı, *“31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa göre tanımlanan serbest meslek erbabını”* ifade eder.

³² ÇAMURCU, s. 223.

³³ RG. 26.07.2001, S. 24474.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu m.66 uyarınca; “Serbest meslek faaliyetini mutat meslek hâlinde ifa edenler, serbest meslek erbabıdır. Serbest meslek faaliyetinin yanında meslekten başka bir iş veya görev ile devamlı olarak uğraşılması bu vasfı değiştirmez. Bu maddenin uygulanmasında: 1. Gümrük Komisyoncuları, bilumum borsa ajan ve acentaları, noterler, noterlik görevini ifa ile mükellef olanlar; 2. Biz-zat serbest, meslek erbabı tarifine girmemekle beraber serbest meslek erbabını bir araya getirerek teşkilat kurmak veya bunlara sermaye temin etmek suretiyle veya sair suretlerle serbest meslek kazancından hisse alanlar; 3. Serbest meslek faaliyetinde bulunan kollektif ve adi şirketlerde ortaklar, adi komandit şirketlerde komanditeler; 4. (Ek: 22/7/1998 - 4369/36 md., Değişik:9/4/2003-4842/6 md.) Dava vekilleri, müşavirler, kurumlar ve tüccarlarla serbest meslek erbabının ticarî ve meslekî işlerini takip edenler ve konser veren müzik sanatçıları; 5. Vergi Usul Kanununun 155 inci maddesinde belirtilen şartlardan en az ikisini taşıyan ebe, sünnetçi, sağlık memuru, arzuhalci, rehber gibi mesleki faaliyette bulunanlar (Şartlardan en az ikisini taşımayanlar ile köylerde veya son nüfus sayımına göre belediye içi nüfusu 5.000’i aşmayan yerlerde faaliyette bulunanların bu faaliyetlerine ilişkin kazançları gelir vergisinden muaftır); bu işleri dolayısıyla serbest meslek erbabı sayılırlar.”

Anlaşıldığı kadarıyla, serbest meslek faaliyetinin öne çıkan özellikleri; faaliyetin sermayeden çok mesleki bilgi ve uzmanlığa dayanması, faaliyetin bağımsız şekilde icra edilmesi ve süreklilik arz etmesidir³⁴. Örneğin kendi nam ve hesabına çalışan avukat, kendi muayenehanesinde çalışan hekim, sermayeden ziyade şahsi bilgi ve uzmanlığına dayanarak iş görmekte olduğundan serbest meslek erbabı sayılmalıdır.

g. Borçludan Başkasının Rehin Vermesi

Elbette ki, genel kurala uygun olarak, asıl borcun borçlusuyla rehin veren aynı kişi olmak zorunda değildir. Üçüncü kişiler, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında borçlu lehine teslimsiz taşınır rehni kurabilir (TİTRK m.5/f.9). Dolayısıyla, bu düzenlemeden anlaşılması gereken, tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü ve serbest meslek

³⁴ ÇAMURCU, s. 225.

erbabının, rehin veren sıfatıyla, herhangi bir üçüncü kişinin borcu için Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin verebileceğinin kabul edilmiş olduğudur. Zira kanunkoyucu, rehin verenin ve alanın kim olduğunu düzenlemiş, ancak borçlunun kim olduğuyla ilgilenmemiştir³⁵.

Ayrıca, Tem.Yön. m. 10/f.5 hükmü uyarınca “*Herhangi bir kimse, ikinci fıkrada sayılan kişiler (tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı) lehine 11 inci maddede sayılan taşınırlarından birini veya birkaçını rehin olarak gösterebilir.*” Her ne kadar yönetmelik “herhangi bir kimse” sözünü kullansa da aynı maddenin 4. fıkrasında “*Rehin hakkı kurabilecek üçüncü fıkrada sayılan kişiler dışında Kanun uyarınca bir rehin hakkı kurulamaz,*” denilmektedir. Buna göre, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında teslimsiz rehin kurması kabul edilen kişiler sadece rehin alacaklısı kredi kuruluşları ile rehin veren çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı ya da rehin alacaklısı tacir veya esnaf ile rehin veren tacir veya esnaktır (Tem.Yön. m.10/f.3’de sayılan kişiler). Diğer tüm üçüncü kişiler, bu kanun kapsamı dışında kalır ve Türk Medeni Kanunu uyarınca rehin verebilirler.

h. Taraflarla İlgili Değerlendirme

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda rehin sözleşmesinin tarafları incelendiğinde göze çarpan ilk husus, rehin alacaklısı olabilecek kişilerin sayısının artmış, bu konuda Ticari İşletme Rehni Kanununda bulunan sınırlamaların esnetilmiş olmasıdır³⁶. Madde gerekçesine göre bu düzenleme ile tacir ve esnafın birbirlerinin yatırımlarını karşılıklı olarak destekleyebilmeleri için bir olanak sağlanmak istenmiştir³⁷. Sonuç olarak, bu kanun ile, esasen istisnai nitelikte olan teslimsiz taşınır rehninin uygulama alanı genişlemiştir.

Taraflarla ilgili değinilebilecek diğer bir husus ise, rehinle teminat altına alınan alacağın kanunda sayılanlar dışında bir üçüncü kişiye devredilmesi hâlinde rehnin akıbetinin ne olacağına ilişkin tartışmadır.

³⁵ Aynı yönde bkz. ANTALYA/ACAR, s. 28 vd.; ŞİT-İMAMOĞLU, s. 18 vd.; SİRMEN, Sempozyum, s. 30 vd.; AYTAÇ, s. 104-105.

³⁶ Bunun fayda ve sakıncaları hakkında bkz. GÖLE/AYDOĞAN, s. 16 vd.

³⁷ Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Madde Gerekçeleri, Madde 3, TBMM Yasama Donemi 26, Yasama Yılı 1, Sıra Sayısı 418, s. 5.

Öğretide *Çamurcu*'ya göre³⁸, rehin alacaklılarının kanunda sınırlı sayıda sayılmış olmasının yarattığı sınırlamaları aşabilmek için alacağın devrinin kullanılabileceği düşünülürse, kanuna karşı hilenin ve tefeciliğin önüne geçebilmek için rehin hakkının alacağı devralana geçmesinin kabulü gerekmektedir. Kanaatimizce bu görüş, hem rehin hakkının fer'i niteliği hem de aynî hak niteliği ile bağdaşmayacağından kabul edilemez³⁹. Kaldı ki, TİTRK m. 12/f.6 hükmünde alacağın devri hâlinde sicile tescil zorunluluğu getiren kanunkoyucunun, alacağın devri hâlinde rehnin devam edeceğini kabul ettiği işbu hükümden anlaşılmaktadır.

2. Rehin Sözleşmesinin Teminat Altına Alınan Alacak Bakımından Konusu

Rehin sözleşmeleri, bir borcun teminat altına alınması amacıyla rehin tesis edilmesi için kurulur. Bu borcun kaynağı önem arz etmez⁴⁰. Bu bakımdan, rehinle güvence altına alınabilecek mevcut veya müstakbel bir borcun varlığı işbu sözleşmelerin varlık sebebidir. Rehin sözleşmesi kurulurken teminat altına alınan alacağın belirlenebilir olması gereklidir⁴¹. Böyle bir borç mevcut değilse yahut belirli ya da belirlenebilir müstakbel bir borç dahi söz konusu değilse, sözleşme konusuz kalacak ve hukuki bir sonuç doğurmayacak, yani kesin hükümsüz olacaktır. O hâlde, şarta bağlı olan ve ileride vücut bulacak alacakların rehinle güvence altına alınması, işbu alacakların belirli ya da belirlenebilir olması kaydıyla mümkündür⁴². "Belirlenebilirlik" ile kast edilen, en azından borcun kaynağının (örneğin, borcun doğacağı sözleşmenin) belirli olmasıdır⁴³.

Tarafların iradelerinin mevcut veya müstakbel bir borcun ödenmesini veya ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla taşınır varlık üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın sınırlı ayni hak tesis et-

³⁸ ÇAMURCU, s. 229-230.

³⁹ Aynı yönde bkz. ANTALYA/ACAR, s. 33-34.

⁴⁰ Bkz. §4 II B 1.

⁴¹ ERGÜNE, Sempozyum, s. 120.

⁴² FOËX, Gage mobilier, N. 600; FOËX, CR-CC Art. 884, N. 33; CANSEL, s. 80 vd.; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 471; ESENER/GÜVEN, s. 551 vd.; ERTAŞ, Tescilli, s. 1159; WIELAND, s. 702 ve 708; MAKARACI-BAŞAK, s. 93.

⁴³ FOËX, Gage mobilier, N. 601; CANSEL, s. 75.

me yönünde oluşması, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu anlamında bir rehin sözleşmesinin kurulması için gereklidir (Tem.Yön. m.5/a, b). Bu yönde irade beyanları yoksa, böyle bir sözleşme de hiç kurulmamış olacak ve yoklukla malul olacaktır.

Eksik borçlar söz konusu olduğunda da, işbu alacağın rehinle güvence altına alınması bazı istisnalar haricinde mümkün sayılmalıdır. Kumar ve bahisten, evlenme tellallığından ve ahlaki bir borcun ifası taahhüdünden doğan alacaklar, icrai takibata tâbi olmadıkları için, rehinle güvence altına alınamazlar. Zira rehnin paraya çevrilmesi için gerekli yaptırım eksiktir⁴⁴.

Sonuç olarak, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu anlamında bir rehin sözleşmesinin konusu, mevcut veya müstakbel (belirli yahut belirlenebilir) bir borcun güvence altına alınması için taşınırların temsilsiz rehnedilmesidir.

3. Rehin Sözleşmesinin Geçerliliği ve Şekli

Rehin sözleşmesinin geçerliliği, kanunda belirtilen şekil şartlarına riayet edilmesi kaydıyla, sözleşmelerin tâbi olduğu genel geçerlilik koşullarına tâbidir⁴⁵.

Genel olarak taşınır rehini sözleşmeleri bir şekil şartına tâbi tutulmamış olsa da⁴⁶, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında düzenlenecek rehin sözleşmeleri bakımından kanuni şekil şartına riayet edilmesi aranmaktadır⁴⁷. TİTRK m.4/f.2, 3 ve 4 hükümleri uyarınca *“Rehin sözleşmesi elektronik ortamda ya da yazılı olarak düzenlenir. Elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilebilmesi için sözleşmenin güvenli elektronik imza ile onaylanması şarttır. Yazılı olarak düzenlenen rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilebilmesi için tarafların imzalarının noterce onaylanması veya sözleşmenin Sicil yetkilisinin huzurunda imzalanması şarttır.”*

⁴⁴ CANSEL, s. 76.

⁴⁵ Belirtmek gerekir ki, TİTRK m.4/f.7 uyarınca, *“Rehne konu taşınır varlığın alt veya art rehne konu edilmesi ile rehin verenin rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtlar geçersizdir.”* Bu kayıtlardaki hükümsüzlük sözleşmenin tamamına sirayet etmedikçe kısmi hükümsüzlük söz konusu olur.

⁴⁶ Hatırlatmak gerekir ki hak ve alacak rehini bakımından yazılı şekil şartı mevcuttur (TMK m.955/f.1).

⁴⁷ ERGÜNE, Sempozyum, s. 119; KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 72 vd.

Madde hükmünden anladığımız kadarıyla rehin sözleşmesi elektronik ortamda düzenlenmiş ise sicile tescil edilebilmesi için güvenli elektronik imza ile onaylanması şarttır. Elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmeleri bakımından başkaca bir şekil şartı aranmamıştır. Her ne kadar 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu m.5/f.2 hükmü “*Kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tâbi tuttuğu hukuki işlemler ile teminat sözleşmeleri güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez,*” düzenlemesini getirerek teminat sözleşmeleri bakımından elektronik imzanın mümkün olmadığını belirtse de, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu bu yasağa bir istisna getirmiştir.

Buna karşın yazılı olarak düzenlenen rehin sözleşmelerinin sicile tescil edilebilmesi için ya imzalarının noterce onaylanması ya da işbu sözleşmenin sicil yetkilisinin huzurunda imzalanması şart tutulmuştur. Dikkat edilecek olursa, Ticari İşletme Rehni Kanunu’nda zorunlu tutulan noterce düzenleme esassından vazgeçilmiş, noterce onaylama ya da sicil yetkilisi huzurunda imza yeterli ve gerekli görülmüştür.

Bu noktada, noter onayının ya da sicil yetkilisi huzurunda imzaların atılmasının rehin sözleşmesinin geçerliliği için zorunlu bir şekil şartı olup olmadığı tartışmaya açıktır. Öğretide bir görüşe göre⁴⁸, tescil için riayet edilmesi gereken şekil şartları aynı zamanda rehin sözleşmesinin geçerlilik şartı olarak kabul edilmelidir. Kanaatimizce, rehin sözleşmesinin geçerliliği için aranan şekil ile tescil için aranan şekil koşulları birbirinden farklı değerlendirilmelidir.

Hatırlatmak gerekir ki, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu m. 5/f.1 uyarınca “*Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurur.*” 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) m.15/f.1 de aynı şekilde “*Güvenli elektronik imza da, el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur,*” hükmünü ihdas etmiştir. O hâlde, neden tescil için güvenli elektronik imza yeterli görülürken, elle atılan imzanın noterce onaylanması yahut sicil memuru huzurunda atılması şartı aranmaktadır? Bizce bunun sebebi, imzanın kimin tarafından atıldığının şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispatının sağlanmasıdır. Şekil şartının ikaz fonksiyonu, tarafları düşünmeye sevk etme amacı burada bulunmamaktadır. Bu nedenle, noter onayı yahut sicil memuru huzurunda imza, rehin sözleşmesinin geçerlilik

⁴⁸ Bu yönde görüşler için bkz. ANTALYA/ACAR, s. 38 vd.

şartı değil, tıpkı kanunun belirttiği gibi sicile kayıt için (imzaların kimin tarafından atıldığı hususunda şüpheye yer bırakmamak için) aranan bir koşuldur. Rehin sözleşmesinin geçerliliğini etkilemez.

4. Rehin Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Türk hukuk sisteminde teslim şartlı taşınır rehninin kurulmasında, eşyanın dolaysız zilyetliğinin devrinin⁴⁹ rehin amacıyla yapıldığı hususunda tarafların anlaşması, diğer bir deyişle bir aynî sözleşmenin varlığı zorunludur⁵⁰. Aksi hâlde rehin hakkı tesis edilmiş olmaz. Bu bakımdan, rehin amacıyla yapılan teslim, tasarruf işlemidir. Teslim öncesinde ileride rehin kurulması konusunda yapılan bir sözleşme var ise⁵¹, bu da rehnin kurulması için gerekli davranışları (aynî sözleşme, teslim) yapma borcu doğuran bir borçlandırıcı işlem teşkil edecektir⁵². Söz konusu bu sözleşme, isimsiz bir sözleşmedir⁵³.

⁴⁹ Kanun “teslim” sözcüğünü kullanmış olsa da, bununla kastedilen dolaysız zilyetliğin malikin elinden alınmasıdır. Bu bakımdan, teslim şartlı taşınır rehninin kurulması için malın teslimi, hakimiyet sağlayan araçların teslimi, kısa elden teslim, zilyetliğin havalesi gibi yollarla rehin kurulabilir. Ancak, hükmen teslim ile taşınır rehni kurulamaz (CANSEL, s. 89; ERGÜNE, s. 133; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3671 vd.; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 837; GÜRİSOY/EREN/CANSEL, s. 1097; TEKİNAY, s. 135-136; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 482 vd.; ACAR, N.429; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2785 vd.; AYBAY/HATEMİ, §41, N.8-9; DURAL, s. 150; NOMER/ERGÜNE, N. 787 vd.; WIELAND, s. 704 vd. FOËX, Gage mobilier, N. 12, 867 vd.; FOËX, CR-CC Art. 884, N. 63 vd. STEINAUER, N. 3150 vd.).

⁵⁰ Bkz. AYİTER, s. 34; ERGÜNE, s. 121 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3668; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 479; SİRMEN, Eşya, s. 660; CANSEL, s. 45-46; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2783; ACAR, N.427; NOMER/ERGÜNE, N. 778 vd.; FOËX, Gage mobilier, N. 73 ve 859 vd.; FOËX, CR-CC Art. 884, N. 48; STEINAUER, N. 3148.

⁵¹ Taşınır rehninde sebebe bağlılık (Kausalität) ilkesini savunan yazarlar, borçlandırıcı rehin sözleşmesinin varlığının rehnin geçerliliği için gerekli ve zorunlu olduğunu ileri sürerler (RIEMER, §31, N.4)

⁵² AKİPEK/AKINTÜRK, s. 844; GÜRİSOY/EREN/CANSEL, s. 1098; SİRMEN, Eşya, s. 660; CANSEL, s. 45-46; DAVRAN, s. 80; ESENER/GÜVEN, s. 559; ERGÜNE, s. 100 vd.; NOMER/ERGÜNE, N. 771 vd. MAKARACI-BAŞAK, s. 109; WIELAND, s. 701; FOËX, Gage mobilier, N. 62 vd.; FOËX, CR-CC Art. 884, N. 18.

⁵³ FOËX, CR-CC Art. 884, N. 16; FOËX, Gage mobilier, N. 120 vd.; STEINAUER, N. 3146; MAKARACI-BAŞAK, s. 107 vd.; ERGÜNE, Sempozyum, s. 119.

Buna karşın, taşınmazların rehninde, tescil için taşınmaz malikinin yaptığı yazılı tescil talebi (TMK m.1013/f.1) tek taraflı yapılan bir tasarruf işlemidir. Bu tescil talebi öncesinde, maliki bu talebi yapma borcu altına sokacak borçlandırıcı bir sözleşme, işbu tescilin hukuki sebebini teşkil edecektir⁵⁴. Öğretide kabul edilen ve bizim de katıldığımız görüş uyarınca⁵⁵, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca kurulacak olan rehinlerde, tasarruf işleminin geçerliliği, temelinde var olan borçlandırıcı işlemin (rehin sözleşmesinin) varlığına ve geçerliliğine bağlıdır; diğer bir deyişle sebebe bağlılık ilkesi burada da geçerlidir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m.4/f.1 uyarınca “*Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesiyle kurulur.*” Dikkat edilecek olursa, bu madde hükmünde aynî hakkın tescilinden değil, rehin sözleşmesinin tescilinden bahsedilmektedir. Benzer şekilde RTS Yön. de sözleşmenin tescilinden bahseder (RTS Yön. m.16/f.1). Bundan yola çıkan bir görüşe göre⁵⁶, aynî sözleşmenin özü rehin sözleşmesinde bulunmaktadır. Söz konusu görüşü savunan yazarlar; sözleşmede rehin hakkını kurma, devretme ve tadil etme hususunda uyuşma bulunduğu için sicile bu uyuşmanın bildirilmesinin yeterli olacağı; bu bakımdan, rehin sözleşmesinin tasarrufi etkisinin bulunduğu kanaatindedir.

Biz bu görüşe katılamıyoruz. Zira rehin sözleşmesi tasarrufi etkiyi kendiliğinden doğurmamaktadır, kimse bildirimde bulunmadığı takdirde sicil memurunun tescili gerçekleştirmesi mümkün olmayacak ve rehin hakkı sadece sözleşmenin varlığıyla kurulmuş olmayacaktır. Diğer bir deyişle, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 4/f.1 uyarınca tescil kurucu etkiye sahip olduğu için sadece sözleşmenin yapılması yetmeyecek, bu sözleşmenin taraflarca sicil memuruna bildirilmesi ve bu bildirim üzerine tescilin yapılması gerekecektir⁵⁷.

⁵⁴ ERGÜNE, Sempozyum, s. 119. Hatırlatmak gerekir ki, Türk hukuk sisteminde taşınmazlar üzerindeki aynî haklara ilişkin yapılacak tasarruf işlemleri sebebe bağlıdır, yani geçerlilikleri borçlandırıcı işlemin geçerliliğine bağlıdır (TMK m.1024/f.2).

⁵⁵ ERGÜNE, Sempozyum, s. 123.

⁵⁶ ANTALYA/ACAR, s. 41 vd.; ERGÜNE, Sempozyum, s. 122; KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 70 vd.

⁵⁷ Aynî yönde bkz. GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 76. Rehin sözleşmesinin rehin veren ile rehin alan arasında yapılan ve rehin kurma borcunu içeren bir sözleşme olduğu yönünde bkz. SİRMEN, Sempozyum, s. 29.

Kanaatimizce, rehin sözleşmesi rehnin kurulması için gerekli davranışları (tescil bildirimini) yapma borcu doğuran bir borçlandırıcı işlem teşkil eder⁵⁸. Bu sözleşmeye rağmen bildirimde bulunmayan rehin veren, sözleşmeden doğan borcuna aykırı davranmış olacak ve bunun yaptırımlarıyla karşı karşıya kalacaktır.

5. Sözleşmenin Zorunlu İçeriği

Taşınır rehni sözleşmesinin esaslı unsurları Türk Borçlar Kanunu veya Türk Medeni Kanunu hükümlerinde açıklanmış değildir. Öğretilerde kabul edildiği kadarıyla, taşınır rehni sözleşmesinin objektif esaslı unsurları; rehin hakkı tesis etmek hususunda tarafların anlaşması, rehin konusunun belirli ya da belirlenebilir şekilde ifade edilmesi ve teminat altına alınan alacağın belirli ya da belirlenebilir olmasıdır⁵⁹.

Buna karşın, TİTRK m.4/f.6 ticari işlerde teslimsiz taşınır rehni sözleşmesinde yer alması gereken zorunlu unsurları saymıştır. Buna göre, *“rehin sözleşmesinde aşağıdaki hususların yer alması zorunludur: a) Rehin sözleşmesinin tarafı; 1) Ticari işletme ise ticaret unvanı, MERSİS numarası, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası; 2) Gerçek kişi veya esnaf ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası; 3) Çiftçi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası ile Çiftçi Kayıt Sistemi numarası; 4) Üretici örgütü ise üretici örgütü belge numarası ile temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası; b) Borcun konusu, borcun miktarı, borcun miktarı belirli değilse rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği, ödenecek para cinsi ve rehnin azami miktarı; c) Rehne konu varlık ile bu varlığın ayırt edici özelliklerini belirten seri numarası, markası, üretim yılı, şasi numarası, belge seri numarası, varsa GTİP ya da PRODTR sanayi ürünü kodu gibi hususlar (Niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için bu şart aranmaz).”*

⁵⁸ Aynı yönde bkz. SİRMEN, Eşya, s. 651; ERGÜNE, Sempozyum, s. 121; SİRMEN, Sempozyum, s. 29 vd.

⁵⁹ CANSEL, s. 21-22; MAKARACI-BAŞAK, s. 26 vd.; ERGÜNE, s. 108; ANTALYA/ACAR, s. 46-47; FOËX, CR-CC Art. 884, N. 33.

Belirtmek gerekir ki, sözleşmenin taraflarına, teminatın miktarına ve taşınırın belirlenmesine ilişkin kayıtlar (objektif esaslı unsurlar) haricindeki unsurların yazılmamış olması, tek başına sözleşmenin hükümsüzlüğüne yol açmaz⁶⁰.

a. Sözleşmenin tarafları

Kanunun zikretmiş olduğu kredi kuruluşları, tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü veya serbest meslek erbabı kişiler sözleşmenin tarafı olduklarında bu kişilerin;

- i. Ticari işletme ise ticaret unvanı, MERSİS numarası⁶¹, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası,
 - ii. Gerçek kişi veya esnaf ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası⁶², adı, soyadı ve imzası,
 - iii. Çiftçi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası ile Çiftçi Kayıt Sistemi numarası,
 - iv Üretici örgütü ise üretici örgütü belge numarası ile temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası,
- sözleşmede yer almalıdır.

Buna ek olarak tarafların adreslerinin de sözleşmede yer alması gerektiği kanunda değilse de, Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 9/f.1, a-b hükmünde düzenlenmiştir.

⁶⁰ ERGÜNE, Sempozyum, s. 121.

⁶¹ Ticari İşletme Rehni Kanununun aksine yeni Kanunda tacir ve esnafın ilgili sicillerine tescilli olmalarının zorunlu olduğuna ilişkin doğrudan bir hükme yer verilmemiştir (Bu konudaki eleştiri için bkz. ŞİT-İMAMOĞLU, s. 14). Ancak, Kanunun m.4/f.6-a hükmü gereği Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarasının, rehin sözleşmesinin zorunlu unsurları içerisinde yer alması, dolaylı da olsa, tescilli olma koşulunun arandığını göstermektedir (GÖLE/AYDOĞAN, s. 14).

⁶² Yabancı uyruklu kişilerin de rehin sözleşmesine taraf olmaları kanaatimizce mümkün olmalıdır (Aynı yönde bkz. KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 80).

**b. Borcun konusu, borcun miktarı, borcun miktarı belirli değilse
rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği, ödenecek para cinsi ve
rehnin azami miktarı**

Borcun konusu ile kast edilen teminat altına alınan borçtur. Bu borcun belirli ya da belirlenebilir olması gerekir⁶³. Hangi borç için teminat verildiğinin anlaşılması belirlilik ilkesinin gereğidir. Aksi hâlde, belirsizlik durumunda, herkese karşı ileri sürülebilen rehin hakkına kimin hangi borç için riayet edeceği hususunda sorun yaşanır⁶⁴. Bu nedenle, borcun belirlenebilir dahi olmaması hâlinde, tesis edilmek istenen rehin yoklukla malul olacaktır⁶⁵. Borcun belirlenebilir olması ise, en azından borcun kaynağı olan borç ilişkisinin sözleşmede gösterilmesi ile mümkün olur⁶⁶. Önemli olan, en geç paraya çevirme anında güvence altına alınan borcun kesin olarak belirlenebilir olmasıdır⁶⁷.

Kanun sözleşmede borcun miktarının yazılmasını, miktarı belli olmayan borçlar bakımından ise rehnin hangi miktar için güvence teşkil ettiğinin yazılmasını aramıştır. Burada tıpkı üst sınır ipoteği (maksimal ipotek) gibi bir üst sınırın belirlenmesi aranmaktadır. Bazı hâllerde borç ilişkisine atıf yapılmak suretiyle hangi borcun teminat altına alındığı tayin edilmiş ve bu şekilde borcun belirlenebilir olması sağlanmış olsa da, borcun miktarı kesin olarak tayin edilemiyor olabilir. İşte bu durumlarda, rehnin güvence aldığı borç miktarı için bir üst sınır belirlenmeli ve bu üst sınıra kadar teminat sağlandığı kabul edilmelidir⁶⁸.

Rehin konusu borcun miktarının para cinsinden yazılması gerekmektedir. Kanunda bu konuda bir yasaklama bulunmadığına göre, sözleşme serbestisi uyarınca yabancı para birimi üzerinden rehin söz-

⁶³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3638-3639; FOËX, Gage mobilier, N. 600; FOËX, CR-CC Art. 884, N. 33; CANSEL, s. 80 vd.; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 471; ESENER/GÜVEN, s. 551 vd.; ERTAŞ, Tescilli, s. 1159; WIELAND, s. 702 ve 708; MAKARACI-BAŞAK, s. 93.

⁶⁴ Bkz. ANTALYA/ACAR, s. 47.

⁶⁵ MAKARACI-BAŞAK, s. 95.

⁶⁶ FOËX, Gage mobilier, N. 601; CANSEL, s. 75.

⁶⁷ GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1093; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 470; CANSEL, s. 22; ESENER/GÜVEN, s. 551 vd.; ERTAŞ, Tescilli, s. 1158-1159; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3638; ACAR, N.341; ERGÜNE, s. 109; MAKARACI-BAŞAK, s. 92 vd.

⁶⁸ Bkz. ANTALYA/ACAR, s. 48-49.

leşmesi yapılması mümkündür. Ancak, kanaatimizce, belirlilik ilkesi gereğince söz konusu miktar, rehin konusu borcun tespit edildiği para türü üzerinden gösterilmelidir. Diğer bir deyişle, teminat altına alınan alacak ile rehin sözleşmesinde gösterilen miktar aynı para biriminden olmalıdır.

- c. **Rehne konu varlık ile bu varlığın ayırt edici özelliklerini belirten seri numarası, markası, üretim yılı, şasi numarası, belge seri numarası, varsa GTİP ya da PRODTR sanayi ürünü kodu gibi hususlar (Niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için bu şart aranmaz.)**

Bu bentte, rehin konusu taşınır varlığın ve ayırt edici özelliklerinin belirtilmesi yine belirlilik ilkesinin bir gereği olarak aranmıştır. Zira rehin konusunun gerek teminat altına alınan alacak, gerekse de rehnedilen eşya bakımından belirli olması temel kuraldır.

Burada, ayırt edici özelliklerin sözleşmenin zorunlu içeriğinde yer alması gerektiğini düzenleyen kanunkoyucunun; “belirlenebilir” olmayı yeterli görmediği, rehnedilen taşınır eşyanın diğer eşyalardan ayırt edilmesini, yani ferden tayin edilmesini arzu ettiği düşünülebilir⁶⁹. Buna karşın, kanaatimizce, tescil anında ferdileştirme gereklidir, rehin sözleşmesinde ise rehnedilen eşyanın sadece “belirlenebilir” olması yeterlidir⁷⁰. Nitekim kanunkoyucu, 5/2/2018 tarihli ve 7099 sayılı Kanunun 27. maddesi ile bu bende yaptığı ekleme ile, niteliği gereği ayırt edici özelliği olmayan taşınır eşyalar için bu şartın aranmayacağını, diğer bir deyişle, bunlar için “belirlenebilir” olmanın yeterli olduğunu kabul etmiştir⁷¹.

d. Kayıt masraflarına ilişkin kayıt

TİTRK m.4/f.8 uyarınca, “*rehin hakkının sicile tescilinden doğan masrafların kime ait olacağı rehin sözleşmesinde belirtilir.*” Her ne kadar masrafların kime ait olacağı meselesi, sözleşme serbestisine bırakılmış olsa da; tarafların masrafları kime ait olacağına ilişkin kararlaştırdıkları çözümün rehin sözleşmesinde yer alması zorunludur⁷².

⁶⁹ Bkz. ANTALYA/ACAR, s. 50; SİRMEN, Sempozyum, s. 43 vd.

⁷⁰ Aynı yönde bkz. ERGÜNE, Sempozyum, s. 120.

⁷¹ Aksi yönde bkz. SİRMEN, Sempozyum, s. 43 vd.

⁷² Bkz. ANTALYA/ACAR, s. 51.

e. Derecenin itibari değeri ve rehin alacaklısının sırası

Kanunda yer almamasına rağmen, belirtmek gerekir ki, taraflar arasında sabit derece sistemi kabul edilmiş ise, her bir derecenin itibari değeri ve rehin alacaklısının hangi dereceye yerleşeceği, yani sırası sözleşmede belirlenmelidir.

6. Sözleşmede Yer Alabilecek Diğer Kayıtlar

Aynî haklar alanında emredici olan “sınırlı sayı” (*numerus clausus*) ve “tipe bağlılık” ilkelerine aykırı olmadığı takdirde, rehin sözleşmesiyle tarafların hak ve yükümlülüklerini düzenleyebilmeleri, sözleşme serbestisi ilkesi uyarınca mümkündür (TİTRK m.12/f.1). Örneğin, yukarıda belirttiğimiz üzere, rehin sözleşmesiyle rehin kurma yükümlülüğü altına giren taraflar, bu borcun ifası için sözleşmede bir vade belirleyebilirler. Bir vade öngörülmediği takdirde, Türk Borçlar Kanunu m.90 uyarınca borç derhal muaccel olur.

Bundan başka, kanuni bir engel bulunmadığına göre, rehin hakkının süreye bağlanması ve bu sürenin sona ermesiyle birlikte kendiliğinden sona ermesi de mümkündür⁷³.

Son olarak, rehin sözleşmesine, boş dereceye ilerlemeyi talep hakkı veren kayıtlar da konulabilir.

7. Sözleşmedeki Kayıtların Üçüncü Kişilere Etkisi

Rehin hakkı tescil edilerek kurulmakla, bir aynî hak olması ve mutlak nitelik arz etmesi nedeniyle üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir (TİTRK m.9/f.1). Ancak, işbu sözleşmeye rehin hakkıyla ilgisi olmayan kayıtlar konmuş olması hâlinde, işbu kayıtların sırf “sözleşmenin tescil edilmiş olması” nedeniyle üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir hâle geleceğinden bahsetmek mümkün değildir. Önemli olan, söz konusu bu ilgisiz kayıtların rehin hakkından ayırt edilebilmesidir.

Bu ayrımın yapılabilmesi için, rehin sözleşmesine konulan kayıtların rehin hakkını doğrudan yansıtan cinsten olup olmadığına bakmak gereklidir⁷⁴. Örneğin, rehin hakkının sırasına, teminat altına alınan borcun miktarına, rehin konusunun tespitine ilişkin kayıtlar, rehin

⁷³ Bkz. ANTALYA/ACAR, s. 130.

⁷⁴ Bkz. FOËX, Gage mobilier, N. 683; MAKARACI-BAŞAK, s. 180.

hakkını doğrudan yansıttığı için, rehnin tescil ile doğmasıyla birlikte mutlak niteliğe bürünür ve herkese karşı ileri sürülebilirler⁷⁵.

8. Rehin Sözleşmesinde Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri

Rehin sözleşmesi, yukarıda açıkladığımız üzere, borçlandırıcı etkili bir sözleşmedir. Rehnin geçerli olarak kurulabilmesi için gerekli davranışları yapma borcunu doğurur. Bunun yanında, sözleşme serbestisi uyarınca, kanuna aykırı düşmemek kaydıyla, tarafların hak ve yükümlülükleri de sözleşmede belirlenecektir (TİTRK m.12/f.1).

Belirtmek gerekir ki, rehin sözleşmesinin tarafları, sözleşmesel taahhütlerinin haricinde, kanundan kaynaklanan bazı yükümlülüklerin de altındadır. Aşağıda açıklanacağı üzere, kanunkoyucunun getirdiği bu yükümlülükler, teslimsiz rehnin, rehin alacaklısı bakımından yaratacağı tehlikeyi azaltmak veya bertaraf etmek amacını gütmektedir.

Teslimsiz bir taşınır rehni söz konusu olduğu için, alacağın güvencesi olan taşınır malın değerinde yaşanabilecek düşüşler, rehin alacaklısının aleyhine olacak; buna karşın alacaklı, malın zilyetliğine sahip olmadığı için bu değer düşüşlerini önleme imkânından yoksun kalacaktır. İşte bu nedenle, kanunkoyucu, rehinli malı elinde tutmaya devam eden zilyedi (rehin vereni), rehinli taşınırın değerini koruyacak gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılmıştır. Buna rağmen malın zilyedi, rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; alacaklı, kanunun kendisine verdiği yetkiyi kullanarak hâkimden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir. Alacaklıya, gerekli önlemleri almak üzere hâkim tarafından yetki verilebileceği gibi; gecikmesinde tehlike bulunan hâllerde alacaklı, böyle bir yetki verilmeden de gerekli önlemleri kendiliğinden alabilir (TİTRK m.12/f.2). Hakları zarar görenler önlem için yapmış olduğu giderlerin tazminini zarara sebep olanlardan isteyebilir (TİTRK m.12/f.3).

Bunun yanında rehin alacaklısı, rehin veren ya da üçüncü bir kişinin zilyetliğinde bulunan rehne konu taşınır varlığı denetleme hakkına sahiptir (TİTRK m.12/f.4).

Ayrıca, rehin veren, rehin konusu taşınır varlıkların değerini rehin alacaklısı aleyhine azaltan tasarruflarından doğan zararları tazmin etmekle yükümlüdür (TİTRK m.12/f.5).

⁷⁵ Bkz. ANTALYA/ACAR, s. 51.

Öte yandan, rehin veren, eğer bir devir söz konusu ise, taşınır malın kimin eline geçtiğinin bilinebilmesi için rehinli taşınır varlığın devrini ve alacağın devri söz konusu ise işbu devri sicile tescil ettirmekle yükümlüdür (TİTRK m.12/f.6).

B. Rehlin Sözleşmesinin Sicile Tescil Edilmesi

1. Rehlinli Taşınır Sicili

a. Genel Olarak

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m.4/f.1 uyarınca “*rehin hakkı, rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesiyle kurulur.*” Tescil hem rehin hakkını (sınırlı aynî hakkı) kurmakta hem de aleniyet sağlamaktadır. Burada bahsedilen sicil, rehinli taşınır sicilidir. Rehlinli taşınır sicili, mevzuatı uyarınca kendi özel siciline tescili zorunlu olanlar dışındaki taşınır varlıklar üzerinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tesis edilecek rehinlere ilişkin tescil, terkin, değişiklik gibi tüm iş ve işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirildiği ve sunulduğu merkezi ve aleni bir sicildir⁷⁶.

Bu sicil, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m.8 hükmü uyarınca Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından kurulabilir yahut kurulabilir. Sözü edilen yasal düzenlemenin verdiği yetki uyarınca Sicil Merkezi görevinin ve rehin sözleşmelerine ilişkin işlemlerin noterlikler tarafından yerine getirilmesi hususunda 23.12.2016 tarihinde bakanlık ile Türkiye Noterler Birliği arasında bir protokol imzalanmıştır. Buna dayanarak Taşınır Rehlin Sicil Sistemi (TARES) kurulmuştur⁷⁷. Bu çerçevede noterlikler sicil birimi olarak hareket etmeye yetkilendirilmişlerdir. Sicil merkezi ise Türkiye Noterler Birliği’dir. Sicil merkezi, sicil hizmetlerinin işleyişini sağlamak için gerekli altyapıyı sağlamakla yükümlüdür⁷⁸; sicil hizmetlerinin doğrudan doğruya yürütül-

⁷⁶ ERGÜNE, Sempozyum, s. 118; GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 64.

⁷⁷ 2016-195 sayılı Genel Yazı (www.tares.org.tr, <http://cdn01.tnb.org.tr/uygulama/tares/genelyazi195.pdf>, erişim tarihi: 18.05.2017).

⁷⁸ Rehlinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m.7/f.1 hükmünde sicil merkezinin görevleri şöyle sayılmıştır:

“a) Sicil hizmetlerine elektronik ortamda erişim yollarını kurmak ve yürütmek,
b) Sicil hizmetlerine erişim yolları ile sicilin çalışma gün, saat ve yerini duyurmak,

mesi ise, sicil birimlerince (noterlikler tarafından) gerçekleştirilecektir⁷⁹. İşbu sicil, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından denetlenir (RTS Yön. m.11).

Belirtmek gerekir ki, tapu sicilinin tutulmasına ilişkin olarak doğan zararlardan devletin sorumlu olduğunu düzenleyen TMK m. 1007 hükmü burada uygulama alanı bulmayacaktır. Rehinli taşınır sicili bakımından, sicil yetkilisi ve yardımcılarının eylemlerinden devletin sorumlu olduğuna ilişkin açık bir hüküm, Kanunda ihdas edilmemiştir. Ancak, sicil yetkilisi veya yardımcılarının eylemlerinin idare hukuku anlamında hizmet kusuru olarak nitelendirilebileceği kabul edilecek olursa, idarenin sorumluluğundan söz etmek mümkün olur⁸⁰.

Sicil yetkilisi sayılacak olan noterlerin, yapacakları hatalı işlemlerden dolayı Noterlik Kanunu m. 162 hükmü uyarınca sorumlulukları doğabilecektir. Bu hüküm uyarınca, *"stajyer, kâtip ve kâtip adayları tarafından yapılmış olsa bile noterler, bir işin yapılmamasından veya hatalı yahut eksik yapılmasından dolayı zarar görmüş olanlara karşı sorumludurlar."*

Son olarak belirtmek gerekir ki, yeni Kanun kapsamında Rehinli Taşınır Sicili'nin oluşturulmasıyla birlikte ticari işletme rehninde Ticari İşletme Rehni Kanunu ile öngörülen sistem sona ermiştir. Ayrıca, Türk Ticaret Kanunu m.11/f.3 hükmü uyarınca işletmeyi bir bütün hâlinde konu alan hukuki işlemlerin yazılı sözleşme ve Ticaret Sicili'ne tescil ve ilan ile geçerli olacağına yönelik genel kural, ticari işletme rehni açısından artık geçerli değildir⁸¹. Ancak, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında ticari işletmenin konu edildiği re-

c) Sicil birimleri tarafından yapılan işlemlere ilişkin elektronik ortamda tutulan sicil kayıtlarının güvenli olarak saklanması ve yedeklenmesini sağlamak,

ç) Diğer kanunlar uyarınca tutulması gereken sicillerde yer alan rehin kayıtlarına elektronik ortamda ulaşılması için gerekli teknik altyapıları sağlamak,

d) Sicilde yer alan rehin kayıtlarına diğer sicillerin elektronik ortamda erişimi için gerekli altyapıları sağlamak,

e) Elektronik ortamda tutulan sicil kayıtlarının aleniyetini sağlamak,

f) Sicil internet portalını hazırlamak."

⁷⁹ Bir yerleşim yerinde birden çok sicil birimi oluşturulabilir (RTS Yön. m. 6/f.3). Sicil birimi, sicil yetkilisi tarafından yönetilir (RTS Yön. m. 8/f.1).

⁸⁰ GÖLE/AYDOĞAN, s. 37; GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 66.

⁸¹ GÖLE/AYDOĞAN, s. 37.

hin sözleşmelerinin Ticaret Sicili'ne bildirilmesi gerekmektedir (TİTRK m. 5/f.2).

b. Sicilin Resmi ve Genel Mahiyeti

Rehinli taşınır sicili, resmi bir sicildir. Bu da Türk Medeni Kanunu'nda hükme bağlanmış olan, resmi sicillerin belgeledikleri olguların doğru olduğuna ilişkin karinenin, rehinli taşınır sicili bakımından da geçerli olacağı anlamına gelmektedir (TMK m. 7/f.1)⁸².

Ayrıca, rehinli taşınır sicili, sicile tescil yoluyla kurulan taşınır rehni türleri içinde genel mahiyettedir. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m.8/f.3 uyarınca, *“diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümler saklıdır.”* Diğer bir deyişle, diğer kanunların getirdiği özel hükümler saklı tutularak bu rehin genel mahiyette kabul edilecektir⁸³. Buna uygun olarak, Tem.Yön. m. 2 hükmünde, işbu yönetmelik hükümlerinin; sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri ile mevduat rehni, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre kurulmuş, teslim bağli taşınır rehni, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre kurulmuş araç rehni, 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanununa göre kurulan hava aracı ipoteği, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre kurulan gemi ipoteği, 3213 sayılı Maden Kanununa göre kurulan maden hakları ve cevher rehni sözleşmelerine uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. Mevzuatı gereği özel sicilleri-

⁸² GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 64.

⁸³ Bkz. §2 II B. Örneğin, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 19 vd. hükümleri gereğince, araç sahiplerinin araçlarını tescil ettirmeleri ve tescil edilmiş bu araçlar üzerinde mülkiyetin devrini amaçlayan her türlü işlemin noterlerce yapılması; aksi takdirde bu işlemlerin hükümsüz olacağı düzenlenmiştir. (Bkz. DOĞAN, Murat: *“Teslime Bağli Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni”*, EÜHFD, Cilt 12, Sayı 3-4, Erzincan 2008, s. 181-207; OZANOĞLU, Hasan Seçkin: *“Türk Medeni Kanununun 940. Maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Araç Rehni) Üzerine”*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1-2, Ankara Haziran-Aralık 2001, s. 20-35; ÖĞÜZ, Tufan: *“Motorlu Araçların Rehnine İlişkin Uygulamanın Kamuya Açıklık (Aleniyet) İlkesi Açısından Değerlendirilmesi”*, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 693-725). Diğer bir örnek ise, on sekiz grostonilatonun üzerindeki ticaret gemilerinin rehninde ve sivil hava araçlarının rehninde karşımıza çıkar (TTK m. 957; Türk Sivil Havacılık Kanunu m. 49-50 – Bkz. TEK, Gülen Sinem: *Ulaşım Araçları İpoteği*, Oniki Levha, İstanbul 2012).

ne kaydı gereken bu tür rehinler (gemi, hava aracı, maden ve cevher ile motorlu taşıtlar üzerinde tesis edilen rehin hakları) rehinli taşınır siciline bildirilir (TİTRK m. 5/f.8; RTS Yön. m. 13/f.4). Bu sayede, örneğin bir ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş, bir motorlu taşıt, daha önce motorlu taşıtlar siciline tescil yoluyla rehnedilmiş, bulunuyorsa, bu husus, rehinli taşınır sicilinin sorgulanması ile de anlaşılabilir. Böylece işletmenin tümü üzerinde rehin kazanma niyetinde olan alacaklı, ayrıca motorlu taşıtlar sicilinde bir inceleme yapmaksızın, söz konusu motorlu taşıt üzerinde ilk sıradaki rehinli alacaklı olamayacağını öğrenebilecektir⁸⁴. Zira TİTRK m. 5/f.2 hükmü gereğince, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümleri uyarınca kurulan rehin hakkı, özel sicillerde daha önce kurulmuş, rehin hakları varsa, sıra itibarıyla de onlardan sonra gelir. Bu hüküm, taşınır rehinleri arasındaki sıra ilişkisini düzenleyen kıdeme itibar ilkesi ile de uyumludur⁸⁵.

Öte yandan, Yönetmeliğin anılan hükmüne karşın, motorlu taşıtlar ve iş makineleri, TİTRK m. 5/f.1-h bendinde üzerinde işbu kanuna göre rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklar arasında sayılmıştır. Bu hüküm, yukarıdaki açıklamalar karşısında soru işareti uyandırmakta ve çelişki yaratmaktadır. Öğretide, kanunlar hiyerarşisi gereğince TİTRK m. 5/f.1-h hükmünün yönetmelik hükmüne üstün gelmesi nedeniyle motorlu taşıtlar ve iş makinelerinin de teslimsiz taşınır rehnine konu olabileceği kabul edilmektedir⁸⁶.

Ayrıca, ticari işlemlerde taşınır rehni, işletmenin tümü üzerinde kurulduğunda, işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş, her tür taşınır varlık rehnedilmiş, sayılır (Tem.Yön. m. 19/f.1). Bu durumda, diğer kanunlarca bir sicile tescili gerekli olan taşınır varlıklar söz konusu ise, bu rehin ilgili sicillere bildirilir (TİTRK m. 5/f.2).

c. Sicilin Aleniyet İşlevi

Rehinli taşınır sicili, aleni bir sicildir (TİTRK m. 8/f.1; RTS Yön. m. 17/f.2). Bu özellik, sicilin kuruluş, amacından kaynaklanmaktadır; zira, teslimsiz rehin hakkı kurulması hedeflenmektedir. Bu durumda,

⁸⁴ GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 72.

⁸⁵ UYUMAZ, s. 57.

⁸⁶ HAZIROĞLU, s. 185.

rehin hakkının (sınırlı aynı hakkın) üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için, bu hakkın onlara tezahür etmesi gerekmektedir ki bu da tescil ile mümkün olacaktır. İlgisini ispat eden herkes, rehin verenin rehinli işlemleri ile Kanun uyarınca rehne konu edilebilecek taşınır varlıklar üzerindeki rehin hakları ve bu rehinlere ilişkin diğer hususları görmek amacıyla sicilden onaylı belge talebinde bulunabilir (RTS Yön. m. 26/f.1).

Bundan başka, Rehinli Taşınır Sicili merkezi mahiyettedir ve ülke çapında hüküm doğurur. Buna rağmen, RTS Yön. m. 17/f.2 hükmüne eklenen cümle uyarınca⁸⁷ “Kanuna göre Sicili incelemekle yükümlü olmaması veya Kanunun 3 üncü maddesinde sayılan rehin sözleşmesi taraf ehliyetine sahip olamaması sebepleriyle bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyeti korunur”. Buna göre, sicilin üçüncü kişilerin iyiniyetini bertaraf eden bir etkisi bulunmamaktadır⁸⁸. Sicil elektronik ortamda tutulur (TİTRK m.2/f.1-k; RTS Yön. m.7).

2. Tescil Talebi ve Tescilin Gerçekleştirilmesi

Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 22/f.1 uyarınca “*Kanuna göre rehin alacaklısı ve rehin veren sıfatına sahip kişiler veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri rehin sözleşmesinin tescil ve değişiklik talebinde birlikte bulunur.*” Dikkat edileceği üzere kanun hükmünde, “rehin sözleşmesinin” tescilinden bahsedilmektedir. Öğretide bundan yola çıkan bazı yazarlar, rehin sözleşmesinin tasarrufi etkisi olduğu kanaatindedirler⁸⁹. Kanaatimizce, rehin sözleşmesi borçlandırıcı bir işlemdir; bu sözleşmeden kaynaklanan rehin kurma borcunun yerine getirilmesi için tescil başvurusunda bulunmak ise tasarruf işlemidir. Bize göre, tescil talebi bir tasarruf işlemi olduğu için, sadece tasarruf yetkisi sahibi rehin verenin tek başına başvurusu yeterli sayılmalıdır⁹⁰.

⁸⁷ Resmi Gazete, T. 22/5/2018, S. 30428.

⁸⁸ ERGÜNE, Sempozyum, s. 123-124; GÖLE/AYDOĞAN, s. 39. Aksi yönde bkz. ANTALYA/ACAR, s. 53-54. Bkz. Yukarıda §3, II, C.

⁸⁹ Bkz. ANTALYA/ACAR, s. 46; ERGÜNE, Sempozyum, s. 122.

⁹⁰ *Antalya ve Acar'a göre taraflardan herhangi birinin başvuruda bulunması yeterlidir (ANTALYA/ACAR, s. 43). Aksi yönde bkz. ŞİT-İMAMOĞLU, s. 23; KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 158.*

Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 23/f.1 hükmü uyarınca, rehin sözleşmesinin tescil taleplerinde şu bilgi ve belgelerin rehinli taşınır siciline sunulması zorunludur: “a) *Rehin sözleşmesinin taraflarınca Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan yönetmeliklere göre hazırlanan ve imzalanan rehin sözleşmesinin bir sureti.* b) *Rehne konu edilecek taşınır varlıkları tanımlayıcı bilgi ve belgeler.* c) *Rehin sözleşmesinin tarafları veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin kimlik numarasını gösteren belgelerin aslı.* ç) *Temsil ve ilzama yetkili temsilcilerin yetkili olduklarını gösteren belgelerin aslı ya da noter onaylı örnekleri.”*

Sicil, rehin sözleşmesinin tescil edilmesi ile rehin sözleşmesine bir tescil numarası verir. Tescil edilen rehne ilişkin diğer her tür işlem bu tescil numarası üzerinden yürütülür (RTS Yön. m. 24). Tescil için aranan şartların eksik olması hâlinde ise, sicil yetkilisi (noter) tescil talebini reddedecektir (RTS Yön. m. 27).

Rehinli taşınır sicilinde, tescil işleminin gerçekleşmesi ile rehin sözleşmesi taraflarına verilmek üzere bir tescil belgesi düzenlenir. Bu belgede tescil numarası, tescil tarihi ve zamanı ile tescil işleminin gerçekleştirildiğine dair kayda yer verilir. Elektronik ortamda yapılan başvurular neticesinde de bir tescil belgesi düzenlenip güvenli elektronik imza ile imzalanarak kayıtlı elektronik posta ya da ıslak imzalı olarak posta aracılığıyla taraflara iletilir (RTS Yön. m. 25).

3. Tescilin Etkisi

Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesiyle kurulur (TİTRK m.4/f.1) ve aleniyet kazanır (TİTRK m.9/f.1; RTS Yön. m.17/f.2). Tescil yapılmadıkça hak kazanılmış, olmaz. Bu bakımdan tescil, kurucu etkiyi haizdir⁹¹. Aynı zamanda aleniyet kazanma anı da tescil anıdır⁹². Teslimsiz bir rehin hakkı söz konusu olduğuna göre, rehin alan malın doğrudan zilyetliğini kazanmaz; sadece rehin amacıyla dolaylı zilyet olur⁹³. Belirtmek gerekir ki, boşalan de-

⁹¹ Aynı yönde bkz. ARKAN, s. 55; GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 76 ve 89; UYUMAZ, s. 61; SİRMEN, Sempozyum, s. 32.

⁹² KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 163.

⁹³ Bu konuda rehin alanın sicil zilyetliğine sahip olduğu yönünde bkz. ANTALYA/ACAR, s. 55.

receye ilerleme hakkının doğması da sicile tescili gerektirir (TİTRK m. 10/f.2); diğer bir deyişle, tescil yapılmamışsa boşalan dereceye ilerleme hakkından da söz edilemez.

Öğretide, TİTRK m.9/f.1 hükmünün tescile yüklediği aleniyet işlevi nedeniyle, üçüncü kişilerin tescilden haberdar olmadıklarını ileri süremeyecekleri, iyiniyet iddiasına bulunamayacakları ileri sürülmekteydi⁹⁴. Ancak, 2018 yılında RTS Yön. m. 17/f.2 hükmüne eklenen cümle uyarınca, tescilin üçüncü kişilerdeki iyiniyeti ortadan kaldırmadığı düzenlenmiştir⁹⁵.

Rehinli taşınır sicili, resmi bir sicil olduğu için, doğruluğu yönünde kanuni bir karine mevcuttur; ancak bu karinenin aksi ispat edilebilir (TMK m.7). Yolsuz tescil hâlinde görünürde bir rehin hakkı tesis edilmiş olsa da, gerçekte böyle bir rehin hakkının kurulmadığı, tescilin yolsuz olduğu ispat edilebilecektir.

Belirtmek gerekir ki, taşınır malın maliki olmayan bir kimsenin söz konusu malı rehin vermesi ve rehinli taşınır siciline işbu rehnin tescil edilmesi hâlinde; aslında tasarruf yetkisi olmayan bir şahıs işlem yapmış olmasına rağmen, söz konusu tescil her durumda yolsuz olmaz. Zira, taşınır mal üzerinde emin sıfatıyla zilyetten aynî hak iktisap eden iyiniyetli kimselerin kazanımı korunacaktır (TMK m.988). Ancak, tasarruf yetkisindeki eksikliği gideren bu iyiniyet korumasından yararlanmak için gerekli koşulların oluşmaması hâlinde, söz konusu tescil yolsuz olur; rehin hakkı gerçekte kurulmamıştır.

Şayet yolsuz olarak rehinli taşınır siciline tescil edilen bir rehin hakkına güvenerek işlem yapan iyiniyetli bir üçüncü kişi olursa; bu kişinin iyiniyeti, yolsuz tescile olan güveni korunmayacaktır. Zira rehinli taşınır siciline ilişkin olarak Ticari İşlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda, TMK m. 1023 benzeri bir iyiniyet koruması ihdas edilmemiştir⁹⁶.

⁹⁴ GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 96; ANTALYA/ACAR, s. 55.

⁹⁵ Bu hüküm uyarınca; “*Kanuna göre Sicili incelemekle yükümlü olmaması veya Kanunun 3 üncü maddesinde sayılan rehin sözleşmesi taraf ehliyetine sahip olamaması sebepleriyle bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyeti korunur.*” (Resmi Gazete, T. 22/5/2018, S. 30428.)

⁹⁶ GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 91.

Bundan başka, şayet bir taşınırın kendine ait özel sicili varsa ve işbu taşınır üzerinde rehin tesisinin bu özel sicile kaydı zorunluysa, bu hâlde, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin verilmesi söz konusu olmayacaktır (TİTRK m.8/f.3). Öte yandan, kanun koyucu mevzuatı gereği özel sicillerine kaydı gereken, fakat bu Kanun kapsamında kurulmayan işbu rehinlerin de Rehinli Taşınır Sicili'ne bildirilmesi gerektiğini öngörmüştür (TİTRK m. 5/f.8).

Ayrıca, işletmenin bir bütün hâlinde rehni söz konusu olduğunda rehnedilen varlıklar üzerinde kurulan hakkın diğer kanunlarca bir sicile tescilinin gerekmesi hâlinde rehnin ilgili sicillere de bildirilmesi gerekmektedir (TİTRK m. 5/f.2). Hiç şüphesiz, siciller arası işbirliğinin sağlıklı şekilde sağlanabilmesi, üçüncü kişilerin haklarının korunabilmesi açısından önem taşımaktadır⁹⁷.

4. Rehin Tesisi Sonrasında Taraf Değişikliği

Rehin hakkının varlığı, rehin verenin taşınır üzerindeki ve rehin alanın da alacak üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlamaz. Rehin verenin taşınırı ve rehin alacaklısının da alacağını üçüncü kişiye devretmesi mümkündür⁹⁸.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 12/f.6 hükmü uyarınca *“Rehin veren, rehinli taşınır varlığın devri ile alacağın devrini Sicile tescil ettirmekle yükümlüdür.”* Bu hükmün amacı, zilyetliğin devri olmaksızın teslimsiz bir rehin hakkı kurulması nedeniyle, taşınırın kimin uhdesinde olduğunun anlaşılmasını veya alacak hakkı sahibinin kim olduğunun tespit edilebilmesini sağlamaktır⁹⁹. Bu nedenle, tescil zorunluluğu alacağın devri ya da taşınır mülkiyetinin devrinin geçerlilik şartı olarak değil, sadece bu devirlerin tespitindeki güçlüğü giderilmesi amacıyla getirilmiştir.

Rehin sözleşmesinin taraflarını düzenleyen hüküm esasen rehin ilişkisinin kurulduğu anda tarafların sıfatını belirlemeye yöneliktir. Rehnin tescil edilmesinden sonrasını kapsamaz.

⁹⁷ GÖLE/AYDOĞAN, s. 20.

⁹⁸ ŞİT-İMAMOĞLU, s. 20; AYTAÇ, s. 111.

⁹⁹ ANTALYA/ACAR, s. 33 vd.

5. Rehin Tesisi Sonrasında Değişiklik

Bazı hususlarda rehin sözleşmesinde değişiklik yapılması mümkündür. Tescil edilen bir rehin sözleşmesinde tek bir rehin alacaklısı varsa borç miktarı, güvence miktarı ve sözleşme süresinde değişiklik yapılması ve bunun aynı tescil numarasıyla tescil edilmesi mümkündür. Bunun yanında, tescil edilen bir rehin sözleşmesinde yer alan şu hususlar da aynı tescil numarası ile tescil edilerek değiştirilebilir; a) Rehinli taşınır varlığın başka bir varlığın gösterilmesi suretiyle değiştirilmesi, b) Birden fazla rehinli taşınır varlığın bulunması hâlinde bunlardan bazılarının rehin kapsamından çıkarılması, c) Borç miktarının azaltılması, ç) Güvence miktarının azaltılması (RTS Yön. m. 28/f.1-2). Buna karşın, rehinle güvence altına alınan borç miktarı veya güvence miktarı, diğer alacaklılar aleyhine arttırılacaksa, artırım miktarı kadar yeni sözleşme hazırlanarak tescil edilmesi gerektiği, Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği'nde ifade edilmiştir (RTS Yön. m. 28/f. 5-6). Bundan çıkan sonuç, bu yeni sözleşmelerin yeni birer tescil numarası alacağı yönündedir¹⁰⁰.

Belirtmek gerekir ki, aynı taşınır varlıkların birden fazla rehin alacaklısına rehin gösterilmesi hâlinde, bir rehin alacaklısı lehine varlıklarda azaltılma yapılması durumunda bu değişiklik diğer rehin alacaklıların rehinli taşınır varlıkları kapsamında değişiklik meydana getirmez (RTS Yön. m. 28/f.3). Bu düzenleme, hukukun genel ilkelerinden biri olan üçüncü kişi aleyhine işlem yapma yasağına uygundur.

Öte yandan, rehin sözleşmesinde kendinden sonra gelen rehinli alacaklılar aleyhine herhangi bir değişiklik yapılamaz (RTS Yön. m. 28/f.4). Bu düzenleme ise, rehin hakkında belirlilik ilkesine uygun düşmektedir.

Tescilde izlenecek usule gelince; rehin sözleşmesinin değişikliğinin tescilinde, tescil işlemlerinde izlenen usul aynen uygulanır. Sicil, rehin sözleşmesi değişikliğinde ilave bilgiler istemeye yetkilidir (RTS Yön. m. 28/f.7). Nitekim Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 22/f.1 hükmünde, rehin sözleşmesinin tescil ve değişiklik talebini, rehin alacaklısı ve rehin veren sıfatına sahip kişiler veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin birlikte yapmaları gerektiği düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye rağmen, kanaatimizce, tıpkı rehnin tescilinde ol-

¹⁰⁰ GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 83.

duğu gibi, mevcut rehinde değişiklik yapılması hususunda da, rehin hakkı üzerinde tasarruf yetkisi sahibi olan rehin alacaklısının tek başına talepte bulunmasının kabul edilmesi gerekir.

II. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Türleri

Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 24 uyarınca ticari işlemlerde taşınır rehni ilerleme sistemi veya sabit derece sistemi ile kurulabilir. Aşağıda bu sistemler ele alınacaktır.

A. İlerleme Sistemi

Bu sistem uyarınca, bir taşınır mal üzerinde rehin hakkı tesis edildiğinde, söz konusu rehin için taşınırın tüm değeri güvence teşkil eder. Aynı taşınır üzerinde birden fazla rehin kurulmak istendiğinde ise kідeme itibar edilir; diğer bir deyişle, tarih sırasına göre önce kurulan rehin sonra kurulandan üstün tutulur, öncelikli sayılır¹⁰¹. Rehin paraya çevrildiğinde, elde edilen paradan eski tarihli rehin önce ödenir, yeni tarihliye sonra ödenir¹⁰². Tarih sırasına dayanan bu sıralama kuralı (*Alterprioritätsprinzip*), ilke olarak, tüm sınırlı aynî haklar arasında uygulama alanı bulur¹⁰³.

O hâlde, ilerleme sisteminde sicile tescil anı dikkate alınır ve öncelik sırası, tescil anına göre belirlenir. Bu sistem uyarınca, paraya çevirme anında; rehnin tesis tarihi sırasına bakılarak, ilk sıradaki alacaklıya en önce ve alacağının tamamı tutarında ödeme yapılır¹⁰⁴. Rehinli taşınır varlığın tamamı, öncelik hakkına sahip rehin hakkına güvence teşkil eder (TİTRK m.11/f.1; Tem.Yön. m.25/f.1-4).

¹⁰¹ DAVRAN, s. 92; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2554; ESENER/GÜVEN, s. 555-556; ERTAŞ, Tescilli, s. 1159; FOËX, CR-CC Art. 886, N. 13; STEINAUER, N. 3172 vd.

¹⁰² TEKİNAY, s. 140; AYBAY/HATEMİ, §41, N.25; ERTAŞ, Tescilli, s. 1161.

¹⁰³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 2709; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 630; ANTALYA/ACAR, s. 108; NOMER/ERGÜNE, N. 521; DURAL, s. 120.

¹⁰⁴ EREL, Şafak N.: Gayrimenkul Rehninde Sıra, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1974, s. 18.

Her ne kadar ilerleme sisteminde “derece” söz konusu olmasa da Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 25 hükmünde boşalan dereceye ilerleme hakkından bahsetmiştir. Burada kastedilen, elbette ki, boşalan rehin sırasına ilerlemektir. Buna göre, tarih sırası öncelikli rehin terkin edildiğinde, sabit dereceler söz konusu olmadığından, mevcut rehinler tarih sırasına göre yeniden sıralanmış olur. Yani, boşalan sıra sonraki tarihli rehin tarafından doldurulmuş (sonraki rehin boşalan sıraya ilerlemiş) olur. Bu kendiliğinden gerçekleşen bir ilerlemedir (Tem.Yön. m.25/f.5).

Özetle, ilerleme sistemi, boşalan dereceden ilerleme hakkı verir. Rehin haklarından birisi ortadan kalktığında, sonra gelen dereceler kendiliğinden birer sıra ileri kayarlar. Malik, yok olan rehin hakkının yerine yenisini tek başına koyamaz¹⁰⁵. Örnek verecek olursak, 2015, 2016 ve 2017 tarihlerinde kurulan üç ayrı rehin söz konusu ise, ilerleme sisteminde bunlar tarih sırasına göre sıralanacaklardır. 2015 tarihli rehin birinci sırada, 2016 tarihli rehin ikinci sırada ve 2017 tarihli rehin ise üçüncü sırada yer alacaktır. Ancak, 2015 tarihli rehin terkin edilirse, kendiliğinden geriye kalan rehinler birer sıra ilerleyerek 2016 tarihli rehin birinci sıraya, 2017 tarihli rehin ise ikinci sıraya yerleşecektir.

Belirtmek gerekir ki, boşalan sıraya ilerleme hakkı veren sözleşmeler yapılabilir. Bu sözleşmelerin geçerli olarak akdedilebilmeleri için önceki sırada bulunan rehin alacaklılarının muvafakati¹⁰⁶ ile işbu sözleşmenin rehin sözleşmesinin tâbi olduğu şekil şartlarına riayet edilerek akdedilmiş olması ve sicile tescil edilmesi gereklidir (TİTRK m.10/f.2; Tem.Yön. m.25/f.6-7).

Derece sistemine göre rehin kurulması rehin sözleşmesinde kararlaştırılmamış ise, aslolan ilerleme sistemidir (TİTRK m.11/f.1).

¹⁰⁵ DAVRAN, s. 35.

¹⁰⁶ ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2741.

B. Sabit Derece Sistemi

1. Genel Olarak

Taşınmaz rehninde uygulama alanı bulan sabit dereceler sistemi (TMK m. 870 vd.), tarafların bu konuda anlaşması koşuluyla, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında kurulacak olan taşınır rehni bakımından da uygulama alanı bulabilir (TİTRK m.11/f.1).

Bu sistemin iki ana özelliği bulunmaktadır: Sıra sabitliği ve derece miktarının sabitliğidir. Sıranın sabit olması, boşalan dereceye sonraki derecedeki rehin hakkının kendiliğinden ilerlememesi, o derecenin boş kalması anlamına gelir. Malın maliki, sonradan boş dereceye başka bir rehin hakkı tesis edebilir¹⁰⁷. Bu durumda, tarih sırasına göre değil, derece sırasına göre rehinler sıralanır (Tem.Yön. m.26/f.2).

Sabit dereceler sisteminde, taşınmazın değeri, farazi olarak bölümlere ayrılmıştır. Dereceler hem rehnin sırasını hem de güvencenin üst sınırını belirler¹⁰⁸.

Derecede yer alan miktarın sabit olması ise, rehin hakkının sağladığı güvencenin, yer aldığı dereceye ait miktarla sınırlı olmasını ifade eder. Her dereceye ait güvence miktarı sabittir. Malikin boşalan derecede sonradan rehin tesis etmesi mümkün ise de, bu hakkını kullanırken sonraki derecedeki rehin alacaklılarına, onların muvafakati olmaksızın yük getirmesi, yani tek taraflı olarak onların aleyhine, söz konusu derecenin miktarını aşan rehin tesis etmesi mümkün değildir¹⁰⁹. Buna karşın malik, boş derecenin sağladığı güvence miktarına riayet etmek koşuluyla, bu derecede başka bir rehin hakkı tesis edebilir.

Bu sistemin sağladığı avantaj, malikin boş derece bırakarak rehin tesis edebilmesi ve sonradan boş dereceyi teminat için kullanarak yeni krediler elde edebilmesidir¹¹⁰. Bu sayede malın maliki, örneğin bir

¹⁰⁷ SELİÇİ, s. 439; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2555; ACAR, N.104; NOMER/ERGÜNE, N. 624.

¹⁰⁸ EREL, Sıra, s. 26; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 991 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3264-3265; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 769 vd.; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 352; SİRMEN, Eşya, s. 592 vd.; NOMER/ERGÜNE, N. 622; DURAL, s. 137; BERKİ, s. 140.

¹⁰⁹ NOMER/ERGÜNE, N. 625; DURAL, s. 138; SİRMEN, Eşya, s. 592 vd.

¹¹⁰ ALTAY/ESKİOCAK, s. 36.

bankadan kredi almak ve bunun karşılığında birinci dereceden rehin vermeyi öngörüyorsa, birinci dereceyi boş bırakarak ikinci ve üçüncü dereceden rehin hakkı tesis edebilir (Tem.Yön. m.26/f.3).

Böylelikle rehin veren, taşınır malın toplam değerini itibari değerlere ayırarak düşünsel olarak bölmek suretiyle, işbu değeri kısımlara bölüp dereceler oluşturur ve rehin hakkını alacaklı lehine üzerinde anlaştıkları derecede tesis edebilir (Tem.Yön. m.26/f.1).

2. Boşalan Dereceye İlerleme Hakkı

Belirtmek gerekir ki, ilerleme sisteminin aksine, sabit derece sistemi şeklinde kurulan taşınır rehinde, farklı sıralarda kurulmuş bulunan rehin haklarından birinin terkin edilmiş olması, sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına doğrudan boşalan dereceye geçme hakkı vermez¹¹¹. Diğer bir deyişle, ön sıralardaki rehin haklarında meydana gelen değişiklikler, sonraki sırada yer alan rehin haklarında herhangi bir değişme meydana getirmez¹¹². Ancak, terkin edilen rehin hakkı yerine, boşalan derecenin itibari değerine riayet edilmek kaydıyla, yeni bir rehin hakkı kurulabilir (Tem.Yön. m.26/f.4-5).

Elbette ki, boşalan dereceye ilerlemeyi talep hakkı veren sözleşmeler yapılabilir. Söz konusu bu sözleşmenin geçerli olabilmesi için, rehin sözleşmesinin şekil şartlarına riayet edilerek yapılması ve sicile tescil edilmesi gereklidir (TİTRK m.10/f.2; Tem.Yön. m.26/f.6-7). Hatırlatmak gerekir ki, taşınmaz rehni söz konusu olduğunda boş dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliği tapu siciline “tescil” edilmesine bağlı değildir; kaldı ki, tapu siciline “tescil” edilmesi de mümkün değildir. Geçerli olarak kurulan boş dereceye ilerleme sözleşmesinin etkisinin kuvvetlendirilerek taşınmazın sonraki maliklerine karşı da ileri sürülebilmesi için tapuya “şerh” edilmesi gereklidir (TMK m. 871/f.3). Şerh, sözleşmenin geçerliliği için değil, şahsi hakkın etkisini kuvvetlendirmek için gereklidir.

¹¹¹ GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 998; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3266; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 772; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 352; NOMER/ERGÜNE, N. 626; ALTAY/ESKİOCAK, s. 36; DURAL, s. 138; BERKİ, s. 140; RIEMER, §20, N. 24.

¹¹² TEKİNAY, s. 90.

Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 23/f.4 uyarınca, boşalan dereceye geçme hakkının sicile tescil edilmesi taleplerinde aşağıdaki bilgilerin Sicile sunulması zorunludur: a) Tescil numarası, b) İlerleme sisteminin kabul edilmesi hâlinde, aynı taşınır varlık üzerinde rehin hakkına sahip önceki sırada bulunan diğer rehin alacaklılarının muvafakatini gösteren belgeler, c) Rehin alacaklısı ve rehin veren veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin kimlik numarasını gösteren belgelerin aslı, ç) Temsil ve ilzama yetkili temsilcilerin yetkili olduklarını gösteren belgelerin aslı ya da noter onaylı örnekleri.

Boşalan dereceye ilerlemeyi talep hakkı veren sözleşmeler, bir üst dereceye ya da belirli bir dereceye ilerleme tarzında olabileceği gibi, üstte boşalan herhangi bir dereceye “atlama” (sıçrama) tarzında da olabilir. Şüphe hâlinde atlama tarzında olduğu kabul edilir¹¹³.

Hatırlatmak gerekir ki, boşalan dereceye ilerleme sözleşmeleri, kendiliğinden ilerleme hakkı vermez; ilerleme için gereğinin yapılmasını talep hakkı verir¹¹⁴. Bu bakımdan, söz konusu bu sözleşme, borçlandırıcı etkili bir sözleşmedir¹¹⁵. Kanaatimizce, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca kurulan rehinler arasında boşalan dereceye ilerleme sözleşmesinin tescil edilmesi, taşınmaz rehninde boşalan dereceye ilerleme sözleşmesinin tapu siciline şerh edilmesiyle aynı etkiyi doğurur ve şahsi hakkın etkisini kuvvetlendirerek sonradan aynı hak elde eden üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilmesini sağlar¹¹⁶.

3. Teminat Miktarı

Sabit dereceler sisteminin benimsenmesi hâlinde, rehin hakkının oluşturduğu güvence dereceye ait itibari değerle sınırlanmış olmaktadır. Rehin alacaklısı, alacağını taşınırın satışıyla elde edilecek değer in tamamından tatmin edemeyecek, o dereceye denk gelen miktar ile sınırlı olarak para alabilecektir. Örneğin, teminat altına alınan alacak, faiz ve takip giderleri ile birlikte belirli bir miktara ulaşmış olsa bile, rehin alacaklısının elde edeceği tutar, dereceye ait itibari değer in üstüne geçemez.

¹¹³ SELİÇİ, s. 438; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2563-2564; ACAR, N.112.

¹¹⁴ SELİÇİ, s. 438 vd.; DAVRAN, s. 37; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2566; DURAL, s. 139.

¹¹⁵ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3297; SİRMEN, Eşya, s. 597.

¹¹⁶ Karşıt görüş için bkz. GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 77-78.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca, anapara (kati borç) rehni kurulabileceği gibi, üst sınır (limit) rehni de kurulabilir¹¹⁷. İlk hâlde anapara rehninin teminat altına aldığı miktar, alacağın tamamı, faizler ve takip masraflarının tamamıdır; oysa ki ikinci ihtimalde, yani üst sınır rehninde, rehin sözleşmesi akdedilirken borcun miktarının tam olarak bilinmemesi nedeniyle belirlenen limit, rehnin teminat altına aldığı miktarın üst sınırını teşkil eder.

4. Türk Medeni Kanununa Yapılan Atıf

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m.10/f.1 hükmü uyarınca "(...) *Rehin. sırada kendisinden önce gelecek olanın miktarının tescilde belirtilmesi kaydıyla ikinci veya daha sonraki derecede de kurulabilir. Bu hâlde 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 871 ila 876 ncı maddelerinin bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri kıyasen uygulanır.*" Kaldı ki, TİTRK m. 18 hükmünde de bu yönde bir değişiklik yapılmak suretiyle, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda hüküm bulunmayan hâllerde Türk Medeni Kanunu'nun "taşınmaz rehnine" ilişkin hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir¹¹⁸.

O hâlde, aynı taşınır mal üzerinde birden fazla rehnin sabit derece sistemine göre kurulması hâlinde, Türk Medeni Kanunu m.871-876 hükümleri kıyasen uygulama alanı bulacaktır.

a) Türk Medeni Kanunu m. 871 hükmü uyarınca "(f.1) *Aynı taşınmaz üzerinde farklı sıralarda kurulmuş bulunan rehin haklarından birinin terkin edilmiş olması, sonraki sırada yer alan rehinli alacaklıya boşalan dereceye geçme hakkı vermez. (f.2) Terkin edilen rehin hakkı yerine yeni bir rehin hakkı kurulabilir. (f.3) Sonraki sırada yer alan rehinli alacaklılara boşalan dereceye geçme hakkı veren sözleşmelerin geçerliliği, resmî şekilde yapılmalarına; aynî etki sağlamaları, tapu kütüğüne şerh verilmelerine bağlıdır.*"

¹¹⁷ KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 98 vd.

¹¹⁸ TİTRK m. 18 hükmünün eski hâli "*Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun taşınır rehnine ilişkin hükümleri uygulanır*" şeklinde idi. Rehinli Taşınır Sicili'nin işleyişi ve idaresi bakımından Tapu Sicili ile paralellikler olması nedeniyle bu atıf hükmü öğretide eleştirilmekteydi (bkz. ESENER/GÜVEN, s. 578; ACAR, N. 281).

Yukarıda vardığımız sonuçlar ile bağlantılı olarak, Türk Medeni Kanunu m.871 hükmünün kıyasen uygulanmasında da görüldüğü üzere, sabit derece sisteminde dereceler sabittir; boş dereceye ya da dereceler arasında kendiliğinden ilerlenemez. Sonradan malın maliki, boş derecede, derecenin kotasını aşmamak kaydıyla başka rehin hakkı tesis edebilir.

b) Türk Medeni Kanunu m. 872 hükmü uyarınca “*Sonraki sıralarda kurulmuş bir rehin hakkından önce gelen bir rehin mevcut değilse veya borçlu önceki bir rehin senedi üzerinde tasarruf etmemişse ya da önceki sırada bulunan rehinli alacak, o derece için tescilde belirtilen miktardan az ise; taşınmazın paraya çevrilmesinde satış bedeli, boş derece hesaba katılmaksızın sonraki alacaklılara sıralarına göre dağıtılır.*”

Bu hükümden anlaşılması gereken şudur: Rehin konusu malın paraya çevrilmesinden elde edilecek gelirin dağıtılmasında, boş derece hesaba katılmaz, sonraki alacaklılara sıralarına göre dağıtım yapılır. Diğer bir deyişle, icrada sıra cetveline göre dağıtım yapılırken, boş dereceye pay ayrılmaz, o derece boş olduğu için dağıtım sonraki sıradaki alacaklıya geçilerek sıraya göre devam eder.

c) Türk Medeni Kanunu m. 873 hükmü uyarınca “(f.1) *Borç ödenmezse alacaklı, alacağını rehinli taşınmazın satış bedelinden elde etme hakkına sahiptir. (f.2) Borcun ödenmemesi hâlinde rehinli taşınmazın mülkiyetinin alacaklıya geçeceğine ilişkin sözleşme hükmü geçersizdir. (f.3) Aynı alacak için birden çok taşınmazın rehnedilmiş olması hâlinde, rehnin paraya çevrilmesi istemi, taşınmazların tamamı hakkında yapılır. Bununla birlikte, icra dairesi onlardan ancak gerektiği kadarını paraya çevirir.*”

Bu hükmün kıyasen uygulanmasından anlaşılması gereken şudur: Borç ödenmezse alacaklı rehinli malı paraya çevirterek, elde edilen satış bedelinden alacağını tatmin etme yoluna gidebilir. Zaten rehnin amacı budur.

Bunun dışında, *lex commissoria* yasağı söz konusudur: Borcun ödenmemesi hâlinde rehinli malın mülkiyetinin alacaklıya geçeceğine dair yapılan anlaşmalar hükümsüzdür¹¹⁹. Aynı yasak teslim şartlı taşı-

¹¹⁹ Bu yasağın ölçülülük ilkesine uygun olarak kaldırılması gerektiği görüşünde olan Şit-İmamoğlu, rehin alacağının rehin konusu malın değerinden az olmaması

nır rehni bakımından Türk Medeni Kanunu m.949 hükmünde de kabul edilmiştir¹²⁰. Ancak, belirtmek gerekir ki, bir sözleşmenin *lex commissoria* yasağı nedeniyle hükümsüz sayılması için, borç ödenmediği takdirde malın mülkiyetinin alacaklıya geçeceğine ilişkin anlaşmanın borç muaccel olmadan önce yapılmış olması gerekir; zira borcun muaccel olmasından sonra yapılan bu yöndeki anlaşma geçerlidir¹²¹. Bu konuyla ilgili olarak TİTRK m. 14/f.1, a hükmünün ele alınması gereklidir. Söz konusu hüküm uyarınca, rehin konusu bir taşınır eşya ise, birinci derece alacaklının¹²² işbu eşyanın mülkiyetini talep etme hakkı bulunmaktadır¹²³. Kanundan doğan bu aynî talep, *lex commissoria* yasağının kanuni bir istisnasıdır¹²⁴.

Son olarak, bir alacak için birden çok taşınır rehnedilmiş ise, rehinin paraya çevrilmesi istemi bunların tamamı hakkında yapılacak, icra dairesi takdir yetkisini kullanarak taşınırıların gerektiği kadarını paraya çevirecektir.

ve bunlar arasında ciddi bir değer farkı olmaması halinde *lex commissoria* yasağının uygulanmaması gerektiğini ileri sürmektedir (ŞİT-İMAMOĞLU, s. 48).

¹²⁰ Bkz. HELVACI, İlhan: Türk Medeni Kanunu'na Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı, Alfa, İstanbul 1997, s. 67 vd.; TEKİNAY, s. 140; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 462; SİRMEN, Eşya, s. 662-663; AYBAY/HATEMİ, §41, N.26; BERKİ, s. 160; MAKARACI-BAŞAK, s. 275.

¹²¹ HELVACI, s. 100 vd.; MAKARACI-BAŞAK, s. 279; ACAR, N.189, 191-192; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3684; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 847; GÜRİSOY/EREN/CANSEL, s. 1020-1021; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 462; SİRMEN, Eşya, s. 663; SİRMEN, Alacak, s. 87; CANSEL, s. 191 vd.; AYANOĞLU-MORALI, Ahu: "Mülkiyet Hakkının Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, GSÜ, İstanbul 2006, s. 223; BGE 49 III 451.

¹²² Öğretide *Gümüş*'e göre, her ne kadar TİTRK m. 14/f.1, a lafzı, derece sistemi üzerinden kaleme alınmışsa da, taraflar ilerleme sisteminin kararlaştırıldığı durumlarda da mülkiyetin devrini talep edebilir (GÜMÜŞ, Mustafa Alper: 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 205).

¹²³ Bu hükmün eleştirisi için bkz. GÖLE/AYDOĞAN, s. 45 vd.

¹²⁴ GÜMÜŞ, Sempozyum, s. 204-205; HAMAMCIOĞLU, Esra/KARAMANLIOĞLU, Argun: "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İlişkin Bazı Tespitler", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 2, Ocak 2017, s. 131.

d) Türk Medeni Kanunu m. 874 hükmü uyarınca “(f.1) *Rehinli taşınmazın satış bedeli, alacaklılar arasında sıralarına göre dağıtılır. (f.2) Aynı sırada olan alacaklılar arasında o sıraya düşen satış bedeli alacakları oranında dağıtılır.*”

Buna göre, rehinli taşınmazın satışından elde edilecek bedel, alacaklılar arasında sıralarına göre dağıtılır. Aynı sırada olan alacaklılar arasında o sıraya düşen satış bedeli; alacakları oranında (garameten) dağıtılır. Aksine sözleşme mümkündür.

e) Türk Medeni Kanunu m. 875 hükmü uyarınca “*Taşınmaz rehni- nin alacaklıya sağladığı güvencenin kapsamına şunlar girer: 1. Anapara, 2. Takip giderleri ve gecikme faizi, 3. İflâsın açıldığı veya reh- nin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıl- lık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faiz. Daha önce belirlenmiş olan faiz oranı, sonradan gelen alacaklıların zararına olarak artırı- lamaz. 4. Zorunlu masrafların güvencesi*”

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m.4/f.6, b hükmü uyarınca rehin sözleşmesinde rehin miktarının para cinsinin de gösterilmesi sözleşmenin zorunlu unsuru olarak kabul edildiğine göre; anapara ile kastedilenin sadece Türk Lirası değil, yabancı para veya yabancı para- ya endekli Türk lirası olabileceği kabul edilmelidir. Her ne kadar be- lirlilik ilkesinin sınırlarını zorlasa da¹²⁵, taşınmaz rehninde de kabul edilen bu husus, kanun koyucunun arzusu uyarınca, ticari işlerde taşı- nır rehninde de kabul edilmiştir¹²⁶.

Takip giderleri ile kastedilen; kıymet takdiri, bilirkşi, keşif gibi takip giderleri ile icra başvurma harcı, karar harcı, ilam harcı, resmi tahsil harcı gibi harçlardır. Hatırlatmak gerekirse, cezaevi harcı kanu- nen alacaklıya yüklenmiştir; bu yüzden ipotek satım bedelinden alı- namaz.

¹²⁵ Eleştiriler için bkz. KUNTALP, Erden, “Yabancı Para Üzerinden Taşınmaz Rehni”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan, İstanbul 1995, s. 293-316; SİRMEN, Lale, “Yeni Türk Medeni Kanununda Yabancı Para Üzerinden Rehni hakkı Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler”, AÜHFD, Cilt 52, Sayı 1, Ankara 2003, s. 1-12; ÜNLÜTEPE, Mustafa, “İpoteğin Alacak Bakımından Kapsamı”, TBB Dergisi, Sayı 102, Ankara 2012, s. 173-218.

¹²⁶ KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 100 vd.

İflâsın açıldığı veya rehnin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık temerrüt faizi ile son vadeden başlayarak işleyen temerrüt faizi de güvencenin kapsamındadır. Buna karşın, kapital faizinin talep edilebilmesi için bunun rehin sözleşmesine yazılmış olması gerekir. Zira alttaki derecedeki rehin alacaklısı bunu silden görebilmelidir.

Zorunlu masraflar ile kastedilen taşınırın değerini artıran ya da koruyan bakım onarım masrafları ve sigorta primleridir.

f) Türk Medeni Kanunu m. 876 hükmü uyarınca *“Alacaklı, rehinli taşınmazın korunması için zorunlu masraf yapmışsa ve özellikle malikin borçlu olduğu sigorta primlerini ödemişse, bundan doğan alacakları tescile gerek olmaksızın aynen rehinli alacağı gibi güvenceden yararlanır.”*

Burada söz konusu olan, teminat altına alınan alacağın, ayrıca bir tescil işlemine gerek olmaksızın kanun gereği genişlemesidir. Aynı veya yeni bir rehin söz konusu değildir¹²⁷.

III. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi ve Sonuçları

A. Rehin Hakkının Sona Ermesi

Rehin hakkı, asıl alacağa bağlı fer'i bir haktır¹²⁸. Bu nedenle, asıl alacağın hangi sebeple olursa olsun sona ermesi hâlinde rehin hakkı da kendiliğinden sona erecektir. Nitekim Türk Borçlar Kanunu m.131/f.1 hükmü uyarınca *“Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı hak ve borçlar da sona ermiş olur.”*

¹²⁷ ANTALYA/ACAR, s. 120; TEKİNAY, Selahattin Sulhi: Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Aynî Haklar, Eşya Hukuku II/3, Filiz, İstanbul 1994, s. 135; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3367; DURAL, s. 140.

¹²⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3606; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 836; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 442 ve 464; GÜRSOY/EREN/CANSEL, s. 1095; SİRMEN, Eşya, s. 654; FEYZİOĞLU/DOĞANAY/AYBAY, s. 227; CANSEL, s. 27; DAVRAN, s. 79; AYBAY/HATEMİ, §41, N.2; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2723; ESENER/GÜVEN, s. 549; WIELAND, s. 701; FOËX, Gage mobilier, N. 599 vd.; FOËX, CR-CC Art. 884, N. 39; STEINAUER, N. 3076.

O hâlde, kural olarak, alacağı sona erdiren durumlar rehni de kendiliğinden sona erdirmiş olur. Buna göre, borcun ifası, takas, kusursuz ifa imkânsızlığı, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, ibra, yenileme vb. hem alacağı hem de rehni sona erdirecektir¹²⁹. Belirtmek gerekir ki, alacağın zamanaşımına uğraması alacağı sona erdirmez, sadece borçluya zamanaşımı def'inden faydalanma imkânı sağlar. Bu nedenle, alacağın zamanaşımına uğramış olması rehin hakkını sona erdirmez; alacaklı rehni paraya çevirtebilir¹³⁰.

Bundan başka, rehin hakkının bir aynî hak olması nedeniyle, haktan feragat ya da taşınırın yok olması ile de rehin hakkı sona erecektir¹³¹. Ayrıca, süreli rehin kurulması hâlinde işbu sürenin sona ermesi de rehin hakkını kendiliğinden sona erdirir (Tem.Yön. m. 21-22)¹³².

Alacağın devri hâlinde, rehin hakkı kendiliğinden yeni alacaklıya geçer. Tescilin yapılmamış olması, devrin geçerliliğini etkilemez. Buna karşılık borcun dış üstlenilmesi hâlinde, borçlu olmayan rehin veren üstlenmeye rıza göstermez ise, rehin hakkı sona erer (TBK m. 198/f.2) Ancak, rehin verenin borçlunun kendisi olması hâlinde, onun borcun nakline rıza gösterip göstermediğine bakılmaksızın rehin hakkı varlığını sürdürür¹³³.

Son olarak, rehnin paraya çevrilmesi hâlinde de rehin hakkı sona erecektir¹³⁴.

¹²⁹ ACAR, N.483 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3700; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 849; GÜRİSOY/EREN/CANSEL, s. 1111 vd.; SİRMEN, Eşya, s. 666 vd.; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2806 vd.; ESENER/ GÜVEN, s. 563-564; NOMER/ERGÜNE, N. 821; STEINAUER, N. 3161; SİRMEN, Sempozyum, s. 38.

¹³⁰ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3610; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2725; ACAR, N.488-489; ESENER/GÜVEN, s. 563; STEINAUER, N. 3161a.

¹³¹ Bkz. ACAR, N.497 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, N. 3701 vd.; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 849; GÜRİSOY/EREN/CANSEL, s. 1112; SİRMEN, Eşya, s. 666 vd.; ERTAŞ, Eşya Hukuku, N. 2806 vd.; ESENER/GÜVEN, s. 563-564; NOMER/ERGÜNE, N. 822-823; STEINAUER, N. 3163b.

¹³² SİRMEN, Eşya, s. 666 vd.; MAKARACI-BAŞAK, s. 391-393. Ayrıca bkz. GÜMÜŞ, Sempozyum, s. 202.

¹³³ Bkz. KAHRAMAN, Zafer: Karşılaştırmalı Hukukta Borcun Dış Üstlenilmesi (Borcun Nakli), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 280 vd.; STEINAUER, N. 3176.

¹³⁴ MAKARACI-BAŞAK, s. 391.

B. Sicil Kaydının Terkini

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 15/f.1 hükmü uyarınca, alacağın son bulması hâlinde yabancı hukuka tabi rehin alacaklısının otuz, Türk hukukuna tabi rehin alacaklısının ise on beş işgünü içinde terkin talebinde bulunması¹³⁵; Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 15/f.3 hükmü uyarınca ise, rehin alacaklısının süresi içinde başvuruda bulunmaması hâlinde, borcunu ödeyen ve bunu belgeleyen borçlunun rehnin terkinini sicilden talep edebileceği düzenlenmiştir. Hükümden anlaşıldığı üzere, borçluya tanınan bu imkân yalnızca borcun ifa ile sona ermesi hâline özgüdür. Rehnin diğer nedenlerle sona ermesi hâlinde, borçlunun rehnin sicilden terkinini talep etmesi mümkün olmaz; mahkemeye başvurması ve bu yönde bir karar alması gerekir (RTS Yön. m.9/g).

Alacak hakkı, yani teminat altına alınan borç hangi nedenle olursa olsun sona ermişse, artık rehnin de sicilden silinmesi yani terkinini gerekir. Bu durumda sicilden terkin açıklayıcıdır; zira fer'i bir hak olan rehin hakkı, zaten asıl borç ile birlikte sona ermiştir¹³⁶. Şu hâlde, terkin için talepte bulunması gereken kişi, hak sahibi olan rehin alacaklısı veya onu temsil ve ilzama yetkili temsilcisidir (RTS Yön. m.22/f.2, m. 29/f.1, a). Borcun son bulduğunu tevsik eden bir mahkeme kararı söz konusu ise, işbu karara dayanarak rehin verenin sicile terkin için bildirimde bulunması da mümkündür (RTS Yön. m. 29/f.1, b ve f.4).

Diğer bir ihtimalde ise, doğrudan mahkeme tarafından rehin sözleşmesinin terkin edilmesine ilişkin karar verilmesi de rehnin sicilden terkinine sebep olur (RTS Yön. m. 29/f.1, c). Alacağın sona erdiğini gösteren bir kararı ekleyerek rehin verenin terkin talebinde bulunmasına ilişkin bir düzenleme bulunur iken; bu son düzenlemenin varlık amacı, alacak sona ermediği hâlde rehnin terkinine karar verilebileceği hâllere ilişkin olsa gerektir. Bu da kanaatimizce, rehin sözleşmesi-

¹³⁵ Aksi halde idari para cezası öngörülmüştür. TİTRK m. 15/f.1 hükmü uyarınca “*Rehin alacaklısı, alacağın son bulduğu tarihten itibaren yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı tarafından otuz, Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı tarafından on beş işgünü içinde, rehin kaydının Sicilden terkinini için başvuruda bulunur. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen rehin alacaklısı hakkında rehin veren veya borçlunun şikâyeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezası Bakanlıkça uygulanır.*”

¹³⁶ GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 86-87.

nin tesciline ilişkin kurallara uyulmaksızın bir tescil yapılmış olmasına dayanan terkinlerle ilgili bir durumdur¹³⁷.

Son olarak, belirtmek gerekir ki, rehin hakkı sona erdiği hâlde reh-
nin sicilden terkinini yapılmamışsa, işbu hâlde sicilde şeklen bir rehin
hakkı görünecek; ancak gerçekte rehin sona ermiş olacaktır. İşbu
hâlde, tapu sicilindeki yolsuz tescile iyiniyetli üçüncü kişilerin güve-
nini koruyan TMK m.1023 hükmü gibi bir hüküm söz konusu olmadı-
ğından, sicildeki rehnin varlığına iyiniyetli üçüncü kişilerin güveni ko-
runmayacaktır¹³⁸.

¹³⁷ GÜRPINAR, Tapu Sicili, s. 87.

¹³⁸ ANTALYA/ACAR, s. 175-176.

§ 6. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN PARAYA ÇEVİRİLMESİ VE UYGULANACAK İCRA VE İFLAS KANUNU HÜKÜMLERİNİN TESPİT EDİLMESİ

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun (TİTRK) 14. maddesi borcun zamanında ifa edilmemesi hâlinde 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümlerinin uygulanacağını düzenlemektedir. Bununla birlikte Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'te de takip sürecine ilişkin kapsamlı düzenlemelerin yer aldığı dikkat çekmektedir¹. Rehin hakkının birbirinden oldukça farklı taşınır varlıklar üzerinde kurulabilmesi (TİTRK m. 5) bu varlıkların farklı yöntemlerle paraya çevrilmesi ihtimali ve rehin sözleşmesi için getirilen şekil şartı (TİTRK m. 3) Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında kurulan rehinlerde 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun uygulanacak hükümlerinin tespitini önemli kılmaktadır.

Detaylı incelememize geçmeden önce, Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'in 41. maddesine değinmekte fayda görüyoruz. Az önce de değindiğimiz üzere söz konusu yönetmelikte, ticari işlemlerde taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin kapsamlı düzenlemelere yer verilmiştir. Bununla birlikte, Tem.Yön. 41. maddede "*temerrüt sonrası hakların kullanımında hakkında hüküm bulunmayan hâllerde 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağı*" hükme bağlanmıştır. Burada uygulanacak hükümlerin taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin olanlar değil; ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümler olduğuna dikkat çekmek isteriz². Benzer biçimde Tem.Yön. m. 42

¹ 31 Aralık 2016 tarihli RG, Sayı: 29935 (3. Mükerrer).

² BİLGİN, s. 628. Uygulanacak hükümler şu şekilde tespit edilebilir: İİK m. 148, 148a, 149b, 150, 150a-150ı, 151, 152, 153, 153a. Nitekim TİTRK m. 18'de de kanunda hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ta-

hükmünde yer alan “taşınır” ifadesi, Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik³ ile yürürlükten kaldırılarak, kanun ve yönetmelikte hüküm bulunmayan hâllerde Türk Medeni Kanunu’nun taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri ile İcra ve İflas Kanunu’nun ipoteğin paraya çevrilmesi hakkındaki hükümlerinin uygulama alanı bulacağı düzenlenmiştir.

Ticari işlemlerde taşınır rehninin aslen ilamsız takip hükümlerine tâbi olduğunu tespit etmekle birlikte; alacaklının, borçlu cari hesap veya kısa, orta, uzun vadeli kredi şeklinde işleyen nakdî veya gayrinakdi bir krediyi kullandıran bir kurum olduğu hâllerde İcra ve İflas Kanunu’ndaki istisnai hükümlerin uygulama alanı bulacağına da dikkat edilmelidir. Bu kapsamda ödeme emrine ilişkin Tem.Yön. m. 35/f.3’te de rehinli alacaklının *borçlu cari hesap veya kısa, orta, uzun vadeli kredi şeklinde işleyen nakdî veya gayrinakdi bir krediyi kullandıran olduğu hâllere* (İİK m. 150/1) ilişkin hükümlerin saklı olduğu hükme bağlanmıştır⁴.

I. Genel Olarak

Ticari işletme rehni, İİK m. 23/f.1 2. bendinde bir taşınır rehni türü olarak tanımlanmıştır. Anılan hükme göre İcra ve İflas Kanunu uygulamasında “taşınır rehni” tabiri, ticarî işletme rehnini de kapsar. 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, rehnin sicile kaydını öngören bir kanundur. Buradan hareketle kanunda hüküm bulunmayan hâllerde Türk Medeni Kanunu’nun taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin uygulama alanı bulacağı hükme bağlanmıştır (TİTRK m.18). Yine Tem.Yön. m.41/son hükmünde, temerrüt sonrası hakların kullanılması bakımından hakkında hüküm bulunmayan hâllerde 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir. Kanaatimizce, değindiğimiz bu hükümler ışığında, İİK m. 23’de yer alan düzenlemenin değiştirilerek, ticari işlemlerde taşınır rehninin, taşınmaz reh-

şınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin uygulama alanı bulacağı hükme bağlanmıştır.

³ 22 Mayıs 2018 tarihli RG, Sayı: 30428.

⁴ Bkz. §6 IV.

ni hükümlerinin uygulama alanı bulduğu bir taşınır rehni türü olarak tanımlanması uygun olacaktır.

Ticari işlemlerde taşınır rehninin de İİK'da yer alan bir rehin türü olması nedeniyle, önce rehne başvurma kuralı (İİK m. 45) ticari işlemlerde taşınır rehni de uygulama alanı bulacaktır⁵. Rehin borçlusu, haczi caiz olmayan bir malı da rehin konusu yapılabilir. Bu durumda rehin borçlusu artık o malın haczinin caiz olmadığını ileri süremeyecektir. Buna bağlı olarak da malın satılması ve bedelinden rehinli alacaklının alacağının karşılanması mümkün olacaktır⁶.

TİTRK m. 18 hükmünün taşınmaz rehnine ve Tem.Yön. m. 41 hükmünün ipoteğin paraya çevrilmesi hükümlerine yaptığı atıflar da düşünüldüğünde; rehni paraya çevrilmesiyle ilgili olarak taşınmazlara ilişkin kuralların uygulanmasının kanun koyucunun tercihi olduğu açıktır. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 145 ilâ 153. maddelerinde rehni paraya çevrilmesi ile takibe ilişkin hükümler yer almaktadır. Alacağın rehin ile teminat altına alındığı durumlarda İcra ve İflas Kanunu ikili bir ayrıma gitmiştir. Buna göre alacağın veya rehin hakkının ilam ya da ilam niteliğinde bir belgeye (İİK m. 38) bağlı olduğu hâllerde rehni *paraya çevrilmesi yoluyla ilâmlı takip* (İİK m. 150/h), bu şekilde bir belgeye bağlı olmadığı hâllerde ise *rehni paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takibe* cevaz vermiştir (İİK m. 148 vd.)⁷. Bu çer-

⁵ KURU, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku, İstanbul, Eylül 2016, s. 428; YILMAZ, Ejder: İcra ve İflas Kanunu Şerhi, Ankara, 2016, s.121, 251; YILDIRIM, Mehmet Kamil/ DEREN-YILDIRIM, Nevhis: İcra ve İflas Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2016, s. 20; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN-ÖZKAN Meral/ÖZEKES, Muhammet: İcra ve İflas Hukuku, 11. Baskı, Ankara, 2013, s. 487; MUŞUL, Timuçin: İcra ve İflas Hukuku, II. Cilt, 5. Baskı, Ankara 2013, s. 841; POSTACIOĞLU, İlhan E./ALTAY, Sümer: İcra Hukuku Esasları, 5. Bası, İstanbul, 2010, s. 121. Ayrıca bkz. BUDAK, Ali Cem: İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip, 2. Baskı, İstanbul, 2009, s. 5 vd.; ANTALYA, Gökhan/ACAR, Faruk: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler), İstanbul, 2017, s.137; KARABEL, Gökçe: Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi, Ankara, 2011, s. 109.

⁶ KARABEL, s. 101; taşınır rehnine bağlı alacağın da rüçhanlı alacak olduğu yönünde bkz. MERİÇ, Nedim: Türk – İsviçre İcra Hukukunda Paylaşım Kurları ve Sıra Cetveline Müracaat Yolları, Ankara, 2015, s. 120.

⁷ Rehni paraya çevrilmesinin, alacaklıya tanınan, yine ona özgü sınırlı bir tasarruf yetkisi olduğu yönünde bkz. ACAR, N. 175 vd.

çevrede ticari işlemlerde kurulan taşınır rehninde hangi hükümlerin uygulanacağını tespiti bakımından özellikle rehin sözleşmesinin İcra ve İflas Kanunu bakımından ne şekilde değerlendirilmesi gerektiği ortaya koyulmalıdır.

II. Temerrüt Hâlinde Takip Sürecinin Eleştirisi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 14, “*Temerrüt Sonrası Haklar*” başlığını taşımaktadır⁸. Anılan madde hükmünde ilk dikkat çeken nokta, birinci sıradaki alacaklıya, İİK m. 24’e göre rehinli varlığın mülkiyetinin kendisine verilmesini talep etme imkânının verilmesidir⁹. İİK m. 24, konusu bir taşınırın teslimi olan ilamın nasıl icra edileceğini düzenleyen bir hükümdür. Anılan hüküm, taşınırın teslimine ilişkin ilamın icrası için iki aşamalı bir süreç öngörür. Buna göre, borçlu icra emrinin gereğini yerine getirmezse, *taşınır* veya *misli* borçludan zorla alınıp alacaklıya teslim edilir (İİK m. 24/f.3). Eğer taşınır borçlunun yedinde bulunmazsa, taşınırın ilamda yazılı değeri alınır.

⁸ Genel olarak TİTRK m. 14’te yer alan hakların kullanılabilmesi için temerrüdün gerçekleşmesinin şart olmadığı, borcun muaccel hale gelmesinin yeterli olduğu yönünde bkz. GÜMÜŞ, Mustafa Alper: 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 201. Yazar buradan hareketle, temerrüt için temerrüt ihtarına gerek duyulan hallerde, bu ihtarda bulunulmamış olsa dahi TİTRK hükümlerine göre takibe girişilebileceği görüşündedir. Bununla birlikte yazar TMK m. 887’de yer alan üçüncü kişi lehine ipotek verilmesi halinde, ödeme isteminin ancak ipotekli taşınmazın malikine de yönelmesi durumunda geçerli olacağına ilişkin düzenleme ile İİK m. 149/I’de yer alan taşınmaz maliki üçüncü kişiye de icra emri gönderileceğine ilişkin düzenleme karşısında, TİTRK uyarınca kullanılacak hakların fiilen icra edildiği anda borçlunun zaten temerrüt halinde olacağını da belirtmiştir, s. 201-202. Borcun süresinde ifa edilmemesi halinde bu hakların kullanılabilmesi yönünde bkz. YILMAZ, Ejder: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 231.

⁹ Kanun ve yönetmeliklerin, hüküm bulunmayan hallerde taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin uygulanacağını düzenlemesi, taşınmaza ilişkin hükümlerin icrasına dair hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağı sorusunu akla getirebilir. Örneğin ticari işletmenin tamamının rehnedildiği durumlarda, rehin kapsamına fabrikanın girmesi halinde, kanaatimizde İİK m. 26’daki taşınmazın tahliye ve teslimine ilişkin hükümlerin uygulanması amaca uygun olacaktır.

Borçlu ilamda yazılı değeri vermezse, bu değer miktarında borçlunun mallarına haciz uygulanabilir (İİK m. 24/f.4)¹⁰. Oysa daha önce de değindiğimiz üzere, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmelik, prensip olarak borcun ödenmemesi hâlinde başvurulacak yöntemin ilamsız takip olacağını hükme bağlamaktadır. Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik incelendiğinde, aslında ilamsız takibe benzer bir sürecin, genel mahkeme veya icra mahkemesinden alınan ve itirazın hükümden düşürüldüğüne ilişkin kararın icra dairesine ibrazı ile ilamlı icraya ilişkin sürece evrildiği görülecektir. Bu durum, genel icra ve iflas prosedüründen ayrı bir durumdur¹¹. Dolayısıyla ticari işlemlerde taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin istisnai bir düzenlemenin, 6750 sayılı Kanun ile hukukumuzda girdiğini söylemek hatalı olmaz.

Takip sürecine ilişkin açıklamalarımıza geçmeden önce bir hususa önemle dikkat çekmek isteriz. Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik incelendiğinde, takip talebi üzerine gönderilen bir ödeme emriyle başlayan takip sürecinin itiraza uğramaması hâlinde ilamlı icraya dönüştüğü görülecektir. Daha açık bir ifade ile, ödeme emrine itiraz edilmemesi hâlinde icra mahkemesinden (alınan karar) veya itiraz edilmişse bu itirazın iptal edildiğine dair asliye hukuk mahkemesinden alınan ilam üzerine icra memuru, borçluya icra emri gönderecektir. Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik ile getirilen bu karma takip metodunun benzeri cebri icra hukukumuzda yer almamaktadır. Kanaatimizce bu durum, icra hukukuna hâkim ilkeler olan cebri icra yollarının ve tedbirlerinin sınırlı ve belirli olması ve kanunilik ilkelelerine aykırıdır. Bu ilkeler uyarınca alacaklı, ancak kanunda yer alan cebri icra yolları aracılığıyla ve yine kanunda yer alan tedbirlere başvurarak maddi hukuktan kaynaklanan talebini isteyebilir. Devletin zor

¹⁰ KURU, s. 412-413; YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 323; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 818-820; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 477-478; GÜRDOĞAN, Burhan: İcra Hukuku Dersleri, Ankara, 1970, s. 155-156.

¹¹ Bu durumun ilamlı icra-ilamsız icra ayrımı ile çeliştiği yönünde bkz. BİLGİN, s. 626.

kullanma yetkisinin söz konusu olduğu cebri icra hukukunda, borçlu kendi temel haklarına müdahale sonucunu doğurabilecek tedbirleri öngörebilmelidir¹². Her iki ilke de temelde kanunilik ilkesine dayanmaktadır. Cebri icra hukukunun temel ilkesi olan kanunilik ilkesine göre ise cebri icrayı gerektiren durumlar, buna ilişkin yollar ve bu yol içerisindeki usul ve esaslar kanuna dayanmalıdır¹³. İcra hukukunun zor kullanma ve temel haklara müdahale alanı olduğu da göz önüne alınırsa, kanunilik ilkesinin temelini Anayasa’da bulduğu görülecektir¹⁴. Temel hak ve özgürlüklerin ancak kanun ile sınırlandırılabilceği de (Anayasa m. 13) göz önüne alındığında, yeni bir takip yolunun yönetmelik ile ihdas edilmesinin Anayasa ve buna bağlı olarak icra hukukuna hakim ilkelere aykırı olduğu açıktır. Kaldı ki, Anayasa ve Kanuna aykırı yönetmelik hükmü, kadük olduğundan hâkim tarafından re’sen dikkate alınmamalıdır.

Kanun ve ilgili yönetmelik düzenlemeleri incelendiğinde, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda yer almayan bazı kurumların, yönetmelikler ile ihdas edilmeye çalışıldığı dikkati çekecektir. Bu uyumsuzluğın, ticari işlemlerden kaynaklanan taşınır rehnine ilişkin açılmış davada ne şekilde dikkate alınacağı sorusu akla gelebilir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, kanunda yer almayan bir düzenlemenin, yönetmelikle ihdas edilmesinin, hukuk genel teorisine açıkça aykırı olduğu isabetle hükmetmiştir¹⁵. Kanaatimizce bu durum kamu dü-

¹² PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 90; ÖZEKES, Muhammet: İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, Ankara, 2009, s. 98-99. Yönetmeliğın kanuna aykırılık teşkil ettiği yönünde bkz. BİLGİN, s. 628; ayrıca bkz. HASIRCI, s. 231 vd.

¹³ PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 87; ÖZEKES, s. 90-91.

¹⁴ ÖZEKES, s. 90.

¹⁵ Yarg. HGK. 8.2.2017 T., E. 2015/22-1492, K. 2017/235: “...Diğer taraftan normlar hiyerarşisi dikkate alındığında daha alt basamakta yer alan ve tamamen idarenin düzenleyici tasarrufu niteliğinde olan yönetmelikle, daha üst basamakta bulunan ve yasama organı tarafından objektif, soyut ve genel nitelikte bir yasama tasarrufu niteliğinde bulunan kanuna aykırı düzenleme getirilmesi mümkün değildir. Yönetmelik kaynağını kanundan alır ve ancak kanunun uygulanmasını gösterir. Kanunda bulunmayan bir düzenlemenin, yönetmelikle ihdası ve bu yolla kanunun önüne geçen bir uygulamanın benimsenmesi hukukun genel teorisine de aykırıdır...”. Aynı yönde Yarg. HGK, T. 30.05.2012, E. 2012/4-147, K. 2012/327: “Hukuk kurallarındaki norm düzenlemesi itibariyle yönetme-

zenine aykırılık teşkil edeceğinden, hakim tarafından re'sen dikkate alınması gerekir. Buna bağlı olarak, özel kanundaki boşluk, genel kanun (İİK) hükümleri dikkate alınarak doldurulacaktır.

III. Rehin Sözleşmesinin Şekli ve Bunun Uygulanacak Hükümlerin Tespitine Etkisi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 4, rehin sözleşmesine ilişkin şekil şartı getirmektedir. Anılan hükme göre sözleşme, elektronik ya da yazılı şekilde yapılabilir¹⁶. Sözleşmenin sicile tescili için ise tarafların imzalarının noterce onaylanması veya sözleşmenin sicil yetkilisinin huzurunda imzalanması gerekir (TİTRK m. 4/f.3-4). Düzenleme incelendiğinde, sözleşmenin geçerlilik şartı olarak yazılı şekil şartının getirildiği dikkati çekmektedir¹⁷. Yazılı şekil şartı elektronik ortamda da sağlanabilir. Rehin hakkının sicile tescil ile doğacak olması (TİTRK m. 4/f.1), tescil için getirilen şartı da önemli kılmaktadır. Her ne kadar yazılı şekil sözleşmenin geçerliliği için yeterliyse de, sözleşmenin sicile tescili (yani rehin hakkının doğması) için imzaların noterlikçe onaylanması ya da sicil memuru önünde atılması gerekmektedir. Elektronik ortamdan yapılan sözleşmelerin ise güvenli elektronik imza ile imzalanmış olması sicile tescil için zorunludur (TİTRK m. 4/f.3-4)¹⁸.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, tescil şartı olarak resmi şekli öngörmekteyse de sadece imzaları noterlikçe onaylanmış bir sözleşmenin ilam niteliğinde belge olduğu sonucuna ulaşmak mümkün değildir. İİK m. 38'e göre "*para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edi-*

lik ve yönetmeliğe uygun bir işlem yapılırsa bile buna karşın çevreye verilen zarardan eylemi gerçekleştirenin sorumlu olmayacağı sonucu doğmaz. Ayrıca yargıç uyuşmazlığın çözümünde yönetmeliğe değil, yasaya, genel hukuk kurallarına ve bu bağlamda sorumluluk ilkelerine göre karar vermek zorundadır."

¹⁶ GÖLE, Celal/AYDOĞAN, Gökhan; "*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*", BATİDER, Yıl 2017, C. XXXIII, S. 1, s. 18.

¹⁷ ANTALYA/ACAR, s. 34 vd.; ŞİT-İMAMOĞLU Başak: *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme*, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Ankara, 2017, s. 21; KÖROĞLU-ÖLMEZ, Belin: "*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni*", TBBD, S. 129, Mart-Nisan 2017, s. 267-268.

¹⁸ Bkz. §5 I A 3.

len noter senetleri" ilamların icrasına ilişkin hükümlere tâbidir. Dolayısıyla rehin sözleşmesinin ya da alacağın bağlı olduğu senedin borç ikrarını içerdiği ve noterlikçe düzenleme şeklinde yapıldığı durumlarda ancak ilam niteliğinde bir belgeden bahsedilebilecektir (Karş. İİK m. 150/h)¹⁹. Yargıtay bir kararında, rehin sözleşmesinin üst limit belirtilerek yapılmış olması nedeniyle, kesin borç ikrarını içermediğinden bahisle ilam niteliği taşıyamayacağını; bu nedenle rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takibe de konu edilemeyeceğini isabetle hükme bağlamıştır²⁰.

¹⁹ Yargıtay kararlarında, İİK m. 68/b'de düzenlemesini bulan itiraz edilmemiş hesap özeti ilamlı takibe konu edilip edilmeyeceği tartışılmıştır. Yargıtay taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip yapılabilmesi bakımından itiraz edilmemiş hesap özeti ilam niteliğinde belge olmadığı kanaatindedir: "Alacağı taşınır rehni ile güvence altına alınmış olun alacaklının "alacağı" veya "rehin hakkı" ya da "her ikisi" bir ilamda yahut ilam niteliğindeki bir belgede tesbit edilmiş ise ilamların icrasına dair hükümlerin uygulanması mümkündür. Rehnin İ.İ.K.'nun 150/h maddesinde öngörüldüğü biçimde bir ilamda veya ilam niteliğindeki bir belgede tesis edilmediği görülmektedir. Alacağın miktarı da ilam niteliğinde bir belgede yazılı değildir. İ.İ.K.'nun 68/b maddesi gereğince süresinde itiraz edilmeyen hesap özeti İ.İ.K.'nun 68. maddesinde belirtilen belgelerden sayılır ise de, bu belge İ.İ.K.'nun 38. maddesi kapsamında olmayıp, para borcu ikrarının içeren resen tanzim edilmiş noter senedi değildir. Bu durumda İİK 150/h maddesi doğrultusunda borçluya icra emri çıkarılmaz. Alacaklı sözü edilen belge için İİK'nun 145-147. maddeleri uyarınca icra takibinde bulunmalıdır.", Yarg. 12 HD, 03.11.2008, 15973/19048. Aynı yönde Yarg. 8. HD, 12.10.2012, 7240/9082. Ayrıca bkz. KARABEL, s. 112; BİLGİN, s. 627.

²⁰ "Alacaklı tarafından ticari işletme rehni sözleşmesi dayanak yapılarak taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile ilamlı takipte borçluya 44 örnek icra emri gönderilmiştir. İncelenen ticari işletme rehni 33.217.500.-YTL limitli olup alacaklı banka doğmuş doğacak tüm alacakları için bu rehne dayalı olarak 33.217.500.-YTL üzerinden talepte bulunabilir. Rehin sözleşmesi niteliği itibarıyla kesin borç ikrarını içermediğinden İİK'nun 38. maddesinde yazılı ilam niteliğindeki belgelerden değildir. Bu durumda İİK'nun 150/h maddesi doğrultusunda borçluya icra emri çıkarılamaz. Alacaklı sözü edilen belge için İİK'nun 145 ve 147. maddeleri uyarınca icra takibinde bulunabilir. Mahkemece şikâyetin bu nedenle kabulü ile İcra emrinin iptaline karar verilmesi gerekirken reddi yönünde hüküm tesisi doğru görülmemiştir." Yarg. 12. HD, 04.07.2006, 11792/14643.

Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'in 29. maddesinin, öncelikle rehin sözleşmesinin türüne göre bir ayırım yaptığını belirtmek gerekir. Buna göre rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olması hâlinde, İİK m. 24 hükmü bütün olarak kıyasen uygulanır (Yön m. 29/f.2). Buna karşılık anılan maddenin ilk fıkrasında, rehin sözleşmesinin ilam niteliği taşımaması hâlinde alacaklının mülkiyetin devrini ancak İİK m. 24/f.3'e göre talep edebileceği hükme bağlanmıştır²¹. Dolayısıyla ilam niteliğinde bir rehin sözleşmesi söz konusu değilse TİTRK m. 14/f.1,a uyarınca mülkiyetin devri yolunu tercih eden alacaklı, rehinli malın kendisine devredilmemesi hâlinde icra dairesinden, malın borçludan alınıp zorla kendisine verilmesini talep edebilecektir²². İcra müdürü malın teslimi için, yasanın haciz için kendisine verdiği tüm yetkileri burada da kullanabilir²³. İİK m. 24 malın borçlunun yedinde olmaması durumunda ise ilamda yazılı değerinin alınacağını; bu değer ödenmezse haciz yapılacağını hükme bağlamaktadır. Ancak az önce de değindiğimiz üzere rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde olmaması hâlinde, rehinli taşınırın bedelinin alınması ya da o değer kadar haciz yapılmasına, Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'te yer alan atıf nedeniyle, olanak bulunmamaktadır. Dolayısıyla ilam niteliğinde olmayan rehin sözleşmeleri ile rehnedilen taşınırılar eğer borçlunun elinde aynen bulunmuyorsa, alacaklı artık bu değer kadar haciz yapma imkânından da yoksundur.

²¹ Yön. m. 29/f.1: “*Kanun ve bu Yönetmelik kapsamındaki rehinle güvence altına alınan borçların süresinde ifa edilmemesi hâlinde rehin alacaklısı, bu Yönetmelikte belirtilen usulün tamamlanması üzerine 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 24 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre icra müdürlüğü marifetiyle taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir.*”. Benzer bir ayırım için bkz. YILMAZ, Sempozyum, s. 237-238. Bilgin yönetmelikteki düzenlemenin, rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olup olmaması şeklindeki ayırımın, taşınır mülkiyetinin devri prosedürüne doğrudan etki etmeyeceği görüşündedir (BİLGİN, s. 627). Karakuş Erbaş ise, rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmadığı durumlarda, taşınırın mülkiyetinin devrinin talep edilemeyeceği görüşündedir, KARAKUŞ ERBAŞ, s. 205, dn.591.

²² İİK m. 24/f.3: “Borçlu, bu emri hiç tutmaz veya eksik bırakır ve hükmolunan taşınır veya misli yedinde bulunursa elinden zorla alınıp alacaklıya verilir.”

²³ POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 818.

alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi ya da sabit derece sisteminin benimsenmiş olması hâlinde derece ve sıra olarak en önde bulunan rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilirler. Talebin yöneltileceği merci rehinli varlığın bulunduğu ya da alacaklının yerleşim yeri icra dairesidir (Tem.Yön m. 31/f.2)³⁰.

Rehin sözleşmesinin taraflarının ya da rehinli malı daha sonra alanların, Rehinli Taşınır Sicili'ne tebligata elverişli bir adres bildirmeleri gerekir. Rehinli Taşınır Sicili Yönetmelik'in 23. maddesinde tescil talebinde aranacak belgelerde her ne kadar bu hususa açıkça yer verilmemişse de Tem.Yön. 41/son atfı ile uygulama alanı bulabilecek İİK m. 148a uyarınca tarafların güncel adreslerinin sicile bildirilmesi zorunludur.

B. Borçlu

Rehinli taşınır varlığın paraya çevrilmesi için açılacak takipte, rehin veren borçlu ise takip ona yöneltilecektir. Nitekim Tem.Yön. m. 31/f.4, b bendinde bu hususa açıkça yer verilmiştir. Üçüncü kişilerin de borçlu lehine teslimsiz rehin kurabileceği, TİTRK m. 5/f.9 hükmünde düzenlenmiştir³¹. Tem.Yön. m. 9/f.1, c bendi uyarınca üçüncü kişinin borçlu lehine taşınır varlığını rehin göstermesi hâlinde, üçüncü kişinin kimlik bilgilerine de rehin sözleşmesinde yer verilmesi gereği hükme bağlanmıştır. Rehin borçlusunun borcu için üçüncü kişi tarafından rehin verilmişse bu durumda üçüncü kişinin bilgilerinin de takip talebinde yer alması gerekli midir? Her ne kadar takip talebini düzenleyen Tem.Yön. m.31/f.4, b bendinde bu hususa yer verilmemişse de, Tem.Yön. m. 35'de ödeme emrinin taşınır varlığın maliki üçüncü kişiye de gönderilmesi gerektiği düzenlenmektedir.

³⁰ BİLGİN, s. 630; KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 205. *Gümüş*, mülkiyetin devri talebinin aynı bir hak olduğundan bahisle rehin konusunun talep anındaki rehin hakkını tesis eden rehin verene veya rehin konusunu rehin verenden veya sonraki maliklerden devralan hâlihazırdaki malike karşı yöneltilebileceğini ileri sürmektedir, GÜMÜŞ, Sempozyum, s. 208.

³¹ ANTALYA/ACAR, s. 26-27; ŞİT-İMAMOĞLU, s. 18-19; KÖROĞLU-ÖLMEZ, s. 264.

İİK m. 149/b uyarınca, rehinli malın mülkiyeti üçüncü kişiye ait ise, onun da isminin takip talebinde yer alması gerekmektedir. Bu durum, üçüncü kişiye de İİK m. 146 gereğince ödeme emri gönderilmesi gereğinden kaynaklanır³². Tem.Yön. m. 41/f.4, hüküm bulunmayan hâllerde İcra ve İflas Kanunu'nun ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerini uygulanacağını düzenlemektedir. Kanaatimizce bu atıftan hareketle, rehin veren üçüncü kişinin de kimlik bilgilerine takip talebinde yer verilmesi gerekmektedir (Karş. TİTRK m. 5/f.9)³³.

Alacağın temini için birden fazla taşınır üzerinde rehin tesis edilmesi³⁴, TİTRK bakımından oldukça muhtemeldir. Rehlin alan borçlu ile birlikte bir üçüncü kişinin borçtan müteselsilen sorumlu olduğu hâllerde, borçlu tarafta zorunlu takip arkadaşlığı söz konusu olacaktır³⁵.

C. Taşınır Varlığın Değer Tespiti

1. Genel Olarak

Rehin konusu taşınır varlığın değeri farklı yöntemlerle tespit edilebilir. Bu hususa ilişkin olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir³⁶.

Rehinli malın değer tespiti rehin hakkının kurulması öncesinde rehin veren, lehine rehin verilen veya rehin alacaklısı ve bunların yetkili temsilcileri tarafından talep edilebilir (Değ.Tesp.Yön. m. 5)³⁷. Anılan yönetmeliğin 6. maddesi uyarınca değer tespiti işini yapacak olan merci, rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesidir. Değerleme hizmeti verecek eksper, üç gün içinde yetkili mahkeme tarafından Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetki-

³² KURU, s. 437, POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 668-669; YILMAZ, Sempozyum, s. 241.

³³ Ayrıca bkz. YILMAZ, Sempozyum, s. 241.

³⁴ Bu durumda, toplu ipoteğe ilişkin TMK m. 873 hükmü uygulama alanı bulabilmektedir.

³⁵ BUDAK, s. 98.

³⁶ RG 31.12.2016, Sayı: 29935 (3. Mükerrer).

³⁷ Değerleme raporunun takip talebine eklenmesi zorunluluğunun, özel bir takip şartı olduğu yönünde bkz. HASIRCI, s. 236.

lendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik uyarınca yetkilendirilen kişi veya kuruluşlar arasından görevlendirilir (Değ.Tesp.Yön. m. 8).

Rehinli malın değer tespiti yaplması üç farklı zamanda söz konusu olabilir. Buna göre, rehin sözleşmesinin kurulmasından önce taraflar aralarında serbestçe rehinli malın değerini kararlaştırabilir. Bu şekilde bir uzlaşma olmaması hâlinde taraflar, yetkili merciden (rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesinden) rehin konusu taşınır malın değerinin tespitini talep edebilirler (Değ.Tesp.Yön. m. 7/f.1)³⁸. Nihayet rehin borçlusunun temerrüde düşmesi hâlinde rehin alacaklısı rehne konu taşınırın değerinin yeniden tespitini talep edebilir (Değ.Tesp.Yön. m. 7/f.3). Dikkat edilecek olursa, rehin verenin değer tespiti isteyebileceği tek süreç, rehin sözleşmesinin kurulmasından önceki süreçtir. Bu aşamadan sonra, rehin verenin rehinli malın değerinin değiştiği gerekçesiyle değer tespiti talep edebilmesi mümkün değildir. Bununla beraber, rehin veren, rehinli alacaklının yaptırdığı değer tespitine itiraz imkânına sahiptir (Karş. Değ.Tesp.Yön. m. 9/f.4). Rehlinli malın değeri rehin alacaklısı aleyhine azalabileceği gibi, rehin veren lehine de artabilir. Farklı bir ifade ile rehinli malın değeri, asıl borcu geçebilir. Bu noktada, kanaatimizce, rehin verene, değer tespiti işlemine itiraz imkânı yanında, rehin sözleşmesi süresince yeniden değer tespiti talep edebilme imkânı verilmelidir.

Sulh hukuk mahkemesi tarafından görevlendirilen eksperlerce yapılan değer tespitine bu tespitin tebliğinden itibaren üç iş günü içerisinde itiraz edilebilir. Yetkili mahkeme, itiraz üzerine Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik kapsamında yetkilendirilmiş bir başka eksper üç gün içinde görevlendirir. İtiraz üzerine mahkeme tarafından yaptırılan değer tespiti kesindir. Aynı taraflarca bu tespit yapıldığı tarihten itibaren iki yıl geçmedikçe aynı taşınır varlıklara ilişkin yeniden değer tespiti talep edilemez. Buna karşın aynı taraflarca itiraz edilmemesine rağmen bir yıl içinde aynı taşınır varlıklara ilişkin ikinci bir değer tespiti yapılırsa bu tespit itiraz hükmünde olacaktır (Değ.Tes.Yön. m. 10/f.4). Aynı yönetmeliğin 7. maddesi ışığında bir

³⁸ ANTALYA/ACAR, s. 117; GÖLE/AYDOĞAN, s. 35; KARAKUŞ ERBAŞ, s. 187.

yıl içerisinde yeniden değer tespiti isteyebilecek olanın sadece rehin alacaklısı olabileceği kanaatindeyiz.

2. Değer Tespitinin Hukuki Niteliği

Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik ile getirilen bu işin, bir çekişmesiz yargı işi olduğu kanaatindeyiz.

HMK m. 382’de çekişmesiz yargı işleri sayılmıştır. Bu sayım tahdidi değildir³⁹. Farklı bir ifade ile çekişmesiz yargı işi kriterlerinden bir veya birkaçını sağlayan ve anılan maddede yer almayan diğer işler de çekişmesiz yargı işi olarak adlandırılabilir. Bir işin çekişmesiz yargı işi olup olmadığı, bu işin üç kriteri sağlayıp sağlamamasına göre belirlenir. İlgililer arasında bir uyuşmazlık olmaması⁴⁰ çekişmesiz yargı işinin kriterlerinden biridir. Yani mahkeme, ilgililer arasındaki bir çekişme hakkında karar vermez. Ancak ihtilaf yokluğu ölçütü her zaman yeterli olmamaktadır. Bu hâlde diğer ölçütler değerlendirilerek işin çekişmesiz yargı işi olup olmadığı tespit edilebilir⁴¹. Yine ilgililerin özel hukuk kişilerine karşı ileri sürebilecekleri sübjektif bir hakkın bulunmaması da bir işin çekişmesiz yargı işi sayılması için aranacak ölçütlerden biridir. Farklı bir ifade ile çekişmesiz yargıda ilgiliye, maddi hukukun kendisine verdiği sübjektif bir hakkı gerçekleştirmesi için yardım edilmez. İlgili sadece mahkemeyi harekete geçirir⁴². Çekişmesiz yargı işleri, takibi talebe bağlı çekişmesiz yargı işleri ve re’sen takip edilen çekişmesiz yargı işleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁴³. Genel menfaatin özel menfaate üstün geldiği ve mahkemenin re’sen harekete geçtiği işler, çekişmesiz yargı işi olarak adlandırılır⁴⁴.

³⁹ KURU, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul, Ağustos, 2016, s. 910; AKKAN, Mine, Pekcanıtez Usûl, Medeni Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul, 2017, s. 102.

⁴⁰ Buna *çekişme yokluğu ölçütü* de denir, KURU; Usul, s. 911.

⁴¹ AKKAN, Pekcanıtez Usûl, s. 103.

⁴² KURU, Usul, s. 912; AKKAN, Pekcanıtez Usûl, s. 106-107.

⁴³ AKKAN, Pekcanıtez Usûl, s. 107.

⁴⁴ KURU, Usul, s. 913.

Nihayet, çekişmesiz yargı kararları maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez (HMK m. 388)⁴⁵.

Ticari işlemlerde taşınır varlıkların değer tespitinde taraflar arasında bir sübjektif hak tartışma konusu yapılmamakta, mahkeme taraflar arasındaki bir uyuşmazlık hakkında karar vermemektedir. Bu iki kriteri sağlaması nedeniyle ticari işlemlerde rehne konu edilen taşınır varlıklar hakkında yapılan değer tespiti işi, çekişmesiz yargı işi olarak değerlendirilebilir.

Değer tespitinin Değ.Tesp.Yön. m. 7/f.3 uyarınca temerrütten sonra talep edilmesi hâlinde, İİK m. 150/f'de düzenlemesini bulan geçici rehin açığı belgesinin düzenlenmesi söz konusu olabilir. Buna göre temerrüt sonrasında ve kanaatimizce takip talebinden sonra gerçekleştirilen değer tespiti neticesinde rehinli malın alacağı karşılamayacağı anlaşılırsa, alacaklıya geçici rehin açığı belgesi verilir. Bu belge, alacağın rehinle karşılanamayan kısmı için alacaklının diğer alacaklıların haczine iştirak edebilmesini sağlayacaktır (İİK m. 100)⁴⁶.

D. Takip Talebi

Borçlunun temerrüde düşmesi hâlinde, temerrüt tarihinden itibaren *yedi gün* içinde rehinli alacaklının, rehinli taşınır varlığın devrini, bir takip talebi ile talep etmesi gerekir (Tem.Yön. m. 30/f.1). Alacaklının bu süre içinde mülkiyetin devri için takip başlatmaması hâlinde sonraki sırada bulunan rehin alacaklıları takip başlatabilecektir (Tem.Yön. m. 40)⁴⁷. Yedi günlük bu süre hak düşürücü nitelikte değildir, yani bu

⁴⁵ Değer Tespiti Yönetmeliği'nin 10. Maddesinin üçüncü fıkrası, itiraz üzerine mahkemece yapılacak değer tespitinin kesin olduğu hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme çekişmesiz yargı işi neticesinde verilen kararların maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmemesi ilkesi ile çelişmemektedir. Zira kanaatimizce burada bahsi geçen "kesinlik", kararın medeni usul hukuku anlamında bir kesinlik değildir. Her fırsatta değer tespiti talep edilerek sürecin kötüniyetle uzatılmaması amacıyla, yapılan tespitin iki yıl süreyle tarafları bağlaması hedeflenmiştir. Nitekim aynı taraflarca bir yıl içinde yeniden değer tespiti talep edilebileceği, ya da iki yıl geçtikten sonra değer tespitinin yenilenebileceği de, mahkemenin değer tespitine ilişkin kararının maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediği görüşünü destekler niteliktedir.

⁴⁶ HASIRCI, s. 239-240.

⁴⁷ Yönetmelikte düzenlemesini bulan yedi günlük hak düşürücü sürenin, Kanun'a ve medeni usul hukukuna hakim olan ilkelere "tasarruf ilkesi" ne aykırı oldu-

süre içinde takip talebinde bulunulmaması rehin hakkının düşmesi sonucunu doğurmaz. Yedi günlük süreye uyulmaması hâlinde sadece rehin hakkının tanındığı mülkiyetin devrini isteme hakkı ortadan kalkar⁴⁸.

Yönetmeliğin 30. Maddesi temerrütten itibaren yedi gün içinde takip talebinin yapılmasını düzenlemişse de, aynı yönetmeliğin 40. maddesinde öncelik hakkına sahip alacaklının bir hafta içinde mülkiyetin devri talebinde bulunmaması hâlinde sonraki sırada bulunan rehin alacaklılarının mülkiyetin devri talebinde bulunabilecekleri düzenlenmiştir. Sürelerin hesaplanması bakımından yedi gün ve bir hafta ifadeleri farklı sonuçlar doğurmaya elverişlidir. Bu bakımdan aynı konuya ilişkin yönetmelikte yer verilen sürenin iki farklı maddede bu şekilde ifade edilmiş olması da eleştiriye açıktır⁴⁹.

Mülkiyeti talep etme hakkı düşen alacaklı, bir görüşe göre rehin açığı belgesine dayanarak borçlu ve -müteselsilen sorumlu ise- öncelik hakkına sahip alacaklı aleyhine genel haciz veya iflas yoluna başvurabilir⁵⁰. Doktrindeki bir diğer görüşe göre ise ilk sıradaki/derecedeki rehinli alacaklının rehin hakkı ancak sonra gelen rehinli alacaklının rehin konusunu devralması ile sona ereceğinden, rehin açığı belgesi de ancak bu ihtimalde düzenlenebilecektir. Bu sebeple, sonra gelen alacaklının alacağı tatmin edildikten sonra, ilk derecedeki alacaklının alacağı tam olarak ödenemezse, rehin açığı belgesi düzenlenmesi mümkün olacaktır⁵¹. Yedi günlük süre içinde mülkiyetin devrini talep etmeme rehin hakkını ortadan kaldırmayacağından, talep hakkını kullanmayan rehinli alacaklı, mülkiyetin devrini talep eden alacaklıdan artan miktar kadar tatmin edilecektir. Dolayısıyla kanaatimizce de ancak bu süreç sonunda tatmin edilemeyen bir miktar kalırsa rehin açığı belgesi düzenlenebilecek ve bu belgeye dayanılarak genel haciz veya iflas yoluyla takip yapılabilmesi mümkün olabilecektir.

ğu yönünde bkz. HASIRCI, s. 231-232. *Gümüş* bu hükümdeki temerrüt ifadesinin de muacceliyet olarak anlaşılması gerektiği görüşündedir, GÜMÜŞ, s. 208.

⁴⁸ GÜMÜŞ, s. 208. Bu sürenin hak düşürücü nitelikte olduğu ve yedi gün içinde öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının takip talebinde bulunmaması halinde devir hakkından vazgeçmiş sayılacağı yönünde bkz. YILMAZ, Sempozyum, s. 239.

⁴⁹ HASIRCI, s. 231.

⁵⁰ HASIRCI, s. 255.

⁵¹ GÜMÜŞ, s. 217.

1. Önce Rehne Başvurma Kuralının Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Uygulama Alanı

Daha genel bir çerçeveden bakıldığında, önce rehne başvurma kuralının (İİK m. 45) ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından da uygulama alanı bulup bulmayacağının da incelenmesi gereği ortaya çıkar. Farklı bir ifade ile, ticari işletme rehni ile teminat altına alınmış bir alacak için, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'ndaki paraya çevirme (mülkiyeti devretme) yöntemine yahut da genel hükümlere göre rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurmaksızın doğrudan genel haciz (veya iflas) yoluyla takip yapıp yapılamayacağı sorusu da akla gelebilir.

Önce rehne başvurma kuralının emredici olmadığı, bu nedenle önce rehne başvurma kuralından feragatin mümkün olduğu doktrinde savunulmuştur⁵². Buna karşın doktrinde ve yargı kararlarında çoğunlukla önce rehne başvurma kuralının takip (usul) hukukuna ait bir kural olduğu ve buna bağlı olarak tarafların aralarında yapacakları bir sözleşme ile bertaraf edilemeyeceği de ileri sürülmüştür⁵³. Bu görüş taraftarları önce rehne başvurma kuralına aykırı davranış hâlinde bunun ne şekilde ileri sürüleceği konusunda görüş ayrılığı içerisinde. Önce rehne başvurma kuralı göz ardı edilerek, doğrudan haciz veya iflas yoluna başvurulması hâlinde bunun süresiz şikâyetle konu edilmesi gerektiği yönünde görüş bildirenlere göre⁵⁴, ortada borca ilişkin bir itiraz bulunmadığından, bu hususun şikâyet yoluyla ileri sürülmesi gerekmektedir⁵⁵. *Budak* ise, önce rehne başvurma kuralının gözetilmediği-

⁵² GÜRDOĞAN, s. 163; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 648; YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 286; bu yönde görüşler için ayrıca bkz. BUDAK, s. 43 dn. 110; MUŞUL, II, s. 843-844; ŞENER, Yavuz Selim; Türk Hukukunda İpotek Uygulaması, İstanbul, 2005, s. 119-121.

⁵³ KURU, s. 429; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ ÖZEKES, s. 487; YILMAZ, Sempozyum, s. 233; BUDAK, s. 47; önce rehne başvurma kuralının emredici olduğu yönünde bkz. KARABEL, s. 105. Yargıtay'ın bu yönde kararlarının istikrar kazandığı yönünde bkz. MUŞUL, II, s. 843-844; AŞIK İbrahim: İcra Sözleşmeleri, Ankara 2006, s. 136.

⁵⁴ KURU, s. 429; YILMAZ, s. 252; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 487.

⁵⁵ BUDAK, s. 46. Yazar önce rehne başvurma kuralının ilamlı icrada da uygulama alanı bulacağı görüşündedir (BUDAK, s. 48). İsviçre İcra ve İflas Kanunu'nun

nin şikâyet yoluyla ileri sürülmesi gerektiğini belirttikten sonra bunun süreli şikâyete tabi olması gerektiğini savunmuştur. Yazara göre, takip talebi üzerine üç gün içinde ödeme emrini tebliğe çıkarmakla görevli olan icra memurunun borcun rehinle teminat altına alınıp alınmadığını araştırması olanaklı değildir. Takip talebine eklenen bir belge ile borcun rehinle güvence altına alındığı anlaşılırsa, ancak bu durumda icra memuru ödeme veya icra emri göndermekten kaçınmalıdır⁵⁶. Yazara göre, önce rehne başvurma kuralından feragat, tıpkı haczedilemezlik kurallarında olduğu gibi ödeme emri veya icra emri tebliğinden sonra mümkün olmalıdır⁵⁷.

Kanaatimizce de, önce rehne başvurma kuralı salt kamu düzenine ait bir kural olarak değerlendirilmemelidir. Kanuna aykırı işlem ile kamu düzenine aykırı işlem arasındaki temel fark, tarafların veya üçüncü kişilerin menfaatini korumaya yönelik getirilmiş emredici hükümlerin açıkça ve ağır biçimde ihlalinde yatmaktadır. Kamu düzenine aykırı işlem aynı zamanda kanuna da aykırı olmakla birlikte, bu işlemdeki kanuna aykırılık ağır bir biçimde meydana gelmelidir. Örneğin, temyiz kudretine sahip olmayan kişi aleyhine yapılan işlemde takibin esaslı unsuru eksiktir ve bu ağır bir eksiklik olarak değerlendirilebilir⁵⁸. Buna bağlı olarak, kendisine genel haciz (veya iflas) yoluyla ödeme emri ulaşan rehin borçlusu, önce ticari işlemlerde taşınır rehne başvurulması gerektiğini süresi içinde şikâyet yoluyla icra mahkemesinde ileri sürmezse, takip devam etmelidir. Bu durumda rehin borçlusu öncelikle kendisini korumayı amaçlayan bu kuraldan feragat etmiş sayılacaktır⁵⁹.

önce rehne başvurma kuralını düzenleyen 42. Maddesinde bu kurala aykırılık halinde şikâyet yoluna başvurulacağı açıkça hükme bağlanmıştır.

⁵⁶ BUDAK, s. 48. Önce rehne başvurma kuralına aykırılığın kanuna aykırılık olduğu ve bu nedenle süreli şikâyete konu edilmesi gerektiği yönünde bkz. PEKCANITEZ Hakan: İcra-İflas Hukukunda Şikâyet, Ankara, 1986, s. 58. Şikâyetin süreye bağlı olması gerektiği yönünde bkz. CR LP- RIGOT, Art. 41, § 9.

⁵⁷ BUDAK, s. 49.

⁵⁸ PEKCANITEZ, s. 86-88.

⁵⁹ BİLGİN, s. 625-626.

Rehin sözleşmesinde yer verilen ve muacceliyet öncesi döneme ait mülkiyet devri kaydı *lex commisorio* yasağına aykırılık teşkil eder⁶⁰. Bu nedenle muacceliyet öncesinde gerçekleşen bir sebebe dayanılarak (örneğin şekle aykırılık vs.) takibe itiraz edilmesinin, söz konusu mülkiyet nakli kaydı zaten geçersiz olduğundan, bir anlamı yoktur. Yani alacaklı zaten sözleşmeye dayanarak mülkiyet talep edemez. Ancak muacceliyet sonrası bir sebep ortaya çıktıysa (ifa uğruna yahut ifa yerine edim anlaşması gibi) o zaman bu düzenleme hüküm ifade edebilir. Zira, bu tarz anlaşmaların yasak kapsamına girmeyeceği ve muacceliyet sonrası mülkiyeti nakil kaydının geçerli olduğu kabul edilmektedir⁶¹; dolayısıyla alacaklı bu kayda dayanarak talepte bulunabilir. Bu nedenle Tem.Yön. m. 35/f.2, b’de yer verilen itirazın, muacceliyet sonrası döneme ait ve borca ilişkin bir itiraz olması gerektiği kanaatindeyiz⁶².

2. Taşınır Rehninin Paraya Çevrilmesinde Takip Talebinin İçeriği

Tem.Yön. m. 29 vd. hükümleri, rehin borçlusunun temerrüdü sonrası sürecin icra müdürlüğü tarafından yürütüleceğini, rehinli alacaklının takip neticesinde İİK m. 24’e göre rehinli malın mülkiyetini talep edebileceğini hükme bağlamıştır. Mülkiyetin devrine giden bu süreç, bir takip talebi ile başlamaktadır. Tem.Yön. m. 31’e göre takip talebinde yer alması gereken hususlar şunlardır: (i) Rehin alacaklısının aynı yönetmeliğin 9/a maddesinde yer alan bilgileri⁶³, (ii) borçlunun

⁶⁰ HELVACI, İlhan: Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı, Alfa Yayınevi, İstanbul 1997, s. 100 vd.; YILMAZ, Sempozyum, s. 234.

⁶¹ HELVACI, s. 101.

⁶² 7099 sayılı Kanun ile rehin alacaklısına alacağın son aermesini takiben sicilden rehni sildirme yükümlülüğü de getirilmiştir (7099 sa. ka. m. 32. Rehin hakkına itirazın mümkün olup olmadığı hususunda bkz. “Ödeme Emrine İtiraz ve Hükümden Düşürülmesi” başlığı altında yapılan açıklamalar.

⁶³ “Rehin alacaklısının;

1. Tacir olması halinde ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası,

2. Kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar olması halinde kurum adı, adresi ve yetkili kişinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası,

m.9/f.1, b bendinde belirtilen bilgileri⁶⁴, (iii) rehnin güvence oluşturduğu borç bilgileri. Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik uyarınca düzenlenen ekspertiz/değerleme raporu da takip talebinin ekine eklenir (Tem.Yön. m. 31/f.5). Rehin sözleşmesinin aslının veya borçlu sayısından bir fazla olacak şekilde rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi tarafından onaylanmış örneğinin takip talebi ekinde icra müdürlüğüne verilmesi zorunludur (Tem.Yön. m. 31/f.6). Takip talebine eklenecek bu hususlar dışında icra müdürlüğüne sicilden alınmış rehin verenin, rehinli taşınır varlığın zilyedinin, sonraki sırada yer alan rehin alacaklılarına ve rehinli taşınır varlığa ait bilgileri gösterir belge verilmelidir (Tem.Yön. m. 31/f.7).

E. Sıra Cetveli

1. Sıra Cetvelinin Düzenlenmesi

Aynı taşınır varlık üzerinde birden fazla rehin hakkı tesis edildiyse, taşınırın paraya çevrilmesi aşamasında bir sıra cetveli düzenlenmesi gerekir. Zira bu durumda rehinli alacaklıların rehinli maldan ne şekilde ve hangi sıra ile tatmin edileceklerinin belirlenmesi gerekir. İcra hukukunda sıra cetveli, birden fazla alacaklının bulunması ve borçlunun malvarlığının satılması sonunda elde edilen para ile tüm alacaklı-

3. *Esnaf olması halinde, kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası*"

⁶⁴ "Rehin veren borçlu ise borçlunun;

1. *Tacir olması halinde ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,*

2. *Esnaf olması halinde, kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,*

3. *Çiftçi olması halinde kimlik numarası, ÇKS numarası, adı, soyadı, imzası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,*

4. *Serbest meslek erbabı olması halinde kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,*

5. *Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan üretici örgütü belgesine sahip üretici örgütü olması halinde üretici örgütü belge numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası"*

ların alacaklarının ödenememesi hâlinde düzenlenir. Farklı bir ifade ile takibin sonunda tek alacaklı varsa ya da satış sonunda elde edilen miktar tüm alacaklıların alacaklarını ödemeye yetiyorsa sıra cetveli düzenlenmesine de gerek yoktur⁶⁵.

Ticari işlemlerde taşınır rehninde ise kural olarak paraya çevirme ve paraların paylaşılması aşaması bulunmadığından düzenlenecek sıra cetveli, öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının mülkiyetin devrini talep etmemesi hâlinde fonksiyon gösterir (Karş. Tem.Yön. m. 40)⁶⁶. Sıra cetvelinin bir diğer fonksiyonu da rehinli alacaklının alacağının rehinli taşınırın değerinden az olması hâlinde ortaya çıkar. Tem.Yön. m.38/f.2 hükmüne göre alacağı rehinli taşınırın değerinden az olan ve rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralmaya hakkı olan rehin alacaklı, fazla olan tutarı icra müdürlüğü hesabına yatırarak mülkiyeti devralabilir. Bu durumda bakiye fark tutar diğer rehin alacaklılarına öncelik sırasına ve hisselerine göre paylaşılır. Aynı sırada olan rehin alacaklıları arasında o sıraya düşen tutar rehin alacaklılarının alacakları oranında dağıtılır.

Sıra cetvelinin düzenlenmesinde, öncelik hakkının sabit derece sistemine ya da öncelik sistemine göre belirlenip belirlenmediği önem taşır. Tem.Yön. m.31/f.1'e göre öncelik hakkı derece belirtilmeksizin kurulmuş rehinlerde bu hak, rehnin kuruluş anına göre, sabit derece sistemine göre kurulmuş rehinlerde ise derecenin sırasına göre belirlenir⁶⁷.

Sıra cetveli, icra müdürünün takip talebini almasını müteakiben düzenlenir. Düzenlenen bu sıra cetveli, ilgililere tebliğ edilir (Tem.Yön. m. 32)⁶⁸.

Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlandığı hâllerde, takip talebinden sonra düzenlenecek sıra cetveli ayrı bir önemi haizdir. Zira icra emrine karşı borçlunun itiraz imkânı bulunmadığından, Tem.Yön. m. 35 ve 36 gereğince ödeme emrine itiraz süreci işletilemeyecektir. Bu bakımdan sıra cetveline itiraz borçlunun savunma

⁶⁵ PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 399; MUŞUL, Timuçin; İcra ve İflas Hukuku, I. Cilt, 5. Baskı, Ankara 2013, s. 790; YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 262; MERİÇ, s. 112.

⁶⁶ BİLGİN, s. 633.

⁶⁷ BİLGİN, s. 635; HASIRCI, s. 215.

⁶⁸ YILMAZ, Sempozyum, s. 244.

imkânlarını kullanmasını sağlayıcı bir fonksiyon gösterecektir. Bununla birlikte icra dairesi tarafından düzenlenecek olan sıra cetveli, rehinli malın mülkiyetinin devrini talep eden kişinin, gerçekten öncelikli alacaklı olup olmadığını da tespiti yarayacaktır.

2. Sıra Cetveline Karşı Koyulması

Her rehin alacaklısı sıra cetveli örneğinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesinde ilgililer aleyhine dava açarak cetvel içeriğine itiraz edebilir. İtiraz, alacağın esas ve miktarına ilişkin olmayıp yalnızca sıraya ilişkin ise icra mahkemesine şikâyet yoluna başvurulabilir. (Tem.Yön. m. 34). Bu düzenlemeden hareketle, alacağın esas ve miktarına ilişkin olarak sıra cetveline itiraz yoluna başvurulacağı; buna karşılık yalnızca sıraya ilişkin itirazların icra mahkemesinde şikâyet yolu ile çözüleceği söylenebilir. Bu düzenleme İİK m. 142 düzenlemesi ile paraleldir⁶⁹.

Yönetmelikte yer alan “*ilgililer*” kavramı, aynı zamanda sıra cetveline karşı koyabilecek kişileri de belirler. Sıra cetveli, anılan yönetmeliğin 32. maddesi uyarınca ilgililere tebliğ edilmekle beraber, cetvele itiraz hakkına sadece alacaklılar sahiptir (karş. İİK m. 142). Dolayısıyla sıra cetveliyle ilgisi olsa dahi, alacaklı olmayanların itiraz hakları bulunmamaktadır⁷⁰. Doktrinde paylaştırma ile ilgili her alacaklının hem itiraz hem de şikâyet yoluyla sıra cetveline karşı koyabileceği; alacağın sıra cetveline bu şekilde kaydına razı olmayan borçlunun ise sadece şikâyet yoluna başvurabileceği savunulmuştur⁷¹.

Sıra cetveline karşı şikâyet, kural olarak icra müdürünün sıra cetvelini yaparken takip hukuku hükümlerine aykırı davranmasını konu edinir. Farklı bir ifade ile icra müdürünün takip hukuku hükümlerini

⁶⁹ BİLGİN, s. 638; HASIRCI, s. YILMAZ, Sempozyum, s. 244, yazar bu düzenlemelerin Any. m. 142 hükmüne aykırı olduğu görüşündedir. Sıra cetveline itiraz ve şikâyet yolu ile karşı koymaya ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 399 vd.; MUŞUL, I, s. 803 vd.; YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 265 vd.

⁷⁰ MUŞUL, I, s. 803. Yarg. 23. HD, 2015/6766-6002, 28.09.2015: “Somut olayda, şikâyetle konu sıra cetvelinde şikâyetçiye pay ayrılmadığından, şikâyetçinin adı geçen aleyhinde şikâyetle bulunmasında hukuki yararı bulunmamaktadır.”

⁷¹ YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 266-267.

gereği gibi ve olaya uygun uygulamaması hâlinde, ilgililerin şikâyet yoluna başvurmaları mümkündür⁷². Rüçhanlı alacaklının sıra cetvelinde adi alacaklı olarak gösterilmesi hâlinde sıra cetveline karşı şikâyet yoluyla karşı koyulabilir⁷³. Yargıtay bir kararında alacaklının, kendisinden önce gelen alacaklının sadece rehin hakkının varlığına karşı koymak istediğinde, bunu şikâyet yoluyla icra mahkemesinde gerçekleştirmesi gerektiğine karar vermiştir. Karara konu olayda rehin sözleşmesinin geçersizliği ileri sürülmüş, buna bağlı olarak rehin hakkı sahibinin sırası şikâyete konu edilmiştir⁷⁴.

Sıra cetvelinde yer alan rehin alacaklısı, cetveldeki başka bir alacağın esasına ve miktarına karşı koymak istiyorsa, bunu sıra cetveline itiraz davası ile yapmalıdır. Bu dava sıra cetvelinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesinde açılmalıdır. Rehin sözleşmesinin her iki tarafı da tacir ise, sıra cetveline itiraz davası nispi ticari dava olacaktır. Dolayısıyla davanın yetkili asliye ticaret mahkemesinde görülmesinin gerekeceği gözden kaçırılmamalıdır. Bu davanın davacısı itiraz eden rehinli alacaklı, davalısı ise alacağına itiraz edilen diğer rehinli alacaklıdır⁷⁵.

Hem sıra cetveline itiraz hem de sıra cetveline şikâyet, basit yargılama usulüyle görülecektir (Tem.Yön. m. 34/f.1).

⁷² PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 402; YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 265.

⁷³ PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 402. TİTRK kapsamında kurulan rehinlere ilişkin sıra cetveline karşı şikâyet sebeplerinin kısıtlı olduğu yönünde bkz. BİLGİN, s. 638.

⁷⁴ Yarg. 19. HD, 2006/11710-1958, 01.03.2007: “Sıra cetveline itiraz yalnız sıraya ilişkin ise bu uyuşmazlığın çözümünde icra mahkemesi görevlidir. Somut olayda davacı, davalının üst sıraya alınmasına dayanak teşkil eden rehin sözleşmesinin geçersiz olduğunu iddia etmiştir. Rehnin geçersiz olup olmaması, rehin hakkı sahibi alacaklının sırasını belirleyen bir husus olup söz konusu itirazın icra mahkemesinde çözümlenmesi gerekir.” Ticari işlemlerde taşınır rehni de İİK m. 23/I, 2 ve İİK m. 206/I uyarınca rüçhanlı alacaklıdır. Taşınır rehni ve hapis hakkının satılan mala da rüçhanlı alacak olduğu yönünde bkz. MERİÇ, s. 79.

⁷⁵ PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 403; MUŞUL, I, s. 809.

Taşınır rehnine konu edilmiş bir varlık üzerinde, daha sonraki bir tarihte haciz veya rehin tesis edilmesi söz konusu olabilir. Ticari işlem niteliğinde olmayan işlemler nedeniyle kurulan rehinlerin, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre kurulan rehinlerden sonra geleceği hükme bağlanmıştır (Tem.Yön. m. 33/son). Bu düzenlemeden hareketle, rehinli malın mülkiyetinin, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre rüçhanlı alacaklıya devredildiği durumlarda, başka kanuna göre rehin hakkı sahibi olan alacaklının alacağını almasının mümkün olmadığı, dolayısıyla rehinli borçluya karşı yürüteceği takibin rehin açığı belgesi ile sonlanacağı söylenebilir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre üzerinde rehin tesis edilen bir varlığa haciz koyulması durumunda haciz koyduran adi alacaklının istihkak iddiası gündeme gelecektir. Öğreti ve Yargıtay içtihatlarında rehin hakkının da istihkak iddiasına konu olacağı ittifakla kabul edilmektedir⁷⁶. Bu şekilde rehin hakkı ileri sürülen taşınır varlığın haczi sona bırakılmalıdır (İİK m. 85/f.2, m. 96/f.1, 102/f.1-3). Bu malın haczi durumunda dahi, paraların paylaşılması aşamasında öncelikle rehinli alacaklının alacağı ödeneceğinden, yürütülen takibin hacizli alacaklı bakımından aciz vesikası ile sonlanması kuvvetle muhtemeldir. Bununla birlikte, sonraki rehin hakkı sahibi veya hacizli alacaklının yürüteceği takibin, rehinli varlık paraya dönüşmedikçe semeresiz kalacağı da unutulmamalıdır⁷⁷.

⁷⁶ KURU, s. 268; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ ÖZEKES, s. 355; YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 181; MUŞUL, I, s. 607; GÜRDOĞAN, s. 94. 21. HD, 2008/3118-17463, 11.11.2008: "3.kişinin haczedilen mal ve hak üzerinde mülkiyet veya rehin hakkına dayanarak istihkak davası açabileceği öngörülmüştür. Gerek doktrinde ve gerekse Yargıtay uygulamasında "mülkiyet ve rehin hakları" sözcüklerinin sınırlandırıcı anlam taşımadığı, ayrıca sınırlı aynı haklara, tapuya şerh verilmiş kişisel haklara, hapis hakkına, mülkiyeti muhafaza sözleşmesine, intifa hakkına dayanarak da istihkak davası açılabilmesi kabul edilmektedir..."; Yarg. 12. HD, 2009/701-8464, 20.04.2009: "3. kişi Bankanın 89/1 haciz ihbarnamesine karşı "mevduat üzerinde rehin ve hapis hakkının olduğunu ileri sürmesi" istihkak iddiası niteliğindedir."

⁷⁷ Rehinli varlığın değerinin, rehinli alacaklının alacağından fazla olması durumunda, aradaki farkın icra dairesine yatırılması ve diğer alacaklılar arasında paylaşılmasına ilişkin bkz. Tem. Yön. m. 38/II. Ayrıca bkz. §6 IV H.

F. Ödeme Emri

Sıra cetvelinin kesinleşmesinden⁷⁸ sonra icra dairesi, sıra cetvelinin kesinleştiğini sonra gelen rehin hakkı sahiplerine bildirir. İcra dairesi, borçlu ile rehin veren üçüncü kişi ise taşınır maliki üçüncü kişiye ödeme emri gönderir. Ödeme emrine itiraz süresi yedi, ödeme süresi ise on beş gündür (Tem.Yön. m. 35).

Ödeme emrine ilişkin olarak hüküm bulunmayan hâllerde, İİK m. 149/b düzenlemesi kapsamında ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipteki ödeme emrine ilişkin hüküm uygulama alanı bulacaktır. Şüphesiz ödeme emri düzenlenirken, Tem.Yön. m. 35 düzenlemesi de dikkate alınmalıdır⁷⁹.

G. Ödeme Emrine İtiraz ve Hükümden Düşürülmesi

Tem.Yön. m. 36 uyarınca ödeme emrine itiraz hâlinde İİK m. 148-150/d maddeleri kıyasen uygulanır. Anılan maddeler ipoteğin paraya çevrilmesi yolu ile ilamlı ve ilamsız takibe ilişkin hükümlerdir. İcra dairesinin ödeme emri göndermesi nedeniyle, itiraz sebepleri ve itirazın hükümden düşürülmesinde ilamsız takibe ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulabileceği kanaatindeyiz⁸⁰.

Tem.Yön. m. 36/f.2'de sadece rehin hakkına itiraz edilmesinin, itiraz sonuçlanıncaya kadar mülkiyetin alacaklıya devrine de engel olduğu hükme bağlanmıştır. Bu aşamada rehin hakkına itiraz edilmemiş olması hâlinde, rehin hakkı bir daha tartışma konusu yapılamaz⁸¹. Rehlin hakkı, rehin sözleşmesinin sicile tescili ile doğar. Sicile tescil için ise rehin sözleşmesinin tarafların imzalarının noterce onaylanması veya sözleşmenin sicil yetkilisinin huzurunda imzalanması şarttır (TİTRK m. 4/f.4). Bu şekilde düzenlenen rehin sözleşmesinin resmi senet niteliği taşıdığı açıktır. Tem.Yön. m. 36/f.2'ye göre rehin hakkına itiraza cevaz verilmişse de, kanaatimizce anılan düzenleme hem Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na hem de İcra İflas Kanunu hükümlerine aykırıdır. Zira İİK m. 150'de, taşınmaz rehni resmi bir

⁷⁸ Sıra cetveline itiraz edilmemesi ya da itiraz veya şikâyetin reddedilmesi halinde. Ayrıca bkz. YILMAZ, Sempozyum, s. 245; BİLGİN, s. 638.

⁷⁹ YILMAZ, Sempozyum, s. 245.

⁸⁰ Bu yönde bkz. YILMAZ, Sempozyum, s. 246.

⁸¹ BİLGİN, s. 640; YILMAZ, Sempozyum, s. 246.

senetle sabit olduğundan, rehin hakkına itiraz edilemeyeceği hükme bağlanmıştır. İpoteğin iptali için başvurulabilecek yegâne yol, İİK m. 72 kapsamında menfi tespit davası açmaktır. Tıpkı ipotek gibi, ticari işlemlerde taşınır rehni de resmi bir senetle kurulduğundan, takipte rehin hakkına itiraz edilemeyeceği kanaatindeyiz⁸².

Ödeme emrine itirazın ortaya çıkardığı sonuç, itirazın akıbetine göre takibe devam edilip edilmeyeceğidir. Bununla birlikte, itirazın hükümden düşürülmesi neticesinde takibe artık ilamlı icra takibi olarak devam edileceği de dikkat çekmektedir⁸³. Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'in, İİK m. 148-150/d maddelerine atıf yapması, ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerin uygulanmasını gerektirmektedir. Buna göre, ödeme emrine itiraz edilmesi hâlinde İcra ve İflas Kanunu'nun "*İtirazın İncelenmesi Usulü ve Hükümleri*" başlıklı 150/a maddesi önem kazanmaktadır. Anılan madde uyarınca, ipoteğin paraya çevrilmesi hakkında ilamsız takibe itiraz edilmesi hâlinde (genel haciz yoluyla takibe ilişkin) İİK m. 62-72. maddeleri uygulama alanı bulacaktır. Bununla birlikte, ipoteğin (inceleme konumuz kapsamında ticari işlemlerde taşınır rehninin), bir cari hesap veya işleyecek kredi gibi bir sözleşmenin teminatı olarak verilmesi hâlinde, icra mahkemesi bu sözleşme ve bununla ilgili sair belge ve makbuzları İİK m.68 hükmündeki esaslara göre inceleyebilir⁸⁴. Yani icra mahkemesi kendisine ibraz edilen rehin sözleşmesine karşı borçlunun itirazını ve bu itirazın dayandığı belgeyi İİK m. 68/a'daki usulle inceleyebilir (İİK m. 68/f.4).

Rehin hakkı resmi bir senette tespit edildiğinden, takipte rehin hakkına itiraz edilebilmesi mümkün değildir. Bu sebeple rehin hakkının iptali menfi tespit davası yoluyla ileri sürülmelidir (Karş. İİK

⁸² HASIRCI, s. 245.

⁸³ Bunun yeni ve melez bir takip yolu olduğu, icra iflas hukukuna hakim kanunilik ilkesine aykırılık teşkil ettiği hakkında bkz. §6 II. *Bilgin*, burada gerçek anlamda bir icra emrinden bahsedilemeyeceği, borçluya gönderilenin bir muhtıra olarak kabul edilmesi gerektiği görüşündedir, *BİLGİN*, s. 641.

⁸⁴ Karş. MUŞUL, I, s. 356; YILMAZ, Sempozyum, s. 246-247. Rehin sözleşmesindeki imzaya itiraz edilmesi halinde rehin alacaklısının itirazın geçici kaldırılmasını talep edebileceği yönünde bkz. YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 292.

m. 150/f.1)⁸⁵. Yargıtay bir kararında⁸⁶, takipten sonra açılan ve ipoteğin fekki ve takibin iptali talebiyle açılan davada, alacak ve fer'ilerinin sona erdiğinin ipotek akit tablosundan tespit edilmesi gerektiğine karar vermiştir. Menfî tespit davasına ilişkin İİK m. 72 uygulaması neticesinde, ticari işlemlerde taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla takip ihtiyatı tedbir yolu ile durdurulabilecektir. Ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından borcun ödendiği, rehin sicilinden ve rehin sözleşmesinden tespit edilebilir.

Tem.Yön. m. 35/f.3 uyarınca bankaların rehin alacaklısı olduğu İİK m. 150/1 hükmü saklıdır.

H. İcra Emri ve Paraya Çevirme

Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takipte, borçlunun itirazı icra mahkemesi veya itirazın iptali yoluyla genel mahkemelerce hükümden düşürüldüğünde, alacaklı borçluya bir icra emri gönderilmesini talep edebilir (Tem.Yön. m. 37)⁸⁷. Bir ödeme emriyle başlayan takip, borçlunun hiç itiraz etmemesi veya itirazının hükümden düşürülmesi neticesinde ilamlı takip olarak devam edecektir.

Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olması hâlinde de, kanaatimizce öncelikle sıra cetvelinin kesinleşmesi beklenmelidir. Zira sıra cetveli, mülkiyetin naklini talep eden, takipte alacaklı konumunda bulunan kişinin de bu hakka gerçekten sahip olup olmadığını tespit etmeye yarayacaktır.

İcra emri kendisine tebliğ edilen borçlu ya da taşınır mal yedinde bulunan kişi, yedi gün içinde taşınır malı teslim etmelidir. Aksi takdirde, taşınır mal elinden zorla alınıp rehin alacaklısına verilir ve bu

⁸⁵ KURU, s. 438.

⁸⁶ 14. HD, 2008/13-1428, 11.02.2008.

⁸⁷ Yılmaz burada yönetmelik koyucunun, ödeme emrine itiraz edilmemesini veya itiraz edilmesi halinde itirazın hükümden düşürülmesi için başvuru itirazın kaldırılması talebinin yahut itirazın iptali davasının kabulü hallerini birer ilam gibi değerlendirdiğini belirtmektedir. Yazara göre ilam niteliğinden belgenin kapsamının kanun ile belirlenmesi gerektiğinden bu düzenleme olması gereken hukuk bakımından sorunlu bir düzenlemedir, YILMAZ, Sempozyum, s. 247; KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 210-211.

husus sicile bildirilir (Tem.Yön. m. 37). Bu işlemin nasıl gerçekleştirileceği ile ilgili olarak İİK m. 24 hükmüne atıf yapılmıştır⁸⁸.

İcra emrinde; rehin alacaklısının, borçlunun ve rehinli taşınır varlık üçüncü kişinin zilyetliğinde ise bu kişinin Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 9 hükmünde belirtilen hususları ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin adları ve soyadları, adresi ve teslim konu varlığın neden ibaret olduğu ve taşınır varlığın teslim alınacağı yazılır (Tem.Yön. m. 37/f.2).

Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmadığı durumlarda, yani borçlunun sıra cetveline itiraz etmemesi ya da itirazının hükümden düşürülmesi sonucunda borçluya (ve varsa taşınır malın sahibi üçüncü kişiye) ödeme emri gönderildiği hâllerde, borçluya 7 gün içinde itiraz etmesi, onbeş gün içinde de ödeme yapması ihtar edilir (Tem.Yön. m. m. 35/f.2). Borçlu eğer ödeme emrine itiraz etmezse, bu kez kendisine icra emri gönderilir. İcra emrinde ise ayrıca ödeme için bir süre verilmeksizin, sadece yedi gün içinde malın alacaklıya teslim edilmesi ihtar olunur (Tem.Yön. m. m. 35/f.1). Eğer borçlu ya da taşınır malı zilyetliğinde bulunduran üçüncü kişi bu emrin gereğini yerine getirmezse, mal ellerinden zorla alınır. (Tem.Yön. m. m. 35/f.3). Bu düzenlemede dikkat çeken birden fazla husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki, borçlu veya üçüncü şahsın, kendilerine icra emri gönderildikten sonra yeniden bir ödeme süresinden faydalanamayacaklarıdır. Doktrinde, anılan düzenlemenin lafzi yorumundan borçlu ya da üçüncü kişiye icra emrinin tebliğinden sonra ödeme için ayrıca bir süre verilmediği, bunun da özellikle rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlandığı durumlarda borçlu aleyhine sonuç doğuracağı görüşü ileri sürülmüştür⁸⁹. Zira bu ihtimalde önceden ödeme emri de gönderilmeyeceğinden, borçlunun itiraz etme ya da borcunu ödeme imkânı bulunmayacaktır. Yine rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmadığı hâllerde de bu sefer Tem.Yön. m. 35/f.3 gereğince rehinli malı herhangi bir sebeple teslim edemezse (malın yok olması, çalınması vs.), alacaklının ne şekilde tatmin edileceği sorusu akla gelebilir. Zira anılan düzenlemenin lafzı, malın teslim edilmemesi hâlinde alacaklıya haciz yapma imkânı da vermemektedir. Kanaati-

⁸⁸ Anılan maddenin nasıl uygulanacağına ilişkin olarak bkz. yukarıda §6 III.

⁸⁹ HASIRCI, s. 249.

mizce Tem.Yön. m. 29, Tem.Yön. m. 35 ile birlikte değerlendirilmeli ve amaca yönelik bir yorum yapılmalıdır. Buna göre rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlandığı hâllerde İİK m. 24 hükmü bir bütün olarak uygulanacağından, mal eğer borçlu ya da üçüncü şahıs yedinde bulunmuyorsa, malın değeri kadar haciz yapılması mümkündür. Aynı yönde, rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmadığı hâllerde de, düzenlenecek rehin açığı belgesi, alacaklıya malın değeri kadar haciz yapma imkânı verecektir⁹⁰.

Rehinli alacaklının tatmin edilmesinde kanunun asıl yöntem olarak rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini öngördüğü söylenebilir. Bununla birlikte, rehne konu edilebilecek her bir taşınır bakımından, mülkiyetin devrinin söz konusu olmadığı hâllerde, paraya çevirmenin nasıl gerçekleştirileceği değerlendirilmelidir.

Burada bir hususa daha dikkat çekmek istiyoruz. Tem.Yön. m. 29 atfıyla uygulama alanı bulacak olan İİK m. 24 hükmünün uygulanmasında, rehinli taşınır malın aynen teslim edilmesi, teslim edilememesi hâlinde bedelinin ödenmesi, bu da mümkün değilse bu değer kadar haciz yapılması söz konusudur. Dolayısıyla rehinli malın borçlunun elinde aynen bulunmadığı hâllerde İİK m. 78 vd. hükümlerine göre borçlunun hem taşınır hem de taşınmaz malları üzerinde haciz uygulanabileceği gözden kaçırılmamalıdır. O nedenle bu ihtimalde takibin akıbeti, normal bir genel haciz yoluyla takibin haciz safhasından farklı olmayacaktır.

Ayrıca TİTRK kapsamında rehnedilmiş bir malın, üçüncü kişi tarafından haczedilmesi hali de çözümlenmesi gereken bir başka sorundur. İİK m. 88/f. 4 uyarınca ticari işleme dayalı olarak üzerinde rehin tesis edilmiş bir varlık, ancak satışına karar verilmesi hâlinde muhafaza altına alınabilir. Bu mal satılamazsa rehinli alacaklıya iade edilir. Sınırlı aynı haklar da istihkak iddiasına konu olabildiğinden, rehinli alacaklı, haciz koyduran alacaklıya karşı istihkak iddiasında bulunabilir⁹¹. Buradan hareketle ortaya çıkabilecek bir diğer sorun ise üzerinde rehin bulunan bir mal için haciz işlemi uygulanırsa, rehinli alacaklının İİK m. 96 (mal borçlunun elinde iken haciz uygulanması hâlinde istihkak iddiası) veya İİK m. 99 (mal üçüncü kişinin elinde iken haciz

⁹⁰ Bkz§6 III.

⁹¹ YILMAZ, s. 549; KURU, s.267-368; MUŞUL, C. I, s. 613.

uygulanması hâlinde istihkak iddiası) hükümlerinden hangisine başvuracağıdır. Ticari işlemlerde taşınır rehni, teslimsiz bir taşınır rehnine imkân verdiğinden, kural olarak üzerinde haciz uygulanan varlık rehin alacaklısının değil, rehin borçlusunun elinde bulunmaktadır. Rehin alacaklısı, istihkak iddiasına sebebiyet veren haciz işlemi borçlu konumundadır. Buna bağlı olarak ticari işlemde doğan rehnin borçlusuna da bu takipte üçüncü kişidir. Bu nedenle kanaatimizce bu ihtimalde uygulanması gereken hüküm İİK m. 99'dur⁹².

1. Bir Tahsil Yöntemi Olarak Rehinli Malın Mülkiyetinin Devri

Borçlunun borcunu ifa etmede temerrüde düşmesi hâlinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun alacaklıya farklı imkânlar verdiği görülebilir. TİTRK m. 14 uyarınca temerrüt hâlinde alacaklı eğer birinci derecede ise İİK m. 24 uyarınca rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebileceği gibi; alacağını 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık şirketlerine de devredebilir. Nihayet alacağın genel hükümler çerçevesinde takibe konu edilebilmesi de mümkündür.

Kanun benimsediği mülkiyetin devrini yönteminin *lex commissoria*'ya aykırı bir düzenleme olup olmadığı ve alacaklının temerrüt hâlinde doğrudan genel hükümlere başvurması hâlinde tercih edeceği yöntemin, genel haciz (iflas) yoluyla takip mi yoksa rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip mi olacağı sorularına cevap verilmesi önemlidir.

15.02.2018 tarih ve 7099 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce TİTRK m. 14 /f.2'de alacağın mülkiyetin devri yahut varlık şirketine devir yoluyla tahsil edilemediği durumlarda genel hükümlere göre takip yapılacağı düzenlemesi yer almaktaydı. Bu düzenlemenin yürürlükte olduğu dönemde öğretide ileri sürülen bir görüşe göre, burada seçimlik yetki bulunmaktaydı. Yani alacaklı doğrudan rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurabileceği gibi, mülkiyetin devrini de talep edebilirdi. Ancak mülkiyetin devrini talep eden alacaklı eğer tatmin edilemezse, açık kalan miktarı rehnin paraya çevrilmesi yoluyla değil, haciz (veya iflas) yoluyla talep etmeliydi. Bu görüş müelliflerince TİTRK m. 14/f.2'de bahsedilen genel hükümlerin genel haciz yoluyla takibi ifade ettiği ileri sürülmüştür. Ayrıca buna göre rehinli alacaklı-

⁹² Aksi görüş için bkz. KARAKUŞ-ERBAŞ, s. 260-661.

nın rehinli taşınırın mülkiyetini talep etmeye zorlayacak bir hükmün varlığı, rehin alacaklısının alacağını alması için İcra ve İflas Kanunu ve Türk Medeni Kanunu'nda getirilen kuralları da uygulanamaz hâle getirecektir⁹³. Temerrüt hâlinde alacaklıya seçimlik bir hak tanındığı görüşünün doğal sonucu olarak, rehinli malın mülkiyetinin alacaklıya devrinin ne zaman *lex commisorio*'ya aykırılık teşkil edeceği de tartışılmalıdır. Aynı görüş taraftarlarına göre *lex commisorio* yasağı borcun muaccel olmasından sonraya dönük değildir. Farklı bir anlatımla rehin hakkı kurulurken, yani muacceliyet öncesi dönemde alacaklıya bu hakkın tanınması mümkün değildir⁹⁴. Dolayısıyla rehin sözleşmesi kurulurken, sözleşmeye rehinli malın mülkiyetinin alacaklıya geçeceğine dair kayıt koyulabilmesi de mümkün olmayacaktır. Bu anlamda Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu istisnai bir düzenleme getirmektedir. Zira alacaklının aslında temerrüt sonrası için düzenleme yapabileceği bu hakkı kanun ile düzenlenmiştir. Özetle, alacaklıya seçimlik olarak tanınan mülkiyetin devri imkânı, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında, *lex commisorio* yasağına istisna teşkil edecek biçimde düzenlenmiştir⁹⁵.

Öğretide bir başka görüş ise; bu düzenlemenin açık olmayan bir biçimde *lex commisorio* yasağından ayırık bir düzenleme olduğunu kabul etmekle birlikte, bu düzenlemenin özellikle stok ve hammadde gibi döner varlıkların rehninde problem doğurmaya elverişli olduğu yönündeydi. Bu görüşe göre stok veya hammadde gibi dönen varlıklar rehne konu edilse de, bunların borçlu tarafından süreç içinde tüketilmesi yahut da bu varlıkların dönüşmesi kaçınılmazdır. Rehin alacaklı-

⁹³ ANTALYA/ACAR, s. 143. Aksi görüş için bkz. ŞİT-İMAMOĞLU, s. 40. Yazar mülkiyetin devri talebinin bir takip şartı niteliğinde olduğu görüşündedir, aynı yönde BİLGİN, s. 652. Genel olarak muacceliyetten sonra rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devredilmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut: Eşya Hukuku, İstanbul 2009, s. 847. Bu tartışmalar için ayrıca bkz. GÜMÜŞ, Sempozyum, s.203.

⁹⁴ ANTALYA/ACAR, s. 143; BUDAK, s. 58; ŞİT-İMAMOĞLU, s. 39-40; KARABEL, s. 98; ŞENER, s. 114; GÜRPINAR, Teslime Bağlı, s. 145-146; KARAKUŞ ERBAŞ, s. 214; HAMAMCIOĞLU/KARAMANLIOĞLU, s. 130-131.

⁹⁵ ANTALYA/ACAR, s. 144; Aksi yönde GÜRPINAR, Teslime Bağlı, s. 146; YILMAZ, Sempozyum, s. 235; GÜMÜŞ, Sempozyum, s. 205. Rehin sözleşmesinde yer alan mülkiyetin devri kayıtlarının geçerli olmayacağı yönünde bkz. GÖLE/AYDOĞAN, s. 45.

sının mülkiyetin devrini talep edebilmesi, dönüşen veya eksilen bu varlıkların rehin anından farklı hâlleriyle mülkiyetlerinin alacaklıya devredilmesine; dolayısıyla da alacaklının değeri eksilen hâliyle bu varlıkları satmak zorunda kalmasına sebebiyet verecektir. Bu durum da dönen varlıkların rehnedilmesi imkânını anlamsızlaştırır⁹⁶.

Ticari işletme rehninin alacaklısına seçimlik yetki verildiği ya da bunun genel hükümlere göre takip yapmadan önce yerine getirilmesi gereken bir takip şartı olduğu yönündeki tartışmalar 7099 sayılı Kanun⁹⁷ ile yapılan değişiklik sonucu önemini yitirmiştir. Zira 7099 sayılı Kanun'un 31. maddesi ile temerrüt hâlinde genel hükümler çerçevesinde de takip yapılabileceği hükmü TİTRK m. 14 hükmüne eklenmiştir. Anılan hükme göre başvurulacak genel hükümlerin, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümleri olduğu kanaatindeyiz⁹⁸. Yani rehlinli alacaklı doğrudan İcra ve İflas Kanunu'ndaki ilgili hükümlere göre takip başlatabilecektir.

7099 sayılı Kanundan önceki hâliyle kanunun lafzı, alacaklının genel hükümlere göre takip yapabileceği intibahı uyandırır da, burada öncelikle rehlinli alacaklının mülkiyetin devrini talep etmesi ya da bu hakkını bir varlık yönetim şirketine devretmesi gerektiği sonucuna ulaşılıyordu. Ancak bundan sonra alacağın tahsil edilememesi hâlinde genel hükümler çerçevesinde takip yapılabilecektir. Hükmün düzenlemekten önceki hâlinin İcra ve İflas Kanunu ve Türk Medeni Kanunu'ndaki rehne ilişkin düzenlemeleri uygulanamaz hâle getireceği yönünde öğretide ileri sürülen gerekçe kanaatimizce yerindedir⁹⁹.

Bu noktada, Tem.Yön. m. 9/f.1, 1 bendine de değinmekte fayda vardır. Anılan maddede; eğer varsa, temerrüt durumunda mülkiyeti

⁹⁶ ŞİT-İMAMOĞLU, s. 40-41; *Hasırcı* ise, kanunun değişiklikten önceki hali bakımından, sadece dönen varlıklar için değil, tüm taşınır varlıklar bakımından mülkiyetin devrinin olumsuz sonuçlar doğurabileceğine değinmiştir. Yazara göre alacaklı, öncelikle mülkiyetin devri yoluna başvurmak zorunda olduğundan, malın mülkiyetini devraldıktan sonra sonra, o malı muhafaza etmek ve satmak için, ayrıca masraf yapmak ve zaman harcamak zorunda kalacaktır, HASIRCI, s. 220.

⁹⁷ RG: 10.03.2018/30356. Ayrıca bkz. GÜMÜŞ, Sempozyum, s. 201.

⁹⁸ TUNCER-KAZANCI, İdil, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Rehinlerde Rehlinli Alacaklının Tatmin Edilmesi", İnHFD C. 10 S. 1, Y. 2019, s. 76. Bu yönde bkz. YILMAZ, Sempozyum, s. 253-254.

⁹⁹ TUNCER-KAZANCI, s. 76.

devralma hakkının kullanılacağı kaydının da rehin sözleşmesinde yer alacağı hükme bağlanmıştır. Her ne kadar Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun istisnai bir düzenleme getirdiği kabul edilse de 7099 sayılı kanun ile yapılan değişiklikten sonra artık rehinli alacaklının dilerse genel hükümlere göre de takip yapabileceğinin kabulü gerekir. Alacaklının, tercihini mülkiyetin Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümlerine göre devri yönünde kullandığı durumlarda ise, alacağını rehinli malın mülkiyetini iktisap etmek suretiyle tam olarak alamayan alacaklının, tahsil edemediği miktar için genel haciz (veya iflas) yoluyla takibe girişebileceği de gözden kaçırılmamalıdır. (Karş. Tem.Yön. m. 41)¹⁰⁰.

Lex commisorio yasağının temel amacının, teminatın değerinin çoğunlukla alacaktan fazla olmasının borçluya zarar verecek şekilde tefecilikle sonuçlanmasını önlemek olduğu öğretide ileri sürülmüştür¹⁰¹. Farklı bir ifade ile teminata konu varlığın değeri, çoğunlukla alacaktan fazla olduğundan, borçlu borçlandığından daha fazla bir miktarı alacaklıya vermek durumunda kalacaktır. Bu da nakit sıkıntısı içindeki rehin verenin daha da güç bir durumda kalmasına, alacaklının ise aşırı bir menfaat elde etmesine sebebiyet verecektir. Bu sakıncayı öngören Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik, alacak miktarı ile rehinli varlığın değeri arasında fark bulunması hâlinde mülkiyetin devrinin nasıl gerçekleşeceğini de düzenlemiştir. Tem.Yön. m. 38/f.2 uyarınca, rehinli varlığın tespit edilen değeri, alacaktan fazla ise, rehinli alacaklı aradaki farkı icra dairesine yatırmak suretiyle rehinli taşınırın mülkiyetini devralabilir. Bu ihtimalde, icra dairesine yatırılan fark, sonra gelen rehinli alacaklılar ve adi alacaklılara paylaştırılacaktır. Bu paylaştırmada da icra dairesince yapılan sıra cetveli dikkate alınacaktır¹⁰².

¹⁰⁰ ÖZ, s. 127; TUNCER-KAZANCI, s. 76. Tem.Yön. m.41, hüküm bulunmayan hallerde İcra ve İflas Kanunu'nun ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerinin uygulama alanı bulacağını düzenlemektedir. Mülkiyetin devrini, taşınır rehni bakımından özel paraya çevirme yöntemi olarak kabul ettiğimizde, karşılanmayan kısım için de genel haciz yoluyla takip yapılması noktasında İİK m. 152/f.3-4 kıyasen uygulama alanı bulabilecektir. Aynı yönde bkz. ANTALYA/ACAR, s.141; HASIRCI, s. 219, 223.

¹⁰¹ ŞENER, s. 114, ayrıca bkz. GÜMÜŞ, Sempozyum, s. 205.

¹⁰² TUNCER-KAZANCI, s. 76.

Rehin alacaklısının alacağı, rehinli varlığın değerinden fazla ise, bu durumda da rehinli alacaklı değer tespit raporunda belirtilen tutarın onda dokuzunu alacağına mahsup ederek varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilir. Tem.Yön. m. 38/f.1 hükmü uyarınca rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralmaya hakkı olan rehin alacaklısı, eksper raporda belirtilen tutardan fazla bir alacağa sahipse raporda belirtilen tutarın onda dokuzunu alacağına mahsup ederek varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilir. Alacaklının fark tutarı ile diğer alacaklıların öncelik hakkı ve alacak tutarına ilişkin rehin açığı belgesi düzenlenerek rehin alacaklılarına verilir¹⁰³.

Bir örnekle açıklamak gerekirse, 10.000.-TL alacağı olan bir alacaklı, değer tespit raporunda 8.000.-TL olduğu tespit edilen varlığın mülkiyetini devralmak isteyebilir. Bu durumda, 8.000.-TL'nin 9/10'u olan 7.200.-TL'yi alacağına mahsup ederek mülkiyeti devralacaktır. Kanun, kalan 1/10'un, örneğimizde 800.-TL'nin akıbetine ilişkin bir düzenleme getirmemektedir. Ancak düzenlemenin devamında, mülkiyeti devralan alacaklının kalan alacağı ve diğer alacaklıların alacağı ve öncelik hakkı da belirtilerek rehin açığı belgesi düzenleneceği hükme bağlanmıştır¹⁰⁴.

Buna karşın, rehin alacaklısının alacağı, rehinli malın eksper raporda belirtilen değerinden az ise fazla olan tutarı icra müdürlüğü hesabına yatırarak mülkiyeti devralabilir. Bu fark tutarın icra müdürlüğü hesabına kaydedilmemesi hâlinde rehin alacaklısı bu tutar kadar borçlu ile birlikte müteselsilen sorumludur (Tem.Yön. m. 38/f.2)¹⁰⁵.

2. Birden Fazla Taşınırın Aynı Alacak İçin Rehnedilmesi Hâlinde Paraya Çevirme

Birden fazla taşınırın aynı alacağa güvence teşkil etmek üzere rehin verilmesi mümkündür. Ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından da bu şekilde rehin tesis edilmesi oldukça muhtemeldir. Rehin veren, tek bir alacağı teminat altına almak amacıyla TİTRK m. 5'te sayılan

¹⁰³ YILMAZ, Sempozyum, s. 249; TUNCER-KAZANCI, s. 77. Anılan düzenlemenin eleştirisi için bkz. GÜMÜŞ, Sempozyum, s. 215; HASIRCI, s. 250 vd.

¹⁰⁴ TUNCER-KAZANCI, s. 77.

¹⁰⁵ YILMAZ, Sempozyum, s. 249; TUNCER-KAZANCI, s. 77.

taşınır varlıklardan birkaçını rehnedebileceği gibi, ticari işletme/esnaf işletmesine dâhil birden fazla unsuru da rehne konu edebilir¹⁰⁶.

Türk Medeni Kanunu, toplu rehine ilişkin 855. maddesinde, bu ihtimale bazı şartların varlığı hâlinde cevaz vermiştir. Öncelikle, toplu rehin tesis edilebilmesi için rehin konusu varlıklar ya aynı maliklere ya da borçtan müteselsilen sorumlu olan borçlulara ait olmalıdır¹⁰⁷. Bu durumda üzerinde rehin kurulan varlıkların tamamı alacağa teminat teşkil eder. Yani her bir varlık alacağın tamamını karşılamaya yönlendirilir. Bu şartların mevcut olmadığı durumlarda ise TMK m. 855/f.2 gereğince her varlığın alacağın ne kadarlık kısmını teminat altına almak üzere rehnedildiği rehin kurulurken belirtilir. Yoksa tapu idaresi re'sen güvenceyi rehinli varlıkların her birinin değeri oranında paylaşır¹⁰⁸.

Toplu rehlin paraya çevrilmesi bakımından TMK m. 873 hükmü dikkate alınmalıdır. Anılan düzenlemeye göre aynı alacak için birden çok taşınmazın rehnedilmiş olması hâlinde, rehlin paraya çevrilmesi istemi, taşınmazların tamamı hakkında yapılır. Bununla birlikte, icra dairesi onlardan ancak gerektiği kadarını paraya çevirir (Karş İsvMK m. 816/f.3). Yani her ne kadar kural olarak her bir varlığın tamamı, alacağın tamamı için teminat teşkil etse dahi, sadece rehinli alacaklının alacağını karşılayacak miktarda bir paraya çevirme faaliyeti gerçekleştirilmelidir. Bununla birlikte Kanun, paraya çevirme isteminin, taşınmazların tamamı hakkında yapılmasını öngörmüştür¹⁰⁹. İsviçre doktrininde, taşınmazların paraya çevrilmesi aşamasında tarafların, varlıklardan birinin diğerlerinden önce paraya çevrilmesi yönünde anlaşmalarının mümkün olduğu ileri sürülmüş, bu durumda öncelikle bu varlığın paraya çevrilmesi gerekeceği savunulmuştur. Anılan görüşe göre üzerinde tali olarak rehin tesis edilen taşınmaz, ancak asli teminat alacağı karşılamaya yeterli olmadığı takdirde paraya çevrilebilir. Tali

¹⁰⁶ TUNCER-KAZANCI, s. 77.

¹⁰⁷ KOSTKIEWICZ, Jolanta Kren: Art. 87, Commentaire ORFI Ordonnance du Tribunal Fédéral du 23 Avril 1920 sur la Réalisation Forcée des Immeubles, 2012, s. 190; VEUILLET, §222.

¹⁰⁸ TUNCER-KAZANCI, s. 77.

¹⁰⁹ TUNCER-KAZANCI, s. 77.

teminatın paraya çevrilmesi talebinin yeni bir takibe konu edilmesi gerekir¹¹⁰.

Toplu rehnin söz konusu olmadığı, yani aynı malik ya da müteselsil borçlulara ait olmayan taşınmazların konu edildiği yahut da bu koşullar mevcut olsa bile tarafların teminat yükünün taşınmazlar üzerinde paylaştırılmasını kararlaştırdığı takipte ise, teminat yükünün taşınmazların değerine göre oransal olarak paylaştırılması, paraya çevirme aşamasına ilişkin bazı soruları da beraberinde getirir. Zira taşınmazın değerinin sadece bir kısmı üzerinde rehin tesis edilmiş olsa dahi, taşınmazın bir bütün olarak satılması gerekebilir. Bu durumda borçlu, sahip olduğu taşınmazın değerinin altında kalan bir borç için taşınmazını kaybetmiş olacaktır. Her ne kadar ticari işlemlerde taşınır rehninde bu şekilde bir paraya çevirme aşaması bulunmasa da, benzer olarak rehinli varlığın mülkiyetinin ne şekilde devredileceği sorusu akla gelebilir.

Ticari işlemlerde taşınır rehninde, genel olarak rehin borçlusuna ait birden fazla taşınır üzerinde rehin tesis edilebilir. Dolayısıyla tarafların toplu rehni kararlaştırması hâlinde tek bir rehin hakkı mevcut olup, tüm taşınırlar alacağın tamamını güvence altına almak amacıyla rehn edilir. Bu nedenle teminat yükünün taşınırlar arasında oransal olarak paylaştırılması söz konusu olmaz¹¹¹. Rehinli taşınırların tamamının değerinin alacak miktarından fazla olması durumunda, tüm taşınırların mülkiyetinin devrinin talep edilmesi kanaatimizce, TMK m. 873/f.3'te yer alan icra dairesinin ancak gereken kadar varlığı paraya çevireceği hükmü ile bağdaşmaz¹¹². Bu durumda, takip talebini alan icra dairesi, borçlunun temerrüdünden sonra yapılan değer tespitini dikkate alarak (Değ.Tes.Yön m. 7/f.3) hangi varlığın paraya çevrileceğini belirleyebilmelidir. Yapılan bu değer tespitine itiraz edilebileceği gibi, kanaatimizce icra dairesinin mülkiyetin devrine konu edilecek varlığın tespitine yönelik olarak yapacağı işlemin denetiminin de icra mahkemesinde şikâyet yoluyla denetlenmesi mümkündür¹¹³.

¹¹⁰ KOSTKIEWICZ, s. 190-191. Buna karşın İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında taşınmazların tamamının paraya çevrilmeye konu edilmesi kuralının emredici olduğunu belirterek, hâkimin bu hususu re'sen dikkate alması gerektiğini hükme bağlamıştır, ATF 138 III 186.

¹¹¹ TUNCER-KAZANCI, s. 77.

¹¹² TUNCER-KAZANCI, s. 77.

¹¹³ TUNCER-KAZANCI, s. 77.

Müteselsil borçlu olmayan üçüncü kişinin, borçlu lehine rehin vermesi durumunda, rehin yükünün rehinli varlıkların değerlerine oranla paylaştırılacağına değinmiştik. Bu ihtimalde TMK m. 873/f.3'ün, yani icra dairesinin malların gerektiği kadarını paraya çevireceğine dair düzenlemenin uygulanması güç gözükmemektedir. Zira tüm taşınırılar belli bir oranla alacağa teminat teşkil ettiğinden, içlerinden birinin paraya çevrilmesi (ya da mülkiyetinin devredilmesi) rehin alacaklısını tatmin etmeyecektir. Kanaatimizce, burada Tem.Yön. m.38/f.2 uygulama alanı bulabilir. Yani rehinli varlığa isabet eden alacak miktarı, alacağın tamamından az olduğu için rehinli alacaklı ancak fazla olan tutarı icra müdürlüğü hesabına yatırarak mülkiyeti devralabilir. Kanaatimizce, ticari işletmenin unsurlarından birkaçı üzerinde alacağı teminat altına almak üzere rehin tesis edilmesi hâlinde, rehinli varlıkların tamamının mülkiyetini edinmek isteyen rehinli alacaklının bu yolu tercih etmesi muhtemeldir¹¹⁴.

3. Taşınırın Türüne Göre Paraya Çevirme Yöntemleri

Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'in 41. maddesi, mülkiyetin devrinin tercih edilmemesi hâlinde, alacaklının alacağını 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketine de devredebileceğini hükme bağlamaktadır. Bu hâlde varlık yönetim şirketleri, alacaklıya halef olur. Dolayısıyla, alacağın varlık yönetim şirketine devredildiği durumlarda da, varlık yönetim şirketi lehine bu yönetmelikteki süreç işleyecektir. Bu yolu tercih etmeyen ve alacağını Yönetmelik hükümlerine göre tahsil etmeyen alacaklı genel hükümler çerçevesinde takip yapabilir (Tem.Yön. m. 41/f.3)¹¹⁵.

Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik, bazı taşınırılar için özel paraya çevirme hükümleri sevk etmiş, hüküm bulunmayan hâllerde ise takibin genel hükümlere göre yapılacağını düzenlemiştir. Bu noktada dikkati çeken ilk düzenleme, yine anılan yönetmeliğin m.41/f.2 hükmünde yer almaktadır. Buna göre alacaklı, TİTRK m.5'te sayılan varlıklardan mülkiyeti veya zilyetliği devredilemeyenlerin kiralama ve li-

¹¹⁴ TUNCER-KAZANCI, s. 78.

¹¹⁵ TUNCER-KAZANCI, s. 78.

sans hakkını doğrudan kullanabilir veya üçüncü kişilere kullandırtabilir¹¹⁶. Lisanslama ve kiralama geliri borca yetecek düzeye ulaştıktan sonra kiralama ve lisanslama hakkı sona erer. Kanaatimizce, başka bir sicile kaydı öngörülme-yen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar ile kiracılık hakkı, bu şekilde mülkiyeti veya zilyetliği devredilemeyen taşınırlardandır¹¹⁷. Yani bu taşınırların kiralama veya lisans hakkının alacaklı tarafından kullanılması veya bir üçüncü kişiye kullandırılması da söz konusu olabilecektir. Lisanslama ve kiralama geliri borca yetecek düzeye ulaştıktan sonra kiralama ve lisanslama hakkı sona erer (Tem.Yön. m. 41/f.2)¹¹⁸.

İcra ve İflas Kanunu, kural olarak hacizli taşınır malın açık artırma ile paraya çevrilmesini öngörmüşse de; İİK m.120’de ödeme yerine alacakların devrini, İİK m. 121’de¹¹⁹ intifa hakkı ya da paylaşılmamış bir miras hissesi veya diğer iştirak hâlinde malik olunan taşınırların paraya çevrilmesini düzenlemektedir. Bu kapsamda, rehne konu taşınırın mülkiyetinin devredilmediği ya da devredilemediği hâllerde, kural olarak paraya çevirmenin bu hükümler dairesinde gerçekleştirilmesi mümkündür¹²⁰.

Tem.Yön. m. 30/f.1 düzenlemesinde yer alan mülkiyetin devri şeklindeki paraya çevirme sürecini, sadece rehinli taşınırın mülkiyetini alacaklıya devri şeklinde yorumlamak, özellikle rehnin alacak üzerinde yahut kullanma veya yararlanmaya yönelik olarak kurulduğu hâllerde bazı belirsizlikleri de beraberinde getirecektir¹²¹. Nitekim doktrinde *Gümüş* bu soruna dikkat çekmiş, Tem.Yön. m. 30/f.1 hükmünün *TİTRK m. 5 kapsamındaki rehinli taşınır varlıklar üzerindeki hak sahipliğinin geçirilmesi* olarak anlaşılması gerektiğini haklı biçimde be-

¹¹⁶ BİLGİN, s. 642.

¹¹⁷ TUNCER-KAZANCI, s. 78. Ayrıca fikri ve sınai mülkiyete konu hakların; ticari plaka ve ticari hattın; ticari projenin de bu kapsamda değerlendirilebileceği yönünde bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>; GÜMÜŞ, s. 224.

¹¹⁸ TUNCER-KAZANCI, s. 78. Finansal kiralama sözleşmesinden doğan kiracılık hakkının da rehne konu edilebileceği, buna karşın finansal kiralama sözleşmesine konu malların ise rehin kapsamı dışında kaldığı yönünde bkz. BİLGİN, s. 645.

¹¹⁹ Zilyetliği devredilemeyen varlıklar bakımından İİK m. 121’in uygulanması gerektiği yönünde bkz. HASIRCI, s. 221.

¹²⁰ TUNCER-KAZANCI, s. 78.

¹²¹ TUNCER-KAZANCI, s. 78.

lirtmiştir. Yazara göre, örneğin kıymetli evraka bağlanmış alacak haklarında, paraya çevirmenin sadece mülkiyetin devri olarak kabul edilmesi hâlinde, alacağın bağlandığı senedin de taşınır olarak değerlendirilmesi gerekecektir. Kıymetli evraka bağlanmamış alacaklar bakımından da TİTRK m. 14/f.1, a düzenlemesi sadece ürün getiren alacaklar için uygulama alanı bulabilecektir. Zira ürün getirmeyen bir alacak, üzerinde zilyetlik kurulabilecek bir taşınır niteliğinde değildir. Bununla birlikte bu alacak, TİTRK m. 14/f.1, c anlamında kullanma ve/veya yararlanmaya yönelik ürün kirası, adi kira, lisans sözleşmesi tesisine imkân tanıyan “zilyetliğin devrine konu olmayan varlık” da değildir. Bu örnekler ışığında temerrüt hâlinde mülkiyetin devri kavramını daha geniş yorumlamak ve hak sahipliğinin devrini de bu kapsamda değerlendirmek, paraya çevirme aşamasında rehinli taşınırın niteliğine bağlı olarak ortaya çıkacak bazı sorunları da ortadan kaldıracıdır.¹²²

İcra ve İflas Kanunu’ndaki paraya çevirme yöntemleri bakımından, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda rehne konu edilebilecek taşınırları dört grup altında değerlendirebiliriz. Buna göre çalışmamızda öncelikle dar anlamda taşınır kavramına dâhil edebileceğimiz “hammadde” (TİTRK m. 5/f.1, ç), “hayvan” (TİTRK m. 5/f.1, d), “menkul işletme tesisatı”, “sarf malzemesi”, “stoklar”, “tarımsal ürün” ve “vagonun” ne şekilde paraya çevrileceği incelenecektir. Üçüncü kişilerdeki alacaklar olarak da tanımlayabileceğimiz “alacaklar” (TİTRK m. 5/f.1, a), “her türlü irat ve kazançlar” (TİTRK m. 5/f.1, e), “kira gelirleri” (TİTRK m. 5/f.1, g) ve “üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık ve haklar” ikinci grup taşınırlardır. Üçüncü grup, gayri maddi malvarlığı unsurları olarak tanımlayabileceğimiz “fikri ve sınai mülkiyete konu haklar” (TİTRK m. 5/f.1, c), “ticaret unvanı ve/veya ticari işletme adı” (TİTRK m. 5/f.1, k) ve “ticari proje”dir (TİTRK m. 5/f.1, h). Nihayet, “ticari işletme ve esnaf işletmesi” (TİTRK m. 5/f.1, l), “paylı mülkiyet hakları” (TİTRK m. 5/f.1, ö) ve “ticari plaka ve ticari hat” (TİTRK m. 5/f.1, m) ayırık olarak incelenecektir.

¹²² GÜMÜŞ, Sempozyum, s. 206-207.

a. Dar Anlamda Taşınırılar

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik, hammadde (TİTRK m. 5/f.1, ç), hayvan (TİTRK m. 5/f.1, d), menkul işletme tesisatı, sarf malzemesi, stoklar, tarımsal ürün ve vagonun da mülkiyetinin devrini öngörmektedir. Mülkiyetin devri için, İİK m. 24 uygulama alanı bulacaktır. Farklı bir ifade ile taşınır malın teslimine ilişkin ilamın icrası hükümleri, rehinli taşınırın tesliminde de uygulanacaktır¹²³.

Yukarıda sayılan taşınır varlıkların, rehin sözleşmesi süresince tükenmesi veya bir başka varlıkla karışması ya da birleşmesi mümkündür. Ancak özellikle hammadde, stoklar, sarf malzemeleri bakımından bu ihtimal daha sık karşımıza çıkabilir. Böyle bir durumda, rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde olup olmadığı önem kazanacaktır. Zira önceden de değindiğimiz gibi¹²⁴, İİK m. 24'ün bir bütün olarak uygulama alanı bulması ancak rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olması hâlinde mümkündür. Rehinli taşınırın değişikliğe uğraması hâlinde, rehinli varlığın icra dairesince zorla borçlunun elinden alınması mümkün olmayacaktır (Karş. İİK m. 24/f.3). Bu noktada anılan taşınırları aynen teslim borcu (rehin sözleşmesi ilam niteliğinde olsun ya da olmasın) para borcuna dönüşmeli¹²⁵ ve bu borç rehinli alacaklıdan tahsil edilmelidir. Rehinli alacaklı bu borcu ödemezse, haciz uygulanması mümkün olmalıdır¹²⁶.

Rehinli taşınırın aynen teslim edilmemesi hâlinde yapılacak haczin hangi miktar üzerinden yapılacağı sorusu akla gelebilir. Yani haciz yapılırken rehin sözleşmesindeki alacak miktarı mı, yoksa rehinli taşınır varlığın değeri mi dikkate alınacaktır? Rehinli taşınır varlığın değeri dikkate alınacaksa, hangi andaki değer tespitine göre miktar belir-

¹²³ TUNCER-KAZANCI, s. 79.

¹²⁴ Bkz. §6 III. Aksi durumda, yani Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'e dayanılarak açılan takip içerisinde haciz yapılamayacağının kabulü halinde dahi, İİK m. 152 uyarınca rehin açığı belgesine dayanılarak haciz veya iflas yoluyla takip yapılabileceği de gözden kaçırılmamalıdır.

¹²⁵ POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 819; KURU, s. 414, PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 477; TUNCER-KAZANCI, s. 79.

¹²⁶ TUNCER-KAZANCI, s. 79.

lenecektir? İİK m. 24/f.4, ne kadar bir miktar için haciz yapılacağını düzenlemektedir. Buna göre ilamda yazılı değer üzerinden haciz yapılmalı, ilamda değer yazmıyorsa ya da değer taraflar arasında tartışmalı ise, değeri icra memuru haczin yapıldığı tarihteki rayice göre takdir etmelidir. Bu hususta icra memuru borsa ve ticaret odalarından ya da bilirkişiden yardım alabilir¹²⁷.

Öncelikle, haciz miktarı belirlenirken, rehinli taşınır malın değeri değil, rehinli alacak miktarı dikkate alınmalıdır. Her ne kadar Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devri mümkünse de bu durum rehinli alacaklının, rehinli varlık kadar tatmin edilmesi anlamına gelmemektedir. Nitekim Tem.Yön. m. 38, alacağın taşınırın değerinden fazla olması hâlinde, rehinli alacaklıya rehin açığı belgesi verileceğini hükme bağlamaktadır. Rehlin alacaklısı bu rehin açığı belgesi ile bir yıl içinde borçluya karşı haciz veya iflas yoluyla takip yapabilir. Alacaklı bir yıl içinde haciz yolu ile takip yaparsa yeniden icra veya ödeme emri¹²⁸ göndermesine gerek yoktur (İİK m. 152). Yani alacaklı doğrudan borçlunun diğer malları üzerinde takip yapılmasını isteyebilir¹²⁹. Bir yıllık süre geçtikten sonra alacaklının yeniden takip yapması gerekir¹³⁰.

TİTRK m. 5/f.3-4, işletmedeki müstakbel taşınır varlıklar¹³¹ ile bunların gelirleri üzerinde de rehin tesis edilebileceğini hükme bağlamıştır. Ayrıca Tem.Yön. m. 12, müstakbel taşınırın da rehin konusu

¹²⁷ TUNCER-KAZANCI, s. 79.

¹²⁸ Semeresiz kalan takibin türüne göre alacaklı icra veya ödeme emri gönderilmesini talep edecektir: *"Rehin açığı belgesinin verildiği takip dosyasında, rehlin paraya çevrilmesi yolu ile ilamlı takip yapılmış ise alacaklı bu belgeye dayanak olarak ilamlı icra takibi yapılabilir ve borçluya icra emri gönderilebilir. Somut olayda, takip dayanağı kesin rehin açığı belgesinin verildiği takip dosyasında alacaklı tarafından borçlu aleyhinde ipoteğin paraya çevrilmesi yolu ile ilamlı takip yapıldığı ve borçluya icra emri gönderildiği anlaşılmaktadır.*

O halde, alacaklının bu kesin rehin açığı belgesi ile borçlusu aleyhinde ilamlı takip yapması ve icra emri düzenlenmesinde bir usulsüzlük bulunmadığı nazara alınarak Mahkemece, borçlunun şikayetinin reddi yerine icra emrinin iptaline dair hüküm tesisi isabetsizdir." Yarg. 12. HD, 2009/556-1424, 26.01.2009.

¹²⁹ KURU, s. 448. Aksi yönde YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 299; TUNCER-KAZANCI, s. 79.

¹³⁰ PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 509; TUNCER-KAZANCI, s. 79.

¹³¹ Müstakbel alacaklarla ilgili bkz. §6 IV H 3 b.

yapılabileceğini; malikin bu hâlde diğer tasarruf işlemlerini ancak müstakbel taşınır varlık mülkiyete konu olduktan sonra kullanabileceğini hükme bağlamıştır. Yukarıda da değinildiği üzere “*tasarruf işlemi*”nden anlaşılması gereken paraya çevirmedir¹³². Müstakbel bir taşınırın, temerrüt hâlinde borçlunun elinde olmaması durumunda paraya çevirmenin gerçekleşmeyecek olması, alacaklı bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilir. Zira Tem.Yön. m. 30/f.2 uyarınca borçlunun temerrüdünden itibaren yedi gün içinde alacaklının takip talebinde bulunması gerekmektedir. Yani alacaklı temerrüt gerçekleşmesine rağmen, taşınır borçlunun mülkiyetinde olmadığı için paraya çevirmeye girişemeyecek, bu sırada takip talebinde bulunmak için tanınan yedi günlük süreyi de kaçırma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Bu durum kötünîyetle taşınırı mülkiyetine geçirmekten kaçınan borçlu tarafından da kullanılabilir. Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olması ihtimalinde bu durum pratikte sorun çıkarmayabilir. Zira bu durumda İİK m. 24 hükmü tamamıyla uygulanacak, yani rehinli taşınır mal mevcut olmadığından doğrudan değeri kadar haciz yapılması mümkün olabilecektir¹³³. Buna karşın rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmamış olması hâlinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik’in doğrudan haciz yapılmasına cevaz vermediğine değinmiştik. İşte bu ihtimale özgü olarak, soruna iki çözüm üretilebilir. Tem.Yön. m. 30/f.2’de yer verilen yedi günlük sürenin başlangıç anının, taşınırın borçlunun mülkiyetine geçtiği an olarak kabul edilmesi mümkündür. Ancak az önce de değindiğimiz üzere, bu kötünîyetli borçlular tarafından kullanılmaya müsaittir. İkinci ve kanaatimizce daha makul bir çözüm ise rehinli alacaklıya rehin açığı belgesi verilmesidir. Müstakbel taşınır varlığın taşınırın temerrüt anında mevcut olmadığı tespit edildikten sonra, alacaklı bu tespitle yedi günlük süre içinde icra dairesine başvurarak kendisine rehin açığı belgesi verilmesini isteyebilir. Bu durumda alacaklı elindeki rehin açığı belgesine dayanarak, haciz yoluyla takip yapabilecektir¹³⁴.

¹³² ANTALYA/ACAR, s. 90-91.

¹³³ TUNCER-KAZANCI, s. 79-80.

¹³⁴ TUNCER-KAZANCI, s. 80.

**b. Üçüncü Kişilerdeki Kıymetli Evraka Bağlanmamış Alacaklar ile
Üçüncü Kişilerin Zilyetliğindeki Taşınır Varlık ve Haklar**

Rehin konusu yapılabilecek *alacaklar*, genel olarak rehin verenin üçüncü kişiden olan tüm alacaklarıdır. Rehin konusu bir alacak olduğunda, bir para alacağının rehinli alacaklıya geçmesi söz konusu olacaktır. Bu sebeple İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan ve üçüncü kişilerdeki alacakların haczine ilişkin hükümlerin (İİK m. 89) kıyasen rehinli alacaklar bakımından da uygulama alanı bulacağı kanaatindeyiz¹³⁵.

Alacağın sebebi (sözleşme, haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşme) bu anlamda önem taşımamakla beraber, müstakbel alacağın rehninde, rehnin belirli bir iş ve konu ile sınırlandırılması gerekmektedir (Tem.Yön. m. 16/f.2)¹³⁶. Alacağın kıymetli evraka bağlı olup olmaması bakımından da bir ayırım yapılması gerekir. Kıymetli evraka bağlanmamış bir alacak, örneğin cari hesap bakiye alacağı yukarıda belirttiğimiz koşullarla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre rehnedilebilir¹³⁷.

Borçlunun üçüncü kişilerdeki alacak ve hakkı çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilir: Borçlunun bankadaki parası, ödünç verdiği bir para, satmış olduğu malın satış bedeli, kiraladığı taşınmazın kirası, bir şirkette tasfiye ve kâr payı bu kapsamdadır¹³⁸. Borçlunun üçüncü kişi-

¹³⁵ TUNCER-KAZANCI, s. 80. İİK m. 106/f.2 uyarınca borçlunun üçüncü kişideki alacağı taşınır hükmündedir. İİK m. 89 da, borçlunun üçüncü kişideki alacağının haciz ve paraya çevrilmesini amaçlayan, genel olarak taşınırın paraya çevrilmesine ilişkin hükümler yanında bir başka yöntemdir, KURU, s. 294.

¹³⁶ GÖLE/AYDOĞAN, s. 25; TUNCER-KAZANCI, s. 80.

¹³⁷ Hangi andaki cari hesap bakiyesinin takip konusu yapılacağı sorusu akla gelebilir. Farklı bir ifade ile, rehnin kurulduğu andaki mi yoksa temerrüdün gerçekleştiği andaki bakiyenin mi alacaklının tatminine yönlendirilecektir? Bu noktada, cari hesap bakiye alacağının haczine ilişkin TTK m. 100/I hükmünün yol gösterici olabileceği kanaatindeyiz. Anılan hüküm uyarınca taraflardan birinin alacaklısının ona ait artan tutarı haczettirdiği gün hesap kapatılarak artan tutar saptanır. Dikkat edilirse, kanun hacze konu miktarın haciz anındaki miktar olduğunu belirlemiştir. Bu yönde, ticari işlemlerde taşınır rehninde de, temerrüdün gerçekleştiği andaki cari hesap bakiyesinin alacaklıya geçeceğini söylemek kanaatimizce mümkündür. Ayrıca bkz. §4 II B.

¹³⁸ YAVAŞ, Murat: Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi (İİK m. 89), İstanbul, 2005, s. 10; UYAR, Talih: "Borçlunun Üçüncü Ki-

deki alacağı çekişmesiz ve muaccel ise İİK m. 90 uyarınca icra dairesi bu alacağın tahsiline çalışır. *Kuru*, alacağın çekişmesiz ve muaccel olduğu durumlarda, alacağın İİK m. 120/f.1'e göre ödeme yerine geçmek üzere devrine gerek olmadığı, bu alacağın İİK m. 90 hükümleri gereğince doğrudan icra dairesi tarafından tahsil edilebileceği görüşündedir¹³⁹. Bununla birlikte, borçlunun üçüncü kişideki hakkı bir alacak hakkıysa ve alacak çekişmeli değilse, İİK m.89 gereğince haciz ihbarnamesi gönderilmesi yoluyla da alacağın tahsil edilip rehinli alacaklıya verilmesi mümkün olur¹⁴⁰. Alacak müstakbel de olabilir¹⁴¹. Örneğin, borçlunun kiraya verdiği taşınmazından gelecek olan kira bedelleri böyledir¹⁴². Yargıtay, ileride doğacak bir alacak için İİK m. 89'a göre haciz ihbarnamesi gönderilemeyeceğini, haciz ihbarnamesi kendisine ulaşan şahsın sorumluluğunun, müzekkerenin kendisine ulaştığı tarihteki fiili durum ile sınırlı olduğu görüşündedir¹⁴³. Yargıtay bir başka kararında¹⁴⁴, rutin ödemeler (kira alacakları vs.) dışında ileride doğacak, doğması muhtemel bir hakkın üçüncü şahıslarca net olarak bilinmesi mümkün olmadığından, haciz ihbarnamesinin muhtemel alacaklar açısından sonuç doğurmayacağını, borçlunun, üçüncü kişi nezdinde ileride doğması muhtemel alacaklarının haczinin ancak İcra İflas Kanunu'nun 78. maddesi kapsamında gönderilecek haciz yazısıyla mümkün olduğunu içtihat etmiştir. Müstakbel alacağın haczedilebileceği konusunda şüphe yoktur. Bununla birlikte haczin ne şekilde yapılacağı az önce değindiğimiz Yargıtay kararlarında ve öğretide tartışmalıdır. *Yılmaz*, müstakbel alacağın İİK m. 89 (haciz ihbarnamesi) yoluyla haczedilmesi gerektiği kanaatindedir. Yazara göre bu kabul, alacağın fiilen doğmasının mümkün olmadığı ihtimalde

şilerdeki Kıymetli Evraka Bağlanmamış Olan Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi", DEÜHFD, Y. 2, s. 2, s. 207.

¹³⁹ KURU, s. 295.

¹⁴⁰ MUŞUL, I, s. 551; YAVAŞ, s. 9; YILMAZ, s. 509; KURU, s. 228; TUNCER-KAZANCI, s. 80.

¹⁴¹ Tem. Yön. m. 13 uyarınca müstakbel taşınır varlıkların getirisi de kendi başına rehne konu edilebilir.

¹⁴² KURU, s. 237; YILMAZ, s. 515-516; TUNCER-KAZANCI, s. 80.

¹⁴³ Yarg. 12. HD, 16.03.2015, 2015/2728-5969 (MİHDER 2015/3, s. 178-179).

¹⁴⁴ Yarg. 12. HD, 27.06.2012, 2012/5507-22694.

üçüncü kişiyi de koruyucu bir sonuç doğurur. Zira bu durumda üçüncü kişi haciz ihbarnamesine itiraz edebilecektir¹⁴⁵.

Borçlunun üçüncü kişideki alacağı çekişmeli ise, bu alacağın tahsil için alacaklıya devredilebilmesi ise İİK m.120/f.2 hükmü gereğince mümkün olur.

Her türlü gelir ve irat da üçüncü kişiler nezdindeki alacak niteliğinde olduğundan İİK m. 89 yoluyla el koyulması mümkündür.

Üçüncü kişilerin zilyetliğindeki taşınır varlık ve hakların mülkiyetin devrine konu edilmesi hâlinde, üçüncü kişinin yürütülecek icra işlemine katlanma yükümlülüğü ortaya çıkacaktır. Zira İİK m. 85/f.1 gereğince borçlunun üçüncü kişilerdeki mallarının da haczi mümkündür. Taşınır varlığı elinde bulunduran üçüncü kişinin de varlık üzerinde (rehin gibi) bir hak iddiası varsa bu husus da tutanağa geçirilmelidir (İİK m. 150/g atfıyla İİK m. 99, ayrıca İİK m. 85/f.2)¹⁴⁶. Öğretide, İİK m. 89'un borçlunun üçüncü kişide bulunan mallarının haczinde de uygulama alanı bulacağı savunulmaktadır¹⁴⁷.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 7¹⁴⁸ rehnin kapsamına taşınır varlığın gelecekteki her türlü faiz, sigorta gibi hukuki getirilerinin de gireceğini hükme bağlamaktadır. Öğretide de genel hükümlere göre ve ikame ilkesi uyarınca, sigorta ya da haksız fiil tazminatı üzerinde rehnin devam edeceği kabul edilmektedir. Örneğin, bir hammaddenin yanarak yok olmasında durum böyledir¹⁴⁹. Dolayısıyla bu hâlde, artık bir alacak rehninden bahsetmenin mümkün olacağı kanaatindeyiz¹⁵⁰. Alacak rehninin paraya çevrilmesi aşamasında, İİK m. 120 uyarınca çekişmeli alacağın tahsil için alacaklıya devredilip devredilmeyeceği sorusu da akla gelebilir. Örneğin, yanarak yok olan ve sigor-

¹⁴⁵ Aynı yönde bkz. KURU, s. 237. Üçüncü kişinin haciz ihbarnamesine itiraz etmesi halinde, alacaklı İİK m. 120/II uyarınca bu alacağı devralarak sürece devam edebilir, ÜSTÜNDAĞ, Saim "*İcra İflâs Kanununun 89. Maddesi Üzerine*", İBD 1991, C.65, S.1-12, s. 12.

¹⁴⁶ YAVAŞ, s. 143; TUNCER-KAZANCI, s. 81.

¹⁴⁷ YILMAZ, s. 509; YAVAŞ, s. 141-142.

¹⁴⁸ Anılan düzenleme 7099 sayılı Kanunun (RG: 10.03.2018/30356) 29. maddesi ile Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na eklenmiştir.

¹⁴⁹ ANTALYA/ACAR, s. 98; ŞİT-İMAMOĞLU, s. 41. Rehin verenin rehinli varlığı alacaklıya zarar verme kastıyla imha etmesi halinde adli para cezasına çarptırılacağı gözden kaçırılmamalıdır (TİTRK m. 16/f.1, c).

¹⁵⁰ Aynı yönde bkz. TUNCER-KAZANCI, s. 81.

talı olan bir hammadde için sigorta tazminatını dava ve talep yetkisi rehinli alacaklıya devredilebilir mi? TİTRK m. 7 hükmü, Tem.Yön. m. 41. hükmünün İcra İflas Kanunu'nun ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerine atıf yapması ve İİK m. 150/g de yer alan paraya çevirme hakkında yine İİK m. 112-137 hükümlerinin kıyasen uygulanacağını düzenlemesi karşısında, bu soruya olumlu yanıt verilmesi gerektiği kanaatindeyiz¹⁵¹. İİK m. 120/f.2 uyarınca alacağın çekişmeli olduğu hâllerde alacaklılardan biri veya birkaçı, alacağın tahsilini talep edebilir ya da borçlunun üçüncü kişiye karşı sahip olduğu dava hakkının kullanılmasını üstlenebilirler. Bu durumda alacağı devralan alacaklı dava takip yetkisini kullanır¹⁵². Alacağın takip yetkisinin bu şekilde devredilebilmesi için hacze iştirak eden alacaklıların muvafakatı gerekir. Bununla birlikte doktrinde, kendisine paraya çevirme sonunda pay düşmeyecek olan alacaklının muvafakatinin aranmasına gerek olmadığı da ileri sürülmüştür¹⁵³. Alacağın sigortalı olması durumunda ya da bir haksız fiil nedeniyle yok olması neticesinde rehin alacaklısının, haksız fiil ya da sigorta tazminatının¹⁵⁴ tahsili için dava takip yetkisinin kendisine verilmesini talep edebileceği kanaatindeyiz¹⁵⁵. Bu durumda dahi, rehin alacaklısının haklarına hâlel gelmez. Yani temlik ile borç alacaklıya ödenmiş sayılmaz (İİK m. 120/f.2-3). TİTRK m. 12/f.2 hükmü uyarınca zilyet, rehinli taşınırın değerini koruyacak gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Rehinli malın sigortalanması da anılan madde hükmü bakımından mümkündür¹⁵⁶. Nitekim zarar sigortalarına ilişkin TTK m. 1456'da, üzerinde sınırlı ayni hak bulunan malların sigortalanması hâlinde de sınırlı ayni hak sahibinin hakkının sigorta tazminatı üzerinde de devam edeceği açıkça hükme bağlanmıştır. Öyle ki mal üzerinde sınırlı ayni hak bulunduğu sigortacıya bildirildiyse, sigorta tazminatının sigortalıya ödenmesi ancak sınırlı ayni hak sahibinin (rehinli alacaklının) onayı ile mümkün olacaktır. Yine TMK m. 879'da da rehinli mala ait muaccel sigorta tazmina-

¹⁵¹ Aynı yönde bkz. TUNCER-KAZANCI, s. 81.

¹⁵² KURU, s. 295; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ÖZEKES, s. 379-380; YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 234; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 536-537; TUNCER-KAZANCI, s. 81.

¹⁵³ POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 535.

¹⁵⁴ Bkz. § 3 III C.

¹⁵⁵ Aynı yönde bkz. TUNCER-KAZANCI, s. 81.

¹⁵⁶ TUNCER-KAZANCI, s. 81.

tının malike ancak tüm rehinli alacaklıların muvafakati ile ödenebileceği hükme bağlanmıştır.

7099 sayılı Kanunla değişik TİTRK m. 7/f.2, bir üretim sürecinin kullanıldığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesine cevaz vermekte, bu hâlde rehnin üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılacağını hükme bağlamaktadır¹⁵⁷. Bu düzenlemenin, özellikle üretim sürecinde tükenmesi söz konusu olabilen sarf malzemesi ve hammad- denin akıbeti bakımından önemli olduğu kanaatindeyiz. 7099 sayılı değişiklikten önce “*Birleşme ve Karışma*” başlığını taşıyan TİTRK m.7, farklı ihtimallere göre tükenmesi veya şekil değiştirmesi muhtemel olan sarf malzemeleri, hammaddeler, stoklar ve tarımsal ürünler bakımından rehnin akıbetini düzenlemekteydi. 7099 sayılı kanunla yapılan değişikliğin bu konuda daha basit bir çözüm getirdiği söylenebilir. Zira bir üretim sürecinde kullanılabilecek taşınır mal üzerindeki rehin hakkı, bu süreç sırasında ve sonucunda ortaya çıkacak alacak üzerinde tesis edilmiş sayılacaktır. Bu tespitin paraya çevirme bakımından sonucu ise açıktır: Tükenmeye ya da karışmaya elverişli bir taşınırın doğrudan kendisinin değil, o taşınırın son hâlinin rehinli borçluya verdiği alacak hakkının paraya çevrilmesi söz konusu olacaktır. Bu şekilde, süreç içerisinde rehinli taşınırdaki (kullanım, tükenme veya karışma nedeniyle) ortaya çıkabilecek değer azalmalarının önüne geçilmiş olacaktır¹⁵⁸. Üretim süreci sonunda ortaya çıkacak alacak hakkı da, çekişmeli değilse İİK m. 90 gereğince icra dairesi tarafından tahsil edilebilecek, yahut ödeme yerine geçmek üzere alacaklıya devredilebilecektir (İİK m. 120/f.1). Ödeme yerine geçmek üzere devirde diğer rehinli alacaklıların da bu devre onay vermeleri gerekeceği gözden kaçmamalıdır¹⁵⁹.

¹⁵⁷ 7099 sayılı Kanun ile yer alan birleşme ve karışmaya ilişkin hükümler yürürlükten kaldırılmış olsa da rehinli taşınır varlığının birleşmesi veya karışması durumunda ya da temerrüt sonrası hakların kullanımında dayanılacak değer tespitine ilişkin TİTRK m. 13/f.2 hükmü hale yürürlüktedir.

¹⁵⁸ Bu durumda rehinli malın sözleşme kurulduğu andaki değeri ile para çevrime anındaki değeri arasındaki farkta bir düşme olması riskine de alacaklının katlanacağı söylenebilir.

¹⁵⁹ TUNCER-KAZANCI, s. 81-82.

c. Üçüncü Kişilerdeki Kıymetli Evraka Bağlanmış Alacaklar

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre kıymetli evraka bağlanmış alacakların rehne konu edilebilmesi mümkündür. Ancak bu durum, kanaatimizce kambiyo senetlerinin mahiyeti ile örtüşmemektedir. Zira kambiyo senetleri temel ilişkiden bağımsızdır. Farklı bir ifade ile, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında sebepten mücerret kambiyo senedi, aslen farklı bir hukuki ilişkiye bağlı olarak rehin verilmiş olur¹⁶⁰. Yine de Kanun düzenlemesini dikkate alarak inceleme yapıldığında, kıymetli evraka bağlanmış bir alacak için Türk Ticaret Kanunu'ndaki hükümlerin uygulama alanı bulup bulmayacağı sorusu akla gelebilir.

Öncelikle Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda kıymetli evrak niteliğinde olan bazı değerlerin, rehin kapsamı dışında bırakıldığı dikkati çeker. Buna göre sermaye piyasası araçları bu kanuna göre rehin konusu yapılamaz (TİTRK m. 1/f.4). 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre para, çek, poliçe ve bono hariç olmak üzere; paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikaları ile borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikaları menkul kıymettir (SPK m. 3/I, o). Sayımın tahdidi olmaması, tanıma uyan diğer kıymetler ve borçlanma araçlarını da menkul kıymet olarak saymaya imkân verir. Bu menkul kıymetlerin de kıymetli evrak olarak nitelendirilebileceği doktrinde taraftar bulan bir görüştür¹⁶¹. Bu kapsamda, sermaye piyasası aracı niteliğinde olmayan pay senetlerinin (örneğin çıplak anonim ortaklık payının) Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre rehnedilmesi mümkündür.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında kıymetli evrakın rehninde Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanması gerektiği kanaatindeyiz¹⁶². Nitekim TİTRK m. 8/f.3 bu görüşümüzü destekler mahiyettedir. Anılan madde, rehin tesisi başka bir sicile tescil ile gerçekleşen taşınırların, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehne konu edilemeyeceğini hükme bağlar. Kıymetli evrak

¹⁶⁰ TUNCER-KAZANCI, s. 82.

¹⁶¹ ÜLGİN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan: Kıymetli Evrak Hukuku, 9. (Tıpkı) Bası, İstanbul, 2014, s. 85-86.

¹⁶² Aynı yönde bkz. TUNCER-KAZANCI, s. 82.

bakımından böyle bir tescil şart değilse de, Türk Ticaret Kanunu'nda rehin için farklı bir metot öngörülmüştür. Doktrinde ayrıca kıymetli evrakta hak senette mündemiç olduğundan sadece hakkın değil, senedin kendisinin de teslim şartlı rehne konu edilmesi gerektiği, bununla beraber, hükmen teslim suretiyle de rehnin kurulabileceği ileri sürülmüştür¹⁶³. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında kurulan kıymetli evrak rehinlerinde, kıymetli evrakın fiilen rehin alacaklısına teslim edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira aksi düşünce, İİK m. 88'de öngörülen ve icra memurunun tedavül kabiliyeti olan (özellikle hamiline yazılı) kıymetli evraklara mutlaka fiilen el koyması gerektiği yönündeki hükmün mantığı ile bağdaşmaz¹⁶⁴. Her ne kadar rehin sözleşmesinin tescili talebinde tarafların rehne konu edilecek taşınır varlıkları tanımlayıcı bilgileri de vermeleri gerekmekeyse de (RTS Yön. m. 23/f.1, b); bu kabul ticari hayatın sürati içinde, kıymetli evrakı ciro ile alan üçüncü kişiyi sicili kontrol etme gibi ağır bir yükümlülük altına sokar. Kanaatimizce kıymetli evrak üzerinde rehin tesis edilmesi hâlinde dahi, ana kuraldan ayrılarak rehinli senedin alacaklıya verilmesi uygun olacaktır¹⁶⁵.

Bu tespitler ışığında, kıymetli evrakın da bazı koşulları sağlaması hâlinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre rehne konu edilebileceği görülebilir. Söz konusu kıymetli evrak, bir kambiyo senedi ya da muhtelif türlerde kıymetli evrak¹⁶⁶ da olabilir. Tem.Yön. m.29 uyarınca anılan kıymetli evrakların temerrüt hâlinde aynen teslimi ne şekilde gerçekleşecektir? Bu noktada kıymetli evrakın kambiyo senedi niteliğinde olup olmadığının tespiti önem taşımaktadır.

Kambiyo senedi niteliğinde olan kıymetli evraklar üzerinde teslimsiz bir rehin olan Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehin tesisinin, kambiyo senetlerinin mücerretlik özelliği nedeniyle

¹⁶³ KUBİLAY, Huriye; "Kambiyo Senetlerinin Rehni", DEÜHFD, C. 3, S. 1-4, 1987, Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı, s. 498.

¹⁶⁴ Nama yazılı senetlerin İİK m. 88'e göre haczedilmesi gerektiği yönünde bkz. YAVAŞ, s. 9; TUNCER-KAZANCI, s. 82, aksi yönde UYAR, s. 205. Şüphesiz, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında gerçekleştirilen kıymetli evrak rehninin, teslim bağli rehnin bir istisnası olduğu düşünülebilirse de, kanaatimizce bu kabul dahi İİK m. 88 düzenlemesi ile uyumsuz olacaktır.

¹⁶⁵ TUNCER-KAZANCI, s. 82.

¹⁶⁶ Muhtelif türlerde kıymetli evraklar için bkz. ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 88 vd.

uygun olmayacağına değindik¹⁶⁷. Bununla birlikte, kambiyo senetleri üzerinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında bir rehin tesis edilmesi ihtimalinde, temerrüt hâlinde “mülkiyetin devri” kanaatimizce rehin cirosu ile gerçekleştirilmelidir¹⁶⁸. Borç ödenmediği takdirde rehinli alacaklı, TTK m. 689 uyarınca kambiyo senedinden doğan tüm hakları kullanabilecektir. Öğretide *Domaniç* bu durumu, İİK m. 120’de yer alan ve alacaklılardan birine tahsil için takip yetkisi verilmesini öngören düzenlemenin rızai bir hâli olduğunu ileri sürmüştür. Yazara göre, İİK m. 120 hükmü, ihtilaflı bir hakkın bir alacaklıya devrinin icra dairesi kanalıyla yapılmasına imkân vermekte; buna karşın rehin cirosunda ise, rehin veren borçlu bu yetkiyi rızaen rehin alacaklısına rehin cirosu ile vermektedir¹⁶⁹. Burada bir hususa önemle dikkat çekmek gerekir: Alacaklıya teslim edilmemiş bir kambiyo senedi, belirlilik ilkesi gereği (örneğin kambiyo senedinin türü, vadesi düzenlenme yeri belirtilerek) sicile tescil edilmiş olsa dahi, piyasada tedavül etmeye devam edebilecektir. Bu noktada senedin aslının alacaklı tarafından ele geçirilip, yukarıda değindiğimiz rehin cirosu sistemine göre tahsili neredeyse imkânsızdır. Sonuç olarak kambiyo senetleri doğası gereği, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda düzenlenen rehin sistemine uygun değildir¹⁷⁰.

Kıymetli evrak niteliğindeki anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda ise temerrüt hâlinde, rehin borçlusunun şirketteki payının mülkiyetinin rehin alacaklısına geçeceği öngörülebilir. Bu durumda rehinli alacaklı, şirkette pay sahibi olacaktır. Bu durumda TTK m. 491 ve devamı maddelerini de dikkate almak gerekecektir. Cebri icra yoluyla bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı

¹⁶⁷ Bkz. § 4 II B 1. Ayrıca bkz. TUNCER-KAZANCI, s. 82.

¹⁶⁸ TUNCER-KAZANCI, s. 83. Rehinli alacağın ödeme yerine kabulü halinde bir nevi alacağın temlikinin söz konusu olacağı yönünde bkz. DOMANIÇ, Hayri: “*Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu*”, Ord. Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’e Armağan, Ankara, 1964, s. 540; KUBİLAY, s. 512. Rehin cirosunun zilyetliğin devrini de gerektirmesi gerçeği karşısında Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunundüzenlemesinin İcra ve İflas Kanunu ile uyumsuz olduğu görüşümüzü tekrar etmek isteriz.

¹⁶⁹ DOMANIÇ, s. 522.

¹⁷⁰ TUNCER-KAZANCI, s. 83.

payların devri, ancak şirket onayı ile mümkündür (TTK m. 491)¹⁷¹. Bununla birlikte bedeli ödenmiş nama yazılı payların irade dışı kazınımında bir düzenleme getirilmiş; TTK m. 493/f.4 uyarınca şirkete sadece, payları edinen kişiye, paylarını gerçek değeri ile devralmayı önerdiği takdirde onay vermeyi reddedebilme imkânı tanınmıştır¹⁷².

Pay senedinin varlığı hâlinde taşınır malların satışına ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır¹⁷³. İİK m. 94/f.1 hükmü paralelinde pay senedinin (ve buna bağlı olarak pay sahipliğinin) rehinli alacaklıya geçtiği, icra dairesince şirkete tebliğ olunmalıdır. Pay, senede veya ilmühabere bağlanmamışsa, haciz, şirkete tebliğ yapılması suretiyle gerçekleşecektir. Bu haczin şirket pay defterine işlenmesi zorunludur; ancak haciz, şirket pay defterine işlenmemiş olsa bile şirkete tebliğ tarihinde yapılmış sayılır (İİK m. 94/f.1)¹⁷⁴.

d. Gayrimaddi Malvarlığı Unsurları

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca, alenileşmiş bir eserin müsveddeleri ve aslı; yayımlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları, eser sahibinin manevi haklarını gözetmek koşuluyla alenileşmiş eser üzerindeki mali haklar ve eser sahibinin mali haklarına ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacakları üzerinde rehin hakkı kurulabilir.

Eser üzerindeki mali haklar, eserden ekonomik olarak yararlanma ve yararlanmanın şeklini tayin etme imkânını münhasıran sahibine veren sahibine eserden üçüncü kişilerin bu tarzda faydalanmalarına engel olma yetkisi tanıyan mutlak haklardandır. Dolayısıyla ekonomik değeri bulunan bir varlık üzerinde rehin tesisi veya cebri icra uygulanması da mümkündür¹⁷⁵.

¹⁷¹ KARASU, Rauf: “*Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, Y. 2008, S. 1-2, s. 131; TUNCER-KAZANCI, s. 83.

¹⁷² KARASU, s. 132.

¹⁷³ KURU, s. 298; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN-ÖZKAN/ ÖZEKES, s. 306; MUŞUL, I, s. 516-517; TUNCER-KAZANCI, s. 83.

¹⁷⁴ KURU, s. 220-221; YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 141; TUNCER-KAZANCI, s. 83.

¹⁷⁵ BOLAYIR, Nur: “*Fikri Mülkiyet Haklarında Cebri İcra Sistemi*”, DEÜHFD, Cilt 16, Özel Sayı, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, 2014, s. 2515-2516; TUNCER-KAZANCI, s. 83.

Bu bakımdan, borçlunun temerrüde düşmesi hâlinde, rehne konu bu varlıkların mülkiyetinin devri söz konusu olacaktır. Genel olarak eser sahibinin mali haklarına ilişkin hukuki işlemlerinden doğan alacak hakkının, tıpkı üçüncü kişideki alacak gibi kazanılması mümkündür¹⁷⁶. Mali hakların rehni ve temerrüt hâlinde alacaklıya devri bakımından eserin alenileşmiş olup olmadığı önem taşır. Alenileşmiş eserlerin müsveddesi veya aslı yanında, eser üzerindeki mali hakların rehne konu edilmesi mümkündür (FSEK m. 62). Aynı şekilde eser sahibinin mali haklara ilişkin işlemlerinden kaynaklanan para alacakları da rehin konusu yapılabilir. Hukuki işlemde kaynaklanan para alacağının rehni, temerrüt hâlinde üçüncü kişideki alacağın, rehinli alacaklıya devri İİK m.88-89 uyarınca mümkündür¹⁷⁷. Mali hakların bu şekilde alacaklıya devri hâlinde, durumun meslek birliklerine ve eser sahibinin çalıştığı yayınevlerine bildirilmesi de söz konusu olabilir¹⁷⁸.

Alenileşmemiş bir eser, eser sahibinin şahsi alanında olduğundan, haczi de mümkün değildir¹⁷⁹. Eser sahibinin hakkı, şahsa bağlı bir hak olduğundan üçüncü kişiye devredilemeyen ve haczi de caiz olmayan bir haktır¹⁸⁰. Şahıs varlığına bağlı hakların haczi mümkün değildir¹⁸¹. Nitekim FSEK m. 61 uyarınca alenileşmemiş bir eser ve onun müsveddeleri üzerindeki mali hakların da haczi mümkün değildir¹⁸².

Alenileşmemiş fikir eserleri bakımından Tem.Yön. m. 41/f.2 uyarınca rehinli alacaklı bu eserin kiralama ve lisans hakkını kullanabileceği gibi, üçüncü kişiye de bu hakları kullandırabilir.

Eserin müsveddeleri ve aslının, manevi haklar gözetilerek mülkiyetinin devrinin ise ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Burada kast edilen eserin müsvedde ve aslının fiilen kendisinin mülkiyetinin dev-

¹⁷⁶ Bkz. §6 IV H 2 b.

¹⁷⁷ ERZURUMLU, s. 177; TUNCER-KAZANCI, s. 83.

¹⁷⁸ Haczin bildirilmesi bakımından bkz. ERZURUMLU, s. 178.

¹⁷⁹ BOLAYIR, s. 2516.

¹⁸⁰ ERZURUMLU, s. 172.

¹⁸¹ PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 278; ERZURUMLU, Nurbanu; "Türk Hukukunda Fikri Mülkiyete Konu Hakların Cebri İcrası", Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 2017/3, s. 172.

¹⁸² ERZURUMLU, s. 173. Bunun yanında, alenileşmemiş ve sahibinin ya da mirasçılardan birinin maliki olduğu bir eserin aslı veya müsveddesi üzerindeki mali hakların devrine veya ruhsat verilmesine dair taahhütlerden doğan alacakları cebri icraya konu edilebilir, BOLAYIR, s. 2519.

redilmesidir. Bu hâlde eserin müsveddeleri ve aslı üzerinde eser sahipliğinden doğan hakların devri söz konusu olmaz. Fiilen eserin aslı ya da müsveddesinin mülkiyetini kazanan ise, eser sahibinin manevi haklarını gözetmek zorundadır¹⁸³.

Bir sicile kaydedilmek suretiyle kazanılan hakların (sınai mülkiyet hakları, ticaret unvanı ve/veya ticari işletme adı gibi) rehninde, temerrüt hâlinde söz konusu hakların, kayıtlı oldukları sicile bildirilmek suretiyle alacaklıya devredilmesi mümkündür. Kanaatimizce borçlu, icra emrini aldıktan sonra, devir işlemini kendisi de ilgili sicile giderek gerçekleştirebilir¹⁸⁴.

e. Ayırık durumlar

Ticari işletme ve esnaf işletmesi de, TİTRK m. 5’de sayılan taşınır varlıkların borcu karşılamaması hâlinde, bütün olarak rehne konu edilebilir (TİTRK m. 5/f.1, I). Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılır (TİTRK m. 5). Tem.Yön. m.17’de, işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır ve taşınmaz tüm varlıkların rehnedilmiş sayılacağı da hükme bağlanmıştır. Ticari işletme faaliyetine tahsis edilmiş taşınır varlıkların ne şekilde paraya çevrileceği, bu varlığın niteliğine göre belirlenecektir¹⁸⁵. Örneğin bir iş makinesinin mülkiyetinin İİK m. 24 hükümleri uygulanmak suretiyle alacaklıya devredileceğinde şüphe yoktur. Bununla birlikte anılan yönetmelik taşınmazların da rehin kapsamında olacağını söylemiştir. Taşınmazlar bakımından kanaatimizce, İİK m. 26-29. maddeleri uygulama alanı bulabilmelidir¹⁸⁶.

Ticari plaka, şoförlük mesleğini geçim kaynağı olarak seçmiş ve bu hususu ilgili meslek odasına, ilgili meslek odasının bulunmadığı yerlerde ise şoförler odasına üye olan veya ticaret odalarına kayıtlı ta-

¹⁸³ TUNCER-KAZANCI, s. 84.

¹⁸⁴ TUNCER-KAZANCI, s. 84.

¹⁸⁵ TUNCER-KAZANCI, s. 84.

¹⁸⁶ TUNCER-KAZANCI, s. 84. Tem.Yön. m.42, kanun ve yönetmelikte hüküm bulunmaması halinde İcra ve İflas Kanunu’nun ipoteğin paraya çevrilmesi hakkındaki hükümlerinin uygulanacağını belirtmişse de, bu hükümler arasında, taşınmazın mülkiyetinin rehinli alacaklıya devri için başvurulabilecek bir düzenleme yer almamaktadır.

şımacı şirketler nezdinde şehir içinde taşımacılık yapan kişilerce kullanılabilir. Ticari plakanın rehin alacaklısına devri de hem ilgili trafik siciline hem de meslek odasına bildirilmek suretiyle yapılabilir. Ticari plakalar, Bakanlar Kurulunun 86/10553 sayılı Kararı m. 3/f.2 uyarınca ancak kendilerine ticari plaka verilmesi söz konusu kararla caiz görülenlere satılabileceğinden, plakanın cebri icra ile satışı söz konusu olduğunda kanaatimizce bu hususa satış ilanında yer verilmesi gerekmektedir. Bununla beraber, rehinli alacaklı kendisine ticari plaka verilmesi caiz olan kişilerden değilse, Tem.Yön. m. 41/f.2 gereğince, ticari plakadan elde edilen kazancın rehinli alacaklıya aktarılması gündeme gelebilir¹⁸⁷.

Öğretide, kiracılık hakkının¹⁸⁸ aynı hak niteliği taşınmamasından hareketle, intifa hakkının paraya çevrilmesine ilişkin İİK m. 112 vd. hükümlerine¹⁸⁹ göre değil, İİK m. 31’de yer alan irtifak haklarına ilişkin ilamların icrasına yönelik hüküm kapsamında değerlendirilmesi gerektiği de ileri sürülmüştür¹⁹⁰. İİK m. 31 uyarınca borçluya gönderilen icra emri ile irtifak hakkının zorla tesis edilmesi öngörülmektedir. Bu icra emrine aykırı davranan borçlu İİK m. 343 uyarınca üç ay hapisle tazyik olunur. Kanaatimizce de bu hüküm, borcun ödenmemesi hâlinde alacaklının kiracılık hakkından faydalanması amacıyla örtüşmektedir¹⁹¹.

¹⁸⁷ *Bilgin*, ticari hatların zilyetliği devredilemeyen taşınır mallardan olduğunu belirterek, rehinli alacaklının bizatihi kendisi tarafından veya üçüncü kişiye kullanılmak suretiyle elde edilen kira geliriyle alacağın tahsil edilebileceği görüşündedir (BİLGİN, s. 644).

¹⁸⁸ Kiracılık hakkının rehninin, kira sözleşmesi uyarınca kiralanandan yararlanma hakkının rehni olduğu yönünde bkz. ÖZ, <https://jurix.com.tr/article/9728#>, s. 156.

¹⁸⁹ İntifa hakkının paraya çevrilmesi farklı şekillerde olabilir: İcra mahkemesi, intifa hakkının kullanılmasını açık artırma ile satarak ya da bu işi icra memuruna bırakarak buradan elde edilen bedeli alacaklıya verebilir. Aynı şekilde mahkeme intifa hakkından elde edilen iradın hak sahibine değil, alacaklıya verilmesini de kararlaştırabilir. Bu konuda bkz. UYAR, Talih: “*Paraya Çevrilmesi Özel bir Usulü Gerektiren Mal ve Haklar*”, ABD, 1978/3, s. 433.

¹⁹⁰ BİLGİN, s. 646.

¹⁹¹ TUNCER-KAZANCI, s. 84.

KAYNAKÇA

ACAR, Faruk: Rehin Hukuku Dersleri, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.

ACAR, Faruk: Rehin Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi, Tıpkı 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017 [Belirlilik İlkesi].

ACAR, Faruk: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Veren Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış*”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, s. 191-199.

AKINTÜRK, Turgut: Eşya Hukuku, İstanbul 2009.

AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut: Eşya Hukuku, İstanbul 2009.

AKKAN, Mine: Pekcanitez Usûl, Medeni Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul, 2017.

ALTAY, Sümer/ESKİOCAK, Ali: Türk Medeni Hukukunda Taşınmaz Rehni, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007.

ANTALYA, Gökhan/ACAR, Faruk: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, 2. Bası, İstanbul 2017.

ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, 23. Bası, Ankara 2017.

ARKAN, Sabih: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletmenin Rehni, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 141-157 [Sempozyum].

ARVAS, Mehmet Mücahit: 6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar, Ankara 2017.

AŞIK, İbrahim: İcra Sözleşmeleri, Ankara 2006.

AYANOĞLU-MORALI, Ahi: “*Mülkiyet Hakkının Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, GSÜ, İstanbul 2006.

AYBAY, Aydın/HATEMİ, Hüseyin: Eşya Hukuku, İstanbul 2012.

AYDIN-ÜNVER, Tülay: Birden Fazla Taşınmaz Üzerinde Toplu Rehin Kurulması, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. I, Eşya Hukuku, 20 Ekim 2016 (Editörler: ÖĞÜZ, Tufan/ENGİN, Baki İlkay), İstanbul 2017.

AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin: Ticari İşletme Hukuku, Genel Esaslar, Ankara 2017.

AYİTER, Nuşin: Eşya Hukuku (Kısa Ders Kitabı), Ankara 1987.

AYİTER, Kudret: Medeni Hukukta Tasarruf Muameleleri, Ankara 1953.

AYTAÇ, Zühtü: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 85-117.

BARLAS, Nami: “Yeni Medeni Kanunun Ayni teminatlara İlişkin Düzenlemeleri”, Makalelerim, C. I, İstanbul 2008, s. 197-221.

BAUER, Thomas: Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, ‘Das Fahrnispfand’ Art.884-894, ZGB Art. 457-977, Herausgeber Heinrich HONSELL/Nedim Peter VOGT/Thomas, Geiser 5. Auflage, Helbing&Lichtenhahn, Basel-Genf-München 2015 [BSK-ZGB II].

BERKİ, Şakir: Aynî Haklar, Ankara 1965.

BERSHEDA, Tetiana: Civil Liability of Company Directors and Creditor Protection in the Vicinity of Insolvency Comparative Analysis based on Swiss and English Legal Systems, AISUF-Arbeiten aus dem Juristischen Seminar der Universität Freiburg Schweiz Band/Nr. 263, 2007.

BİLGİN, Hikmet: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, TAAD, Yıl 8, Sa. 31, Temmuz 2017, s. 619-657.

BOLAYIR, Nur: “Fikri Mülkiyet Haklarında Cebri İcra Sistemi”, DEÜHFD, Cilt 16, Özel Sayı, Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez’e Armağan, 2014, s. 2513-2570.

BUDAK, Ali Cem: İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip, 2. Baskı, İstanbul, 2009.

CANSEL, Erol: Türk Menkul Rehni Hukuku, Cilt I, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1967.

ÇAMURCU, Emin: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 3, 2017, s. 201-234.

DAVRAN, Bülent: Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972.

DOĞAN, Murat: “*Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni*”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII, Sa. 3-4, Yıl 2008.

DOMANIÇ, Hayri: Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu, Ord. Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’e Armağan, Ankara, 1964, s. 519-541.

DURAL, Mustafa: Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1981.

DURGUT, Ramazan: Cari Hesap Sözleşmesi, İstanbul 2012 [Cari Hesap].

DURGUT, Ramazan, “*Limited Şirket Esas Sermaye Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması*”, TBB Dergisi 2013 (108), s. 123-138.

ERDEM, Mehmet: “*Sicilli Hayvan Rehni, İş Dünyası ve Hukuk*”, Prof. Dr. Tankut Centel’e Armağan, İstanbul 2011, s. 991-1009.

EREL, Şafak. N.: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara 1998.

EREL, Şafak N.: Gayrimenkul Rehninde Sıra, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1974 [Sıra].

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2015.

EREN, Fikret: Mülkiyet Hukuku, Ankara 2014 [Mülkiyet].

ERGÜNE, Mehmet Serkan: Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, İstanbul 2002.

ERGÜNE, Serkan: “*Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması*”, İÜHFM, C. LXXIV, S. 2, Yıl 2016.

ERGÜNE, Mehmet Serkan: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu*”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 117-124 [Sempozyum].

ERTAŞ, Şeref: Eşya Hukuku, İzmir 2014 [Eşya].

ERTAŞ, Şeref: “*Tescilli Taşınır Rehinleri*”, Journal of Yaşar University, Cilt 8, Özel Sayı, s.1155-1183 [Tescilli].

ERTEN, M. Ali: Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2001.

ERTEN, M.Ali: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı*”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, s. 181-191 [Sempozyum].

ERZURUMLU, Nurbanu: “*Türk Hukukunda Fikri Mülkiyete Konu Hakların Cebri İcrası*”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 2017/3, s. 167-191.

ESENER Turhan/GÜVEN Kudret: Eşya Hukuku, Ankara 2017.

FEYZİOĞLU, Feyzi N./DOĞANAY, Ümit/AYBAY, Aydın: Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1968.

FOËX, Bénédict: Le contrat de gage mobilier, Collection Genevoise, Faculté de Droit de Genève, Helbing & Lichtenhahn, Bâle et Francfort-sur-le-Main 1997 [Gage mobilier].

FOËX, Bénédict: Commentaire Romand, Code Civil II, Art. 457-977, Art. 1-61 Tit. Fin. CC, édité par Pascal Pichonnaz/Bénédict Foëx/Denis Piotet, Helbing & Lichtenhahn, Bâle 2016. [CR-CC]

GALATI, Enrico: Garanzia non possessoria e controllo della crisi di impresa: La floating charge e l’administrative receivership, Quaderni di ricerca giuridica 2000.

GÖLE, Celal/AYDOĞAN, Gökhan: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, BATIDER, C. 33, Sa. 1, Yıl 2017, s.5-51.

GÜMÜŞ, Alper: “Yeni” 6098 Sayılı Borçlar Kanununa Göre Kira Sözleşmesi (TBK m. 299-356), İstanbul 2012.

GÜMÜŞ, Mustafa Alper: “6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 199-225 [Sempozyum].

GÜRDOĞAN, Burhan: İcra Hukuku Dersleri, Ankara, 1970.

GÜRPINAR, Damla: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Kurulmuş Olan Rehinli Taşınır Siclinin Tapu Sicili ile Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 2, 2017, s. 61-102 [Tapu Sicili].

GÜRPINAR, Damla: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 1, 2017, s. 111-159. [Teslime Bağlı]

GÜRSOY, Kemal T./EREN, Fikret/CANSEL, Erol, Türk Eşya Hukuku, Ankara 1984.

GÜRSOY, Kemal Tahir: Birden Ziyade Gayrimenkulün Aynı Borç İçin İpotek Edilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Ankara 1978.

HAMAMCIOĞLU, Esra/KARAMANLIOĞLU, Argun: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 2, Ocak 2017, s. 95-135.

HASIRCI, Hakan: 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, BATİDER, C. 33, Sa. 2, Yıl 2017, s. 207-269.

HAZIROĞLU, Elif Cemre: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehni-nin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, BATİDER, C. 33, Sa. 2, Yıl 2017, s. 177-204.

HAZNEDAR, İbrahim Murat: Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi, Legal Kitabevi, İstanbul 2008.

HELVACI, İlhan: Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı, Alfa Yayınevi, İstanbul 1997.

HELVACI, İlhan: Eski Medeni Kanunumuz ile Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı, İstanbul 2008, [İpotek Hakkı].

HIZIR, Serdar/TURAEV, Alisher: “Türk Hukukunda Hava Araç-ları Üzerinde İpotek Tesis Edilmesi”, AÜHFD, C.57, Sa. 3, Yıl 2008, s. 371-407.

KAHRAMAN, Zafer: Karşılaştırmalı Hukukta Borcun Dış Üstle-nilmesi (Borcun Nakli), İstanbul 2013.

KAHRAMAN, Zafer: “Ticari İşletmenin Devrinde Aktif ve Pasif-lerin İntikali”, Prof. Dr. Özer Seliçi’nin Anısına Armağan, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, Cilt 11, Sayı 145-146, Eylül-Ekim 2016, s. 587-630.

KALPSÜZ, Turgut: Gemi Rehni, Ankara 2001.

KARABEL, Gökçe: Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi, Ankara, 2011.

KARAKUŞ-ERBAŞ, Burcu: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması, Ankara, 2018.

KARASU, Rauf: “*Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, Y. 2008, S. 1-2, s. 127-147.

KIETHE Kurt/HEKTOR Doris, Grundlagen und Techniken der Projektfinanzierung, DStR 1996.

KIRCA, Çiğdem: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehinerinde Sıra*”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 159-181.

KOSTKIEWICZ, Jolanta Kren; Art. 87, Commentaire ORFI Ordonnance du Tribunal Fédéral du 23 Avril 1920 sur la Réalisation Forcée des Immeubles, 2012.

KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim: Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul 1982-1983.

KÖROĞLU-ÖLMEZ, Belin: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni*”, TBB Dergisi, 2017(129), s.261-286.

KUBİLAY, Huriye: Kambiyo Senetlerinin Rehni, Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı, DEÜHFD, C. 3, S. 1-4, 1987, s. 497-513.

KUNTALP, Erden: “*Yabancı Para Üzerinden Taşınmaz Rehni*”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan, İstanbul 1995, s. 293-316.

KUNTALP, Erden: “*Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Sorumluluk*”, Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995, s. 263-298. [Teminat Kavramı].

KUNTALP, Erden: “*Aynı Alacak İçin Birden Çok Taşınmazın Rehni*”, Yiğit Okur’a Armağan, İstanbul 1998 [Aynı Alacak].

KURŞAT, Zekeriya: “*Birlikte Rehin*”, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s. 393-426.

KURU, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku, İstanbul, Eylül, 2016.

KURU, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul, Ağustos, 2016 [Usul].

MAKARACI-BAŞAK, Aslı: Taşınır Rehni Sözleşmesi, İstanbul 2014.

MERİÇ, Nedim: Türk – İsviçre İcra Hukukunda Paylaştırma Kuralları ve Sıra Cetveline Müracaat Yolları, Ankara, 2015.

MUŞUL, Timuçin: İcra ve İflas Hukuku, I. Cilt, 5. Baskı, Ankara 2013.

MUŞUL, Timuçin: İcra ve İflas Hukuku, II. Cilt, 5. Baskı, Ankara 2013.

NARBAY, Şafak/YILDIZ, Enes M.: “Ticari İşlemlerde Taşınır Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”, BATİDER, C. 34, S. 4, Yıl 2018, s. 37-90.

NOMER, Halûk Nami/ERGÜNE, Mehmet Serkan: Eşya Hukuku, İstanbul 2017.

OĞUZ, Sefer: “Ticari İşlemlerde Teslimsiz Tescilli Taşınır Rehni”, Bankacılar Dergisi, Sa. 100, Mart 2017, s.3-31.

OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: Eşya Hukuku, 20.bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2017.

OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 53-85.

OZANOĞLU, Hasan Seçkin: “Türk Medeni Kanunu’nun 940. Maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Araç Rehni) Üzerine”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. V, Sa. 1-2., Yıl 2001.

ÖCAL-APAYDIN, Bahar: Roma Hukukundan Günümüze Taşınmaz Lehine İrtifak Hakları, Ankara 2014.

ÖCAL-APAYDIN, Bahar: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Teminat Yükünün Kapsamı Bakımından Özellik Arz Eden Hâller”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:13, Sayı: 169-170, Eylül-Ekim 2018, s. 87-120 [Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni] .

ÖĞÜZ, Tufan: “Motorlu Araçların Rehnine İlişkin Uygulamanın Kamuya Açıklık (Aleniyet) İlkesi Açısından Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000.

ÖZ, Turgut: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni kanunu, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. İur. Merih Kemal Omağ’a Armağan, C. 16, S. 2 (Özel Sayı) Temmuz 2017, İstanbul, s. 151-186, <https://jurix.com.tr/article/9728#>, (E.T. 25.11.2018) [<https://jurix.com.tr/article/9728#>].

ÖZ, Turgut: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehinli Malın Birleşmesi ve Karışması (Kanundaki Önemli değişikliklerle Birlikte)*”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 125-139.

ÖZEKES, Muhammet: İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, Ankara, 2009.

ÖZTAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008.

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN-ÖZKAN Meral/ÖZEKES Muhammet: İcra ve İflas Hukuku, 11. Baskı, Ankara, 2013.

POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2015.

POSTACIOĞLU, İlhan E./ALTAY, Sümer: İcra Hukuku Esasları, 5. Bası, İstanbul, 2010.

Rehinli Taşınır Sicilinin Tapu Sicili İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 2, 2017, s. 61-102 [Tapu Sicili] .

REETZ, Peter/GRABER, Micheal, HandKommentar zum Schweizer Privatrecht, Sachenrecht, Art. 641-977 ZGB, Herausgeber Peter BREITSCHMID/Alexandra JUNGO, Schultess Juristische Medien AG, Zürich 2016 [CHK-ZGB].

RIEMER, Hans Michael: Grundriss des schweizerischen Sachenrechts, Band II, Die beschränkten dinglichen Rechte, 2. Auflage, Stämpfli, Bern 2000.

RIGOT, Dominique: LP Art. 38-45, Commentaire Romande, Poursuite et Faillite, Commentaire de la Loi Fédérale sur la Poursuite Pour Dettes et la Faillite ainsi que des Articles 166 à 175 de la Loi Fédérale sur le Droit International Privé, Helbing&Lichtenhahn, 2005.

SARI, Suat: “*Taşınmaz Rehninde Belirlilik (Muayyenlik) İlkesi*”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 963-1011.

SEÇER, Öz: “*Kaydi Sermaye Piyasası Araçları Üzerinde Rehin Tesisi ve Hükümleri*”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 105-106, Yıl 2013, s. 168-193.

SEÇER, Öz: “İpoteğin Taşınmaz Bakımından Kapsamı”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 82, S. 4, Yıl 2008, s. 1901-1932 [Kapsam].

SEÇER, Öz: “Alacak Rehnine Hâkim Olan İlkeler”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 73-74, s. s. 120-140 [Alacak].

SELİÇİ, Özer: “Gayrimenkul Rehninde Boş Dereceye İlerleme Hakkı”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 40, Sayı 1-4, İstanbul 1974, s. 427-450.

SEROZAN, Rona: Taşınır Eşya Hukuku, İstanbul 2007.

SİRMEN, A. Lâle: “Yeni Türk Medeni Kanununda Yabancı Para Üzerinden Rehin hakkı Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler”, AÜHFD, Cilt 52, Sayı 1, Ankara 2003, s. 1-12 [Yabancı].

SİRMEN, A. Lâle: Alacak Rehni, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1990 [Alacak].

SİRMEN, A. Lâle: Eşya Hukuku, 5.bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2017 [Eşya].

SİRMEN, A. Lale: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hakim Olan İlkeler”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 21-52 [Sempozyum]

SÖZER, Bülent: “Türk Sivil Havacılık Kanunu’na İlişkin Bazı Görüşler ve Değerlendirmeler”, BATİDER, C. XII, Sa. 2-3, Haziran 1984.

STEINAUER, Paul-Henri: Les droits réels, Tome III, 4e éd., Berne 2012.

ŞENER, Yavuz Selim: Türk Hukukunda İpotek Uygulaması, İstanbul, 2005.

ŞİT-İMAMOĞLU, Başak: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017.

TEK, Gülen Sinem: Ulaşım Araçları İpoteği, İstanbul 2012.

TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi: Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Aynî Haklar, Eşya Hukuku II/3, Filiz Kitabevi, İstanbul 1994.

TUNCER-KAZANCI, İdil, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Rehinlerde Rehinli Alacaklının Tatmin Edilmesi”, İnHFD C. 10 Sa. 1, Y. 2019, s. 73-86.

TÜZÜNER, Özlem: Marka Rehni Sözleşmesi ve Uygulanacak Hukuk, İstanbul 2007.

UTKU, Doruk: Sınai Hakların Rehni, Ankara 2009.

UYAR, Talih: “*Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Kıymetli Evrakı Bağlanmamış Olan Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi*”, DEÜHFD, Y. 2, s. 2, s. 205-227 [Borçlunun].

UYAR, Talih: “*Paraya Çevrilmesi Özel bir Usulü Gerektiren Mal ve Haklar*”, ABD, 1978/3, s. 431-435 [Paraya].

UYUMAZ, Alper: “*Medenî Kanun Dışındaki Kanunlarda Düzenlenmiş Taşınır Rehni Çeşitleri*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 4, 2017, s. 49-90.

ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Arslan/NOMER-ERTAN, N. Füsün: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2015.

ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Arslan: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2014.

ÜNAN, Samim: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, C.II, İkinci Kısım: Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler, Birinci Bölüm: Zarar Sigortaları (Madde 1453-1486), İstanbul 2016.

ÜNLÜTEPE, Mustafa: “*İpoteğin Alacak Bakımından Kapsamı*”, TBB Dergisi, Sayı 102, Ankara 2012, s. 173-218.

ÜSTÜNDAĞ, Saim: İcra İflâs Kanununun 89. Maddesi Üzerine, İBD 1991, C.65, S.1-12, s. 5-17.

VEUILLET, Ambre: La mainlevée de l'opposition: commentaire des articles 79 à 84 LP, Commentaire Stämpfli, 2017.

WIELAND, Christoph Martin: Aynî Haklar, Kısım II, Cilt 2, 2. Bası, çev. İsmail Hakkı Karafakih, Ankara 1949.

WOLF, Stephan/EGGEL, Martin: ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilrecht, OFK- Orrel Füssli Kommentar, Herausgeber Jolanta KREN KOSTKIEWICZ/Peter NOBEL/Ivo SCHWANDER/Stephan WOLF, Basel, Bern, Freiburg, Zürich 2011 [OFK-ZGB].

YAĞCI, Mustafa Okan: Rehin Açığı Belgesi, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 2, Ocak 2017, s. 313-337.

YAVAŞ, Murat: Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi (İİK m. 89), İstanbul, 2005.

YAVUZ, Levent/ALICA, Türkey/MERDİVAN, Fethi: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, C.I, Ankara 2013.

YILDIRIM, Mehmet Kamil/DEREN-YILDIRIM, Nevhis: İcra ve İflas Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2016.

YILMAZ, Ejder: İcra ve İflas Kanunu Şerhi, Ankara, 2016.

YILMAZ, Ejder: “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları*”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi), 16 Şubat 2018, Ankara, 2018, s. 227-258 [Sempozyum].

ZEVLİLER, Aydın/GÖKYAYLA, Emre: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2017.

ZOBL, Dieter/THURNHERR, Christoph: Berner Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte, Das Farnispfand, Systematischer Teil und At. 884-887 ZGB, Stämpfli Verlag, Bern 2010 [BK-ZGB].